

הישיבה השלוש-מאות-ותשעים-ושמונה של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, י"ב באדר ב' התשנ"ב (17 במרס 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. דברי היושב-ראש על הפיגוע הרצחני ביפו

בנושא כאוב זה עוסקת גם נשיאות הכנסת בבואה לדרך בדחיפות ההצעות לסדר-היום בנושאים כגון אלה. האם ניתן כלל לסווג את רמת הדחיפות של רצח ברם קר? מאידך גיסא, האם ריבוי מקרים אלה לא הופך את הרצח לחלק מחיינו. רחמנא ליצלן?

חברי הכנסת, חבר הכנסת אליקים העזני הגיש הצעה לסדר בעניין זה. בשל ריבוי הנושאים אין היושב-ראש מאשר הצעה זו לסדר. אולם בשמכם, ובשם הכנסת כולה, אני מביע את זעזוע כולנו על הרצח הנחעב ערב חג הפורים, שולח תנחומים כנים למשפחות ואיחולי רפואה שלמה לפצועים.

ב. דברי היושב-ראש ג' גדות לקראת סיום כהונתו בכנסת

"רצצה להתבודד בכנסת? כך שאלוני, בזה ההיכל הרועש והגורעש כל מה שעליך לעשות הוא לחצות את הפרודור מעבר לקיר, המפריד את המליאה, ולהיכנס אל הספרייה. שם תהיה לך דקה של שקט. כמה ריק הוא המקום. ולא בכדי הוא ריק, שהרי נבחרנו לא כדי לקרוא אלא כדי למלא את ספר דברי הימים — ספר 'דברי הכנסת', בהרכבה להג, בהרכבה מלל, ופעמים גם בחוקים יוצאים מן הכלל.

"בהקשר זה חייבים לנו להודות שכנסת זו, כמו גם אחרות, הגדירו את סאת החקיקה. הכנסת עבדה, הכנסת עשתה, הכנסת חוקקה, ובית-הנבחרים היה לבית חקיקה. אלא שהגדשנו גם סאה נוספת, זוהי סאת הרברת. כמה דברת, עד שאפשר היה לפעמים לקבל פטרת. פעמים כיושבי כאן אל הדוכן הזה, כס 'אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה', הבלחתי מבט אליכם, אל כמה מכם בעצם, כמה מיוחדים במינם, ושאלתי עצמי: מתי תתעייפו כבר, איך לא נמאס לכם לדבר על כל נושא, על כל עניין, בכל זמן? כחבר שלכם, ותמיד ברוח טובה, שאלתי: עד מתי?

"יאמרו עלינו מה שיאמרו, היינו ונשארו ההצגה הכי טובה בעיר, ואולי בעצם ההצגה היחידה בעיר. יש אומרים שכדי לנאום במשך שעה די להתכונן עשר דקות, וכדי לנאום עשר דקות צריך להתכונן שעות רבות. הכשרון הגלום בכמה מחברינו כאן הוא אדיר. כשרון שכל שחקן היה מתגאה בו, שהרי תפקיד חבר הכנסת הוא להיות לא רק השחקן ולא רק הכמאי, אולי גם לא הסחטן, אלא גם המחזאי. צריך לשחק וליצור המון מלים, מלים שבאות מתוכנו".

מיכאל ברי-זהר (העבודה):
שמנסות לגעת.

היו"ר ג' גדות:

שמנסות לגעת, פעמים גם נוגעות.

זהו כשרון יחיד במינו שמניב באמת את ההצגה הכי טובה בעיר.

חבר הכנסת פורז, כמו גם חברי האחרים, במשך חודשים קראו לי להיפגש בשביעיות, ואני שמעתי ושמעתי ואפילו

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת המליאה, ברוכים תהיו.

חברי הכנסת, איתרע מולם של יושב-ראש הישיבות בכנסת להודיע או להתייחס לפיגועים רצחניים המתרחשים כלב לבה של ארצנו. כמה כוח צריך יושב-ראש ישיבה כדי לציין אירוע מעצב שכזה בין נושא שגרת אחד למשנהו. מכאן עוסקים אנו בהכלי היום ומנגד נרצחים אזרחים חפים מפשע, שכל חטאם הוא שיהודים הם.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, בטרם פתחתי את הישיבה, שאלה אותי חברת הכנסת אורה נמיר, מדרע אני מחייך, ולא בכדי. שהרי היום לפני שתי קדנציות נתמזל מזלי וחברת הכנסת נמיר היתה זו שבירכה אותי מייד לאחר נאומי הראשון, ועל כך אשמור לך פינה חמה כלב, אפילו גדולה מחמישה אחוזים.

אני מחייך. שהרי ישיבתי זו גם מולך, גברתי, חברת הכנסת נמיר, גם מול חברות הכנסת האחרות וחברי הכנסת האחרים, זו הישיבה האחרונה שבה אני משמש כיושב-ראש לכם, וחשכתי אולי להיפרד מכם בכמה מלים טובות, מחויכות משהו, עם הרבה תחושה של חברות טובה. תרשו לי לקרוא משהו קטנטן, חביב, שהוצאתי מתוך חיי היום-יום שלנו, ואני מקווה שיתקבל עליידיכם ברוח טובה:

"יש שואלים: היכן הם כולם? היכן הם? מרדע ריקה המליאה? ואיש לא סיפר עדיין את סודה של מליאה זו, שכל חטאה של זו שהדביקו אותה אל מזון הח"כים. אם היו מתקנים באותו מזון חדר כושר, למשל, והיו מורידים את המטבח ואת שולחנות האוכל שתי קומות, אפשר שהיו 'מסתלכטים' במליאה, ובכל מקרה היו מגיעים להצבעות קלי רגליים, מתוך כושר קרבי בונה ויוצר. הוא שאמרתי: הם, אתם, לא אשמים כלל. אתם יודעים מי זה היה? זה הארכיטקט, אותו יש להאשים באי-נוכחותם של חברי הכנסת במליאה.

"גדשתי אותה, כן, גדשתי אותה עד תום. גדשתי את סאת המגלומניה שלי. הייתי ח"כ והייתי סו"ר, ואפילו יו"ר לפרקים, שלא לשכוח את הנשיאות המעטירה שלי. כן, נשיא הייתי, נשיא המדינה ליממה. הו כן, המגלומניה, המגלומניה הזו.

"עיהלתי אתכם מאצל הכס החשוב הזה — כיסאו של 'כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה'. נקרעתי בין דחפים טובים של חוש הומור מגעגע לבין דחפים של דווקאות מתלהמת, כאשר עלכתם בכיסא. כן, אז שסייתי בכס את חברי הסדרנים, אלה שנאמנותם עד שעת לילה מאוחרת תהיה לי חידה בלתי פתורה עוד ימים רבים.

— דברי היושב־ראש ג' גדות לקראת סיום כהונתו ככנסת: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק משפחות חד־הוריות —

הכנסת, אחסר אתכם, חברי מכל המפלגות, ותפילה בלבי לימים טובים יותר, שתהיו אתם תפארת הריבון הישראלי ותבצרו את הריבונות הישראלית בארץ־ישראל.

אני רוצה להודות לכם, לכל אחד מכם בנפרד, לכולכם ביחד, על זה שהייתם סובלנים אלי כל השנים, ובעיקר כחמש הדקות האחרונות. תודה לכם, ומי יתן ותצליחו בכל מעשיכם.

עשיתי שמיניות באוויר, ולא הצלחתי להבין את פשרו של המפגש ההוא. אני גם ביושר לב רוצה לומר לכם, שאני בטוח שהפרימיר לא יניבו, אולי כן יניבו קשיים גדולים מאלה שנתגלו בשביעיות.

אם כן, תשאלו: מה אחסר? חבר הכנסת פורז, הוא אומר לך מה אחסר. על כך אשיב: אחסר אתכם, חברי, חברי

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ג' גדות: חברת הכנסת שושנה ארבל־אלמזליו; הצעת חוק הספרות הישראלית המקורית, התשנ"ב—1992, של חבר הכנסת גד יעקבי.

לדיון מוקדם: הצעת חוק הרשויות המקומיות (גזירות רשות מקומית), התשנ"ב—1992, של חבר הכנסת יהושע מצא; הצעת חוק התכנון והבניה (תיקון — תמריץ לבניית דירות קטנות), התשנ"ב—1992, של חבר הכנסת יאיר צבן; הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון), התשנ"ב—1992, של חבר הכנסת רן כהן.

עוד הונחו על שולחן הכנסת: החלטת ועדת הכנסת בדבר ביטול סיעת "אחדות למען השלום והעלייה" והצטרפות חבר הכנסת אפרים גור לסיעת הליכוד; החלטת ועדת הכספים המאשרת הוראות בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 11), התשנ"ב—1992; ומסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: הסכנה לשכרם של 100,000 עובדים במשק. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה למזכיר הכנסת. דומני שהסטטיסטיקה שהוצאה היום על־ידי נשיאות הכנסת חסרה את הפעמים שבהם מזכיר הכנסת הודיע הודעות. גם את זה צריך להכליל בעניין.

ד. הצעת חוק משפחות חד־הוריות, התשנ"ב—1992 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

שתציג אותה חברת הכנסת שרה דורון. לאחר מכן — הצעת חוק פיצויים לחולי המופיליה, שציג אותה חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. לאחר מכן הצעת חוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו — — —

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית): הוא היה אמור להיות לאחר חוק הערכות, וכך סיכמנו שיהיה. סדר־היום שונה היום ארבע פעמים.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רובינשטיין, האם זה הנושא שאתה מלין עליו?

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית): אני מבקש בסדר־היום ישונה לזה שהיה. הצעת חוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו צריכה להיות בתחילת סדר־היום. זו רק הצבעה.

אברהם רביץ (דגל התורה):
למה? יש הסתייגויות.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רובינשטיין, מאחר שיש לנו עוד כמה

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, הנושא הבא הוא הצעת חוק משפחות חד־הוריות, התשנ"ב—1992, קריאה שנייה וקריאה שלישית. תציג את החוק חברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
— — — אולי אתה יכול לתת לנו תשקיף?

היו"ר ג' גדות:

אני אקרא את סדר־היום כולו. הנושא הראשון שעל סדר־יומנו הוא הנושא שקראתי. אחריו — הצעת חוק זכויות העיוור, שתציג אותו גם כן חברת הכנסת אורה נמיר, בקריאה ראשונה. לאחר מכן — הצעת חוק להבטחת שוויון זכויות דרוזים וצ'רקסים, שציגו אותה חברי הכנסת רובינשטיין, אלוני, צבן ושחל, בקריאה ראשונה. לאחר מכן — הצעת חוק הערכות (תיקון), בקריאה שלישית, יציג את החוק יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. עד כאן זה מספיק?

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא, לא.

היו"ר ג' גדות:

לאחר מכן — הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה,

בהשוואה למשפחות הדו-הוריות גדול בהרבה מספר המשפחות החד-הוריות החיות בתנאי עוני. בקרב ילדי המשפחות החד-הוריות גדול שיעור הנערים והנערות שאינם עובדים ואינם לומדים, בהשוואה למשפחות הדו-הוריות.

יצחק נבון (העבודה):

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):
בישראל יש משפחות חד-הוריות גם של בני אתיופיה וגם של בני בריית-המועצות לשעבר.

חברי הכנסת, בישראל חיות כיום כ-50,000 משפחות חד-הוריות. חבר הכנסת נבון, זה נתון שעדיין לא כלולות בו המשפחות החד-הוריות — העולות החדשות, מרוסיה ומאתיופיה. בראש 94% של המשפחות החד-הוריות עומדת אשה. כמחצית — 52% — מהורים במשפחות אלו הם גרושים וגרושות; כרבע, אלמנים ואלמנות; וכרבע — קרוב ל-23% — רווקים ורווקות.

כ-23,000 מכלל המשפחות החד-הוריות הן משפחות עובדות. 82.5% מכלל המשפחות החד-הוריות, שלהן הכנסה מעבודה, הן משפחות שבראשן עומדת אשה. משפחות אלו מאופיינות ברמת הכנסה נמוכה מעבודה, כלומר חלק גדול מהן משתכר שכר מינימום ולא אגורה אחת יותר מכן.

ל-46,000 משפחות חד-הוריות ילד אחד עד שלושה ילדים, מהן 34,000 משפחות משתכרות עד 95% מהשכר הממוצע במשק, שהוא 2,674 שקל לחודש, ברוטו כמובן.

להלן, אדוני היושב-ראש, עיקרי הצעת החוק.

1. מוצע לקבוע, כי להורה יחיד חנינות קדימה בהכשרה מקצועית ובקבלת ילדיו למעון, תוך התחשבות מיוחדת בהכנסותיו לעניין קביעת גובה התשלום למעון.

2. מוצע לקבוע להורה יחיד זכאות להלוואה מוגדלת לסיוע בדיוור מאת המדינה או מטעמה.

3. אם או הורה יחיד שבהחזקתם ילד שטרם מלאו לו שבע שנים, יהיו זכאים לגמלה לפי חוק הבטחת הכנסה אף ללא מבחן תעסוקה. כיום פטורה ממבחן תעסוקה אם שלילתה היחיד טרם מלאו חמש שנים, או אם יש לה יותר מילד אחד — אשר לצעיר שבהם טרם מלאו עשר שנים. הניסיון שנצבר מלמד, כי גיל חמש הוא גיל מוקדם לעניין זה, ויש לאפשר את הפטור ממבחן תעסוקה גם לגבי ילדים שטרם מלאו להם שבע שנים. התברר כמובן כי לגבי משפחה שלה ילדים מספר, ניתן לצמצם את הפטור ממבחן תעסוקה לאם או להורה יחיד, כך שהוא יחול גם אם לצעיר שבילדים טרם מלאו שבע שנים.

4. מוצע לחקן את חוק הבטחת הכנסה כך שהורה יחיד יהיה זכאי להבטחת הכנסה בשיעור המשולם לאלמנות עם ילדים. לפיכך, הורה יחיד שעמו ילד, יקבל 40% מן השכר הממוצע במשק, במקום 30% היום. והורה יחיד שעמו שני ילדים לפחות יקבל 47.5% מהשכר הממוצע, במקום 35% כיום.

אם נתרגם זאת לסכומי כסף, יוצא שהורה יחיד עם ילד אחד יקבל קצבה של 1,034 שקל במקום 753 שקל כיום, והיינו תוספת של 281 שקלים בחודש. הורה יחיד עם שני ילדים יקבל קצבה של 1,245 שקלים, במקום 893 שקלים כיום, והיינו תוספת של 352 שקלים בחודש. תוספת זו חטיב משמעותית את מצבן של 10,655 משפחות חד-הוריות, מהן כ-40% עם ילד אחד ו-60% עם שני ילדים ויותר.

נושאים, בינתיים אבר את הנושא ואתן לך תשובה מוסמכת. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בפתח דברי אני רוצה להצטרף לדברך, אדוני היושב-ראש, בהבעת זעזוע עמוק על מקרה הרצח שהיה היום ולשלוח את מיטב התנחומים והאיחולים למשפחות הנפגעות.

אני רוצה, אדוני, בפתח הדברים, להודות לך על שרעננת את זיכרוני, כי אני רק זכרתי שבסוף דברי, חובתי החברית להיפרד ממך כמי שלא העמיד את מועמדו לכנסת הקרובה. אני מודה לך על כך שהזכרת לי שהייתי זו שביצתי אותך לאחר נאום הבכורה שלך, לפני שתי כנסות.

אני רוצה, במלוא החברות וההערכה להיפרד ממך. לא חמד שכענו נחת ממך. לא תמיד נהגת אתנו, בוודאי לא ביד רכה, והייתי גם אני בין אלה שקראת אותי לסדר פעמים לא מועטות.

יצחק נבון (העבודה):

והוציאו אותך?

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

לא, אני יצאתי לפני שהגיעה פקודת ההוצאה.

אבל ניהלת את ישיבות המליאה ביד רמה, ואני חושבת שאנחנו חבים לך הרכה תודות על הדרך שבה ניהלת את ישיבות הכנסת.

אני מאחלת לך את מיטב הברכות, האיחולים וההצלחות בכל אשר תפנה, ואני בטוחה שניפגש עוד פעמים רבות, כפי שנפגשנו לפני שהיית חבר בכנסת.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אם אפשר יהיה לקבל איזה ספורט באותה הזדמנות.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להביא בפני הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק משפחות חד-הוריות, התשנ"ב-1992. תחילתה של הצעת החוק בהצעת חוק פרטית מספר רפ"ב של חברת הכנסת אורה נמיר, כלומר שלי, שהדיון המוקדם בה התקיים בכנסת ביום 23 במאי 1990, והקריאה הראשונה התקיימה ביום 10 בדצמבר 1991.

חברי הכנסת, בשנת 1978 הגישה הוועדה למעמד האשה בישראל, שהיה לי הכבוד לעמוד בראשה, דוח ממצה על אנשים בישראל בכל תחומי החיים. באחת מ-241 המלצותיה התייחסה הוועדה לשורה של צעדים שיש לנקוט כדי לשפר את מצבן של משפחות חד-הוריות. לצערי, עד עצם היום הזה כמעט שלא נעשה דבר כדי לשפר את מעמדם ומצבן.

חברי הכנסת, את המצוקה שבה מצויה המשפחה החד-הורית אפשר לראות בשלושה מישורים: במישור הערכי-החברתי של התייחסות החברה אליה, במישור הרגשי ובמישור הכלכלי. מאחר שהבעיה הכלכלית הינה הבעיה הקשה מכולן, אני מגישה בזה הצעת חוק המתמקדת במישור הכלכלי, כדי להקל, ולו כמעט, את מצוקתן של משפחות אלה.

ממחקרים שנערכו במוסד לביטוח לאומי מתברר, כי

רווחה שהפכה את רובן למקרי סעד. אני בא לכאן כדי לתמוך בחוק הזה, שבא לעשות אתן מעט צדק.

רבותי חברי הכנסת, בהמשך לחוק שהעברתי לפני שבועיים, שגם הוא נגע לגורלן של אותן נשים, חוק שבא לסייע לנשים כאלה לזכות בהבטחת הכנסה כדי שתוכלנה לקיים את ילדיהן. גם אם יש בידיהן הרכב הכי ישן והכי קטן.

היו"ר ג' גדות:

סליחה, רגע. חבר הכנסת זאבי, זה מעשה שלא יעשה.

יצחק נבון (העבודה):

איזה?

היו"ר ג' גדות:

הוא מחלק דברי מתיקה בתוך המליאה.

יצחק נבון (העבודה):

זה לא מתוק, זה חמוץ, זה מלוח.

היו"ר ג' גדות:

אם זה מלוח, אני מוותר. זה אומנם לא לפי הפרוטוקול, אבל לא נוגד את התקנון.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מברך על החוק הזה, שבא להוסיף, הן סיוע בהכשרה מקצועית, הן בקדימה במעונות יום לילדים, וגם כהלוואה מוגדלת לדיור ובהטבות נוספות, ובמיוחד כאותו קטע שבו באמת התרכזו חברת הכנסת נמיר: סיוע ישיר לילדים בתחילת כל שנת לימודים, סיוע בשיעור של כ-500 שקל, שייטיב עם כל ילד וילדה בארץ הזאת שהם ילדים למשפחות חד-הוריות, ויאפשר להם להתחיל את שנת הלימודים במצב שווה לשאר הילדים. אני באמת חושב שזו גולת הכותרת של החוק.

וכאן, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להלין. מדוע הגענו למצב הזה? הגענו למצב הזה, משום שבשנת 1985 החליטה ממשלת ישראל לקיים מבחן הכנסה לצורך קבלת קצבאות ילדים. אחת השערוריות הגדולות ביותר המתרחשות במדינת ישראל היא, שהחליטו לערוך מבחן הכנסה להוריו של ילד הזכאי לקצבת ילדים, והתוצאה היא פשוטה —

היו"ר ג' גדות:

סליחה, חבר הכנסת כהן. העוזרים הפרלמנטרים, די לי כמי שאני חייב לשאת, איך הוא אמר? — לשאת באורך רוח חצי גורל אכזר. שייקספיר.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— והתוצאה היא גולה של ממש, גולה מאותן 40,000 משפחות עם 65,000 ילדים שלא מקבלות את הקצבאות, גם כשהן מגיעות להן, כיוון שאינן יודעות איך לממש זאת. 80 מיליון שקל נשארים בקופת האוצר מדי שנה, משום שקצבאות הילדים אינן ממומשות על-ידי משפחות פשוטות, משפחות עניות, משפחות חסרות. באוצר אומנם החליטו להמציא פטנט נגד העשירים, אלא שהנכונים והנפגעים הם העניים, ואלו המשפחות שנפגעות ראשונה.

קבוצת המשפחות הגדולה יותר שנפגעה היא זו של עשרות אלפי משפחות שהכנסתן גבולית, 95% מהשכר הממוצע, או אפילו 100% של השכר הממוצע ואולי גם 110% של השכר הממוצע, כאשר עדיין מדובר בהכנסה שנעה סביב 3,000 שקל ברוטו, ומשפחות אלה צריכות לגדל ילדים, ופתאום אינן זכאיות. ילד אחד, והן לא זכאיות. שני ילדים, ופתאום אינן זכאיות, וכך זה, כשל טוב לבו של אוצר מדינת ישראל, שמתיימר לאהוב את הילדים. משפחות עם ילדים הן

5. תיקון חשוב אחר מתייחס לתשלום מענקים למשפחות חד-הוריות כדי להקל את הנטל הכלכלי הכבד המוטל עליהן בשל מחן חינוך לילדיהן. לפי המוצע יקבלו כל המשפחות החד-הוריות המקבלות קצבה מן המוסד לביטוח לאומי — קצבת שאירים, קצבת תלויים, קצבת מזונות — וכן כל המשפחות החד-הוריות המקבלות קצבת ילדים, סך הכול 34,000 משפחות, כל המשפחות הללו תקבלנה מדי שנה, בתחילת שנת הלימודים, מענק חד-פעמי בשיעור של 500 שקל בעבור כל ילד מילדיהן הלומד בבית-ספר, מכיתה א' ועד כיתה ה'. מענק זה נועד לסייע למשפחות בהוצאות הרבות המוטלות עליהן בגין חינוך ילדיהן.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני חבה תודה מיוחדת לשר האוצר, לאנשי ועובדי אגף התקציבים, למר מעוז, ובמיוחד למר חיים פלץ, שסייעו רבות כדי להגיע לפשרה הוגנת ומוסכמת ביני, כיוזמת החוק, לבין האוצר, פשרה שהביאה להגשת הצעת החוק לאישורה של הכנסת היום בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

בהזדמנות זו, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודות לצוות של ועדת העבודה והרווחה, צוות מסור שאין דוגמתו — ליועץ המשפטי של הוועדה, משה בוטון, למזכירת הוועדה, אסתר אדלר, לפקידה המסייעת שלנו, אתי; אני רוצה להודות להם על העבודה הנחרת שעשו במהלך כל המושב, ובמיוחד בהכנת החוק הזה.

להצעת חוק, אדוני היושב-ראש, יש הסתייגויות מספר. אני מבקשת לפנות מעל במה זו למסתייגים, שלאחר שינמקו את הסתייגויותיהם ימשכו אותן חזרה, כדי שנוכל להצביע בעד הצעת החוק בקריאה השנייה ובקריאה השלישית. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך, גברתי יושבת-ראש הוועדה, חברת הכנסת אורה נמיר.

חברי הכנסת, יש שלושה מסתייגים. אני מקווה ששלושת המסתייגים יסכימו לרכז את הנמקת ההסתייגויות. הראשון שבהם — חבר הכנסת רן כהן. יעלה ויבוא.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאת את הנאום הזה עד סופו, ורק אז להיפרד ממך, כדי שהפרידה תהיה פרידה של ממש.

אדוני היושב-ראש, ממשלה שאיננה, חברות וחברי הכנסת, בראש ובראשונה אני מבקש לברך את חברת הכנסת אורה נמיר, הן כחברת כנסת הפעילה ביוזום חוקים, והן כיושבת-ראש הוועדה שלי, ועדת העבודה והרווחה, על יוזמתה בחקיקת החוק הזה. אני באמת סבור שמן הראוי היה שהכנסת תשלים את החקיקה הזאת לפני התפזרותה, ועוד לפני שאנחנו עוברים למערכת הבחירות.

נדמה לי שאין דבר צודק מהחוק הזה. לכושתנו הרכה, משפחות חד-הוריות, ובעיקר נשים חד-הוריות, עדיין נמצאות בתחתית הסולם הכלכלי-החברתי ובקשים אדירים מבחינת יכולתן הבסיסית לקיים את עצמן ולחנך את ילדיהן לאזרחות טובה ולכבוד אנושי.

אגב, אני מכיר מקרים רבים, ואני חייב לציין את המאמצים הכבירים שעושה בעיקר נשים אלו, אבל גם גברים, מאמצים על-אנושיים כדי לעמוד במשימה הזאת בכבוד. ולדאוננו הרב, מי שמרע אתן עד היום זו החברה, אותה מערכת

משפחות עם עונש. איזו ממשלה היא זו, שמחליטה להעניש משפחות עם ילדים?

אני מבין על כך שחברת הכנסת אורה נמיר הציעה היום הצעה שמיטיבה לפחות עם משפחות חד-הוריות ועוזרת להן לעבור את המכשלה הזאת.

בהסתייגות שלי אני מבקש לתקן משהו, אני מבקש לתת אותו מענק לכל ילד של משפחה חד-הורית. אני טוען טענה פשוטה מאוד. רבותי חברי הכנסת, מה קורה עם אשה שמגדלת שלושה ילדים והיא משתכרת 2,700 שקל בחודש? האם יהיה זה מוגזם לצפות לכך שהיא תקבל את המענק כשביל הילדים שלה כשהם הולכים לבית-הספר? האשה הזאת יוצאת לעבודה, וכאשר ילדיה קטנים היא שוכרת בוודאי אשה שתישאר עם ילדיה בבית, היא מסייעת לילדיה ועוזרת להם להתגבר על כל מיני דברים, וזה לא דבר שקל לעשותו בלי אב בבית, שיכול היה לסייע להם בשיעורי הבית, ברכישת אלמנטים חשובים הדרושים לחינוך ותרבות. האם מוגזם לצפות שאם או אב כאלה, המגדלים ילדים בכוחות עצמם, יקבלו קצבה כזו?

האוצר טען שאין כסף. וזה אותו אוצר שדרש יום אחד בוועדת הכספים להרים ידיים בעד חטיפת 33 מיליון שקל למימון מפלגות; אותו אוצר שבא אמש, אחרי שנכנע רעשה עם הרב פלדמן עסקה לטובת אותם חרדים שבאים לגור בשועפאט, כדי שהם יקבלו את ההטבות הניתנות למתיישבים ביישובי ספר; ואותו אוצר שמפזר מיליארדים בהתנחלויות

אליקים העצני (התחיה):

שנותן מיליארדים לקבוצים, מיליארדים להסתדרות; מיליארדים על גבי מיליארדים. אני רואה שאי-אפשר בלי לנבל את הפה על ההתנחלויות. יש לכם דיוכך בראש.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

לאותו אוצר אין מיליון או 2 מיליוני שקלים לתיתם כמענק לילדים במשפחות חד-הוריות. זה אותו אוצר עצמו. זה אותו אוצר שלא מוכן לעשות צדק אלמנטרי עם ילדים שיש להם רק הורה אחד. יש לו כסף לתת למתנחלים, שיש להם המון הורים בממשלה הזאת. זאת השערורייה —

אליקים העצני (התחיה):

אתה מפלג את העם, מכניס סכסוך בתוך העם, מכניס איבה וארס בתוך העם — — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— ועל כך אני מתריע.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לסיים, אבל הוא מפריע לי.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת אליקים העצני.

אליקים העצני (התחיה):

— בגלל הרעל המפעפע. תחביישו לכם בשנאת האחים שלכם. כיום כמו זה שבו ילדי בית-ספר נפגעו, אתם מטיפים שנאה ורעל. תחביישו לך. לפחות ביום כזה שבו רצחו יהודי מפני שהוא יהודי, ולא בגלל שום סיבה אחרת, כאשר ילד יהודי נרצח מפני שהוא יהודי, השנאה שלך לא יודעת מעצור.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת אליקים העצני, חבר הכנסת אליקים העצני.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אתה תמשיך לצעוק על הילדים המפונקים שלך בהתנחלויות; הפרזיטים שאנחנו באים להגן עליהם כל הזמן, והם גם מוצצים את הקופה הציבורית.

אליקים העצני (התחיה):

תחבייש לך — — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת העצני, אני מציע לך להסתכל בראי ולראות מה החלק שלכם באי-ביטחון ובגרימת רצח של יהודים, גם עלי-די אנשים מתועבים.

אליקים העצני (התחיה):

— — — העונש שלי הוא שאני צריך להסתכל עליך

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — — תבדוק בצניעות שלך, אתה הוא זה שמוכיל לעימות האין-סופי הזה, שלא מוכן לשום פשרה, שמוכן להיפרדות בין העם שלנו לבין מדינת ישראל. אתה תבדוק בצניעות אחיותך למצב הזה.

אליקים העצני (התחיה):

— — — מוטב לי שלא לראות אותך, שונא ישראל שכמוך, שונא ישראל.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת העצני, אני מודה לך על שיצאת להתאווור.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני עובר ישראל, אבל אתה ומאה כמוך לא תרמתם לביטחון ישראל עשרה אחוזים ממה שאני תרמתי בחיי. אתם רק תורמים אנטי-ביטחון בפרובוקציות שלכם בהתנחלויות.

אני מבקש לסיים, אדוני היושב-ראש. אני רוצה לומר, שבועדת העבודה והרווחה היה רוב כדי להעביר חוק יותר ליברלי, ורק מתוך כיבוד ההסכם הגזלמני שבין חברת הכנסת אורה נמיר לבין האוצר, בסיכומי של דבר אני אבטל את ההסתייגות, משום שאני רוצה לעמוד בדיבורי.

משפט אחרון, אדוני היושב-ראש, אני חייב להיפרד ממך בידידות, בהערכה לפועלך הגדול הן כסגן יושב-ראש הכנסת, הן כחבר הכנסת, ולומר לך שבאמת אנשים מטביעים את חותמם בעולם שלנו, במדינה שלנו, ואתה — את השריטה שלך, המשמעותית הזאת, עשית. תודה רבה. שיהיה לך כל טוב.

היו"ר ג' גדות:

תודה לך. המסתייגת הבאה — חברת הכנסת תמר גז'נסקי, בבקשה.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בטרם אתייחס לחוק החשוב שהונח היום לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אני מבקשת להצטרף לדברים שנאמרו גם לפני ולהביע את כאבי, ועוזי, על הרצח שהיה היום כיפו. הרצח הנפשע הזה, חוליה נוספת בשפיכות הדמים בארץ הזאת, הוא רצח שאין לו שום הצדקה, שום כפרה. מי שעומד מאחורי מדיניות של רצח, מי שחושב שאפשר לפתור את הבעיות בארץ הזאת בלי לתת לשני העמים לחיות בכבוד, בשלום, בביטחון, דן אותם לשפיכות דמים ולאסונות נוראים.

לכן הצעתי, למשל בסעיף המדבר על קדימה למעון, לקבוע במפורש בחוק, שהורה יחיד ישלם בעד החזקת ילדו במעון לפי תעריף נופחת, כאילו היה לו מספר כפול של ילדים. אם ההורה היחיד הוא אם עובדת — היא תקבל הנחה בשכר הלימוד אם היקף משרתה 20 שעות שבועיות.

אני מעריכה שתקין כזה מגביל את חופש התמרון של שר האוצר, או של שר העבודה בכואם לפרש מהו מתן עדיפות.

אותו דבר גם בנושא ההלוואה. לכן הצעתי שהלוואה שתקבל משפחה חד-הורית תהיה גבוהה כ-30% לעומת המגיע לה לפי הכללים הקיימים.

חברי הכנסת, בדיונים, האלה שהתקיימו בוועדה היתה עמדת האוצר חד-משמעית. הוא אמר, שהוא רוצה חוק שלא עולה כסף. זאת היתה עמדתו. הוא מוכן להעביר מסעיף אחד לסעיף אחר, ואם הוועדה תסכים להעביר מסעיף אחד לסעיף אחר — האוצר בעד החוק.

חברי הוועדה לא קיבלו את הגישה הזאת, וכסופו של דבר הוכנסו בחוק כמה סעיפים שיש להם משמעות כספית, כפי שציננה חברת הכנסת אורה נמיר.

עם זאת, אני חושבת שהתקין שנעשה, שהוריד את זכויותיה של אלמנה שעד עכשיו יכולה היתה לעמוד במבחן הבטחת הכנסה ללא צורך ללכת ללשכת העבודה, שהוריד את זה, למשל, מגיל עשר לגיל שבע לפי החוק הזה — זו פגיעה.

אני גם חושבת שהתוספת של 500 שקלים, כבודה במקומו מונח, אינה עונה על בעיה בסיסית הרבה יותר.

אני רוצה לומר, שאילו החזירו את קצבאות הילדים, חברי הכנסת, הרי בעייתן של הנשים העומדות בראש משפחות חד-הוריות, ואשר עומדות בפני קשיים רבים, ושל משפחות רבות אחרות, הבעיה היתה נפתרת בצורה הרבה יותר יסודית.

בסיום, אני רוצה לומר שני דברים. אני לא אבקש להעמיד את ההסתייגויות שלי להצבעה, מתוך רצון שהחוק יעבור ללא קשיים מיוחדים. אבל אני שומרת לעצמי את הזכות להגיש כעתיד חיקונים לחוק הזה.

ודבר אחרון. אני מבקשת להיפרד מכן, אדוני היושב-ראש, ולאחל לך הצלחה בהמשך עבודתך הציבורית. **היו"ר ג' גדות:**

אני מודה לך. אחרון המסתייגים — חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין מי שאיננו מזועזע עד עמקי נשמתו מהרצח השפל ביפו. לאלה שחקפו בסכינים ובגרזניים ילדים ביום שמחתם, קשיש שהולך לתמוך בדרך, והפכו יום חג ליום תגא, יום של ששון ליום של אבל וזעם וכאב, אין מחילה. צריך לחזק את הביטחון; צריך לעשות הכול כדי למנוע עד כמה שניתן מעשי זוועה כאלה בעתיד; צריך להעניש את האשמים בחוק יד. אבל נחוץ לנו כאוויר נשימה השלום, שרק במסגרתו אפשר יהיה, בכוחות משותפים, לעקור את כל מקורות הרצח הנפשעים האלה.

למשפחה האבלה — נתחומים מכל הלב; ואיחולי החלמה לפצועים.

אני מברך את חברת הכנסת אורה נמיר על היוזמה שלה בחקיקת החוק החשוב הזה. החוק הזה ישפר את מצבן של המשפחות החד-הוריות. הוא ישפר במידה ניכרת, אף שהוא חוק של פשרה, ואף שכולנו בוועדה קיבלנו את הפשרה הזאת

אני שולחת את תנחומי למשפחות האבלות ואיחולי החלמה לפצועים.

חברי הכנסת, בסיום עבודתה של כנסת זו טוב שיש גם חוק כזה. חוק משפחות חד-הוריות, שיזמה אותו חברת הכנסת אורה נמיר, בניסיון כמעט נואש לעצור את השיטפון של הפגיעה והקיצוץ בזכויות הציבור העובר, בזכויות העובדים, בזכויות הילדים ובזכויות הנשים.

כמי שהיתה לה הזכות לעבוד במחיצתה של חברת הכנסת נמיר בוועדת העבודה בכנסת הזאת אני רוצה לומר, שזה היה קרב גדול עם מעט השגים. אבל קרב מול אוצר שנחושה החלטתו לקרוע, לשבור, לנתץ את מה שהשיגו עובדים, את מה שהושג במערכה לשוויון זכויות, את מה שהושג במערכה להגנת זכויות הנשים והילדים.

הקרב הזה, למשל, שמתייחס במידה רבה לנשים, אחד הנושאים שלו הוא, למשל, שכר המינימום, שבשלו צריך היה לעמוד כל יום על המשמר נוכח הניסיונות הבלתי פוסקים לחסל אותו, לקצץ אותו ולהוציא אותו מספר החוקים.

חברי הכנסת, הממשלה ושר האוצר המכהן בה משתדלים בשיטתיות להפוך שירותים ציבוריים לשירותים בתשלום, משתדלים ככל יכולתם לשנות את סדרי העדיפויות בתקציב, כך שמי שנהנים יותר ויותר מהתקציב הם שני מגזרים: מגזר אחד הוא המגזר של ההתנחלויות; והמגזר השני הוא המגזר של בעלי ההון.

רענן כהן (העבודה):
והמגזר החרדי?

תמר גח"נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני רוצה להזכיר למי שלא יצא לו במקרה לשמוע אתמול את שר האוצר מודיע מעל בימה זו, שלאחר שהוא כבר חסך למעבידים עד היום כ-16 מיליארד שקל בכך שהוא שחרר אותם באופן חלקי מתשלום לביטוח הלאומי, הוא הודיע אתמול שבכוונתו לשחרר את המעבידים כלל. רק תארו לכם, בביטוח הלאומי יש ביטוח למקרי תאונות עבודה — והמעבידים לא ישתתפו.

בקשר לזה, חברי הכנסת, חוק משפחות חד-הוריות נועד להביא פתרון חלקי למספר ניכר של משפחות שמצבן קשה במיוחד משום שהן חד-הוריות ומשום שבראש רובן עומדת אשה. הכוונה היא לתת קריטריונים נוחים יותר בקבלת הבטחת הכנסה, למשל, ובתחומים נוספים.

לכן, אני חושבת שהכוונה הבסיסית הזאת היא כוונה נכונה, לקדם את המשפחות הללו. ובכל זאת, חברי הכנסת, הגשתי הסתייגויות מספר ואנסה לנמק אותן.

יש בחוק הזה סעיפים מספר שמדברים באופן כוללני מאוד על זכויות המשפחה החד-הורית. מדובר בכך שמשפחה חד-הורית או מי שעומד בראש משפחה חד-הורית תהיה לו קדימה בהכשרה מקצועית, תהיה לו עדיפות בקבלת ילדיו למעון, יהיה זכאי להלוואה מוגדלת מאת המדינה למטרות דיור וכו'.

הכוונות העומדות מאחורי הסעיפים האלה הן כוונות חיוביות מאוד. ההסתייגויות שלי נועדו לתת לכוונות האלו כשר, או לתת להן פירוש מדויק יותר, כך שזה לא יהיה בסמכותו של שר האוצר, שעמדותיו האנטי-סוציאליות, שעמדותיו נגד העובדים, נגד זכויות העובדים, נגד זכויות הנשים העובדות, העמדות האלה ידועות — לא לתת לו את האפשרות להחליט איך מפרשים את הסעיף הנוגע בדבר.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר שוב, בפעם השנייה.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
ובכן, באנו ואמרנו — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
לא, תסביר את המרמה שלך, חבר הכנסת צבן.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ביטון, אני רוצה שתבין, אם תמשיך כך לא תהיה לי ברירה, אני אוציא אותך, כאמת. הרי לא עולה על הדעת שאתה תכתוב למישהו את נאומי. אני מבקש ממך. צעקת מספיק בנאומי של חבר הכנסת צבן.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

תודה, אדוני היושב-ראש. ובכן, באנו ואמרנו: לפחות לגבי משפחות חד-הוריות, חסירו בטובכם את מבחן ההכנסה. עמיתי חבר הכנסת רן כהן הביא כאן את הדוגמה. מבחן ההכנסה לקבלת קצבת ילד ראשון ושני הוא היום 2,700 שקלים. תארו לכם אם עם שלושה ילדים, חלק מהם בגילים שהיא עדיין צריכה לטפל בהם, יש מעוין-יום, לפעמים צריך לקחת מישהו שישמור על הילדים. מה זה 2,700 שקלים היום למשפחה חד-הורית? ומשפחה חד-הורית כזאת לא תקבל את ההטבות. לכן תבנו את אשר תבנו.

אני מצטער מאוד על שהארצות כפה עלינו למעשה את הפשרה הזאת. אבל מתוך רצונו לקדם בחוק את מה שיש בו, נתנו יד לפשרה. ולכן גם אנחנו ניעתר, מתוך אותה גישה של מחויבות לקידום החוק במקום שניתן לקדם אותו, וניענה לפנייתו של חברת הכנסת אורה נמיר להסיר את ההסתייגויות.

אדוני היושב-ראש, כמה דברי פרידה. אתה, שהטלת עלינו תמיד רסן, היום הרשית לעצמך להסיר מעצמך רסן, והייתי אומר שאפילו עלית על גדותיך. ואני מבין אותך. זה יום של פרידה. אני רוצה להודות לך על ניהול הישיבות, שבהן כלל מצאתי בו טעם טוב, חוש הומור, וגם מידה רבה של סדר. אני רוצה להזכיר לך, שחבשנו יחד ספסל לימודים בהשתלמות אקדמית בשעתה, והמרנו את ספסל הלימודים בכיסא של חבר כנסת.

אתה נפרד מאתנו היום. אני מאחל לך דרך צלחה בכל אשר תפנה. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת צבן. רבותי, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על חוק משפחות חד-הוריות, התשנ"ב — 1992.

חבר הכנסת רן כהן, האם אתה מוריד את כל ההסתייגויות?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כן.

היו"ר ג' גדות:

האם חברת הכנסת תמר גוטנסי מורידה את כל ההסתייגויות?

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

היא ביקשה להודיע שכן. היא יצאה להפגנה.

היו"ר ג' גדות:

ברשותכם, על-פי התקנון אני חייב להצביע.

בחקיקת שיניים. אינני צריך לומר כאן עד כמה חשוב השוויון ביחס למשפחות חד-הוריות, שלהלכה ולמעשה זה שוויון במעמד האשה.

חברת הכנסת נמיר, את מסרת את הנתונים לגבי האחוז הגבוה של המשפחות החד-הוריות שהן למעשה משפחות של נשים. ואנחנו עוסקים כאן בילדים במשפחות חד-הוריות. וכל שאנחנו רוצים זה להבטיח לילדים האלה תנאי גידול, תנאי חינוך ותנאי התפתחות נורמליים. ואם החוק הזה יכול לשפר במשהו, הרי הוא עשה מעשה טוב.

ההסתייגות שלי מתייחסת לסעיף 8 בחוק. שם מדובר על מענק לימודים. אבל הכנסת צריכה לדעת את האמת. אנחנו לא התחלנו ממענק לימודים. התחלנו מרצון לתת למשפחות חד-הוריות קצבת ילדים גם לילד הראשון ולילד השני, ללא מבחן הכנסה. מזה התחיל הסיפור. ואז בא האוצר ואומר לנו: אתם רוצים לשכור את העיקרון שהיה מבחן הכנסה לילד הראשון והשני? שומו שמים. חברי הכנסת, בפעם האלף אני אעלה ואומר כאן — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

איך תסביר את זה לחברי הכנסת רובינשטיין ופורז?

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חברי הכנסת, בפעם האלף אני אעלה ואומר כאן, שאנחנו המדינה היחידה בעולם — אני חוזר ואומר: אנחנו המדינה היחידה בעולם — שעשתה מעשה כזה של פגיעה בקצבאות ילדים. אני אחזור בפעם המאה ואומר: גם תאציר באנגליה, שהייתה גזירות כלכליות קשות, לא העזה לעשות את הדבר הזה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

איך אתה מסביר את זה לחברי הכנסת רובינשטיין ופורז?

אלי דיין (העבודה):

הם כאמת הצביעו נגד.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

איך תסביר את זה לחברי הכנסת רובינשטיין ופורז? תאמר איך אתה מסביר את זה להם. פתאום הפכתם להיות — — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ביטון, חבר הכנסת אלי דיין, חבר הכנסת רן כהן — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה ובפעם השנייה. package.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

חשבנו שהיום אתה לא קורא לסדר.

היו"ר ג' גדות:

למה? אני לא מוציא מהאולם, אבל אני יכול לקרוא לסדר. אני אקרא אותו שוב — בפעם הראשונה ובפעם השנייה. יש לי הסכם עם חבר הכנסת ביטון, והיום הוא החליט לשכור אותו. זה לא נאה. יש לך הסכם אתי.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני שואל, איך הוא מסביר את זה לחברי הכנסת רובינשטיין ופורז. איך הוא מרמה את הציבור. פתאום הוא הפך להיות — — —

היו"ר ג' גדות:
ברוב של 23, ללא מתנגדים וללא נמנעים, נתקבל החוק בקריאה שנייה. ועתה, חברי הכנסת, לקריאה השלישית. חוק משפחות חד-הוריות התשנ"ב—1992, מי בעד? מי נגד? הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע ה

— 28	בעד החוק
— אין	נגד
— אין	נמנעים

חוק משפחות חד-הוריות, התשנ"ב—1992, נתקבל.

היו"ר ג' גדות:
28 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים, אני קובע כי חוק משפחות חד-הוריות, התשנ"ב—1992, נתקבל בקריאה שלישית. תם ונשלם, חוק ואמן.

ה. הצעת חוק זכויות העיוור, התשנ"ב—1992 *

(קריאה ראשונה)

הטבות קטנות מאוד ולקבוצה חלשה מאוד. היינו חייבים לכוא ליד הסכמה עם האוצר. לכן ההסכמה היתה, שנתמקד באוכלוסייה הכי חלשה מבין המשפחות החד-הוריות. 34,000 משפחות, שהן 68% מכלל המשפחות החד-הוריות. למעלה מ-10,000 מהן העלינו בשליש — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

היו"ר ג' גדות:
חברת הכנסת אורה נמיר, אנא לעניין החוק. זה אפילו לא כלול בחקנון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אתה יודע — — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת ביטון, תאפשר לי לסיים את השעה הקרובה בחברות טובה?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
ודאי.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת אלי דיין, אותה שאלה אני מפנה אליך: האם תאפשר לי את השעה הקרובה בחברות טובה?

אלי דיין (העבודה):

כן.

היו"ר ג' גדות:
אני מבקש ממך, בבקשה.

אורה נמיר (העבודה):
אדוני היושב-ראש, אני מקבלת את הערתך ואני רק

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מעל דוכן הכנסת היא אמרה, שהיא מורידה את ההסתייגויות והיא מקווה שתגיש תיקון לחוק.

היו"ר ג' גדות:
נכון, אני זוכר, היא תשמור לעצמה את הזכות. אם כן, גם חברת הכנסת תמר גוז'נסקי מורידה את ההסתייגויות. חבר הכנסת יאיר צבן, האם אתה מוריד את ההסתייגויות?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כן.

היו"ר ג' גדות:
יפה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצביע על הצעת החוק בקריאה שנייה, מסעיפים 1 עד 8 ועד בכלל. על-פי הצעת הוועדה. הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע ה

— 23	בעד סעיפים 1—8
— אין	נגד
— אין	נמנעים

סעיפים 1—8 נתקבלו.

היו"ר ג' גדות:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק להבטחת שוויון זכויות דרוזים וצ'רקסים — — —
אלי דיין (העבודה):
לא, חוק הערכות.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת דיין, עם כל הכבוד, הרי אני מתכוון לסיים את הפגישה האחרונה שלי אתך ברוח טובה. אני לא אתן להפוך את זה לשוק. יש סדריום, שנקבע על-ידי יושב-ראש הכנסת, לא אוזר ממנו אלא אם כן אקבל הוראה מיושב-ראש הכנסת. הבטחתי לחבר הכנסת רובינשטיין, שאני אברר את העניין. עניין זה, ככל מקרה לא התכוונו שיהיה לפני נושא זה שקראתי אותו עכשיו. אני מבקש ממך לשבת, ואנחנו עוברים להצעת חוק להבטחת שוויון זכויות דרוזים וצ'רקסים, התשנ"ב—1992, בקריאה ראשונה, של חברי הכנסת אמנון רובינשטיין, שולמית אלוני, יאיר צבן ומשה שחל.

סליחה, טעות שלי. עוד קודם לכן יש הצעת חוק זכויות העיוור, התשנ"ב—1992, בקריאה ראשונה, של חברת הכנסת אורה נמיר. היא גם זו שתציג את החוק. בבקשה.

חברת הכנסת אלוני, ביקשתם להצמיד את העניין שהעליתם לחוק הערכות. אני עדיין מצפה לתשובה שביקשתי. בבקשה, חברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (העבודה):
אדוני היושב-ראש, אני אבקש הערה קצרה מאוד לחוק הקודם.

אני לא רוצה שיווצר כאן הרושם שהחוק שהכאנו קודם לכן — חוק משפחות חד-הוריות — הוא חוק שבא לתת

יארד צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מוותר.

הי"ר ג' גדות:
נכרך אותך.

חבר הכנסת חיים אורון — איננו. חברת הכנסת גאולה
כהן — אינה נוכחת. חבר הכנסת אליקים העצני.

אליקים העצני (התחיה):
מוותר.

הי"ר ג' גדות:
ויתר. חבר הכנסת דוד ליבאי, לא מוותר. בבקשה.

דוד ליבאי (העבודה):
נכבדי היושב ראש, חברי הכנסת, ראשית, גם אני שולח
את תנחומי למשפחות הרוגי הקטל והרצח ומאחל רפואה
שלמה ומהירה לפצועים.

שנית, נכבדי היושב ראש, נרשמתי לזכות הדיבור על
הצעת החוק הנדונה לאחר ששמעתי כאן היום את דברך, דברי
הפרידה שלך מהכנסת, ושמעתי אותם בצער. שמעתי
והצטרפתי. חבל, חבל מאוד, כי הכנסת תחסר אותך מאוד.
לדעתי, ניהלת באופן מעולה את ישיבות הכנסת. כאשר אתה
יושב בכיסא זה, כיסא היושב ראש, אי אפשר שלא לחוש בכך,
שכן יש יושב ראש לישיבה.

אתה ניהלת את ישיבות הכנסת בתבונה רבה, בהגינות,
בתקיפות מרושנות, לעתים ברצינות רבה, לעתים בהומור טוב.
אתה אכן ניהלת את ישיבות הכנסת, ומי כמוך, היושב בכיסא
זה, יודע עד כמה קשה לנהל תזמורת שיש בה 120 סוליסטים,
שכולם נולדו לנגן כינור ראשון, וכל אחד — לפי התווים שלו.

לפי תקנון הכנסת חייב היית, כיושב ראש הישיבה, לרקוד
לפי תווי סדר-היום שהכין לך היושב ראש הנכבד דב שלנסקי.
ובכל זאת השכלת להיות ארגון עצמאי, המפיק מופע כאילו
היה כולו שלו.

לנו, חברי הכנסת, יש פריבילגיה גדולה: אנחנו יכולים לשבת
במליאה, אנחנו יכולים לצאת ממנה, אנחנו רשאים להקשיב לחבר
העומד כאן על הדוכן, ואנחנו רשאים שלא להקשיב לו, ואילו
אתה, המכהן כיושב ראש הישיבה, חייב לשמוע את כל
הדברים, את כל אמרי השפר הנאמרים מעל הדוכן כדי שתיטיב
לנהל את הישיבה. איך החזקת מעמד, ידידי גרעון גדות? איך?
איך שמעת בסבלנות את כולם ונשאת יושב קשוב וער
במקומך גם כאשר האחד חזר על דברי האחר, גם כאשר
הדברים מרגשים, לעתים מרגזים, ולעתים פשוט מרדימים?

לדעתי, חבר הכנסת גרעון גדות, סגן יושב ראש הכנסת,
היטבת להשתמש בשיקול דעתך במסגרת חוסר הסמכויות
שמקנה תקנון הכנסת ליושב ראש הישיבה. נהגת כאילו יש לך
סמכויות, וללא סמכויות של ממש ניוטת את הישיבות בצורה
עניינית ומסודרת.

אני מאמין שתמשיך לפעול בשליחות הדיבור ולמען
הדיבור, גם אם החלטת ליטול חופשה מהכנסת. אני מאחל לך
ימים טובים, בריאות שלמה והצלחה בכל אשר תעשה.

הי"ר ג' גדות:
תודה רבה.

דוד ליבאי (העבודה):

אשר לחוק זכויות העיוור, התשנ"ב — 1992, אומר רק

אומרת, שאנחנו הטבנו משמעותית עם 34,000 משפחות
חריגות, שהן כ-70% מכלל הציבור של המשפחות
החריגות.

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת
להביא לפני הכנסת לאישור בקריאה ראשונה את הצעת חוק
זכויות העיוור, התשנ"ב — 1992. הדיון המוקדם התקיים ביום
4 במרס 1992, וההצעה הועברה לוועדת העבודה והרווחה.

בישראל כ-8,000 עיוורים — מחציתם עיוורים לחלוטין.
ציבור זה הוא מהחלשים ביותר בחברה הישראלית, וכל
הניסיונות להביא לשיפור משמעותי בתנאי חייו של העיוור
בארץ ולקדמו למעמד של אזרח עצמאי ותורם בחברה —
כמעט שלא העלו דבר.

הצעת החוק שאני מביאה היום יש בה כדי להקל ולו
במעט את הסבל של אוכלוסייה חלשה זו, שאין לה דואג.

ההצעה מתמקדת בשלושה נושאים עיקריים:

1. הרחבת הזכות לגמלה המשולמת לילד עיוור במסגרת
השירותים המיוחדים הניתנים על-ידי המוסד לביטוח לאומי
לילדים נכים, ולפי ההצעה יהיה זכאי לגמלה כל ילד עיוור מיום
לידתו ועד גיל 14, במקום מגיל שלוש, כפי שנהוג היום, וזאת
ללא מבחני התלות הנהוגים כיום לפי החוק ותקנותיו.

2. מתן גמלת נידודת לעיוורים. בעניין זה הגעתי להסכמה
עם נציגי משרד האוצר, ששיעור הגמלה ושיטת עדכונה ייקבעו
בהסכמה עם האוצר, ועקרונית יעוגנו בחוק התשלומים
שמשלם היום משרד העבודה והרווחה, הנקראים דמי ליווי.

3. הגדלת היקף שיעורי העזר הניתנים לילדים עיוורים
לצורך עזרה בלימודים במסגרת חוק חינוך מיוחד.

אני מבקשת להודות לשר האוצר על ההבנה הרבה שגילה
למצוקתה של אוכלוסיית העיוורים בארץ ועל הסכמתו להצעת
החוק.

אני מבקשת מחברי הכנסת לצמצם — אם נרשמו לרשות
הדיבור — בדברים שהם רוצים להשמיע, כדי שנוכל לאשר,
ומיד, את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת
העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.
תודה רבה.

הי"ר ג' גדות:
אני מודה לחברת הכנסת נמיר.

חברי הכנסת, כנאמר בפעמים קודמות — שלוש הודעות
מדיניות חשובות: האחת — הרשימה נעולה; השנייה — כל
אחד מקבל שלוש דקות; השלישית — מי שלא יהיה נוכח
יאבד את זכות הדיבור. גם מי שנוכח ומבקש לוותר על זכות
הדיבור, נרשם לו זאת בדפי "דברי הכנסת".

אם כן — — —

קריאה:
מוותר.

הי"ר ג' גדות:
יפה. חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):
מוותרת.

הי"ר ג' גדות:
נכרך אותך. חבר הכנסת יארד צבן.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה. חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, מוותר?

אוריאל לין (הליכוד):

שיותר חבר הכנסת שמעון שטרית על חוק הערבות שלו.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כדרכו של הפרלמנט — אני בהחלט אתמוך בהצעתה של חברת הכנסת אורה נמיר, ועם זאת, אני רוצה להעיר הערה שהיא לא בדיוק קשורה לעניין, אבל אין לי הודמנות אחרת לומר אותה: לאחר הודעתו של שר האוצר, שמדינת ישראל תהיה צפויה כימים הקרובים להצפה של תוצרת חקלאית מאירופה, אני חושב שהנושא הזה היה צריך להיות מועלה, כי הייצוג של חקלאי ישראל כאן בכנסת הוא מעט מדי.

דן תיכון (הליכוד):

איפה גדליה גל?

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

וכאשר אנחנו עוסקים בהרכב מאוד נושאים חשובים, אני רוצה לומר, שטוב היתה עושה הממשלה היום וטוב היה עושה שר החקלאות, שהוא גם ראש הממשלה היום, לו היה מכריז את הדבר ההפוך לחלוטין ממה שהוא הכריז, שהוא פותח את מדינת ישראל לייבוא של תוצרת חקלאית טרייה.

אינני יודע מה עוד צריך לעשות למגור החקלאי, כדי שלא להעמיד אותו במצבים שצריך יהיה להגן עליו בחקיקה דוגמת זו שאנו עוסקים בה היום. המצב הוא כמעט כזה.

על כן, אני מציע לחברי הכנסת, שעם התמיכה שיש להם בהצעה החשובה הזאת, שאני גם כן תומך בה, ייתנו את דעתם, תוך כדי דיוניה האחרונים של הכנסת הזאת, גם לאותם נושאים שכנראה לא יצליחו להגיע למליאה הן מחמת קוצר הזמן והן משום שהממשלה ומשרד החקלאות היום אינם מאוישים באנשים שמבינים ולא בכאלה שלנגד עיניהם עומדת טובתו של ציבור שהוא חשוב למדינה לא פחות מכל אותם ציבורים המופיעים כאן לפנינו ונוזקים לחקיקה שבאמצעותה אנו מסייעים להם. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה. אחרון הדוברים, חבר הכנסת רענן כהן — אינני נוכח.

אם כן, תם סדר הדוברים ואנו עוברים להצבעה. אנו מצביעים בקריאה ראשונה על הצעת חוק זכויות העיוור, התשנ"ב — 1992. מי נגד? נא להצביע. הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה 22 —

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק זכויות העיוור,

התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה

נתקבלה.

היו"ר ג' גדות:

22 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים. אני קובע כי הצעת חוק זו נתקבלה בקריאה ראשונה, והיא עוברת לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני מברך על המוגמר.

זאת: גם אני בעד עזרה לעיוורים. שמעתי בקשב רב את דברי ההסבר של יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברתי אורה נמיר. הצעת החוק, חברי הכנסת, הונחה רק היום על שולחן הכנסת, ועדיין לא יכולתי ללמוד כראוי את ההצעה. אבל, בשים לב למצוקות הזמן, שהי הכנסת עומדת להפסיק את ישיבותיה מחר, לאחר ששמעתי מה ששמעתי מדברי חברת הכנסת אורה נמיר ולאחר עיון בהצעת החוק, אתמוך בהעברתה לוועדה כדי שתידון ברצינות הראויה שם. תודה ליושב-ראש.

היו"ר ג' גדות:

חברי הטוב חבר הכנסת ליבאי, אני רוצה להודות לך מקרב לב על המלים החמות ועל החברות הטובה שהיתה מנת חלקנו לאחר כל השנים הטובות. תודה רבה.

חבר הכנסת שמאי. חברי הכנסת, אחד הדברים המדהימים

ביותר —

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מבהיר דברים שנאמרו בפועל ונכתבו היום בעיתון.

היו"ר ג' גדות:

אחד הדברים המדהימים ביותר, חבר הכנסת שמאי, הוא: כל אחד עם תנועתו שלו. נגזר עלינו. כל אחד ותנועתו שלו.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

זאת תנועה ללא מוצא, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ג' גדות:

הנואם הבא הוא חבר הכנסת שבח וייס. האם אתה מוותר?

שבח וייס (העבודה):

לא.

היו"ר ג' גדות:

דקה. בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כרשותך, אני עושה את זה מכאן, מהמקום הזה, מכיוון שאנחנו עומדים בקרוב להצביע על חוק חשוב מאוד וחיוני מאוד, של חבר הכנסת ידידי שמעון שטרית.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שטרית, אני מבקש ממך לשבת במקומך. תפסיק עם הסחר-מכר הזה, אני מבקש ממך. שב על מקומך.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת לא חייב לשבת.

אוריאל לין (הליכוד):

לסחר-מכר צריך שני צדדים.

שבח וייס (העבודה):

אני רוצה להזכיר לחברים שדיברו קודם לכן וגינו גינוי חריף ביותר את מעשה הזוועה שבוצע הבוקר עליידי אנשי חושך. אני אומר את זה ללא שום התניה, ללא שום "אבל", ללא כל תנאי. זה מעשה נורא, אפל, ראוי לגינוי, למחאה, מעשה וזוועה, וצריך לעשות הכול כדי שבעתיד לא יתרחשו מעשים כאלה.

אשר לחוק של חברתי חברת הכנסת אורה נמיר, שהיא המקדמת והיוזמת של חוקים אנושיים ממדרגה ראשונה, זה חוק שחייב להתקבל בחמינה מוחלטת. לא מדובר באנשים נחותים אלא באנשים שנקלעו למצב נחות, ובכל חוק מסוג כזה, שמיטיב עם אנשים אומללים, שהגורל התאכזר אליהם, חוכי לתמיכה מלאה שלנו. אני אצביע כמובן ואתמוך בחוק הזה.

ו. הצעת חוק לחיקוק פקודת מס הכנסה (מס' 89), התשנ"ב — 1992 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

חבר הכנסת כ"ץ יעוז, אולי בנחל-עוז לא מקובל כך, אבל אצל אמן בוודאי למדת לכבד את הנושא של מעמד האשה. אתה מפריע לי לדבר.

אברהם כ"ץ יעוז (העבודה):
אני רוצה להקשיב, אבל הליברל חבר הכנסת דן תיכון מפריע לי.

שרה דורון (בשם ועדת הכספים):
תודה.

פקודת מס הכנסה עד היום מבחינה בין נישומים נשואים לפי מינם וקובעת דין שונה לאשה ולגבר בקביעת הכנסתם לצורך מס ובמעמדם כלפי רשויות המס. החוק לחיקוק פקודת מס הכנסה (מס' 89), המובא עתה לפני הבית לקריאה שנייה ושלישית, בא לסלק אנכרוניזם זה מספר החוקים שלנו.

אעמוד עתה על עיקריה של הצעת החוק. רוב הסעיפים מתקנים את לשון הפקודה. כך שלא תהיה בה הבחנה בין אשה לבין גבר.

בסעיף 4 קבענו סימטריה בין הגבר לאשה. עד לחיקוק זה קיבל גבר נקודת זיכוי בגין אשה שכלכלתה הייתה עליו. מעתה תקבל גם אשה נקודת זיכוי בגין בן-זוגה שכלכלתו עליה.

אותה סימטריה נשמרת גם בסעיף 6. כפי שגבר היה זכאי לזיכוי בגין אשה שעזרה לו, הרי מעתה תהיה גם אשה זכאית לזיכוי בגין בן-זוגה שעזר לה בהשגת הכנסה מעסק או ממשלח-יד.

גם בסעיף 12 נשמרת הסימטריה וניתנת הקלה ככך שמכירים גם לאשה בהוצאות אחזקה של קרוב במוסד מיוחד. עד עתה ניתן הזיכוי רק לבעל. זאת נקודה שתקל על הרבה משפחות אשר, לדאבונו הרב, האב או האם במשפחה נזקקים לטיפול מוסדי, לטיפול רפואי יקר, וזו מעמסה גדולה וקשה מאוד על הרבה מאוד במשפחות בישראל.

בסעיף 14 נוסף סעיף חדש לפקודת מס הכנסה, הקובע כי אחד מבני הזוג יהיה "בן הזוג הרשום לעניין חוק זה", והכללים לבחירתו או לקביעתו. וכאן באה שוב לידי ביטוי הסימטריה. בא לידי ביטוי השוויון של בחירה חופשית בקביעה בין בני הזוג מיהו שיהיה בן הזוג הרשום.

בסעיף 16 נכלל תיקון חשוב. סעיף זה בנוי על הצעת חוק של חברת הכנסת עדנה סולודר, שהצטרפה להצעת החוק של חבר הכנסת דדי צוקר ושל. נכלל בו תיקון חשוב: הכנסה של אשה מרכוש שהיה ברשותה לפני נישואיה, או שקיבלה בירושה בזמן היותה נשואה, מיתוספת על הכנסת הבעל. ואילו לאחר ההצבעה על תיקון החוק — מוצע כי בן זוג שהיתה לו הכנסה מרכוש שהיה בבעלותו שנה לפני נישואיו או מרכוש שקיבל בירושה בתקופת נישואיו, רשאי לתבוע שיעשה חישוב נפרד של המס על הכנסה זו.

כמובן, אם היתה לבן הזוג הכנסה אחרת שלגביה נערך חישוב מס נפרד, ותיחוסף ההכנסה על-פי סעיף קטן זה להכנסה האחרת. כפי שכבר אמרתי, סעיף זה נערץ בהצעת החוק הפרטית של חברת הכנסת עדנה סולודר.

בסעיף זה נשמרה אפליה לטובת האשה. והיא: נקודות זיכוי לאשה, כנגד המס החל על הכנסתה מיגיעה אישית,

היור"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, ועתה אל החוק הבא: הצעת חוק לחיקוק פקודת מס הכנסה (מס' 89), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תציג את החוק חברת הכנסת שרה דורון. בשם ועדת הכספים, בבקשה.

שרה דורון (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עוד בטרם הצגתי את החוק חשתי הסכמה מקיר אל קיר. לכן אני משתוממת שוב ושוב, אם ההסכמה היא כל כך גדולה, מדוע נקפו כל כך הרבה שנים עד לחיקוק חוק שבה להיטיב עם מעמדה של האשה. במקרה זה של אשה נשואה, לגבי חובותיה למס הכנסה; מדוע נקפו הימים. החודשים והשנים עד אשר בקושי רב הגענו לשלב של תיקון מהותי, עדיין לא מספק, אבל חשוב מאוד.

אלי דיין (העבודה):

אילו לא היו בחירות, גם זה לא היה עובר.

שרה דורון (בשם ועדת הכספים):

אני שמחה שנכנס לאולם ידידי חבר הכנסת דדי צוקר. בימים האחרונים האלה של כהונת הכנסת הזאת ובערב בחירות יש התלהטות רוחות וניגוח הדדי מקצה אחד של הבית לקצה השני. יש יריבויות פוליטיות, יש רצון להבליט את המפלגה שלך לעומת האחרות ולומר: ההישגים הם כולם שלי.

אבל לא כך בנויה מדינה ולא כך צריכה להיות בנויה הכנסת. יש חוקים פוליטיים כהחלט, התלווים בהשקפת עולם פוליטית, למשל אלה העוסקים במדיניות חוץ ובבעיות ביטחון. אבל יש גם הרבה מאוד בעיות של שוויון, צדק, בנושא מעמד האשה, שאין כל סיבה שניגודי ההשקפות של הבית יבואו בהן לידי ביטוי; להיפך, הרצון לשיתוף פעולה של קטבים פוליטיים שונים, הטמפרמנט השונה והגישות השונות נתנו את התוצאות. שקשה היה להאמין בראשית הדרך כי אכן נשיג אותן.

אני זוכרת את ידידי מר גביש, נציב מס הכנסה, ורוצה להודות לו; אני זוכרת איך שניינו את דעותיו, וחשוב יותר — גם את עצמותיו, מתחילת הדיון והצגת החוק ועד ליום שבו מובא החוק לקריאה השנייה והשלישית.

כל מלה שאומר בשבחו של חברי, חבר הכנסת דדי צוקר, תהיה בלשון המעטה. אנחנו שונים בגישה, שונים בידע שלנו, אולי גם ביחסי אנוש. אבל דווקא הצירוף הזה נתן, לאחר מאבקים קשים מאוד, את הפירות המקווים וההכרחיים.

אני רואה את היום הזה בשבילי כיום של חשבון-נפש. משום שסביר להניח שלא אנאם עוד מעל כמה זו. אני שמחה מאוד שדווקא חוק זה, הבא לקדם ולשפר את מעמדה של האשה, עולה היום. לולא עזרתו וללא הבקיות של חבר הכנסת דדי צוקר ושל אחרים שעוד אזכיר אותם בהמשך דברי, לא הייתי יכולה לעמוד כאן היום.

אני שמחה מאוד שעלה ביד, ברגע האחרון ממש, להביא לשלב הגמר את החקיקה הנוגעת לענייני מס הכנסה של נשים נשואות. תיקון זה, מן הראוי היה שיהיה כלול כבר בספר החוקים שלנו, כי לא יעלה על הדעת שלא יהיה דין אחד לגבר ולאשה במדינת ישראל.

שמעון שטרית (העבודה):
את מדברת בתור יושב־ראש הקואליציה, או בתור חברת
כנסת שרוצה להגיש הצעת חוק?

גאולה כהן (התחיה):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

איך אתה לא מתבייש?

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

שרה דורון (בשם ועדת הכספים):

חבר הכנסת שטרית — — —

היו"ר ג' גדות:

לא, לא, חברת הכנסת דורון, אנא, היו לך דברי סיום
נחמדים, חסימי אותם בבקשה.

שרה דורון (בשם ועדת הכספים):

חבל שקטעת אותי, כי הייתי מסיימת.

אני רוצה להגיד תודה לחברותי מכל סיעות הבית, שחשתי
שהן אתי כרבים מן הדברים שעשיתי, לחברי בכנסת, לעובדי
הכנסת, לעיתונאים שליוו את עבודתנו בביקורת, אבל גם
בעידוד. ואני רוצה לאחל לבאות אחרי חקיקה מוצלחת והמשך
קידום מעמד האשה.

אדוני היושב־ראש, תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

תודה גם לך. חבר הכנסת דני צוקר ביקש להוסיף מלה
אחת או שתיים. בבקשה, מהמיקרופון ההוא.

דוד צוקר (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני רוצה לאחל לעצמי ולכל אחד מן החברים כאן שיזכה
לסיים את עבודתו בבית הזה כפי שחברת הכנסת דורון מסיימת
היום, בחקיקה שיש בה יסוד חוקתי, יסוד שוויוני מן המעלה
הראשונה, וחברתנו שרה זכתה לכך שהיא הביאה היום לבית
הזה חוק ההופך את האשה — בפקודת מס הכנסה — לישות
אוטונומית מוכרת ועצמאית.

בהזדמנות זאת אני גם מודה מאוד לשדולת הנשים ולכל
מי שעזר לנו בהבאת החוק הזה, ובעיקר לשרה דורון, ובאותו
קטע שבו עבדנו יחד — גם לחברת הכנסת סולודר. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

תודה. חברת הכנסת סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב־ראש, אני רוצה להודות לשרה דורון הן
כעמיתה בכנסת, הן בתור שותפה למלאכה, שעשינו יחד
לחיקוק מעמדה של האשה, והן כטרמפיסטית שלי בדרך
לירושלים, ובעיקר על זה שמצאתי בה, על אף היריבות
הפוליטית, אדם שהייתי יכולה להתחלק איתו בבעיות, בחוויות
וברעיונות בכל השנים האלה בכנסת. תודה.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה. חברי הכנסת, שני עניינים לנו: 1. בקריאה
שנייה אין הסתייגויות; 2. בטרם נעבור להצבעה בקריאה
שנייה, נוסף להצעת החוק שני גיליונות תיקונים. הראשון הוא
גיליון תיקונים להצעת חוק לחיקוק פקודת מס הכנסה (מס' 89),
התשנ"ב — 1992, האומר: 1. בסעיף 16 לחוק, בסעיף 66 (ב)
החדש, במקום 'לגביה' יבוא 'שלגביה'; 2. בסעיף 17 לחוק,

השוות למחצית מספר ילדיה. סעיף זה בא להקל במעט על
האם העובדת, הנוקטת לעזרה נוספת בטיפול בילדיה בעת
יצאתה לעבודה.

בהצעת החוק המקורית שהגשנו כללנו גם ניכוי בשל
שירות טיפול בילדים, אך כיוון שצד זה כרוך באובדן הכנסות
מס, בהשפעה גרסית על חלוקת ההכנסות לאחר מס
ובסבובל מינהלי וביורוקרטי, החלטנו לוותר על הצעה זו.

סעיף 17 מוסיף את האפשרות לאשה להשיג ולערער על
חלקה בהכנסה. זכות זו הייתה שמורה עד עכשיו אך ורק לבעל.

הצעת חוק זו, אין בה כמעט עלות במוכן של אובדן
הכנסות מס, מלבד האפשרות להקטנת החיוב במס לפי סעיף
16. יש שיראו בה תיקונים קוסמטיים בלבד, וייתכן שלא הרבה
נשים ישתמשו באפשרויות הניתנות להן במסגרת החוק. אך
נראה לי שהיום נעשה צעד חשוב מאוד בכיוון של מחיקת
האפליה — מחיקת האפליה, כי אפליה עדיין קיימת.

רצוני להודות ליושב־ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת
הרב פלדמן, שמצא זמן בסדר־היום הדחוס של ועדת הכספים
בשבוע האחרון לדאוג להעברת הצעת חוק זו, ולעמיתים למאמץ
התחקיתי, חבר הכנסת דני צוקר, ובסעיף שקראתי אותו — גם
לחברת הכנסת עדנה סולודר. הצעות החוק הפרטיות הונחו על
שולחן הכנסת עוד ב־1989.

תוך כדי דיוני ועדת הכספים מינה נציב מס הכנסה ועדה
ציבורית לבדיקת מעמד האשה לעניין מס הכנסה. בראשותו של
חבר הכנסת לשעבר, עורך־דין ורואה־חשבון יחזקאל פלומין.
המלצות הוועדה שימשו אותנו בעת עבודתנו, והיוו בסיס
לנוסחה המוסכמת שאליה הגענו, ואני מודה ליחזקאל פלומין
על מאמציו ותרומתו.

הוקרה מיוחדת ותודה רבה אני מקדישה לעורכת־הדין
מירה להב, שבהתנדבות הקדישה את זמנה לדיונים הארוכים
עם אנשי הוועדה ועובדי נציבות מס הכנסה, כדי שניתן יהיה
להגיש הצעת חוק מתוקנת. כמו־כן הקדישו את זמנם ונציגות
שדולת הנשים, גברת עפרה פרידמן וגברת עדה שמיר.

כמ־כן הנני מציינת כתודה את היועצים והעובדים של
ועדת הכספים, את הגברת תמרה פנחסוביץ, הממונה על
החקיקה הפיסקלית מטעם משרד המשפטים, וכן את נציב מס
הכנסה, מר משה גביש, וסגנו מר זאב פלדמן.

ותודה מיוחדת לסמדר אלחנני, היועצת הכלכלית של
ועדת הכספים, ליועץ המשפטי מר דמבין וגם למזכיר הוועדה,
מר קירשנר.

שימו לב, כי להצעת החוק נוסף גיליון תיקונים, המונה
לפינים.

הצעת החוק מוגשת ללא הסתייגויות, ואני קוראת לחברי
הבית להצביע כדי להעביר אותה בקריאה שנייה ובקריאה
שלישית.

אדוני היושב־ראש, לסיום, תרשה לי לומר: מעמד האשה
בנוי גם על חקיקה, לא רק על חקיקה, כי אם רואים את מעמדה
דרך הפריזמה של הכנסת, הרי המעמד הוא בשפל המדרגה. אם
רואים את זה דרך החקיקה, הרי מדינת ישראל די מתקנת
ומשפרת, והיא עומדת בשורה הראשונה של מדינות העולם
ביחס לחקיקה, לשוויון ולצדק, אנחנו פועלים, לדאבוננו, קצת
כאטיות להשגת השוויון הזה. נדבך ועוד נדבך, עד שנראה את
המבנה המושלם.

— הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 89): הצעת חוק הערכות (תיקון) —

הי"ר ג' גדות:
36 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים, אני קובע כי הצעת החוק נתקבלה בקריאה שנייה.
ועתה אל הקריאה השלישית. נא להצביע. הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע ה
בעד החוק — 40
נגד — אין
נמנעים — אין
חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 89),
התשנ"ב — 1992, נתקבל.

הי"ר ג' גדות:
חברי הכנסת, 40 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים, אני קובע כי חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 89), התשנ"ב — 1992, נתקבל בקריאה שלישית. עד כאן.

בסעיף 66א החדש יבוא — — — — — חברי הכנסת, אני לא חייב לקרוא את זה, אני מפנה את תשומת לבכם לגיליון התיקונים הראשון ולגיליון התיקונים השני. שניהם גם יחד ייכללו במסגרת החוק.

אם כן, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה, לרבות התיקונים שהפניתי את תשומת לבכם אליהם. אני מעמיד להצבעה את סעיפים 1 עד 25, לפי הצעת הוועדה. הצבעה מס' 4.

ה צ ב ע ה
בעד סעיפים 1 — 25 — 36
נגד — אין
נמנעים — אין
סעיפים 1 — 25 נתקבלו.

2. הצעת חוק הערכות (תיקון), התשנ"ב — 1992 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

שחסך וחסך כל חייו כסף, וכל חסכונו הוא בכמה חסכונות שעשה למען ילדיו ובדירת המגורים שלו, בהודמנות בא אליו חבר ואמר לו: ראה, אני צריך לקבל אשראי בכנק, אני רוצה לרכוש דירת מגורים. הבנק דורש ממני חתימותיהם של חמישה ערכים, אנה היה אחד מחמשת הערכים. אומר לו אותו אזרח: תראה, ערכות זה עניין מאוד רציני, ואם אני חותם על ערכות ייתכן שאני אצטרך לשלם. הוא אומר לו, ברצינות: איך אתה מעלה בדעתך שאני לא אשלם, יש לי כבר ארבעה ערכים, אני צריך רק חמישי, אני אפרע את כל חובותי, אנה ממך, תחתום על ערכות. והוא מושיט סיוע לחברו וחותם על ערכות. הערכות היא על הלוואה שתקופת חייה 30 שנה. לאחר עשר שנים מסתבר שהחייב, הלווה, אינו פורע את חובו. מצבו הכספי של הלווה אינו טוב כל כך, ומוסר התשלומים שלו אינו גבוה, והוא פשוט לא עונה על תלפונים וקשה מאוד למצוא אותו.

הי"ר ג' גדות:
חבר הכנסת לין, אני מפנה את תשומת לבך, לא נהוג לדבר בקריאה הזאת. נתתי לך דקות מספר כדי לאפשר לך להציג את עיקרי התיקונים כדי שנוכל לעבור להצבעה. בשתיים-שלוש דקות מסתיים העניין.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
את זה אני עושה.

הי"ר ג' גדות:
תודה רבה.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
משום שזה עיקר התיקון, החוק הוצג לא נכון.

הי"ר ג' גדות:
אל תתעלם מהסיפא שלי, אמרתי שתיים-שלוש דקות.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אם כן, אדם שלא קיבל שום תמורה חותם על ערכות והוא נמצא במצב שיתכן שהוא יתרושש וכל משפחתו תתרושש משום שהוא רצה לעזור לחבר. קשה לו לשכור שירותים של

הי"ר ג' גדות:
ומכאן אנחנו עוברים לסעיף הבא שעל סדר-יומנו: הצעת חוק הערכות (תיקון), התשנ"ב — 1992, בקריאה שלישית.

יעלה ויבא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני כבר מפנה את תשומת לבו של חברי, יושב-ראש הוועדה, לכן שאת הנאומים סיימנו בפעם הקודמת. זה רק עניין של הסברים לגבי התיקונים שחלו.

אוריאל לין (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שלישית את הצעת חוק הערכות (תיקון), התשנ"ב — 1992.

ביום ה' באדר ב' התשנ"ב, 10 במרס 1992, נדון החוק כמליאת הכנסת בקריאה שנייה והתקבלו הסתייגויות מספר. החוק מוגש בנוסחו המתוקן לקריאה שלישית ביום י"ב באדר ב' התשנ"ב, 17 במרס 1992.

אני רק רוצה להעיר הערה פרודורלית, אדוני היושב-ראש, שצריך קודם להצביע בקריאה שנייה על סעיף 6 בדבר תחילתו של החוק, שזה תיקון הנובע מההסתייגויות.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה גם להביא תיקונים מספר. בעמ' 5, בסעיף 5: 1. ברישא של סעיף קטן (ב) יבוא: "הוגשה תובענה אחרי תחילתו של חוק זה, או החלו בהליכים שתחילתם בהוצאה לפועל אחרי תחילתו של חוק זה, לא ינקוט נושה"; המלים "לא ינקוט נושה", בשורה השנייה — יימחקו.

2. בסעיף קטן (ג) בשורה שנייה, במקום "הסכומים האמורים" יבוא "הסכום האמור", ובשורה השלישית, המלים "לחוק העיקרי" — יימחקו.

בסעיף 5(ב), במקום המלה "לפני" צריך להיות — "אחרי".

רבותי, אדם בגיל 52 שעובד במסד מוכר בישראל ומקבל משכורת בינונית על-פי מושגי המדינה שלנו, עובד קבוע.

* "דברי הכנסת", כרך 122, עמ' 5291; נספחות.

אוראל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
עיקרון שני: חלוקת החוב בין הערכים. לא עוד העיקרון
שערב אחד חייב לחוב כולו. מחלקים את החוב בין הערכים.
לסעיף זה אין תחולה רטרואקטיבית כלשהי, הוא חל רק על
הלוואות חדשות.

רבותי, זהו חוק צודק, חוק הכרחי, אני עבדתי עליו ביחד
עם הוועדה שנה ותשעה חודשים. לא היו שום שיקולים
פוליטיים, רק שיקולי צדק חברתי ולא מעבר לזה. תודה רבה
לכם.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה גם לך.

חברי הכנסת, התיקונים נכנסים פנימה — התיקונים
מונחים לפניכם בדפים הנפרדים. לאחר שהכנסנו את התיקונים
פנימה, נצביע הצבעה חוזרת בקריאה שנייה. זה נאמר לגבי
סעיף 6. אנחנו מצביעים על סעיף 6, שהוא חדש, בהצבעה
בקריאה שנייה. אם כן, חברי הכנסת, מי בעד ומי נגד סעיף 6
בקריאה שנייה? נא להצביע. הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 6	— 43
נגד	— אין
נמנעים	— 3

סעיף 6 נתקבל.

היו"ר ג' גדות:

אני קובע שסעיף 6 נתקבל בקריאה שנייה, ונכלל בין יתר
הסעיפים שאושרו בקריאה השנייה בפעם הקודמת, לרבות
התיקונים שהובאו זה עתה ומונחים בפניכם. כל אלה גם יחד
יצאים אלי דרך לקריאה שלישית.

חברי הכנסת, מי בעד? מי נגד חוק זה בקריאה השלישית?
נא להצביע. הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע ה

בעד החוק	— 39
נגד	— 10
נמנעים	— 2

חוק הערכות (תיקון), התשנ"ב — 1992,
נתקבל.

היו"ר ג' גדות:

39 בעד, 10 נגד, שני נמנעים, אני קובע כי חוק הערכות
(תיקון) התשנ"ב — 1992, נתקבל בקריאה שלישית.

סדרנים, נא להוציא את החבורה בוהירות רבה ובחברות
טובה. נא לבקש מכולם לצאת.

ח. הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, בקריאה שנייה ובקריאה
שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.
כל הזמן לרשותך, עשה אתו כמיטב הבנתך.

עורכידין, להתגונן. מי שיש לו עורכידין בשפע — זה
המערכת הבנקאית, והם יודעים לנהל תביעות.

אם כן, הצעת החוק שבפנינו לא באה לבטל את מוסד
הערכות. היא באה לתת כמה הגנות אלמנטריות לערכים. אם
יורשה לי, אני רוצה לצטט מרשימה שקראתי היום, רשימתו של
עורך-דין עמוס האוזנר: "כיום מקובל כי כאשר מדובר בצדדים
בלתי שווים וכשאי-השוויון יוצר חוסר צדק וטרגדיות
חברתיות, נאלץ המחוקק להתערב. קורה שעליו להתערב
בחוזים המקפחים צרכנים, להגנתם של רוכשי דירות מפני
קבלנים פושטי רגל, להגנת מבוטחים מפני שרירות לכן של
חברות ביטוח, להגנת נפגעי תאונות דרכים ועוד. אם כך, משבר
הערכות האישית ודאי מצדיק התערבות המחוקק".

אין כאן התערבות בחופש הפרט. יש כאן מתן הגנות
אלמנטריות. לאחר התיקון שאותו הכינה הוועדה, מה שעומד
בפנינו זה כעצם כמה דברים אלמנטריים פשוטים: קודם-כול,
החוק חל רק על ערב יחיד, לא על ערב בעל אופי מסחרי,
שפועל בדרך העסקים ונותן ערכויות מסחריות. כי בעולם
העסקים, בערכויות של אחד לשני — החוק לא נוגע.

דבר שני, יש מגבלה בסכומים. זה חל רק על ערבות עד
40,000 ש"ח והלוואות משכנתאות עד 250,000 ש"ח. עיקרון
בסיסי ראשון, שאם רוצים להגיש תביעה, מגישים אותה
תחילה נגד החייב וממציים הליכי גבייה נגד החייב. דבר זה
יביא לכך שיותר חייבים ישלמו את חובם, ומערכת האשראי,
המערכת הבנקאית בישראל תעשה מאמצי אמת לגבות את
החוב מן החייב, ולא לחפש אותו ערב שהוא נוח מכולם
ולגבות את החוב ממנו.

דבר נוסף, חלוקת החוב בין הערכים.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת לין, אתה לא תחזור על כל הנאומים. אני
מבקש, חסיים את נאומך, תאמר מה שאתה רוצה שיעשו עם
החוק, אם יצביעו או לא יצביעו, ואין נאום לפני הקריאה הזאת.
אני מבקש ממך. כי אם אני נותן לך — אפתח את זה גם
לרשותו של השר או לרשותם של אחרים. אני מבקש ממך
לסיים את נאומך. חשבתי שתנצל את הכמה להסביר מלה אחת
או שתיים.

אוראל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רציתי בסיום דברי לומר לך כמה מלות שבח כמו חבר
הכנסת ליבאי. האם ייתן לי הזמן כמו לחבר הכנסת ליבאי
לומר כמה מלות שבח על ביצוע תפקידך, או שאתה רוצה שאני
אגמור מייד? אני אעשה מה שתאמר לי. אשר תשית עלי, זה מה
שאעשה.

היו"ר ג' גדות:

סחטת אותי. מה שקורה כאן הוא דבר משונה. ביקשת

אוראל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני גומר להסביר את החוק בשתי דקות.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לחוק הבא — הצעת

היור"ר ג' גדות:

אולי נפתח שנינו לשכת ייעוץ פרלמנטרית, שתוכלו מפעם לפעם לבוא ולשתות קפה וליהנות מן העניין. אני באמת מברך אותך על עבודה נהדרת. מגיע לך, אני משוכנע שעל דעת כל באי הבית, גם חבריך כפרופסור ליכאי, פרופסור רובינשטיין, יוסי שריד, יאיר צבן, אברהם ורדיגר, אברהם רבין — — —

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אפילו חברי לסיעה.

היור"ר ג' גדות:

אתה פשוט משכת את זה מתחת ללשוני. — — — אפילו חבריך לסיעה מברכים אותך. איזה חסר עשית עמדי, שהרי אלמלא מלוותיך שלך, הייתי נשאר יתום ממפלגתי שלי. כל מה שאני מותיר הוא, באמת שיהיה לך המשך פעילות מהנה וטובה.

פעם נוספת, בטרם ארד, וזו השעה שבה אני צריך לרדת, אני רוצה להודות לכולכם על חברות טובה, על עבודה משותפת, על חיוך, על נועם. מי ייתן ובמזמון הכנסת ימשיכו לאכול זה עם זה, ובמליאת הכנסת לא יאכלו זה את זה, אלא ילמדו את המעשה ההוא גם למליאה הזאת, ונמשיך לפעול ביחד למען טובתה של מדינת ישראל. תודה פעם נוספת. תודה לכולם. תודה למברכים. אדוני, אנא נאומך.

מיכאל איתן (הליכוד):

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיכאל איתן, עסקנו בכרכות, ואתה מצטעק לך. אני מבקש, אנא ממך.

מיכאל איתן (הליכוד):

תפסו פראיירים. לא צריך בחירות, אתם שופטים עליונים.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

תיוהר — — —

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת איתן, אני כבר מנהל את הישיבה על זמן שאול. חבר הכנסת שפט, אנא.

גרשון שפט (התחיה):

אני מנסה להרגיע אותך.

היור"ר ג' גדות:

אני מנהל את הישיבה על זמן לא שלי. אנא, אל תעשה לי את זה. תודה.

אוריאל לין (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

החוק הזה הוכן בהכנה שעלינו ליצור הסכמה רחבה של כל סיעות הבית. היינו מודעים לכך, שאין אנו יכולים להעביר חוק יסוד, שמעגן את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, אם לא נגיע להסכמה רחבה של כל סיעות הבית.

מיכאל איתן (הליכוד):

בליכוד אין הסכמה. איזו הסכמה? אפילו לא היה דיון בליכוד על העניין הזה. בשם מי אתה מדבר? בשם עצמך — מאה אחוז. לא בשם הליכוד.

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת איתן, מותר לשאול בשם מי אתה מדבר עכשיו שלא בדיון?

אוריאל לין (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, חברי הבית, קודם כול, אני רוצה להצטרף לכל דבריו של ידידי הטוב חבר הכנסת דוד ליכאי, שאמר בשבחו של יושב-ראש מליאת הכנסת עכשיו, סגן יושב-ראש הכנסת חבר הכנסת גדעון גדות. אני חושב שלכל אלה שהם היום חברי כנסת ויחזרו להיות חברי כנסת, וגם אלה שטרם היו ויהיו חברי כנסת, תחסר מאוד נוכחותו של חבר הכנסת גדעון גדות במליאת הבית.

אני אישית התרעמתי עליו לפעמים בגלל תקיפותו ונחרצותו היתירות, אבל אני חושב שהוא ניהל את הישיבות כנועם, כאינטליגנציה גבוהה, ברמת תרבות מיוחדת כמינה, והוא הוסיף לכנסת הרבה מאוד, לה ולתרבותה, ואני רוצה לאחל לו הצלחה בהמשך דרכו. הבנתי שהיום הוא מנהל את ישיבות הבית בפעם האחרונה. תודה לך, חבר הכנסת גדעון גדות.

היור"ר ג' גדות:

תודה גם לך.

אוריאל לין (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, חברי הבית, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו הוכן במשך ישיבות רבות בוועדת החוקה, ואני מדגיש הפעם: בוועדת החוקה, זאת אומרת ועדת החוקה, חוק ומשפט בתוקף היותה ועדת החוקה של כנסת ישראל.

החוק הוא במקורו הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, שלא רק הגיש וזים את הצעת החוק הפרטית, אלא ליווה אותה על כל שלביה במאמץ אישי אדיר ותוך דבקות אמיתית בחוק שאותו הוא רצה לקדם.

אני רוצה בהזדמנות זו, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, לאחל גם לך ברכות ולומר: הלוואי שכנסת ישראל תתברך בחברי כנסת נוספים כמותך. תרומתך לבית היא ללא שיעור. תרמת בעבר, תתרום גם בעתיד, ואני משוכנע שעם ישראל ידע להעריך זאת הרבה הרבה שנים קדימה.

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת לין, אני אפסיק אותך בזה הרגע. תרשה לי, שהרי זה נתון לרשותי כפרוגטיבה של היושב-ראש.

מאחר שנותרו לי בדיוק שתי דקות לכהונתי על כס יושב-ראש הכנסת, כנסת נכבדה, אני מבקש לומר לכם באמת, ולא משום שהוא חלק שבחים לי. חבר הכנסת חיוך, הרי כרגיל אתה תפריע. אתה לא תפרגן לאיש, בוודאי לא לחברך אוריאל לין. המתן שנייה.

אני חושב שבשם כולנו מגיעה לאיש העומד על הדוכן כרגע מלה טובה על היותו פרלמנטר מן המעלה הראשונה.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
יותר ממלה.

היור"ר ג' גדות:

ואני מוסיף מלים מספר לעניין זה, ידידי חבר הכנסת רובינשטיין, אני משוכנע בשם כולכם — הוא העומד כאן אצל הדוכן, אצל העמוד הזה, מגיעות לו הרבה ברכות על פעילות נמרצת, נחרצת, אינטליגנטית ופרלמנטרית מן המעלה הראשונה גם בוועדה, גם במליאה. עם הדי על הלב, אני חושב שהוא באמת יחסר בבית הזה כפרלמנטר. כמקצוען.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מה אתם עושים?

מיכאל איתן (הליכוד):
בשמי.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
המחוקק קיבע ובית-המשפט קובע. זוהי המערכת הקיימת
היום ואין לך אחרת. אין לך מערכת אחרת. גם היום
בית-המשפט יכול לפרש חוקים.

היו"ר ג' גדות:

אין לך רשות דיבור. אנא ממך.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת איתן, אני מוכן שתבקר אותי, אבל קודם לכן
תשמע את החוק. הרי לא השתתפת בדיונים. תן לי להציג את
החוק, ואחר כך תגיד מה שאתה רוצה.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת איתן, לא עולה על הדעת. חבר הכנסת העצני.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

החוק פותח בהכרזה דקלרטיבית. בדקלרציה שהוא נועד
להגן על כבוד האדם וחירותו על-מנת לעגן בחוק את ערכיה
של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. החוק במובן זה
קובע כבר בסעיף הראשון, שאנחנו רואים עצמנו מחויבים
לערכים של מורשת ישראל ולמורשת היהדות. שכן נקבעה
מפורשות קביעה פוזיטיבית — ערכיה של מדינת ישראל
כמדינה יהודית וגם דמוקרטית. החוק מגדיר כמה מחירויות
היסוד של הפרט, שאף לא אחת מהן עומדת בסתירה למורשת
ישראל או לעולם הערכים הרווח והמקובל היום במדינת
ישראל, על כל סיעות הבית. אחר כך אגע בחששות של חבר
הכנסת מיכאל איתן.

קודם כול, זכותו של האדם לחייו, לגופו, לכבודו. זכותו
של האדם גם לקניינו. זכותו של האדם לקבל הגנה על חייו ועל
גופו ועל כבודו. זכות האדם לחירות, זכות האדם לך שלא
יטלו את חירותו במאסר או במעצר. זכותו של כל אדם לצאת
מישראל, זכותו של כל אזרח ישראל גם להיכנס לישראל.
הזכות לצונעת הפרט וזכות הפרט לפרטיות. שליטתו של הפרט
ברשות היחיד. ההבטחה שאין עורכים חיפוש על גופו של אדם
או ברשות היחיד או בכליו, וגם ההבטחה שאין פוגעים בסוד
שיחו של אדם.

אבל אנחנו לא מעבירים את המשקל לבית-המשפט
העליון. אנחנו לא עושים כפי שהוצע בחוק-יסוד: החקיקה, או
בחוק-יסוד: זכויות האדם, שהוגשו בזמנם. אין מוקם
בית-משפט לחוקה ואין מוקם בית-משפט לחוקה שמקבל כוח
מיוחד לבטל חוקים.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה זה סעיף 8?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

סעיף 8 אומר, וזה סעיף בעל חשיבות עצומה, שכן אפשר
לתכלית ראויה, אם זה הולם את ערכיה של מדינת ישראל —
וערכיה של מדינת ישראל הוגדרו בסעיף 1, שאלה ערכיה
כמדינה יהודית ודמוקרטית — אפשר לתכלית ראויה, כמדינה
שאנינה עולה על הנדרש בחוק, לצמצם זכויות יסוד על-פי
חוק-יסוד זה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל אין ביטול חוקי הכנסת.

אליקים העצני (התחיה):

ומי יקבע? איפה הפרמטרים?

מיכאל איתן (הליכוד):

סעיף 4 — מה זה ערכיה של מדינה יהודית? זו שאלה
פוליטית, זו לא שאלה משפטית.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אין צורך לפסול חוקים. לא פוסלים חוק. החוק צריך
להיעשות לתכלית ראויה. לא סתם חוק שרירותי, משום שאלה
חירויות היסוד של הפרט, שכולנו מאמינים בהן. באנו וקבענו
כאופן מפורש, שהחוק הזה לא פוגע בתוקפו של דין שהיה
קיים ערב תחילתו של חוק-היסוד. זאת אומרת, כל החוקים
המקובלים היום, כל התקנות וכל חוקי העזר שרירים וקיימים
ואין החוק מבטל אותם. מעבר לזה, גם הורדנו את ההוראה
האומרת, שצריך לפרש את הדין הקיים לאור עקרונות חוק זה.
אמרנו: סטטוס-קוו מוחלט, והיו פה ויתורים מפליגים לעומת
כל חוקה המקובלת בעולם, כי רצינו להגיע לאותה הסכמה
כללית שאכן הגענו אליה.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא הגעת. לשום הסכמה כללית לא הגעת. אתם במיעוט,
ורוצים לכפות חוק שרק ברוב אפשר יהיה לשנות אותו. אתם
מדברים על דמוקרטיה? מיעוט של חברי כנסת רוצה לחוקק
חוק שישלול מהכנסת סמכויות.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת איתן, הרי לא יעלה על הדעת שאני קורא לך,
ואתה אפילו לא מתייחס.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לחוק הזה יש כמה הסתייגויות. אני פניתי למסתייגים,
וביקשתי מכל המסתייגים — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

בשם הדמוקרטיה אתם מדברים גבוהה גבוהה. אין לכם
טיפת כבוד.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני ביקשתי מכל המסתייגים להוריד את ההסתייגויות, על
מנת שהחוק הזה יתקבל בהסכמה כללית, כפי שהוא גובש
בוועדה. אני מקווה שהמסתייגים אכן יעמדו בבקשה זו שהיתה
קודם לכן, חלקם גם הבטיחו לי שאכן כך הם יעשו.

אני מבקש להעביר את החוק בקריאה שנייה ושלישית.
תודה.

היו"ר ג' גדות:

תודה. כרשותכם, שר המשפטים ביקש — — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

יש הסתייגויות, צריך לנמק אותן.

היו"ר ג' גדות:

אני מבין שההסתייגויות בוטלו.

אברהם רביץ (דגל התורה):

לא. לא ביקשו ממני להסיר.

היו"ר ג' גדות:

אם ההסתייגויות לא בוטלו, נלך אחת לאחת.

חברי הכנסת, ראשון המסתייגים — חבר הכנסת יצחק
לוי. בבקשה.

היור"ר ג' גדות:

יש לך הערות מחוכמות. אני מרכין ראש בפני חוכמתך.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני חוזר: זו הפעם הראשונה שמצוין בחוק, שערכיה של מדינת ישראל הם ערכים של מדינה יהודית. אני לא מזלזל בכך. חבר הכנסת מיכאל איתן, על עניין זה עמדנו בוועדת החוקה, חוק ומשפט בצורה נמרצת מאוד, וברוך השם זה נכלל בהצעת החוק.

מלבד זה אני רוצה לומר, שכל הערכים המופיעים בחוק הם ערכים של תורה. צריך להיות מוכן שתורת ישראל מגינה על האדם, על חירותו של האדם, על כבודו של האדם ועל קניינו של האדם.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מבקש ממך, תן לי לסיים את דברי.

היור"ר ג' גדות:

השבח לאל, ישתבח שמו על קריאות הביניים שלך.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

רכותי חברי הכנסת, יש פה הרבה סיעות שמוציגות בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לרבות הסיעה של חבר הכנסת מיכאל איתן, וברוב הדיונים — חוץ מהיושב-ראש לא היה שום חבר מן הליכוד.

אוריאל לין (יור"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת ריבלין כן השתתף.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת ריבלין השתתף בישיבות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

זה חוזר על עצמו בכמה וכמה חוקים. יש חוקים שנדונים במשך חמש, שש ועשר ישיבות, וסיעת הליכוד לא מואילה לשלוח את נציגיה לוועדת החוקה, חוק ומשפט. לאחר מכן באים וצועקים. יכול להיות שהיית מצליח לשכנע אותי בוועדה. עכשיו החוק מובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין תיקן את דברך ואמר, שחבר הכנסת ראובן ריבלין כן השתתף בישיבות הוועדה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת ראובן ריבלין כן השתתף, נכון, אבל לליכוד יש שבעה נציגים בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מוכן להשתכנע, אבל אני מבקש, חבר הכנסת מיכאל איתן, שגם תשמע אותי.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

שר המשפטים הוא חבר הליכוד. הוא הופיע בוועדה ותמך תמיכה מלאה בחוק.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

הערכים המופיעים בחוק הזה הם ערכים שמעוגנים בתורת ישראל, ותורת ישראל קדמה לכל החוקות בעולם כעניינם ובאמירתם. הדבר הזה הוא ללא שום ספק.

אני אתמך בשתי הסתייגויות. אני פונה לבית בבקשה לתמוך גם כן בשתי ההסתייגויות האלו. ההסתייגות הראשונה — ואני מתחיל מהסוף — היא למחיקת סעיף 13, כלומר מחיקת הצורך ברוב מוחלט. העליתי את זה גם בחוק יסוד קודם.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, רכותי חברי הכנסת, אני ביקשתי לרשום הסתייגות מכיוון שלא יכולתי להשתתף בדיון האחרון של הוועדה, שבו גובש החוק. אף שהייתי שותף לרוב דיוני הוועדה. הדיון האחרון שהיה בוועדה היה באותו יום שבו נבחרו המועמדים לרשימתנו לכנסת ולכן לא הייתי. על כן, אני רוצה לומר בכמה מלים את גישתנו לחוק הזה.

ראשית, אני רוצה לפתוח בשבח החוק, ואחר כך אומר באילו הסתייגויות אנחנו נתמוך ואני חושב שצריך לתמוך.

קודם כול החוק הזה מציין ציון דרך חשוב. אני חושב שהוא הראשון בתולדות החקיקה במדינת ישראל שבו נאמר כי ערכיה של מדינת ישראל הם ערכים של מדינה יהודית. זה לא מופיע בשום חוק. זה מופיע אך ורק במגילת העצמאות, שהיא כידוע, איננה חוק. אנחנו קובעים פה, זו הפעם הראשונה בחוק יסוד —

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה עושה מעצמך צחוק. למי אתה קובע מה זו מדינה יהודית?

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, זה לא ייתכן כך.

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיכאל איתן, כסופו של דבר איאלץ לבקש ממך להתקרב בחוק. מצב זה לא יעלה על הדעת.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי חשק גדול לעזוב את האולם בגלל צורת החקיקה של החוק הזה.

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מיכאל איתן, האם אני יכול לעזור לך במשהו?

מיכאל איתן (הליכוד):

כן, לאפשר לי להיאבק נגד מה שעומדים לעשות פה.

היור"ר ג' גדות:

תאמר לי איך לעשות זאת על-פי החקון, ואני אאפשר לך.

מיכאל איתן (הליכוד):

תאפשר לי לקרוא קריאות ביניים.

היור"ר ג' גדות:

תקרא קריאות ביניים בשקט, בדרך של שאלה. כך אתן לך גם אפשרות לקבל תשובה. בצרחת זה לא ילך. אנה, אני מבקש ממך, כאשר תרים את היר, אדאג שתיתן לך אפשרות לשאול שאלה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת מיכאל איתן, לא אמרתי מי יפרש את הדברים, אלא אמרתי שזו הפעם הראשונה שמופיע בחוק, שמדינת ישראל היא מדינה יהודית.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

היור"ר ג' גדות:

חבר הכנסת יאייר לוי, עם כל הכבוד אליך, לא תעשה את זה. די לנו בכניסות התיאטרליות שלך. אתה עוד לא נכנס לאולם ואתה כבר זועק זעקות לשמים.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

היושב-ראש גחל מזמנו כל כך הרבה זמן.

לנאום בזמן שאתה מנהל את הישיבה, אם כי בירכתי אותך כבר לפני שבע, הרי ברכות אפשר לתת ללא גבול. ממש התקנאתי היום בברכות שקיבלת. אני לא מתקנא בעובדה שאתה עוזב את הכנסת, בזה לא דווקא, אבל בברכות שקיבלת התקנאתי פעמיים: א. שאתה מקבל אותן: ב. שהן כל כך מוצדקות לגביך. אני מצטרף לכל הברכות. אני חוזר על מה שאמרתי בפעם האחרונה: התכונה שאתה מצטיין בה יותר מכל דבר אחר, מכל השבחים שנתנו לך — שאני מצטרף אליהם — זה ההומור שיש לך. ההומור בבית הזה הוא נכס עצום. העובדה שהצלחת לשמור עליו כמשך ארבע שנים, זה דבר גדול עוד יותר. לכשתחזור לכאן, אם תרצה לחזור, תבוא עם מטען גדול עוד יותר של הומור, כי כלי זה קשה להסתדר בבית הזה, ככל תפקיד.

אני מרגיש את עצמי כמקרה מהופך בהיסטוריה, כאדם קטן בין שני ענקים. מימיני יושב עוד אדם שאני צריך להיפרד ממנו. שאתו ביליתי במשך שעות ארוכות בעבודה משותפת, ברכה ופוריה. אני מוכרח להגיד לכם, שאני יושב כ-15 שנה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, וארבע השנים האחרונות היו השנים היפות ביותר שידעתי אני וידעה הוועדה. אני חושב שחבר הכנסת אוריאל לין, שלא אחת נוף בי ולא אחת עיקם את פניו כאשר סיפרתי כדיחה, טובה יותר או טובה פחות, היה מנהיג בלתי רגיל. אנחנו צריכים לברך על שורה ארוכה של חוקים.

דוד ליבאי (העבודה):

בימים אלה אנחנו יכולים להעביר הצעת חוק בתוך יומיים, לצרף לכנסת את החבר ה-121, חבר הכנסת אוריאל לין. היום הכול אפשרי.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני משוכנע, חבר הכנסת דוד ליבאי, אחרי שהכרתי את חבר הכנסת אוריאל לין במשך כל כך הרבה שנים, שהוא לא רוצה להיכנס חזרה לכנסת בתוקף חוק אלא בתוקף הזכות שהוא ייכחר לכנסת בפעם הבאה. אני מברך אותך, חבר הכנסת אוריאל לין, ואני בטוח שעוד נכוננו לך מעשים גדולים בשביל החברה בישראל.

עכשיו, אדוני היושב-ראש, אני מודיע קודם כול, שאיני עומד על ההסתייגויות האלה. אקצר מאוד בדברי. בסוף כמה משפטים שאומר, אני אבקש למחוק את ההסתייגויות שלי.

הייתי מוכרח לעלות אל הדוכן ולהגיד, שעם כל הברכות שאני מוכן לברך את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין על העבודה הבלתי נלאית שהוא עשה כדי להעביר את החוק הזה, יחד עם חבריו בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לבי איננו שלם עם כמה וכמה דברים בחוק הזה. אילו היינו נמצאים במציאות נורמלית, במציאות שבה ערכים של דמוקרטיה של ממש היו הרבה יותר חזקים ומעוגנים, הייתי נלחם על ההסתייגויות שלי. היום אני יודע שלא ניתן להשיגם, ולכן אני מוריד את ההסתייגויות.

עם זה, צר לי, אדוני היושב-ראש, שכסעף הראשון מדברים על העבודה, שמטרת חוק-יסוד זה היא להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. יש לי קושי עם הצירוף הזה, ואני רציתי, וגם הצעתי, שנאמץ לנו את הקונסנזוס שקיבלנו בשחר הקמת מדינת ישראל, עוד לפני שהוקמה, ואני מתכוון לעקרונות הכתובים במגילת העצמאות של מדינת ישראל — אילו נתנו להם מעגן בחוק היסוד הזה, היינו נשכרים, החוק היה טוב יותר, וגם היה ביטחון שהערכים האלה יישמרו בצורה נאותה יותר, כלי לפגוע בערכים היהודיים, שהם

שהעלה חבר הכנסת אמנון רובינשטיין — חוק-יסוד: חופש העיסוק. אמרתי שלא ייתכן שבחוק-יסוד אחד תהיה הגבלה כזאת ובחוק-יסוד אחר לא תהיה הגבלה כזאת. הדבר הזה צריך להיות אחיד. רבותי, יש חוק-יסוד: החקיקה. יבוא שר המשפטים ויגיש תיקון לחוק, שבו ייאמר שכך דינם של כל חוקי היסוד, אבל אי-אפשר אנב חקיקת חוק-יסוד זה וחוק-יסוד אחר לקבוע הוראה כזאת.

מיכאל איתן (הליכוד):
ולא ברוב כזה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אי-אפשר לקבוע הוראה כזאת כל פעם בחוק-יסוד אחר. יוצא שבחוק-יסוד: השפיטה, או בחוק-יסוד: הצבא או בחוק-יסוד: הכנסת אין הוראה כזאת, ואילו בחוקי יסוד אחרים יש הוראה כזאת. לכן, אני פונה לבית בבקשה לתמוך בהסתייגות של חבר הכנסת אברהם רביץ לסעיף 13. שהסעיף יימחק, כלומר הסעיף האומר: "אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של חברי הכנסת" — יימחק. זאת הסתייגות אחת שאתמוך בה.

הקדמתי ואמרתי, שלא השתתפתי בישיבה של הוועדה, לו השתתפתי הייתי מצרף את שמי להסתייגות הזאת, כפי שעשיתי בחוק-היסוד הקודם.

עכשיו אני רוצה להתייחס להסתייגות שנייה שאני מבקש לתמוך בה.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת יצחק לוי, יש לך רק הסתייגות אחת, וזמנך חם מומן.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מבקש סליחה, היו הפרעות ולא הבאת אותן בחשבון.

היו"ר ג' גדות:

הבאתי אותן בחשבון.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

כיוון שזה חוק חשוב, אבקש לתת לי עוד שתי דקות.

היו"ר ג' גדות:

לא, אתן לך דקה נוספת.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מבקש לתמוך גם בהסתייגות של חבר הכנסת רביץ, שמציע שאחרי סעיף 10 יבוא: "האמור בחוק זה לא יפגע בחוקים או בתקנות הבאים לעגן את מורשת ישראל בספר החוקים או בתקנות של מדינת ישראל".

במחצית הדקה שנותרה לי אני רוצה להסביר זאת. סעיף 10 אומר: "אין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בתוקפו של דין שהיה קיים ערב תחילתו של חוק-היסוד". מה עם החוקים העתידיים? אם נצטרך לחוקק איזה חוק שנוגע למורשת ישראל, מי ערב לנו שלא יבואו ויגידו שזה פוגע בכבוד האדם ובחירותו?

אני מבקש להצטרף לחמיכה בשתי ההסתייגויות האלה, ההסתייגות לסעיף 10 וההסתייגות לסעיף 13 — שתי ההסתייגויות של חבר הכנסת אברהם רביץ.

היו"ר ג' גדות:

תודה. המסתייג הבא, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח שאני יכול עוד

ועלולים תוך כרי הרצון להעניק חירות יחידה לאדם לפגוע ביחיד אחר, או בקבוצה אחרת של אזרחים.

עלינו לזכור תמיד, כפי שאומר הרמב"ם בלשוננו, כי האדם נולד איש מדיני. לאמור, אין האדם בודד בעולמו, אלא חלק מהחברה, חלק מהמין האנושי. וכפי שהאדם נהנה מחברתם של אנשים אחרים, את פת לחמו הוא מקבל —

היו"ר ש' דיין:

הרב רביץ, רק רגע בבקשה. חבר הכנסת יאיר לוי, הרב עוזן, אני חושב שרבינו של הנואם מופנים בעיקר אל אנשינו, כדי שייכנו, ואולי תשנו את דעתכם לגבי ההצבעה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני כבר שינה את דעתו?

היו"ר ש' דיין:

אני לא יודע. אני שומע את דבריו, אולי ישכנע אותי, יכול להיות. למה לא?

אברהם רביץ (דגל התורה):

האדם מקבל את פת לחמו אחרי שיש אחרים הזורעים, חורשים, קוצרים, טוחנים, אופים ומוכרים, והוא רק אחד מהם. כך הוא חייב להתחשב בזולתו, ואינו יכול לצפות לחירות יחידה, אלא להתחשב באחרים.

סוד קיום כל חברה טמון בהתחשבות וברגישות של כל יחיד כלפי רגישותם של הסובבים אותו, וביכולת להגביל את עצמו, את חירותו ואף את רצונו.

אין זה נכון, אדוני היושב-ראש, כי חירות היא חזות הכול. ההבלגה, ההתגברות היא יסוד הקיום של חברה ושל כל יחיד. לכן, טוב עשתה הוועדה, בראשות היושב-ראש המסור והנאמן — ואני מצטרף אל כל הברכות שנשמעו כאן ומוסיף עליהן כהנה וכהנה — שביטלה את הסעיפים שהיו עלולים להגביל קבוצות אנשים לחיות את חייהם במקובץ ובפרהסיה באורח חיים משלהם; ובמקרה הזה, אורח חיים דתי.

אני מבקש לציין שגם מציע ההצעה, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, היה קשוב לבקשות הללו ונתן ידו להסרת הסעיפים המסוכנים. לכן אני מברך גם את מגיש ההסתייגויות, אשר הסכימו להסיר את ההסתייגויות שהיו עלולות לגרום למוקשים הללו.

אדוני היושב-ראש, אפשר לבקש כאן קצת שקט?

היו"ר ש' דיין:

רבתי חברי הכנסת, בבקשה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אבל, עדיין, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, מקנן בנו החשש שמא לימים או לדורות ייתנו שופטים בישראל פירושים מפליגים לחירות המובאה בהצעת חוק זו, ואשר מחולליה אף לא חלמו על כך, וייתנו דרור לחירות באופן שלא יתחשבו ברגשותיהם של יהודים דתיים או קבוצות אחרות.

אנו מבקשים לציין זאת בגוף החוק, למען הסר ספק ולמען נקבע בגוף החוק, בקביעה לדורות, כי אכן אין כוונתנו לפגוע ביקר לנו מכל יקר. משום כך אני מציע את ההסתייגות שתואר לאחר סעיף 10 ותאמר: "האמור בחוק זה לא יפגע בחוקים או בתקנות הבאים לעגן את מורשת ישראל בספר החוקים או בתקנות של מדינת ישראל".

והרי חבר הכנסת רובינשטיין וגם חברי כנסת אחרים בוועדה אמרו, שאין כוונתם לפגוע בחוקים שעניינם מורשת

חשובים מאוד לחלק גדול מהאוכלוסייה, במקום הנוסח הזה שהכניס הרוב, שלדעתי הוא מבלבל לא מעט את הנחוצות ואת החדות של החוק הזה.

דבר שני, אדוני היושב-ראש, אני הייתי רוצה לראות בחוק הזה הכרזה האומרת, שכל בני-האדם שווים, שיש שוויון בפני החוק, ושכבודו וחירותו של האדם שווים לאלה של זולתו, חולתו לא יכול לגבור עלי, או להיות טוב ממנו, או כמעמד עליון. כל בני-האדם הם בני-חורין ושווים. הדבר הזה, לצערי, לא מצא כאן את ביטוי. אילו אימצנו את מגילת העצמאות, הדבר הזה היה נכלל במסגרת החוק.

אני גם מצטער שהחוק, שקובע חירויות מסוימות, לא קובע את חופש התנועה, והדבר הזה הוצא מהחוק. אני חושב שזו אחת החירויות הבסיסיות והיסודיות שהיינו צריכים לשמור במסגרת הצעת חוק-יסוד זו.

אדוני היושב-ראש, יש לי כמה הסתייגויות נוספות, כולן באותה רוח ובאותה כוונה — לחזק ולא לטשטש את העקרונות שהרוב בוועדה רצה בהם. אני רציתי שבחוק ייאמר, כי הוראות החוק הזה יפורשו כרוח חוק-יסוד זה, ולדעתי זה היה אחד הדברים החשובים ביותר, כדי שהחוקים הבאים במדינת ישראל יהיו נאורים ומשוחזרים מכל כפייה דתית וכפייה מסוג אחר. לצערי, הדבר לא ניתן.

שבח וייס (העבודה):

אתה בעד החוק, או נגדו?

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הואיל ואני מכיר את המציאות הישראלית, חבר הכנסת שבח וייס, אני אצביע בעד החוק, ואני מסיר את ההסתייגויות שלי. למרות הברכות הכנות שאני רוצה לברך את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין על עבודתו, אני מודה שאני לא מצביע מתוך אושר, מפני שאני חושב שלמדינת ישראל, שהשכילה לקבוע מגילת עצמאות כזו בה' באייר תש"ח, היה צריך להיות אחרי 44 שנים חוק-יסוד רחב יותר, נאור יותר. אבל זה מה שיש, ואני מקבל את זה בתקווה שזה הצעד הראשון. אין הסתייגויות.

היו"ר ש' דיין:

תודה. אני לא רואה כאן את חבר הכנסת שחל. אני לא רואה גם את חבר הכנסת הלפרט.

קריאה:

הוא הסיר את ההסתייגויות.

היו"ר ש' דיין:

הוא הסיר את ההסתייגויות? תודה.

שבח וייס (העבודה):

חבר הכנסת שחל ביקש ממני להודיע שהוא מסיר את ההסתייגויות שלו.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה, אדוני.

חבר הכנסת רביץ, יש לך שתי הסתייגויות. בבקשה. הוא אחרון הדוברים בסעיף זה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ובמיוחד אני פונה אל חברי, חברי הכנסת הדתיים. רבותי, אמת נכון הדבר כי החוק המובא לפנינו היום תוקן ושונה לכלי הכר מן הנוסח שהונח לפנינו בקריאה הראשונה, בכך שהוצאו מסעיפיו כמה מוקשים המאפיינים בדרך-כלל חוקים המדברים על חירותו של אדם.

ישראל. אם כן, אינני מבין מדוע לא תסכימו לקבל הסתייגות זו, שהיא בעצם מבטאת את מטרחתם העכשווית בחוק הזה.

אדוני היושב-ראש, הסתייגותי השנייה היא באשר לכיטול סעיף 13 של החוק, המצריך רוב של 61 חברי כנסת. ראשית, אני סבור באופן כללי כי אין זה מוסרי, אין זה הוגן וגם אין זה דמוקרטי, לפי הבנתי את הדמוקרטיה, שחוק המתקבל ברוב רגיל, לפעמים של שניים-שלושה חברי כנסת, יכולת רק ברוב מיוחד. הרי כבר נאמר: הפה שאסר הוא הפה שיחיר. מדוע, מה ההיגיון בעניין הזה?

אני מציע שניתן לחוק הזה — אם הוא יעבור — לעבור את חייו ולעבור את ניסיונו באיזו תקופה שהיא כחוק רגיל, ורק אחר כך תהפכו אותו לחוק מיוחד.

שבח ויס (העבודה):

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אברהם רביץ (דגל התורה):

אבל, אדוני היושב-ראש, מעבר לטענה הדמוקרטית המוסרית הרגילה, אני סבור כי בכלל אל לנו לחוקק חוק-ייסוד בעת הזאת. כל מטרת החקיקה בבית הזה, לפי תפיסת עולמי ועולמם של רבים מחברי הבית, היא לסדר את ההתנהגות החברתית ככל תחומי החיים, וזאת לפי רצון העם, כאשר השיטה הדמוקרטית היא הטובה ביותר והעניינית, והדברים נחתכים על-פי רוב ומיעוט.

אבל משמעותם של חוק-ייסוד היא משמעות אידיו-אולוגית, ואם בכך אנו עוסקים — באידיאולוגיה — הרי בשכילנו, היהודים הרתיים, יש לנו חוקה, זאת חוקת התורה. אנו מאמינים כי חוקה על-פי משמעותה היא רק חוקה הניתנת לנו כצו אלוהי, אבל לא על-ידי בני אדם, שהם בני חלוף וגם דעתם מתחלפת עליהם חדשים לבקרים. זאת גם מייחדותו של האדם. אל יתהדר אדם בכך שהוא אינו מחליף אף פעם את דעתו. יתהדר אדם בכך שיש לו אלוקים בלבו ותורה שלא תהיה מוחלפת.

לכן אני מתנגד עקרונית לחוקה. כל שעלינו לעשות הוא לחוקק חוקי התנהגות, אבל חוקה יש לנו מסיני כבר 3,500 שנה — זאת חוקת התורה.

רבותי חברי הכנסת, אני מציע שנקבל את שתי ההסתייגויות גם יחד, גם המאמינים וגם אלו שעדיין לא מאמינים, אבל הם מאמינים בדמוקרטיה, הם מאמינים בחופש הדעה. מדוע כמה חברי כנסת יגיבילו לעתיד לבוא את האפשרות לשנות את החוק הזה אם הוא אכן יהיה מפגע כחיינו הציבוריים בעתיד?

לכן אני מציע לקבל את שתי ההסתייגויות שהצעת. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לסגן השר רביץ. אני מזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אוריאל לין.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, אני לא נימקתי את ההסתייגות שלי.

היו"ר ח' קופמן:

שואלים אותי אם אני רוצה להיות ליברלי — אני מוכן להיות ליברלי. גנן השר הלפרט, בבקשה. לא היית כאשר קראו בשמן.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה להקדים ולומר מה שאמרתי גם בוועדה. שאלתי את יושב-ראש הוועדה: לשם מה נחקר כל החוק הזה? אולי אפשר בכלל לגנוז אותו. חוק מיותר. אולם, לצערי, מאחר שהוועדה לא מצאה לנכון לגנוז אותו, אני נאלץ להגיש את ההסתייגויות שלי.

לפי חוק יסודות המשפט, התש"ם—1980, כל שאלה משפטית שאין לה תשובה בחוק, בפסיקה או על-פי היקש — תוכרע על-פי עקרונות החירות, הצדק, היסוד והשלום של מורשת ישראל.

הצעת החוק שלפנינו קובעת עקרונות חדשים, שאינם תואמים בהכרח את עקרונות מורשת ישראל, בעיקר בפרשנות הערכים ובשקלול הערכים כשהם נוגדים זה את זה.

בכך משנה הצעת החוק את המצב המשפטי שהיה קיים עד כה, ומסיבה זו הגשתי את ההסתייגות שלי. שכל האמור בחוק זה לא יפגע בחוקים או בתקנות הבאים לעגן את מורשת ישראל בספר החוקים או בתקנות של מדינת ישראל.

ואם אכן המטרה אינה לפגוע במורשת ישראל, אני חושב שכל אחד יכול להצביע בעד ההסתייגות שאני הגשתי.

כמזכרן הגשתי הסתייגות, שלפיה יימחק סעיף 13. כי לא ייתכן שרוב מקרי של חברי כנסת יאשר חוק-ייסוד, שכדי לבטלו יהיה צורך ברוב של 61 חברי כנסת. זה דבר הנוגד כל ההיגיון וצדק.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כך החליטה הכנסת לגבי חופש העיסוק. כבוד האדם יהיה פחות מחופש העיסוק?

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

חבר הכנסת רובינשטיין, זה לא יכול להיות — הרי אתה משפטן דגול — שלאשר חוק יוכל רוב מקרי, ולבטל אותו יצטרכו 61 חברי כנסת. מה ההיגיון בדבר הזה, אולי תסכימו לי? מדוע אתה לא דורש שגם לאשר את החוק יידרשו 61 חברי כנסת? אם לבטל אותו צריכים 61 חברי כנסת, אז גם לקבל אותו יצטרכו 61 חברי כנסת. הדבר פשוט ביותר. זהו ההיגיון הפשוט ביותר. לא יכול להיות שמבחינת קבלת החוק, רוב מקרי יאשר אותו, ואילו לכיטולו יצטרכו 61 חברי כנסת. אין בזה שום היגיון. תודה.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הוא צודק.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת הלפרט. אני מזמין את יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כול אני רוצה להודות לכל חברי הוועדה ולחברי הכנסת האחרים שחלקו לי שבחים. אני בהחלט מקבל זאת ככל הענווה הראויה. אני מאוד מעריך את הערותיהם.

אני רוצה לציין, שתפקיד זה שניתן לי על-ידי סיעת הליכוד, מכוח האמון של סיעת הליכוד, היה אחד התפקידים המרתקים והמעניינים שהיו לי בימי חי. אני חושב שהזדמן לי לעבוד עם צוות שמעטים כמותו בישראל. חלק גדול מחברי הצוות אני לא רואה כאן כרגע זה. אני רואה את חבר הכנסת הרב רביץ, אני רואה את חבר הכנסת פרופסור אמנון

זאת, שכן בתי-המשפט לא יוכלו עוד לפרש את החוק, אלא בעצם יצטרכו לעשות את זה רק חכמי ההלכה בישראל.

יש הרבה חוכן להסתייגות של חברי הכנסת רבין ויצחק לוי, שאומרים: איך אתם רוצים להעביר חוק-יסוד שאפשר לשנותו ברוב חברי הכנסת, כשהוא לא מתקבל ברוב של חברי הכנסת. נכון, האמינו לי, לו היה היום חוק-יסוד: החקיקה, ולי יש הסתייגויות מחלקים גדולים ממנו, כך היה הדבר. אבל אני לא אציע, אם ישאלו אותי, לקבל את חוק-יסוד: החקיקה כמו שהוא, כי אני מתנגד להקמת בית-משפט לחוקה; כי אני חושב שכאן אתה נותן את הכוח המפליג לקבוצה מצומצמת של שופטים, שפרשנותם תהיה זו שתקבע מחיקתם של חוקים בישראל. לא החוק הזה; אם אנחנו נהפוך את החוק הזה לחוק רגיל, אין לפנינו חוק-יסוד. ואז לא עשינו חוק-יסוד, קבענו חוק רגיל, וכמו כל חוק רגיל אחר שהתקבל בקולותיהם של שני חברי כנסת או שלושה, אפשר יהיה לשנותו.

משום כך אני מציע שנתאחד סביב ההסכמה שנוצרה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, אולי לא במאת האחוזים, אולי רק בתשעים אחוזים. ניקח את הסיכון הזה, נעשה את הניסיון, ונזכיר שאנחנו רוצים לעגן בחוק חרות את ערכיה של מדינת ישראל, את מורשת היהדות, כדי להבטיח את חירות הפרט.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת אוריאל לין. אני מזמין את שר המשפטים דן מרידור, ואחריו את שתי דקות לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני הישבי ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש לכרך את חבר הכנסת רובינשטיין ואת יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אוריאל לין, זה על יוזמתו וזה על טיפולו המסור והרציני בהצעת החוק המנוחת לפנינו, שלפי הערכתי היא אחת מהצעות החוק החשובות שהבית הזה עומד לקבל, כך אני מקווה. במידה רבה היא תתקן כמה קלקולים שקלקלנו בעת האחרונה, ועם כל הכבוד גם היום, בחוקים שנצטרך הרבה זמן לחפש דרכים לתקן אותם.

תפקידה של הכנסת איננו רק לדאוג לניהול השלטון במדינה. את זה היא עושה באופן די מוצלח. הרבה חוקי יסוד וחוקים אחרים דאגים לממשלה, דואגים לדרכי תפקודה ותפעולה. תפקידה של הכנסת איננו רק לשרת את רוב העם. גם סמכותה של הכנסת לחוקק איננה בלתי מוגבלת, מפני שבכל משטר דמוקרטי יש גבול למה שמותר לרוב לעשות. אחד מתפקידיה היסודיים של הכנסת, שעד היום היא לא מילאה אותו בצורה מפותחת, הוא לדאוג לזכויות האדם. הייתי שמח יותר אילו הבאנו היום לכאן הצעת חוק-יסוד: זכויות היסוד של האדם. לצערי נתקלה ההצעה ההיא בקשיים, שלא הסכמתי אתם, ואנחנו עומדים היום עם הצעה מצומצמת הרבה יותר, שהושגה, כפי שאמר היושב-ראש של ועדת החוקה, מתוך רצון להגיע להסכמה רחבה מאוד, גם מתוך ויתור על עניינים שלדעתי אפשר היה לעמוד עליהם עוד. אבל זו ההצעה שלפנינו.

היא חשובה מאוד, מפני שהיא קובעת איזון בין הרשויות בישראל, והיא קובעת בהחלט תחום או גבול שמעבר לו אין לפגוע בזכויות האדם. ההצעה איננה מהפכנית במובן זה שהיא קובעת, שגם בזכויות האלה, הקבועות כאן, ניתן לפגוע, ניתן להגביל אותן. איך? בחוק ההולם את ערכיה של המדינה, בחוק שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש. ההצעה אינה מהפכנית גם במובן זה שהיא משמרת את הסטטוס-קוו לגבי כל הדין הקיים.

רובינשטיין. אני רואה את חבר הכנסת יצחק לוי, אני רואה את חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, וגם האחרים. האמינו לי, לעבוד עם צוות כזה — זו היתה אחת החוויות המרתקות. האינטלקטואליות והיצירתיות ביותר שאני חושב שאדם יכול לזכות בהן בתקופת עבודתו.

אני גם רוצה לציין באופן מיוחד את התרומה החשובה של שר המשפטים דן מרידור. הייתי אומר, שעם שר המשפטים דן מרידור קרה דבר מעניין מאוד. בעבודה משותפת הצלחנו להביא חוקים מצוינים, ולפעמים, גם על אף ניגודי השקפות חריפים, הצלחנו להביא חוקים מצוינים. אני חושב שהדבר הזה היה אפשרי רק על שום התרומה המיוחדת שיש לשר המשפטים כשר המשפטים. כפי שאנחנו יודעים, הוא כבוגר ועדת החוקה, חוק ומשפט. אבל אני חושב שהוא הביא אתו לתפקידו מטען אדיר של תרבות ושל ידע, ומערכת המשפט בישראל אכן התברכה בשר משפטים מצוין.

רבותי חברי הכנסת, כל החששות שהובעו כאן במהלך הדיון היו ידועים היטב לוועדה, ואנחנו התייחסנו אליהם במהלך הדיון בוועדה. הייתי אומר: לאחר 44 שנים, הבה נאמר לעם ישראל: כן, אנחנו מעזים לתת לכם חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. על אף ההיסוסים, על אף הבעיות, אנחנו רוצים באיזו נקודת זמן לשים את הגבול ולומר: לא נאמר לכם עוד שזה בלתי אפשרי. נאמר לכם: כן, אנחנו מוכנים לנסות לעשות את זה. ואני אומר לחברי הבית: כוואו נעשה את הניסיון. הכוח לא הועבר למערכת בתי-המשפט. הכוח נשאר בבית הזה. ואם חלילה יסתבר מהניסיון עם החוק הזה שאנחנו טעינו, והפרשנות הניתנת לחוק אינה על-פי כוונתו האמיתית של המחוקק, יש בידי הכנסת הכוח לשנות את החוק. אני אומר: כוואו נעשה את הניסיון וכוואו נביא את הכבודה הזו לעם ישראל.

יש כמה הסתייגויות ואני רוצה להתייחס אליהן. הסתייגות אחת, של חבר הכנסת הלפרט, אומרת: "האמור בחוק זה והמשחמע ממנו לא יפגע בחוק נישואין וגירושין או בחוקים ותקנות אחרים הבאים לעגן את מורשת ישראל, הקיימים היום". הגענו למסקנה שזה איננו נחוץ, שכן יש הוראה כללית, האומרת שהחוק אינו פוגע בשום דין קיים. אז למה לעשות הייררכיה בחוקים שבאופיים ובמקורם הם חוקים דתיים? בזה שאתה מחזק חוק ספציפי, אתה מוריד חוקים אחרים. אני מקווה שבזמן הדיון בוועדה גם חבר הכנסת הלפרט הבין זאת.

הסתייגות אחרת, של חבר הכנסת רבין, יש בה לדעתי הרבה יותר ממשות. גם חבר הכנסת יצחק לוי דיבר עליה. בהסתייגות זו נאמר: "האמור בחוק זה לא יפגע בחוקים או בתקנות הבאים לעגן את מורשת ישראל בספר החוקים או בתקנות של מדינת ישראל". הגדרה מאוד מאוד רחבה, כאשר אנחנו קבענו באופן ברור בחוק, שניתן לשנות מזכויות היסוד בחוק, וקבענו באופן ברור: על-פי ערכי חוק זה, וקבענו שערכי חוק זה הם ערכיה של היהדות.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תרשה לי להעיר הערה. בחוק יסודות המשפט נאמר, שבמקום שאין חוק מפורש, מפרשים אותו לפי מורשת ישראל. אני חושבת שמי שהביא את ההצעה הזאת אינו מכיר את חוק יסודות המשפט, ששם יש פרשנות כללית לגבי כל החוקים. ולכן אין צורך בהערה מיוחדת.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
יש הסתייגות נוספת של סגן השר הרב הלפרט האומרת: "האמור בחוק זה יתפרש על-פי כללי ההלכה היהודית". אני מבין שאי-אפשר לקבל הצעה כזאת. אני חושב שכולנו מבינים

מיכאל איתן (הליכוד):
זו אוזורפציה.

היו"ר ח' קופמן:
תודה. אני מזמין את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני רק רציתי להודות ליושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת אוריאל לין, על הצורה שבה הוא טיפל בחוק הזה ובחוקים אחרים, ובכנסת הבאה הוא יחסר לנו מאוד.

אני גם רוצה להודות לשר המשפטים על עזרתו בגיבוש הפשרה שנתקבלה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ומשום-מה חלק מן האנשים שקיבלו אותה אז לא מקבלים אותה כעת.

אני רוצה להזכיר, שהצעת החוק הזאת נתקבלה כפשרה כללית בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ח' קופמן:
תודה לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

מיכאל איתן (הליכוד):
פשרה בין מי למי?

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא אתך.

מיכאל איתן (הליכוד):
גם לא עם — — — מהליכוד, אף שבחוק כזה היתה חייבת — — —

עמנואל זיסמן (העבודה):
למה אתה לא משתלט עליו, על הבלתי-מרוסן הזה? ארבע שנים של חוסר ריסון.

קריאות:
— — —

היו"ר ח' קופמן:
יש לכם עוד דקה לצעקות.

אנחנו עוברים עכשיו להצבעה. קודם כול, אנחנו עוברים להסתייגות לשם החוק של חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אני מסיר אותה, אדוני.

היו"ר ח' קופמן:
אתה מסיר אותה.

לסעיף 1 יש הסתייגות של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

דוד ליבאי (העבודה):
חבר הכנסת וירשובסקי הסיר את כל ההסתייגויות.

היו"ר ח' קופמן:
לא שמעתי. אני מבקש שלא לסייע לחבר הכנסת וירשובסקי.

קריאה:
הוא מסיר אותה.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני מוותר.

היו"ר ח' קופמן:
אחד אומר "מסיר", אחד אומר "מוותר". בסדר.

יש נקודה אחת שעלתה, ואני רוצה להתייחס אליה: האם ראוי שחוק כזה, הבא להגביל את סמכות הרוב לפגוע במיעוט או ביחיד, יתקבל ברוב שאיננו רוב גדול מאוד? אני סברתי שאת חוק-היסוד צריך לקבל, וגם מותר לשנות, רק ברוב גדול. הצעתי 80 חברי כנסת. הגשתי הצעת חוק כזו, אבל המעניין הוא, שאותם חברי כנסת, שזעקו לרגל ניסיוני להסדיר את ענייני החקיקה ולקבוע איך מקבלים חוק-יסוד, וגם אם היו להם מחלוקות על נושאים שונים, אלה אותם חברי הכנסת שטוענים עכשיו, מדוע יקבלו את החוק הזה ברוב נמוך מזה.

מיכאל איתן (הליכוד):
זה נראה לך הגיוני? זה נשמע הגיוני ש-23, 25 חברי כנסת יחייבו את הכנסות מהיום והלאה ברוב של 61?

שר המשפטים ד' מרדור:
אני מסכים שחוקים כאלה ראוי לקבל ברוב גדול של היושבים בבית, ולא כאשר עשרות חברים פה הם, מה שנקרא, מקוויזים זה כזה בין שתי סיעות גדולות, שאין ביניהן, או לפחות בחלקן, ניגוד בנושא זה, וחבל שכן. אבל אנחנו עשינו כמה פעמים את המעשה הזה באין חוק-יסוד: חקיקה, לצערנו ולבושתנו. כך גם בחוק-יסוד: הכנסת, בסעיף 4, את עקרון השוויון, שעליפיו בית-המשפט בבג"ץ קבע מה שקבע — נכון, חבר הכנסת איתן? — וטוב שקבע. וכך עשינו גם בסעיף אחר, שקובע את חסינות חוק-היסוד בפני תיקון תקנות שעת-חירום. שם קבענו 80 חברי כנסת. וגם בחוק שהבטיח השקעות רוכשי ציבור קבענו 61 חברי כנסת. זה לא כל כך דרמטי, וברוב לא כל כך גדול, וגם לאחרונה, בחוק הפחתת הגירעון, שכתבנו שלא יהיה אפשר לשנות אותו אלא ב-61 חברי כנסת, וגם לפני שבועיים בחוק-יסוד: חופש העיסוק.

מיכאל איתן (הליכוד):
אבל כאן אתה מכפיף את הכנסת לבית-המשפט העליון. מה אתה משווה את זה? זה לא דומה.

היו"ר ח' קופמן:
חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):
זו לא דמוקרטיה, זו אוזורפציה.

היו"ר ח' קופמן:
חבר הכנסת איתן, זאת קריאת ביניים ארוכה מאוד.

שר המשפטים ד' מרדור:
אני מסיים את דברי ואומר, שרק מי שבעניני דמוקרטיה היא שלטון הרוב, וחו לא, חושב שזו לא דמוקרטיה. מי שמבין שדמוקרטיה, לפני בחירות ולפני שלטון הרוב היא דאגה לאותן זכויות, שגם הרוב לא יכול ליטול מהיחיד, ושהיא צריכה לאזן את הכוח של הרוב על-ידי משטר של איזונים ובלמים, רק הוא מבין שאנחנו עוסקים היום — —

מיכאל איתן (הליכוד):
זה שלטון המיעוט, זה לא שלטון — — —

שר המשפטים ד' מרדור:
— — בחוק שמבסס ומאשש את הדמוקרטיה בישראל ומאשש את האיזון בין הרשויות.

מיכאל איתן (הליכוד):
זו בושה לדמוקרטיה.

שר המשפטים ד' מרדור:
זהו חוק חשוב מאוד, ואני אשמח אם הוא יתקבל ברוב גדול בבית הזה. תודה רבה.

חוברת כ"ד. ישיבה שצ"ח
— הצעת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו —

נגד
נמנעים
17 —
1 —

סעיפים 2 — 5 נתקבלו.

היו"ר ח' קופמן:

33 בעד, 17 נגד. הסעיפים נתקבלו.

לסעיף 6 הסתייגות של חבר הכנסת שחל. חבר הכנסת שחל איננו.

שבח וייס (העבודה):

הוא הסיר את הסתייגותו.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הוא הודיע לי וליושב-ראש הוועדה שהוא מסיר את ההסתייגות.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
הוא הודיע גם לי שהוא מסיר את ההסתייגות.

היו"ר ח' קופמן:

מקובל, נאמנים אתם.

לסעיפים 6, 7, 8, 9, 10 אין הסתייגויות. את כולם נצביע יחד.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה פתאום? סעיף 8 בנפרד.

עדנה סולודר (העבודה):

מה אתה צורח?

היו"ר ח' קופמן:

נצביע אחד לאחד.

לסעיף 6 — מי בעד ומי נגד? זו הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 6 35 —

נגד 14 —

נמנעים 1 —

סעיף 6 נתקבל.

היו"ר ח' קופמן:

הסעיף נתקבל. 35 בעד, 14 נגד.

קריאה:

כמה נמנעים?

היו"ר ח' קופמן:

נציין לפרוטוקול: נמנע אחד.

אנחנו עוברים לסעיף 7. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 11.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 7 30 —

נגד 8 —

נמנעים 1 —

סעיף 7 נתקבל.

אנחנו עוברים לסעיפים 2 עד 5, שם אין הסתייגויות. לסעיף 6 יש הסתייגות של חברי הכנסת משה שחל ומרדכי וירשובסקי.

חיים בר-לב (העבודה):
הוא הסיר.

היו"ר ח' קופמן:

אייאפשר בצורה כזאת, אף אחד לא יעזור לחבר הכנסת וירשובסקי. חבר הכנסת וירשובסקי, חניש למיקרופון, תאמר את דברך, תביא ייפוי כוח מחבר הכנסת שחל.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חברי הכנסת שחל וירשובסקי מודיעים שהם מסירים.

שר הבריאות א' אולמרט:

אדוני היושב-ראש, זאת קריאה שנייה — — —

היו"ר ח' קופמן:

אדוני השר אולמרט, לא ברור אם הוא מוותר על כל ההסתייגויות שלו. צעקו: מוותר. צועקים.

שר הבריאות א' אולמרט:

אדוני צודק.

היו"ר ח' קופמן:

אני אמתין. אני רוצה לשמוע את חבר הכנסת וירשובסקי. בסדר?

קריאות:

תפתח לו את המיקרופון, תפתח לו את המיקרופון.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אני שמח שיש מישור שרוצה לשמוע את וירשובסקי. אני מודיע, אדוני היושב-ראש, שאני מוותר ומסיר את כל ההסתייגויות שלי לחוק הזה, את כולן.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה.

שבח וייס (העבודה):

בשם חבר הכנסת שחל — אותו דבר. הוא ביקש ממני למסור.

היו"ר ח' קופמן:

מי בעד סעיף 1? מי נגד? זו הצבעה מס' 8.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 1 32 —

נגד 18 —

נמנעים אין —

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ח' קופמן:

32 בעד, 18 נגד. הסעיף נתקבל כהצעת הוועדה.

לסעיפים 2 עד 5 אין הסתייגויות. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 9.

ה צ ב ע ה

בעד סעיפים 2 — 5 33 —

היור' ח' קופמן:

30 בעד, שמונה נגד, אחד נמנע. הסעיף נתקבל.

לסעיף 8 — מי בעד ומי נגד? זו הצבעה מס' 12.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 8 — 27

נגד — 25

נמנעים — אין

סעיף 8 נתקבל.

היור' ח' קופמן:

27 בעד, 25 נגד. אומר לי מזכיר הכנסת, שלפי התקנון

נמנעים לא מונים, אלא אם כן מבקשים. הסעיף נתקבל.

לסעיף 9 אין הסתייגויות. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 13.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 9 — 32

נגד — 12

נמנעים — 2

סעיף 9 נתקבל.

היור' ח' קופמן:

32 בעד, 12 נגד, שני נמנעים. הסעיף נתקבל כהצעת הוועדה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, של מי מצלמת הטלוויזיה ביציע? של חבר הכנסת רובינשטיין?

היור' ח' קופמן:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני לא אחראי למצלמות הטלוויזיה.

אנו עוברים להצבעה על סעיף 10. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 14.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 10 — 31

נגד — 7

נמנעים — 1

סעיף 10 נתקבל.

היור' ח' קופמן:

31 בעד, שבעה נגד, נמנע אחד. הסעיף נתקבל.

אחרי סעיף 10 יש הסתייגות לחבר הכנסת הלפרט. האם אתה עומד בהסתייגותך?

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
כן.

היור' ח' קופמן:

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת הלפרט אחרי סעיף 10? מי נגד? זו הצבעה מס' 15.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת

ש' הלפרט אחרי סעיף 10 — 23

נגד — 26

נמנעים — אין

ההצעה של חבר הכנסת ש' הלפרט אחרי סעיף 10 לא נתקבלה.

היור' ח' קופמן:

23 בעד, 26 נגד, אין נמנעים. ההצעה של חבר הכנסת הלפרט אחרי סעיף 10 נפלה.

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת אברהם רביץ אחרי סעיף 10? מי נגד? זו הצבעה מס' 16.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת

א' רביץ אחרי סעיף 10 — 22

נגד — 19

נמנעים — אין

ההצעה של חבר הכנסת א' רביץ אחרי סעיף 10 נתקבלה.

קריאות:

רק רגע, אדוני היושב-ראש, לא הספקנו להצביע, לא נותר זמן — — —

היור' ח' קופמן:

אני לא מבין דבר אחד: כאשר מתקבלת הסתייגות שחלק מחברי הכנסת לא מרוצים ממנה — — —

דוד ליבאי (העבודה):

אבל זה לא נקלט, אדוני היושב-ראש.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

יוסי שריד (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

היור' ח' קופמן:

אני אשמע חבר כנסת אחד, בלי אלימות. חבר הכנסת יוסי שריד, בבקשה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

חבר הכנסת שריד לא יעשה פה מה שהוא רוצה.

חיים בר-לב (העבודה):

אדוני היושב-ראש, פה זה לא נקלט.

היור' ח' קופמן:

אני אשמע קודם את חבר הכנסת שריד, ואם אמצא לנכון אשמע עוד חבר כנסת.

יוסי שריד (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, אין לנו שום השגה על שום תוצאה שמתקבלת. אבל אתה הפעלת את השעון לפני שהודעת על מה מצביעים. נותרו רק ארבע שניות כדי להצביע בהן, לכן אתה לא יכול ללחוץ ואחר כך להודיע. זה הכול.

דוד ליבאי (העבודה):

נכון מאוד.

היו"ר ח' קופמן:

אני מקבל את ההערה שלך.

חבר הכנסת ביטון, בבקשה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, לא ייתכן שבבית הזה, כל אימת שתעבור הסתייגות ולא חשוב של מי, אבל שתהיה מנוגדת לרוח עקרונותיו, דעותיו או רעיונותיו של חבר הכנסת יוסי שריד וחבר מרעיו מהרמשים למיניהם, אני מבקש ממך, אדוני היושב-ראש, לא ייתכן דבר כזה. אתה הסברת, מי שרצה להצביע הצביע וההסתייגות הזאת עברה. אני מבקש ממך להחליט שכך הוא הדבר. תודה.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני מציע שתאזין לי. אני מאשר שהפעלתי את השעון לפני שהודעת על מה מצביעים, והיתה כאן תקלה טכנית. אני מבקש סליחה מהבית על התקלה הטכנית הזאת, אבל זאת עובדה.

דוד ליבאי (העבודה):

כל הכבוד לך.

היו"ר ח' קופמן:

אני חוזר ומעלה מחדש את הנושא להצבעה. חבר הכנסת מיכאל איתן, אי-אפשר לנהל את הישיבה כשכולכם מדברים יחד. אני מרגיש שיש מתח באולם, הכול טוב ויפה, אבל כואו ננהג בקור רוח.

מי בעד הסתייגותו של חבר הכנסת אברהם רביץ אחרי סעיף 10? מי נגד? זו הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת

א' רביץ אחרי סעיף 10 — 26

נגד — 27

נמנעים — אין

ההצעה של חבר הכנסת א' רביץ אחרי סעיף

10 לא נתקבלה.

היו"ר ח' קופמן:

26 בעד, 27 נגד, אין נמנעים. ההסתייגות נפלה.

אנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת שמואל הלפרט אחרי סעיף 10. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 18.

ה צ ב ע ה

קריאות:

אתה שוב מפעיל מוקדם מדי. אל תתחיל — — —

היו"ר ח' קופמן:

אני לא מבין מה המתח. אני הודעת על ההסתייגות של חבר הכנסת הלפרט אחרי סעיף 10 ועליה אנו מצביעים. התחלתי בהצבעה קודמת וביטלתי אותה. אנו מצביעים עכשיו מחדש, הצבעה מס' 19.

ה צ ב ע ה

היו"ר ח' קופמן:

עצור, עצור, רגע אחד. הצבעה מס' 19 בוטלה. אני חוזר עוד הפעם: מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת שמואל הלפרט אחרי סעיף 10? מי נגד? זו הצבעה מס' 20.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת

ש' הלפרט אחרי סעיף 10 — 26

נגד — 28

נמנעים — אין

ההצעה של חבר הכנסת ש' הלפרט אחרי סעיף

10 לא נתקבלה.

היו"ר ח' קופמן:

26 בעד, 28 נגד, אין נמנעים. ההסתייגות נפלה.

אנו עוברים לסעיף 11, ואין לו הסתייגויות. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 21.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 11 — 37

נגד — 13

נמנעים — אין

סעיף 11 נתקבל.

היו"ר ח' קופמן:

37 בעד, 13 נגד, אין נמנעים. סעיף 11 נתקבל.

לסעיף 12, חבר הכנסת וירשובסקי ביטל את הסתייגותו. מי בעד סעיף 12 כהצעת הוועדה? מי נגד? זו הצבעה מס' 22.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 12 — 29

נגד — 20

נמנעים — אין

סעיף 12 נתקבל.

היו"ר ח' קופמן:

29 בעד, 20 נגד, אין נמנעים. סעיף 12 נתקבל.

לסעיף 13 יש הסתייגות של חברי הכנסת אברהם רביץ ושמואל הלפרט, המציעים למחוק את הסעיף. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 23.

— הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו: הצעת הצעת חוק להבטחת שוויון זכויות (דרוויס וצ'רקסים) —

ביטון קבע אקט מסוים והצביע. אחר כך, לאחר שהוא ראה את התוצאה, הוא חזר בו.
אני אחזור על ההצבעה הזאת. מי בעד ההסתייגות של חברי הכנסת אברהם רביץ ושמאל הלפרט לסעיף 13? מי נגד? זו הצבעה מס' 24.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חברי הכנסת
א' רביץ ושל הלפרט לסעיף 13 — 27
נגד — 26
נמנעים — אין

ההצעה של חברי הכנסת א' רביץ ושל הלפרט לסעיף 13 נתקבלה.

היו"ר ח' קופמן:

27 בעד, 26 נגד, אין נמנעים. ההסתייגות נתקבלה.
סעיף 13 נמחק ולכן אין צורך להצביע עליו.

יושב-ראש הוועדה ושר המשפטים, לעבור עכשיו לקריאה שלישית?

שר המשפטים ד' מרדור:
כן.

היו"ר ח' קופמן:

אני מעמיד את החוק כלשונו להצבעה בקריאה שלישית, כלי סעיף 13. זו הצבעה מס' 25.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — 32
נגד — 21
נמנעים — 1

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו נתקבל.

היו"ר ח' קופמן:

32 בעד, 21 נגד, נמנע אחד, החוק התקבל בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חברי הכנסת
א' רביץ ושל הלפרט לסעיף 13 — 27
נגד — 27
נמנעים — אין

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, אני טעית בהצבעה.

היו"ר ח' קופמן:

מה אופן ההצבעה שלך?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

להפוך את ההצבעה.

היו"ר ח' קופמן:

אין להפוך אותה, בעד או נגד?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

בעד.

דוד ליבאי (העבודה):

לא אחרי שהוא ראה את התוצאה. הוא רואה שקולו מכריע.

שר הבריאות א' אולמרט:

אדוני היושב-ראש, תצביע מחדש.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

בושה, בושה, אחרי ההצבעה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, היו 27 בעד ו-27 נגד. חבר הכנסת ביטון הצביע בעד — — —

היו"ר ח' קופמן:

שמעתי, אל תצעק עלי ואל תרים את קולך. אתה רוצה להסביר משהו, תסביר בשקט.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אני מסביר לך.

היו"ר ח' קופמן:

אני מבין את ההסברים. אבל קודם כול, חבר הכנסת צ'רלי

ט. הצעת הצעת חוק להבטחת שוויון זכויות (דרוויס וצ'רקסים), התשנ"ב — 1992 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר ח' קופמן:

ממלאת-מקום, מחליפה, חברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זאת לא בושה להיות ממלאת-מקום שלו, אבל אני רשומה לחוק הזה.

היו"ר ח' קופמן:

בבקשה, חברת הכנסת שולמית אלוני. אני מבקש מהגברים בין חברי הכנסת לשבת ולהאזין.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
רבותי חברי הכנסת, אנחנו העברנו עכשיו חוק חשוב ולא

היו"ר ח' קופמן:

חברי הכנסת, אני מבקש לפזר את ההתקהלויות. חבר הכנסת שבח וייס, תעזור לי לפזר אותן החוצה. חבר הכנסת איתן, סגן השר עזרן, חבר הכנסת לין, נא לפזר את ההתקהלויות. או שאתם חוזרים למושבים שלכם או שאתם הולכים למזנון, כרגע אתם צפים.

אנחנו עוברים עכשיו להצעת חוק להבטחת שוויון זכויות (דרוויס וצ'רקסים), התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה.

אני מזמין את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, בבקשה.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

שהובטחו לכם, ושנוגעות לחיי היום-יום שלכם בתחום השיכון, בתחום החינוך, בתחום הפיתוח, בתחום זכויות של יוצא הצבא, בתחום המשפחה ובתחום היישוב — ימצאו התצבים הנכונים והדברים ייעשו.

אם כי חברי אמנון רובינשטיין מרגיש אינוחות משום שסעיף השריון נפל, אני מקווה שזוכה בכנסת הבאה להביא את סעיף השוויון, ולא תהיה עוד אפליה בארץ הזאת ולא ייטלו עוד זכויות הנוגעות לילדים, הנוגעות למשפחה והנוגעות לשיכון בנושא הקשור בשירות בצבא, ובוודאי לא נהיה עדים עוד לתופעה, שסוג אחד של אנשים זכאי לכל הזכויות, וסוג אחר של אנשים, משום שאינם שייכים לעדה "הנכונה", מופלה לרעה.

אנו מקווים שהחוק הזה יעבור בקריאה ראשונה להכנה לקריאה שנייה ושלישית, ולא — יחול עליו חוק הרציפות, על-מנת שהדבר הזה לא ירד מעל סדר-היום, עד שהשוויון בהכרזות, במעשים ובביצוע יגיע לכלל עשייה, תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לחברת הכנסת אלוני. אני מזמין את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, לכל אחד מהדוברים אתן שלוש דקות. יש לנו סדר-יום עמוס.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מוותר על רשות הדיבור.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה. חבר הכנסת מיכאל בר-זהר איננו. חבר הכנסת יאיר צבן נמצא. תקבל שלוש דקות וחצי, בבקשה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מברך את חברי חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, שהוביל את היוזמה של החקיקה הזאת, ואת חבר הכנסת אוריאל לין, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני רוצה לומר לחבר הכנסת לין, שאני מודה ומתוודה: ממרחקים לא ידעתי להעריך נכונה את התפקיד שאתה ממלא בבית הזה, עד אשר זומנתי בכוח בשל כמה חוקים שהועברו לוועדתך או בשל כמה הסתייגויות שהגשתי לחוקים שנדונו בוועדתך, ואני אומר בלב חפץ ובהרגשה מאוד כנה, שהתרשמתי מאוד מאוד מהאופן שבו אתה מנהל, ניהלת, את עבודתה של ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני חושב שזה היה ממש לתפארת הבית הזה, ואני בטוח שתחסר לנו. אני חושב שהספק עבודה רציני, נכון, מבוסס, שקול, כפי שהיה בוועדה הזאת, בשנים הללו, קשה יהיה להתחרות בו. אני מאחל לך מכל הלב כל טוב בדרכך בעתיד.

חברי הכנסת, המשורר הדרוזי נאזי חיר ביטא בצורה חריפה וקולעת את מצוקת הזהות הדרוזית. הוא אמר: כאשר אני ישן בשייכותי הישראלית ומתעורר לעתים בתוגתי הפלשתינית, במצוקתי הערבית ובמבוכתי הדרוזית, אז מה תרצו שאומר, שכל אלה זהויותי הן?

ואנחנו, שעומדים מול העדה המיוחדת הזאת, עומדים, ובלבנו צריך להיות חשבון נפש קשה. אני אומר, חברים, היחסים שלנו, של מדינת ישראל, של העם היהודי, עם הציבור הדרוזי הם סיבה טובה לחשבון נפש. כי כאשר עולה השאלה של שוויון זכויות לערביי ישראל, מה מטיחים בנו? — איך ייתכן שוויון זכויות בלי שוויון חובות? ואנחנו, שאיננו מקבלים את הנימוק הזה, ויש לנו תשובה, יודעים שההטחה הזאת היא לא כנה, יש בה מידה רבה של צדקנות. לצערנו, העדה הדרוזית

שלם, ואולי בשל כך אנחנו צריכים לדון בחוק שלפנינו, אך בטרם אגע בחוק שבא להבטיח שוויון זכויות לדרוזים ולצירקסים, אני מרגישה חובה, וחובה נעימה מאוד, להודות לשני חברים ולציין את פועלם.

בתקופה שחבר הכנסת אוריאל לין שימש בה יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט אנחנו הצלחנו להכניס לספר החוקים כמה יסודות עקרוניים של שלטון דמוקרטי. מה שראינו כאן ומה ששמענו כאן היא אחת העדויות לעדינות, לרגישות ולשבירות של הדמוקרטיה הישראלית. הואיל וחבר הכנסת אוריאל לין, שאליו אני פונה — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת אוריאל לין, חברת הכנסת שולמית אלוני פונה אליך.

שולמית אלוני (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מבינה, חבר הכנסת לין, שלא הופעת בשביעיות ואתה לא תהיה בכנסת הבאה, וזו לי הזדמנות להודות לך, אולי כותיקה ביותר בבית הזה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ולציין את הישגיה היוצאים מן הכלל בתחום החקיקה, ובייחוד בתחום של חוקי-יסוד, לא רק בשם של חוקי-היסוד, אלא גם במהפכה בדיני העונשין — ובייחוד בפרק של עבירות על המוסר, כפי שנקראו אז, והיום "עבירות מין" — ששינתה קונצפציות שלמות, תפיסות שלמות; וכן בתיקונים צעד אחר צעד, מעט תיקונים, בהגנה על זכויות האזרח. אני רואה לעצמי זכות בכך שאני יכולה מעל כמה זו לברך אותך ואת ידידי אמנון רובינשטיין, בתקופה של עבודה משותפת, אנחנו בכל זאת עשינו כמה דברים חשובים לשמירת הדמוקרטיה הרגילה של מדינת ישראל.

רבותי חברי הכנסת, החוק המובא כאן, שנועד להבטיח שוויון זכויות לדרוזים ולצירקסים, הוא אחת העדויות לכך שאנחנו חסרי חוקה, וגם בחוק החשוב שהתקבל רק לפני דקות מספר חסר היסוד הכרוז של שוויון בני האדם וכלל האזרחים בפני החוק ובכל מעשה מדינה, שהרי אילו היה לנו חוק שיש בו סעיף בסיסי וראשוני, המבטיח את השוויון ללא אפליה מטעמים של מוצא, דת, עדה ומין, לא היינו צריכים להזדקק לחוק המסוים הזה.

אין זו אשמתי של ועדת החוקה, חוק ומשפט שאין לנו הסעיף הזה, בוודאי לא של היום, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ושל מביא החוק בפני הכנסת, חבר הכנסת אוריאל לין. אתם ראינו את אשר התרחש כאן, ולמרכה הצער, הציבור החרדי במדינת ישראל מתנגד בחוקף לעקרון השוויון בפני החוק. הדבר הזה חייב להיאמר, וחובתנו להיאבק נגד זה.

משום שאין לנו סעיף שוויון ומשום שהעדה הדרוזית והצירקסית ובניה משרתים בצבא, ויש לנו מערכות שלמות של חוקים הנותנות זכות יתר — לדעת, זו זכות יסוד, והן גורעות את הזכות מאחרים — למי ששירת בצבא ולמי ששותף בגורל וגאון למדינה ולחוקיה — ולדעת, אסור להטיל בשום אוכלוסייה ספק לגבי נאמנותה לחוקים ולמדינה — הוחלט להביא, באמצעות חוק, לא הכרזה, לא עקרונות, אלא תביעה כלכלית ותביעה ביצועית למען החדרת השוויון, הן בתחום השיכון, הן בתחום הפיתוח, הן בתחום החינוך, חינוך במובן הרחב של מתן הזדמנויות, והן בתחום תקציב שוטף, ככל שהחלטה הממשלה ולא ביצעה.

יש החלטת ממשלה. ההחלטה הזאת נמסרה לכם באופן חגיגי, היא לא בוצעה. אנחנו תובעים שלמיצוי הזכויות האלה

ולדבר על זכויות הדרוזים והצ'רקסים, הקשורים למעשה בטבורם ככיתחון ישראל, בלי לחזור על דברי חברי שהקימו אותי, ולגנות את המעשה הנפשע והנתעב של רצח ילדים ואזרחים בלב יפו על-ידי מרצחים טוריסטים; מרצחים שכל צורכם לפגוע בתהליך השלום וברקמת היחסים העדינה הקיימת בין אזרחים יהודים וערבים במדינת ישראל.

שנית, אני רוצה לברך מעל הדוכן הזה בפתח דבריו את שר החינוך והתרבות, זבולון המר, על מינויו של מר סלמן פלאח לסגן מנהל כללי במשרד החינוך והתרבות. זה המינוי הכיצועי הבכיר הראשון המבוצע על-ידי הממשלה, וצר לי, כאשר אני מברך מעל הדוכן הזה, שאני צריך להביע צער, אדוני היושב-ראש, על כי הממשלה נדרשה ל-40 שנה עד שניאותה לשלב את בני העדה בתפקידים בכירים במנגנון הממלכתי. מי יודע, לו ביצעו מינויים כאלה בזמן הנכון, לא היינו זקוקים לחוק שיבטיח את השוויון לדרוזים ולצ'רקסים.

אני רואה חשיבות רבה באישורו של החוק הזה. לכן התאמצתי ובאתי היום ממיטת חוליי כדי לדבר בפניכם ולבקש את תמיכתכם בחוק החשוב הזה. שכן, סביב הנושא הדרוזי תמיד היתה הסכמה לאומית. כל סיעות הבית תמכו בהצעות לשיפור מצבם של בני העדה הדרוזית בכל הזדמנות. אולם, הדבר היה בבחינת הצהרת כוונות וקריאת עידוד מוסרית ולא מעבר לכך. כי ממשלות ישראל, לדאבוני, לא עשו די כדי להעניק לדרוזים את השוויון האמיתי, והשאלה היא באמת שאלה מוסרית קשה. אולם מעבר לכך, לרידנו זו שאלה קיומית של אוכלוסייה שנותנת את כל מה שהיא יכולה למען המדינה, ואינה מקבלת את זכויות האזרח האלמנטריות ביותר.

הצעת החוק שבפנינו, אדוני היושב-ראש, באה להבטיח למעשה, כי החלטת הממשלה מאפריל 1987 תיושם ותבוצע הלכה למעשה. האפליה והקיפוח של הדרוזים בישראל הם הכתם המכוער ביותר על מצחה של החברה הישראלית, ואת הכתם הזה צריך להסיר, ומייד.

יושבים כאן ראשי הרשויות הדרוזיות שטרחו וכאו גם הפעם, ואני רוצה לברך אותם. מצבנו קשה בכל התחומים. אני לא רוצה להללות אתכם ולתאר את המצב הקשה הזה, אולם אני מצוין בצער: ממשלה שהחליטה לפני ארבע שנים על מתן מעמד של אזור פיתוח א' ליישובים, לא דואגת ליישם זאת. היא גם מפלה בין יישובים ליישובים. היא מעניקה לג'וליס מעמד אזור א' ולאבוסנאן — אזור ב', ובג'וליס נהנים מ-5% מס הכנסה, ובאבוסנאן לא יכולים ליהנות, וכן בכפר-קמא הצ'רקסי, במע'אר וביישובים אחרים.

היו"ר ח' קופמן:
ולירכא נתנו?

סאלח טריף (העבודה):

כן, לירכא נתנו. יש יישובים שכן יש יישובים שלא. לא רק זה, לפי דעתי, במצב הקשה הזה, ממשלת ישראל היתה צריכה להשקיע בתעשייה. התקלאות, שחינוך עליה בימים עברו — היום אין תקלאות במגזר הדרוזי. אין תקלאות ואין קרקעות המתאימות לעיבודי תקלאות.

כולכם יודעים, כי אלפים ועשרות אלפים של דונמים הופקעו וניתנו להקמת יישובים, לשטחי אש וכן הלאה. כל מה שאנחנו ביקשנו — בואו ויתנו לנו את מה שאתם נותנים לאזרחי היהודים היושבים לצדנו, ולא יותר.

אם הממשלה מוצאת לנכון להשקיע בשלומי ובמעלות, בפקיעין ובחורפיש מביטים עליהם מלמעלה ואין להם שום

היא ההוכחה הצורבת לכך. כי העדה הדרוזית, על כך שבניה שירתו בצבא, היתה צריכה למעשה לזכות ביותר מאשר שוויון זכויות. כי זו בכל זאת מדינתו של העם היהודי. הרי שני היישובים שבהם נפלו קורבנות במלחמות ישראל יותר מכל יישוב אחר בארץ הם חורפיש ובית-ג'ין. מה צריך עוד? אם כאן יש אפליה ואי-שוויון, כשאין שום עלה תאנה של בעיה של מיליון חובות, אנחנו בכעיה, והפנים הניבטות מהראי אינן פנים יפות.

מה אומרת הצעת החוק הזאת בסך הכול? היא אומרת — לקחת החלטת ממשלה שהתקבלה לפני כמה שנים ולהפוך אותה לחוק. אחת מן השתיים: או שעד שהיא תעבור בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, הממשלה הזאת, הממשלה העתידה, תוכיח שהיא מבצעת את ההחלטות שלה, ואז לא יהיה צורך בהצעת החוק, ואם לא, נחיל רציפות, ובכנסת הבאה נעביר אותה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, כדי שהיא תחייב, כדי שזה יהיה צעד חשוב לקראת יתר שוויון בין יהודים לדרוזים, ולאחר מכן גם בין יהודים לערבים בארץ הזאת.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני יכול לדבר מהצד?

היו"ר ח' קופמן:

כן. דברים טובים אפשר להגיד גם משם.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בהמשך לדברי קודמי וכדי שלא לחזור עליהם, עוד לפני שמגשימים את מה שכתוב בחוק, אני חושב שהדיון הזה צריך להסתיים בקריאה אחת, פשוטה: תבצע הממשלה תבצע את מה שהתחייבה לו בתקציבי 1992.

אחרי השביתה הגדולה של ראשי הרשויות הדרוזיות הובטחו הבטחות שונות. הן אינן ממולאות, הן אינן מוגשמות; ראשי הרשויות מבזים בחיזור על פתחי השרים, השרים כולם, ומעבר לחקיקה הזאת, אם הפעולה עכשיו, בשלהי כהונתה של הכנסת, תסתיים בקריאה של כל הבית להגשים את מה שהתחייבו לו באופן חגיגי כאן ובועדת הכספים, אולי הדבר יתרום תרומה נוספת.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת אורון. אני מצטרף גם כן לקריאתו, אבל לא לסגנונו. חבר הכנסת פארוס, בבקשה.

חסיין פארוס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני מסתפק בדברי חברי.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה. חבר הכנסת סאלח טריף, בבקשה.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מה לא אהבת בסגנון שלי?

היו"ר ח' קופמן:

לגבי זה שלא מגשימים אצל השרים. לחלק מהיישובים, אלה שהגישו תקציבים, נתנו, ולחלק לא.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש, ידידי חברי הכנסת, קשה לפתוח

היו"ר ח' קופמן:

צריך להסביר לחברי הדרוזים, שדמים זה גם כסף לפעמים. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה. אחריה — חבר הכנסת אליקים העזני.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב ראש, כנסת וכבר, אני שמחה היום לברך לא על עצם הנושא אלא על העובדה שהנושא הזה — של חיקון עוול ועיוותים רבים בהתייחסות שלנו לעדה הדרוזית והצ'רקסית בארץ, סוף-סוף קיבל ביטוי של חוק. זה כבר לא מלים, זה כבר לא הצהרות, זה כבר לא התחייבויות וזה כבר לא חתימות על התחייבויות, לא של שר זה ולא של שר אחר — זה כבר חוק; חוק שאפשר להגיע אתו לבג"ץ, אם לא ממלאים אותו.

זה הדבר החשוב ביותר שנעשה היום בחוק הזה. הוא לא תלוי באיש, הוא תלוי בספר החוקים. מבחינה זאת צריך לברך את יוזמי החוק. אין לי ספק, שהחוק הזה גם יעבור בכנסת.

מקוצר הזמן אני לא אפרט כאן את כל התיקונים, שבעצם רק מעידים על כך — כמה זה מאוחר מאוד וכמה זה לא מספיק. אין לי ספק, שהלכו פה על הדברים המינימליים בכל הנושאים, ואני לא ארחיב את הדיבור. אבל חבל מאוד שזה הגיע מאוחר כל כך למצב של הצעת חוק.

אין לי ספק, שהקריאה השנייה והשלישית יעברו היום או מחר בכנסת. זו קריאה ראשונה, אני מקווה שהכנסת לא תצא לחופשה בלי שתתקן את העוול הזה. טוב לפעמים שיש בחירות. טוב לפעמים שיש סוף-כל-סוף מוטיבציה אצל מפלגות, ואולי שלא לשמה. מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, לתקן עוולות. אולי הם עושים את זה למען הבחירות, אבל בשביל הצ'רקסים והדרוזים זה יהיה ממש בשביל החיים, זה יהיה טוב גם אחרי 23 בינוי, זה הדבר החשוב.

כבר אמרתי פעמים רבות, גם כלפי עוולות אחרות. גם כלפי עיוותים אחרים, ביחס לאוכלוסיות אחרות, כמו העולים החדשים, כמו יוצאי צבא, שצריך כלכלת בחירות. אני בעד, אם זה באמת בא לתקן את העיוותים האלה, שצריך היה לתקן אותם מזמן. אבל אם הבחירות הן ההזדמנות לתקן את זה, נעשה את זה בבחירות, עם כל הגועל-נפש להגיד משפט כזה: אני אומרת בכל האחריות הערכית והמוסרית לגבי הנושאים שדורשים תיקון.

תרשו לי, ואני בטוחה שאני אדבר כאן גם בשמן של שתי העדות היקרות לנו, גם הדרוזים וגם הצ'רקסים, אלה שהם באמת אתנו, כפי שאמרה כאן חברת הכנסת עדנה סולודר, וכפי שאנחנו מרבים לדבר על כך, הם אתנו יחד בגורל אחד וגם בכרית דמים אחת.

ירשו לי, דווקא היום, להתייחס במשפט אחד למדיניות חסרת ההיגיון, אולי הייתי אומרת אפילו, הבלתי-שפוייה אצלנו, האומרת, שלאנשים אצלנו אנחנו מתייחסים כאי-נאמנות, ומחזרים כל הזמן ויושבים כל הזמן במשאים-ומתנים עם אלה ששופכים את דמנו. אני לא רוצה להרבות דוגמאות, אבל זה כך כל הזמן, בעיקר ביחס לעדות האלה, הדרוזים והצ'רקסים, שהם סובלים פעמיים, גם מפני שהם נאמנים לנו, וכך הם גם נאמנים לעצמם, אבל הם סובלים גם מזה. ואלה ששופכים את דמנו — כפי שהיה שוב היום ברצח החייתי הזה ביפו של אותה ילדה, של אותו גבר, חפים מפשע, כשאותם מרצחים, אותן חיות אדם, שאנחנו נותנים להם חופש להלך בינינו, הם מנצלים את החופש הזה כדי

דבר. אלפי מטרים של תעשייה מוקמים שם ביוזמה ממלכתית. היתומה הזאת לא מוצאת את דרכה לשום יישוב דרוזי זה 40 שנה, אף לא מפעל אחד.

יש אצלנו מפעלי טקסטיל שהוקמו ביוזמה פרטית; מפעלים שלא תורמים, בצנעה אני אומר, לאיכות החיים ולרמת החיים ביישובים הדרוזיים. הם בעצם מגלמים בתוכם את העבדות של המאה ה-20. משכורות נמוכות ביותר לנשים, מצב עבודה קשה ביותר באותם מפעלים. כל מה שאני אומר זה מה שיש מבחינת התעשייה ביישובים הדרוזיים. מפעל אחד שקיים נמצא בקשיים, ואין הממשלה מסייעת. מה עוד צריך להגיד? הפרנסה, שלצערי הרב נשענה כמשך שנים רבות על גיוס של בני העדה הדרוזית במאות ובאלפים לכוחות הביטחון השונים, גם היא נגדעה. זה שנים לא מגייסים. לא שאני מצטער על כך. אני מאוד מקווה שמדינת ישראל לא תצטרך לגייס אנשים לשירות הביטחון, כי נזכה לימי שלום. אולם לא יעלה על הדעת, כי לא נזכה, כמו יישובי יהודה ושומרון, כמו עיירות הפיתוח שנמצאות לידנו, כאותן הטבות, באותם תנאים.

אנחנו, אשר שומרים יותר מכול על ביטחון ישראל ואשר עושים ימים ולילות כדי שלא יפגעו גם ביהודים, גם באזרחים, גם בערבים ובדרוזים כמדינה הזאת, אנחנו לא רואים ליחס הזה של ממשלה, שלאורך כל הדרך מתנכרת לזכויות הבסיסיות ביותר של אזרח נאמן למדינה.

ראשי הרשויות כאן, והם יעידו, כי אנחנו מחזרים על פתחיהם של השרים. כידוע לך, אדוני היושב ראש, כפתחם של ימי בחירות החיזורים האלה רבים והבקשות לטובות הן גדולות, אבל אנחנו לא זוכים גם למעט שצריך לתת, וצריך לפתח את היישובים שלנו, כאזרחים נאמנים של מדינת ישראל.

אני רוצה להודות ליוזמים. אני חושב שהיה חשוב שהחוק הזה יובא לכנסת וירשם לממשלה כמדרבן, כדי לקדם את פיתוח יישובינו וכדי לסייע בהקמת תעשיות ובפיתוח היישוב הדרוזי על כל המרכיבים.

לכן אני גם רוצה להודות ליושב ראש ועדת הכספים, הרב זאב פלדמן, אשר נענה לבקשתי ולבקשת חברי פרופסור רובינשטיין וקידם את חקיקת החוק והביאו לקריאה ראשונה. אני רוצה לבקש מכל החברים, ממעט החברים שנמצאים כאן, שכולם ידידים אמיתיים של העדה, כי תתמכו כאיש אחד כאשור של החוק הזה. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת סאלח טריף. אני מאחל לו הרבה בריאות וריצה טובה בפריימריס. אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר. לאחר מכן — חברת הכנסת גאולה כהן.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, מפאת קוצר הזמן אני אקצר. אני מצטערת על שאנו צריכים לחוקק מה שהיה צריך להיות מובן מאליו. ולו רק מתקפה של מגילת העצמאות. אני רוצה לקוות, שאם הממשלות עד היום ואנחנו כולנו לא השכלנו להבין את רוחה של מגילת העצמאות לגבי השוויון, והשוויון האמיתי — יבוא החוק ויחייב לפחות את הממשלה לבצע את מה שהיא החליטה.

אני רוצה לאחל, ואני אומרת את זה לא בפעם הראשונה, שהעדה הדרוזית תהיה קשורה אלינו לא רק בכרית דמים, אלא הגיע הזמן שתהיה קשורה אלינו בכרית שלום וכברית חיים אמיתית ובשוויון אמיתי. תודה.

ואת אבותיה הרוחניים ואבותיה הפוליטיים — היום כ-5,000 במספר: יש לגרש אותם מן הארץ.

אני רוצה לגנות את הממשלה העוברת לסדר-היום על רצח אחרי רצח, וכמנהגה נוהגת. יש לומר היום לממשלה: מדינת היהודים נעשתה למקום הפחות בטוח ליהודים בעולם היום. הפכנו להיות נרדפים בכיתנו שלנו. העם מצפה לשמוע היום, ולכל המאוחר בימים הקרובים ביותר, האם פותחת הממשלה פרק חדש ביחסים עם האוכלוסייה העוינת לנו ועם הנהגתה, או שמא היא ממשיכה לעמוד על הדם.

ומכאן, להבדיל אלף הבדלות, לידידים ולאחים היקרים שלנו מעדות הדרוזים והצ'רקסים, אשר קשרו את גורלם בגורלנו, ואנחנו מפגרים במילוי חובתנו, חובת כבוד, חובה אנושית, חובה לאומית, חובת צדק כלפיהם.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
למה אתה מפלה ביני לבין חבר הכנסת נפאע?

אליקים העצני (התחיה):

חבר הכנסת נפאע הוא יוצא מן הכלל. לו תמכו כל הדרוזים, כחבר הכנסת נפאע, בערפאת ובארגוני הטרור, לא הייתי אומר את הדברים האלה ולא היה מגיע להם כל מה שאנחנו מדברים עליו. הוא, תורה לאל, יוצא דופן בעדה הדרוזית. לו היו כל הדרוזים כמותו, לא היינו עומדים כאן ואומרים את הדברים הללו, כי הוא לא פוסח על הזדמנות להודות עם הרוצחים שרצחו היום. כי מי זה אש"ף אם לא הרוצחים האלה? את מי אתם תרמו? את מי אתם מרמים?

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא נכון.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שקרן.

אליקים העצני (התחיה):

הו, הקומוניסטית נזכרה. כמה עשרות מיליונים רצח סטלין? תאמרי בבקשה, כמה עשרות מיליונים רצח סטלין, ואת הצבעת והצדעת לו שנה אחרי שנה? גם את מדברת? את צריכה עשר שנים קרנטינה אחרי סטלין.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה צריך קרנטינה.

אליקים העצני (התחיה):

את עוד צריכה לדבר?

הי"ר ח' קופמן:

אני חושב שאין כבר פרלמנט בעולם שמזכירים בו את סטלין. תראי לאיזה כבוד זכית כאן.

אליקים העצני (התחיה):

מה, היא לא סטליניסטית? אם סטלין היה היום, היא לא היתה מצביעה בעבורו? יש לה פתחון פה בכלל? הרי אין פה בושה, בכית הזה. היא היתה צריכה להיות הראשונה לשחק. אילו היתה לה בושה, הקומוניסטית. היום, עוד להיות קומוניסט?

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אתה לא מתבייש? אתה מסית.

הי"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת העצני, היום מכבדים את העדה הדרוזית ואת העדה הצ'רקסית. בואו נחזור למסלול הנכון.

לתקוע בגבנו סכינים. אנחנו צריכים היום, דווקא כשאנחנו מדברים על עדה כל כך נאמנה כמו הדרוזית, על עדה כל כך נאמנה כמו הצ'רקסית, ששופכת את דמה למענו, והשנה היו שלושה קורבנות דרוזים — חוקעים סכין גם בגבה של העדה הזאת, סכין ממש.

אני בטוחה שגם בשמם של הצ'רקסים והדרוזים, אני קוראת היום לממשלת ישראל לקיים ישיבת חירום מיוחדת כדי לנקוט צעדים מינימליים שיפסיקו את ההרג הזה. קודם כול להפסיק את המשא-ומתן שמתנהל עם אש"ף שם, ברושינגטון. שמעודד באופן ישיר את הרצח ואת הטרור. יושבים עם מרצחים סביב שולחן אחד.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
עכשיו אנחנו מדברים על הדרוזים והצ'רקסים.

גאולה כהן (התחיה):

גם העדה הדרוזית וגם העדה הצ'רקסית הן קורבן לאותם מרצחים.

אליקים העצני (התחיה):

אתה שומע אש"ף, מייד אתה מגן עליו? זו הבעיה שלכם.

גאולה כהן (התחיה):

גם העדה הדרוזית והצ'רקסית, שהיום מקבלת בדין חוק שבא להיטיב אתה, כמו שמטיבים עם אזרחים אחרים בישראל, גם היא קורבן לאותם מרצחים של אש"ף בגלל הנאמנות שלה לנו. היום צריך להזכיר את זה, דווקא היום, ולהראות שיש אפשרות שלא תהיה יהודי — אתה יכול להיות בן מיעוט ולהיות נאמן לשלטונות ישראל ולא לתקוע סכין בגבה של מדינת ישראל. דווקא היום יש להזכיר את זה. אני בטוחה שאני עושה זאת על דעת כל החיילים הדרוזים וכל הנאמנים שבקרב העדה הצ'רקסית.

הממשלה חייבת היום לשבת ולהחליט על הפסקת המשא-ומתן עם אש"ף, שזה משא-ומתן עם מרצחים, שמעודד רצח. הממשלה צריכה להחליט על מדיניות של גירויים, שאנחנו עומדים ותובעים אותה מעל הבמה הזאת כל הזמן. יעלה אחרי חבר הכנסת העצני, ואנחנו יודעים איך הוא, באופן נחוש, מתמיד, שיטתי, דורש לחסל את ראשי האינתיפאדה וראשי אש"ף שפועלים חופשי-חופשי בירושלים.

נכון, היום זה לא יום לכוא ולעשות את כל החשבון של המלחמה באינתיפאדה, אבל דווקא ביום כזה ולכבודם של אחינו הצ'רקסים והדרוזים ולכבודו של החוק הזה, אני חושבת שביטאתי גם את הרגשות שלהם.

הי"ר ח' קופמן:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. אני מומין את חבר הכנסת אליקים העצני.

אליקים העצני (התחיה):

בתחילת דברי אבקש להביע למשפחות השכולות של הרצח המתועב האחרון את השתתפותי מעומק הלב בצערן כנפול עליהן פתאום אסון נורא כזה.

לא אצטרף לדברי הגינוי של חברי, כי אין את מי לגנות. את הרוצחים הללו חייבים להרוג ולא לגנות. יש לבער מן הארץ את התרבות של נקמת דם עיוורת בחפים מפשע, את תרבות הטרור כמכשיר מדיני בלעדי, את "התרבות" שבה ערך חי אדם הוא כקליפת השומם. יש לבער את "התרבות" הזאת

מדרגות? איזה שיקולים? הכול סתמי. אני מצטער. האם יש מי שחושב שיצא משהו מזה? למה אנחנו משלים את עצמנו?

בסעיף אחר מדובר על מבני חינוך. כתוב בסעיף, ש"חוקן על-ידי משרד החינוך והתכונות תוכנית חמש-שנתית — במגמה — — —". יש פה חבר כנסת דרוזי מן המערך שמפריע לי כל הזמן. אולי בגלל זה שנית מקום, כדי שתוכל להפריע מולי? שב חזרה במקומך.

סאלח טריף (העבודה):

אני רק רוצה לעזור לך.

אליקים העצני (התחיה):

אתה לא עוזר לי, אתה רק מפריע לי. אנחנו חייבים משהו לעדה הדרוזית. אני רוצה למלא את חובתי ואתה מפריע לי.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת סאלח טריף, אני עכשיו היושב-ראש. אני מסכים עם ההערות של חבר הכנסת העצני, שהחוק הזה הוא דקלרציה יותר מאשר ביטוי של גישה רצינית.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, האם אתה צריך להביע דעה כזאת? בחיך.

היו"ר ח' קופמן:

אני אומר לך מפורשות, שאין להצעת החוק הזאת רציפות. חברת הכנסת שולמית אלוני אמרה שבכנסת הבאה תהיה הקריאה השנייה והקריאה השלישית, אם שמעת טוב מה שהיא אמרה קודם.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כי מחר אנחנו גומרים.

היו"ר ח' קופמן:

בערבית של ישראל קוראים לזה "כלאם פאדרי". זה כואב לי.

אליקים העצני (התחיה):

אם מישהו דואג, אני אצביע בעד החוק. מובן שאצביע בעד החוק, אני רק לא רוצה שמישהו ישלח את עצמו שבחוק זה יש מפנה. אין מפנה בחוק זה, כי הממשלה כתבה פה קש, ואנחנו לקחנו את הקש הזה ואורזים אותו בצורת חוק. שזה יהיה ברור.

אם תלכו הלאה תראו שבהצעת החוק מדברים על כך שיפעילו תוכנית של הכשרה מקצועית למגזרים אלה. אפשר להכין תוכנית לחמישה אנשים ובה נגמר העניין. איזו תוכנית? תסתכלו על מה שכתוב. אלה דברים שאין להם שום משמעות.

אחר כך יש סעיף האומר, שהכול כפוף לקביעת מסגרת תקציבית לפי הצורך. מה זה?

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אליקים העצני (התחיה):

אני לא יכול להמשיך. האיש הזה מפריע לי. הוא גם יושב כמו בכית-קפה.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת פארס, תאפשר לחבר הכנסת העצני לדבר. זה לא מכובד, לא לנושא וגם לא להערות הענייניות של חבר הכנסת העצני.

אליקים העצני (התחיה):

לעצם החוק הזה — החוק הזה הוא עצמו תעודת עניות. מדוע? מפני שאני יכול לתאר לעצמי שמישהו מחוקק חוק כדי להניע את הממשלה להחליט, כי החוק הרי עשוי כדי להניע את הממשלה. פה יש לנו מצב אבסורדי, שהממשלה כבר החליטה וכל מה שהחליטה הממשלה כתוב בתוספת לחוק.

גאולה כהן (התחיה):

היא לא ביצעה את זה.

אליקים העצני (התחיה):

על זה הולך תיקף הנביא לבכות. הרי פה זה עולם הפוך בכלל. הממשלה יושבת והחליטה.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הממשלה לא קיימה את ההבטחות שלה לדרוזים. אם אתה כל כך רוצה להבטיח את הזכויות שלהם, למה — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת חסיין פארס, נא לא להפריע.

אליקים העצני (התחיה):

כל אימת שאני מעלה את לחץ הדם של חבר הכנסת חסיין פארס אני יודע שאני בדרך הנכונה. המצב האבסורדי הוא, שהממשלה החליטה כביכול ואין שום צורך בחוק, היא צריכה לבצע, והולך המחוקק ומחוקק את מה שהממשלה החליטה. למה תעשה ממשלה עוד יותר אחרי שהמחוקק חוקק. כאשר היא עצמה, מיוזמתה, החליטה והיא לא מבצעת?

כאשר אנחנו מנתחים את החוק סעיף אחר סעיף, אנחנו רואים שאולי פרט לסעיף אחד אין לו שנייים. הוא מנוסח בניסוח מימי, סתמי, חסר כל נפקות מעשית, כפי שהממשלה מתאפיינת בהרכבה דברים.

למשל, ניקח את הסעיף הראשון: "סיווג היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים". איזה יישובים? עם איזה יישובים יהודיים? זה לא נאמר.

סאלח טריף (העבודה):

זה יסוכם בוועדה.

אליקים העצני (התחיה):

אם עד עכשיו לא סיכמו בוועדה, למה יסכמו עכשיו? מה קרה? מה ההבדל? איפה היתה הוועדה? איפה כל זה קרה?

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כל היישובים הדרוזיים.

אליקים העצני (התחיה):

יפה.

אחר כך יש סעיף על משכנתאות. נאמר בסעיף, שמשרד הבינוי והשיכון יקבע פתרונות. איזה פתרונות? לפי איזה פרמטרים? דיבורים בעלמא; תסלחו לי, הכול דיבורים.

נלך הלאה בהצעת החוק — עידוד תעשייה. משרד התעשייה והמסחר יכין ויקבע תוכנית לעידוד התעשייה. הוא יכין ויקבע תוכנית. הוא לא קבע עד עכשיו. מאכילים אותנו שוב באותו קש. הכנסת כביכול מחוקקת זאת. מה הוא יכין? מה הוא יקבע? מה התוכנית? לא נאמר דבר. אלה דברים בעלמא.

נלך הלאה: חינוך. אני לא יודע מה זה "עקרונות המוחזקות". אני לא יודע אם מישהו התייחס לזה. כן מדובר בסעיף על "תוכנית הדרגתית לפי שיקוליו". איזו תוכנית? איזה

הבטיחה עידוד התעשייה; האם יש לכם תעשייה בכפרים הדרוזיים?

סאלח טריף (העבודה):
אין תעשייה.

דוד ליבאי (העבודה):

היא הבטיחה מבני חינוך, היא הבטיחה הכשרה מקצועית. היא הבטיחה שירותי רווחה והבטיחה תקציבים לרשויות המקומיות, ונוסף על כך היא הבטיחה תקציבי פיתוח. מאחורי כל זה יש בסך הכול מסגרת תקציבית לשנה הקרובה, לביצוע ההחלטות על-פי העקרונות, חלפו חמש שנים. מה קיימה הממשלה? נאמנים עליו הדברים של נציגי הדרוזים, ויושבים כאן גם ראשי רשויות מקומיות של העדה הדרוזית, שחיים את הדבר מדי יום, והם זועקים, ולבושתנו הם צריכים לצאת להפגנות — לבושתנו. אם כך, מה קיימה הממשלה? כמעט ולא כלום. לא אני לא כלום, אבל כמעט ולא כלום.

היו"ר ח' קופמן:

מותר לי להציע לחבר הכנסת ליבאי, שהוא עדיין יקר לי, שיערוך סיור בכפרים הדרוזיים ויראה איזה שינוי עצום חל בהם בשנים האחרונות.

דוד ליבאי (העבודה):

ייתכן שאתה צודק, אדוני היושב-ראש — — —

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אתה כנראה מזמן לא ביקרת שם.

היו"ר ח' קופמן:

רק לפני שבוע, ביקרתי בכפרים ג'ת, קאסם וסמיעה, והמהפך היה, אתה יודע כיצד, לא אוסיף עוד, לא מכובד שאומר זאת כאן.

דוד ליבאי (העבודה):

נכבדי, אנחנו יודעים שחלפו חמש שנים, ואנחנו יודעים שהתוכנית הגדולה הזאת, לפי הבנתי, רובה ככולה נשארה בגדר תוכנית. וגם אם היו גרעינים של ביצוע, אין תחושה של קידום רציני של התושבים הדרוזים במדינה, ואין תחושה שהגענו להשוואת מצבם למצב של הקהילות היהודיות הסמוכות —

אליקים העצני (התחיה):

בדיוק כך.

דוד ליבאי (העבודה):

— — — ולא משקיעים שם את מה שמשקיעים אצל שכניהם. זה נכון לגבי התושבים הערבים, זה נכון לגבי התושבים הדרוזים, וכרגע אנחנו עוסקים בדרוזים ובצ'רקסים. זה חבל, וחבל לכולנו. האחריות לגבי העבר היא על ממשלות העבודה ועל ממשלות הליכוד, ואני לא בא לעשות כאן תעמולת בחירות. אני בא לומר, שאלה שיומו את הצעת החוק יזמו קריאת-כיוון וביקשו גם ביצוע.

בהצעת החוק, כפי שאמר חבר הכנסת העצני לפני, אין הרכה. יש בה קריאת-כיוון. מדוע? משום שאנחנו לא גוף מבצע. לקחנו החלטה של גוף מבצע, שמנו אותה כתוספת לחוק, ומה אומרת ההחלטה שלה אנחנו רוצים לתת יישום? היא מדברת על תוכנית שהעקרונות שלה מפורטים. הכנסת לא מחוקקת עקרונות של תוכנית ליישום. זה תפקיד הממשלה. אנחנו בעצם רוצים כאן לתת תוקף חוקי להחלטות ביצועיות שלא לנו היכולת לבצע, ויש כאן משהו מן האכסרדר.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
שירגיש את הטעם — כאשר הוא מפריע לאחרים.

סאלח טריף (העבודה):
לא כאשר הוא מדבר לעניין.

חסיין פארס (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
הוא אף פעם לא מדבר לעניין.

סאלח טריף (העבודה):
עכשיו כן.

אליקים העצני (התחיה):

כתוב בהצעת החוק, שכל זה "בכפוף לקביעת מסגרת תקציבית לפי הצורך". איזו מסגרת? לפי איזה צורך? מי יקבע את הצורך?

לפעמים מזריקים בבית-החולים במקום מורפיום, כאשר האיש כבר לא יכול לקבל מורפיום, אקוזה דיסטילטה — מים מזוקקים — כדי שהאיש יחשוב שהוא קיבל איזה חומר. זה אקוזה דיסטילטה.

לא אגזול עוד מזמנכם. אני אצביע בעד החוק כדי להביע בכך, שלבי יוצא אל שכנינו ואחינו; אלה שקשרו את גורלם בשלנו. אבל, הצעת החוק הזאת לא מספקת. אני מקווה שהכנסת הבאה תעשה משהו ממשי, מפורט ומדוקדק, שיש לו שיניים. יש לי עוד תקווה, שהממשלה הבאה תתנהל כך שלא יהיה כלל צורך בהתערבות של הכנסת.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לחבר הכנסת אליקים העצני. אני מזמין את חבר הכנסת דוד ליבאי.

דוד ליבאי (העבודה):

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, נשארתי כאן, בשעה מאוחרת זו, לכבודה של העדה הדרוזית ולכבוד חברי הכנסת הדרוזים. בעניין זה אזכיר את חברי, חבר הכנסת הדרוזי סאלח טריף וגם את חבר הכנסת נפאע.

דומני שאין מי שיחלוק בבית הזה על כך, שזאת עדה שבניה מפארים את צה"ל, תמיד בחיות, עדה שידעה שכול ויתמות, עדה שבניה הם שומרי גבולות המדינה. זאת עדה של גיבורים, עדה גאה ואצילה, עדה שמילאה תמיד בנאמנות את כל חובותיה כלפי המדינה.

דברי שבח לא חסרים. אבל מה כאשר לזכויות של בני העדה הזאת? האם הן שוות לזכויות של היהודים במדינה הזאת? דומני שגם כאן לא תהיה, לצערי, מחלוקת על כך שהתשובה היא שלילית.

הממשלה קיבלה החלטה טובה ומבטיחה כ-21 באפריל 1987. ההחלטה הזאת מצויה כתוספת להצעת החוק הקצרה שמונחת עכשיו בפנינו, אבל נראה שההחלטה הזאת בדיעבד לא היתה אלא סם הרגעה, מס שפתיים, אולי זריית חול בעיניים. נניח ששרי הממשלה התכוונו לטובה, אבל בסופו של דבר, כאשר אנו רואים את רשימת ההבטחות, אינני יכול שלא להצטרף לדברי קודמי, חבר הכנסת אליקים העצני, כאשר להערכת ההבטחה ההיא ולדבריו של יושב-ראש הישיבה כאשר להיבט הדקלרטיבי שבה.

מה לא הבטיחה הממשלה? הממשלה הזאת הבטיחה, שהיא תסווג את היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים כיישובי פיתוח; שיינתנו תמריצים לדרוזים ולצ'רקסים; היא הבטיחה משכנתאות. חבר הכנסת סאלח טריף, האם זה קיים? לא. היא

אלא מה? זאת האליה, והקוץ בה הוא בכך שדבר אלמנטרי כמו השוואת זכויות של מגורים צריך להיעשות בחקיקה. הרי מי כמוכם יודע, שגם אני בא ממגור נרדף, וגם אנחנו החרדים צריכים לקבל דברים כמאמצים. אז בנושא הזה יש לנו בוודאי הרבה מן המשותף. יש לנו הרבה מן המשותף בסוגיה הזאת.

סאלח טריף (העבודה):

— — — שיהיו לנו רק 10% ממה שיש לכם.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כשתהיה חבר כנסת משופשף, אני מבטיח לך שאחה תעשה יותר מ-10%.

הדברים בוודאי לא צריכים להיעשות בחקיקה, אלא מתוך הבנה, הבנה מלאה.

על הערת היושב-ראש יש לי תשובה אחת ויחידה. ביצעו המכוברים יושבים אחרים נכבדים, שחלק מהם מכיר את המאטריה הזאת בכל הנוגע לעשיית שר הפנים. אני רוצה להצהיר ששר הפנים, הרב אריה דרעי, גם בהיותו מנכ"ל המשרד וגם בהיותו שר, הוא השר היחיד בממשלות ישראל עד היום שהרים בגאווה את הנס והדגל של השוויון הזכויות. אני רוצה שתדעו, שהוא עושה את זה גם על חשבון תקציבים שצריכים ללכת למגורים אחרים. הממשלה, קרי: האוצר, לצערי הרב לא העשירו אותו ולא העשירו את משרדו בתקציבים האלה. הוא צריך לדלות אותם מכל המגורים כדי שיוכל למלא את החיסרון הגדול של המגור הזה.

אני חבר בלובי שהקים פרופסור ליבאי, וגם זאת יוזמה מאוד מבורכת, ואני מקווה שלא נצטרך את כל היוזמות האלה, מפני שאנחנו נראה את אחינו הדרוזים, הצירקסים והאחרים כחלק אינטגרלי שלנו. הרי בחובות אנחנו צריכים אותם, והם אתנו ביחד, ואין שום סיבה שאנחנו נגיד שבחובות אתם אתנו, ובזכויות אתם עדיין נמצאים בפניגור. עם כל הכבוד, אנחנו צריכים לומר לעצמנו: לא בחקיקה, אלא בעשייה.

אני, כאיש תנועת ש"ס, אומר: ברוך השם שנציגנו בממשלה, לפחות בנושא הזה, הוא נושא הדגל. אני מקווה שיתר השרים, ולא חשובי מה הם ומה הם, יפעלו אף הם בשיטה הזאת. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לחבר הכנסת יאייר לוי. אני מזמין את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. אני מבקש להוסיף לרשימה גם את חבר הכנסת מוחמד נפאע, כי התברר לי שהוא פנה אל המזכיר, והיתה טעות ברישום.

בבקשה, חבר הכנסת דראושה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני תומך בהצעת חוק זו. נשאיתי כאן כדי לתמוך בה, אף שאני יודע שקבלת החוק בקריאה ראשונה לא תשנה דבר. הדרוזים והצירקסים ימשיכו לסבול ממדיניות אפליה המונהגת כלפי כל מי שאינו יהודי במדינה הזאת, גם אם החוק הזה יתקבל בשלוש קריאות. אני בכל זאת לא מאמין שיש סיכוי לקבל את החוק הזה בכנסת הנוכחית, שמסיימת מחר את עבודתה.

נכון שיש כוונות טובות לארבעת המצעים, ואני לא מפקפק בכוונות הטובות שלהם, אבל אני חושב שגם הם מודעים לכך, שחוק מהצהרה על כוונות טובות וחוק מנאומים טובים שיישמעו כאן, לא יצא מזה שום דבר רציני. לא יהיו תקציבים, לא יהיו תוכניות פעולה בשנה הקרובה כתוצאה מהחוק הזה, שאותו מביאים חברי הכנסת המכוברים כיום הזה.

נכון שאין בהצעת החוק הזאת תיקון העוול, ואני לא רוצה אף פעם להיות שותף לזריית חול בעיניים או לאשליות. אלא מה? יש כאן משום הזדהות עם העדות הדרוזית והצירקסית? יש כאן קריאת תיגר על הממשלה, שאין לה התחששה הזאת, שצריך להביא את השוויון בפועל ולתת זכויות, ולא רק לדרוש חובות.

כל מה שאני יכול לומר הוא, שאנחנו נתמוך בחוק הזה. אני מקווה שבעזרת חבר הכנסת טריף, שהצטרף לכנסת, ובעזרת הידידים של העדה הדרוזית, הדיון בוועדה יביא לחוק הזה גם ממשות ושיניים, והעיקר — זו ועדת הכספים — תביא גם תקציבים. בלי תקציב לא ניתן ליישם כמעט שום פריט מהתוכנית שמפורטת בהחלטת הממשלה.

בקיצור, מה אני מאחל? אני מאחל לעדה הדרוזית, ואלה כמוכן איחולי שלי, שתבוא ממשלה שעמה יימנו גם הסיעות של אלה שיוזמו הצעת חוק זו, ושהם יהיו נאמנים להצעת חוק זו, ושהם יגשימו את תוכנית הממשלה הלכה למעשה, והם ייבחנו בביצוע. כי מה שחסר כאן זה היישום של תוכנית שעקרונותיה טובים, לכל יהיו — כפי שאמרתי — מס שפתיים, אלא יבוצעו הלכה למעשה בשטח.

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת ליבאי.

אני רוצה להזכיר לכם, חברי הכנסת, שזמננו מצומצם מאוד. יש לנו עוד המון חוקים. לכן אבקש מחברי הכנסת לדבר מעכשיו מהמיקרופון הקרוב אליהם.

חבר הכנסת שמעון שטרית — איננו. אני מזמין את חבר הכנסת יאייר לוי. אחריו — חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, אחריו — חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, וכזה גמרנו את הרשימה.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, צר לי מאוד שנציג הממשלה לא נמצא פה. לא נשכח שנציג הממשלה חזרו אחרי המגור הדרוזי, הצירקסי ואחרים כדי לקבל את קולותיהם. אבל כאשר הם צריכים לשמוע את זעקתם של האנשים האלה, נציגי הממשלה נוטשים את השולחן. זה באמת מצער מאוד, ואני מקווה שהאוכלוסייה הזאת תכין איך צריכה להתכצע ההצבעה שלה בבחירות.

היו"ר ח' קופמן:

אתה לא מתכוון לשר הפנים, שקשור לנושא — — —

סאלח טריף (העבודה):

גם שר הפנים.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

מיד אגע גם בנושא שר הפנים, עם קבלות ולא רק באמירה.

היו"ר ח' קופמן:

כי הקשר ליישובים הדרוזיים — — —

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני רוצה לומר, שסוף-סוף אני יכול להצטרף לחקיקה של חברי מהשמאל היותר קיצוני, לא מהמרכז, ולומר שאני מברך על חקיקה כזאת. כי, לצערי הרב, לא יצא לי להזדהות אתם בחקיקה, מפני שרוב החקיקה שלהם היתה בעצם אנטי-דתית, ואני רואה שהפעם הזאת החקיקה היא אנושית, ובאה להשוואת זכויות, וזה דבר טוב.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, בתקווה גדולה אחכה לשנה ולחודש, אמתין ליום ולשעה שבהם לא יהיה עוד צורך בהצעות חוקים בדבר שוויון בין כל אזרחי המדינה, יהודים וערבים. זה צריך להיות הדבר הטבעי ביותר; זה צריך להיות החוק של כל המדינה.

אבל עד עכשיו המציאות היא אחרת, היא לא כזאת. אני בטוח שיהיה שינוי לטובה, זה האינטרס של כל החברה המדינה.

איך יהיה לנו הכוח להסתכל בעיני כן-אדם, אזרח המדינה, שיודע, ואנו יודעים, שמקפחים אותו בזמן שהוא לא אשם; הוא זכאי והוא ראוי להיות כמו אחרים ולא משנה איזה שם יש לו ולאיה לאום ואזור וצבע ועדה הוא שייך.

נראה כל הכוונות וההבטחות בעבר ועד היום בדבר שוויון לבני העדות הדרוזיות והצ'רקסיות לא פתרו את הבעיה בתחומים שונים, בתחומי החינוך, הבריאות, העבודה, התקציבים, והעדות לכך היא המציאות. גם הממשלה לא מכחישה זאת.

לכן היה צורך בהצעת החוק שאני תומך בה. ביצוע חוק זה תלוי קודם כל בכוונה, האם יש מטרה, האם יש כוונה, האם יש מדיניות — זה העיקר. זאת השאלה. כי הצד השני מוכן לקבל את השוויון. זאת דרישתו וזאת חובתו וזאת זכותו וזה צורכו.

הדבר העיקרי הוא הכוונה, המדיניות ואמינות הביצוע. עניין התקציב הוא קל יותר, יחסית פשוט. אני מכיר בצעדים החיוביים שהיו, אפילו אם הם לא מספיקים ולא מספקים. אל יגיד לי אחד שאני מתעלם מהם. אני לא מתעלם ואני מכיר. אני באמת מקווה שאנחנו בתהליך של שוויון אמת.

הבעיות ידועות, מוכרות, נראות לעין בנושא האדמות, תוכניות המתאר, הבינוי, ולמעשה אין תחום בלי קיפוח — ועל זה אני מתערב ולא אצא מפסיד. אני זוכר ששר מבורך, מעל במת הכנסת, בדיון בנושא דומה אמר לי — ואני סולח לו — אתה בוראני שחשם יותר אם לא יהיה שוויון, אם יהיה קיפוח, רק כדי למצוא לך נושא לדבר עליו ותעלה על הנושא הזה. אמרתי שאני סולח לכבודו ואני לא כזה. אני לא שמחתי, לא שמח ולא אשמה מקיפוחם של אחרים. ההיפך הוא הנכון, אם כבודו עומד על דעתו, אני פונה אליו שישתיק אותי ויכעיס אותי במתן שוויון מלא לכל אזרחי המדינה, יהודים וערבים, בדואים, מוסלמים, נוצרים, דרוזים וצ'רקסים, כולם אזרחים ראויים לכל הערכה, ראויים לשוויון מלא בלי הסטנות ובלי שום הסתייגות —

היור"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת נפאע, נותרו לך שתי דקות בלבד.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — בלי להפחית מחשיבות חוק זה, כמו חוקים אחרים; אבל זה לא הכול. חשוב ודרוש לתרגם את המלים למעשים, ולכן אני צופה ומקווה. תודה.

היור"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת נפאע. דקה אחת לחבר הכנסת רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, כאחד מיוזמי החוק אני רציתי רק להסביר, שהכוונה כאן היא בראש ובראשונה לאמץ את החלטת הממשלה ואת עקרונותיה כדי לאפשר גם סעד משפטי אם ההחלטה הזאת תופר.

אני מצטרף לכוונות הטובות, אבל אני יודע מהניסיון שלנו בכנסת ומהניסיון העשיר בחיי היומיום, ומהניסיון של העדה הדרוזית ושל כל האוכלוסייה הערבית — אנחנו יודעים שמדיניות ההפליה נמשכת ותימשך, כיוון שלא חסרים חוקים שמבטיחים שוויון לכל חלקי האוכלוסייה במדינת ישראל, אבל אין כוונות של הממשלה — כל הממשלות — גם של המערך, גם של הליכוד וגם כשחברו יחד בממשלת אחדות לאומית, לבצע מדיניות של שוויון.

מה שאנחנו זקוקים לו במדינת ישראל זה לא עוד הצהרת כוונות כלפי הדרוזים והצ'רקסים, אלא יישום מגילת העצמאות, שאמרה בצורה מפורשת: שוויון לכל חלקי האוכלוסייה ללא הבדל דת, לאום ומין.

אני חושב שחברי הכנסת שהציעו את ההצעה הזאת היום תומכים בביצוע שוויון מלא לכל חלקי האוכלוסייה. אני מכיר ומקיר את חברי הכנסת שהציעו את ההצעה.

אדוני היושב-ראש, אני מצטרף לאותם דברים שחברי הכנסת העצני וליבאי אמרו היום. בהצעת חוק זו מדברים על הצהרות של כוונות, יקבעו פתרונות. מי יקבע? — הממשלה. אם אין ממשלה מרוצה לבצע מדיניות של שוויון אז הפתרונות שייקבעו לא יהיו פתרונות הולמים. מדברים על שוויון בחינוך על בסיס הדרגתי. מה זה הדרגתי? מי יקבע את ההדרגתיות הזאת? יפעילו תוכנית הכשרה — מת? איזו הכשרה? שוב, הצהרות טובות, אבל — — —

סאלח טריף (העבודה):

שלוש שנים — — —

עבד-אללה ראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

זה בסעיף אחר. אני מדבר עכשיו על עניין ההכשרה, עניין הרווחה. קראתי היטב את החוק.

"יקבע תוכנית להרחבת שירותי הרווחה" — לא קבעו תקציבים, לא קבעו תקנים, כמה ואיך. כל זה נשאר פתוח.

אף שיש בחוק כוונות טובות, החוק מדבר על תוספת תקציבית של 1,400,000 שקל בשנה הקרובה. איזה דיבורים; 1,400,000 שקלים. איזה סכומים — יפתרו בעיה של כביש אחד? של סמטה בתוך ג'וליס או בתוך דלית-אל-כרמל או בבית-ג'ן? אני חושב שזה לא רציני. כאשר מדברים על תקציבי פיתוח, עם כל הכוונות הטובות של המציעים, אומרים: תיבחן מסגרת תקציבית. כמה? איזה סכומים? הרי מדובר בהצעה שהממשלה כבר אישרה אותה, שמדברת על תקציבים מוגדרים בסכומים מוגדרים. אפילו התוכנית של הממשלה הציעה הצעות, והם לא ביצעו ולא התכוונו לבצען.

היור"ר ח' קופמן:

חשפת מספיק מה שיש שם.

עבד-אללה ראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, אסיים ואומר: מה שאנחנו זקוקים לו במדינה זה לא עוד פיסת נייר, תוכנית שמציעים אותה ויודעים שלא תתבצע. מה שאנחנו זקוקים לו זו תוכנית של מדיניות אחרת, שתבטיח שוויון לכל חלקי האוכלוסייה, הכוללת את האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית. כל האוכלוסייה הערבית, שמהווה חלק אינטגרלי ממדינת ישראל, וזאת לשוויון מלא, כרי שיהודים וערבים יוכלו להסתכל זה בעיניו של זה ולומר: כולנו אזרחים שווים במדינת ישראל.

היור"ר ח' קופמן:

וכל זה ב-1,400,000 שקל. חבר הכנסת נפאע, בבקשה.

יאריר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

היור' ח' קופמן:

אני מבין שיש לכם הרבה מרץ היום, חבר הכנסת רובינשטיין. כשרצים לבחירות בשיטה שונה מאשר ב"מרץ", יש לחברים קצת בעיות, ואפשר להתחשב בהם.

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה ראשונה על הצעת החוק להבטחת שוויון זכויות (דרוזים וצ'רקסים), והעברתה לוועדה. לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את הצעת החוק?

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לוועדת הכספים.

היור' ח' קופמן:

אם כן, אנחנו מצביעים על העברת הצעת החוק לוועדת הכספים. זו הצבעה מס' 26.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה — 18

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת החוק להבטחת

שוויון זכויות (דרוזים וצ'רקסים).

התשנ"ב—1992, לוועדת הכספים נתקבלה.

היור' ח' קופמן:

18 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני מאוד מודאג כאשר כולם בעד, אף אחד לא מתנגד ואף אחד לא נמנע. נקווה שיהיה לחוק הזה מזל טוב. הצעת החוק עוברת לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

י. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה, התשנ"ב—1992, שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9), התשנ"ב—1992, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית:

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת, הונחו: הצעת חוק המתווכים במקרקעין, התשנ"ב—1992, של חברי הכנסת ח' מירוס וא' פורז; הצעת חוק חיילים משוחררים (החזרה לעבודה) (תיקון מס' 9), התשנ"ב—1992, של חברי הכנסת ע' סולודר וי' צבן; הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 26), התשנ"ב—1992, של חברי הכנסת מ' איתן וח' רמון.

עוד הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הכלכלה בנושא: מגורים בתנאים תת־אנושיים בתוככי אדמה בכפר־שלם בתל־אביב.

היור' ח' קופמן:

תודה. על זה כבר אמר מישור, שמרוב עצים לא רואים את היער.

ייתכן בהחלט, שלקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית נצטרך ללכת בעקבות הדברים שנאמרו כאן ולפרט פירוט יתר את ההחלטה הזאת.

אבל מטרת החוק הזה היא פשוטה: להפסיק את הדיבורים בכנסת על שוויון זכויות לדרוזים. אני אומר במפורש, זו מטרת החוק, להפסיק את הדיבורים, את הטקס הזה, שכל שנה אנחנו רואים אותו, שכולם מדברים על כרית הדמים ועל שוויון הזכויות, ובסופו של דבר אין שוויון זכויות. זאת כל כוונת החוק.

אני מצטער שלא הספקנו להעביר את החוק הזה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מקווה שנעשה זאת בכנסת הבאה. אני מקווה שיהיה לחוק הזה גורל טוב והוא יוכה לתמיכת רוב חברי הכנסת.

מלה אחת, אדוני היושב־ראש, פשוט לא הודמן לי ואני מוכרח לומר: אני לא מכיר שום פרלמנט בעולם שהיה מקבל חוק־יסוד כל כך מהותי וכל כך חשוב, כמו חוק־יסוד: זכויות האדם, כמצב כזה של היעדרות חברי כנסת.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

וחברי ממשלה.

אמנון רובינשטיין (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

וחברי ממשלה. ואני רוצה לומר לזכותם של חברי המערך שנשארו כאן, שאני משבח אותם על כך. אבל העובדה שראשי המפלגה וחבריה ברחו מהמליאה לפני ההצבעה החיונית הזאת, בניגוד להבטחתם, לאחר שהם באו לכאן להצביע על חוק הערבות — זו בושה וחרפה, שאינני זוכר כמותה בבניין הזה.

היור' ח' קופמן:

לאיזו מפלגה התכוונת?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אתה יודע טוב מאוד.

היור' ח' קופמן:

הודעה לסגן מזכיר הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ד' לב:

ברשות היושב־ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה על שולחן הכנסת כיום אתמול הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6), התשנ"ב—1992, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כן הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק לתיקון פקודת הכלכלה (מס' 4), התשנ"ב—1992 (סעיפים 11 עד 17); סעיפים אלה נשמטו מהצעת החוק שהונחה על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ולכן גם לא הוצבעו.

עוד הונחו הצעת חוק החברות הממשלתיות (חברה להשקעות בהון סיכון), התשנ"ב—1992; הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 90), התשנ"ב—1992; והצעת חוק לתיקון פקודת היבוא והיצוא, התשנ"ב—1992 — שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק הטיס (תיקון מס' 6), התשנ"ב—1992, שהחזירה ועדת הכלכלה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 35), התשנ"ב—1992.

יא. הצעת חוק פיצויים לחולי המופיליה נפגעי נגיף HIV, התשנ"ב — 1992* (קריאה ראשונה)

הזאת, שימי חייה הם עד 22 ביוני — אם כי אנחנו יוצאים לפגרה — תימצא האפשרות בוועדה לגמור את החוק. בתוך שעה אפשר לעשות זאת.

היו"ר ח' קופמן:

לאילו ועדה אתה מציע להעביר את הצעת החוק?

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הצעת החוק הוכנה לקריאה ראשונה בוועדת העבודה והרווחה. ואם אנחנו נתכנס, בתוך שעה אנחנו יכולים לגמור את זה. אני מקווה שתימצא האפשרות להביא את החוק הזה למליאה באחד הכינוסים שלה, כדי שהוא יעבור בקריאה שנייה ושלישית.

אדוני היושב-ראש, בכל החוקים כבר אמרנו: אתם יודעים מה? לפחות יעבור החוק קריאה ראשונה, נחיל רציפות והכנסת השלוש-עשרה תעשה: הזמן הוא לא כל כך נורא. כנושא הזה, בכל יום שעובר, תוחלת החיים של האנשים האלה מתקצרת באופן משמעותי, ואם יש היום 80, אני לא רוצה לפתוח פה לשטן, הרי כאשר נתכנס כולנו בכנסת הבאה, מי שיתכנס, אולי כבר יהיו רק 70. למה לנו לענות את האנשים האלה? למה לא לחת?

אני פונה אליכם מבחינה אנושית: זו קבוצה קטנה, וזה לא עניין שאפשר להגיד: הנה תתמכו בי, עשיתי דבר פופוליסטי להמוני בני ישראל. זו קבוצה קטנה, אבל כל אחד מהם הוא שיי עולמות ומאה אחוזים לעצמו ולבני משפחתו. אני מתחנן לקבל את החוק ולעשות כל פעולה, כדי שהכנסת הזאת תשלים את המלאכה, שכן זה כורח המציאות וזו מצווה אנושית גדולה וחובה אנושית גדולה שלנו לעשות זאת במהירות האפשרית.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. חבר הכנסת חיים אורון הציע שכולם יוותרו על נאומיהם ונעבור להצבעה.

שבח וייס (העבודה):

אני רוצה להגיד שתי מלים.

היו"ר ח' קופמן:

אז תאמר את שתי המלים. אני מבין שכל היתר מותרים.

דוד ליכאי (העבודה):

לא, שתי מלים.

שרה דורון (הליכוד):

כולנו בעד.

היו"ר ח' קופמן:

אפשר לומר: אני בעד, וזה שתי מלים.

שבח וייס (העבודה):

אדוני, באמת מהמקום אומר משהו. באתי במיוחד מחדרי כדי להביע עמדה בחוק האנושי הזה. אני רוצה לומר כאן בפורום האינטימי הזה של חברי הכנסת שעומדים על משמרתם ומקיימים את הריטואל של הכנסת, כי מי שמתרשם מעשר שנות פעילות של הכנסת, ובעיקר מהחודשים האחרונים, מוצא שאנחנו פזיזים בחקיקה מרחיבה ומעמיקה, חקיקה שבין היתר גורמת לכך, שהרבה אנשים שהם במצב טוב, בזכות אותה חקיקה נכנסים לאותה שכבה של אנשים שהם במצב טוב מאוד. אנחנו בדרך כלל צריעניים וקמוצידי לגבי

היו"ר ח' קופמן:

אנחנו עוברים להצעת חוק פיצויים לחולי המופיליה נפגעי נגיף HIV, התשנ"ב — 1992. קריאה ראשונה, של חברי הכנסת מרדכי וירשובסקי, תמר גוז'נסקי, ראובן ריבלין, נאווה ארד ואברהם פורז. יציג את החוק חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, החוק הזה אמור היה להיות היום הסעיף השני בסדר-היום, ולבוא בשעה 16:00 ומשהו. והנה אנחנו בשעה 20:25, ואני רק עולה להביא את החוק לקריאה ראשונה בשם החברים שחתמו אתי על הצעת החוק.

אדוני היושב-ראש, החוק הזה הוא ניסיון קטן וצנוע לפתור בעיה נוראה של קבוצה קטנה של אנשים. לא ארבה בדברים, אבל אני רק דבר אחד: אין זה חוק פופוליסטי שמביאים לפני הבחירות כדי לעשות רושם על הציבור. זה חוק שצריך להביא פתרון לאנשים שהגורל הזה בהם באכזריות.

אדוני היושב-ראש, הסיפור ידוע. חברים סיפרו אותו כבר בעת הקריאה הטורומית: הבאתי את הפרטים. קבוצת אנשים חולי המופיליה קיבלה תרופה מטעם משרד הבריאות של ממשלת ישראל. התרופה היתה פגומה, והם חלו במחלת האיידס. מדובר בקבוצה שמנתה 140 אנשים. בינתיים, לצערנו, נפטרו אנשים, מספר לא מבוטל, והיום מדובר אולי ב-80 — 90 אנשים. כל מה שאנחנו, המציעים, מבקשים, זה לעשות צדק עם האנשים האלה וקצת להקל את מצוקתם. ההצעה היא לקבוע להם פיצויים, לחת להם אפשרות של קיום נאווה, כי המחלה שלהם היא מחלה קשה, ויש לה תופעות לוואי, גם חברתיות, גם נפשיות. כסופו של דבר נגדנו חייהם של אנשים שפעלו באופן מלא, ומי ידע כמה זמן הם עוד יחיו, כמה זמן הם יוכלו עוד להמשיך ולהתקיים בחברה שלנו.

חברי הכנסת, המצב הזה של אנשים חולי המופיליה שנפגעו כתוצאה משימוש בתרופה זו קרה גם במדינות אחרות. ובמדינות האלה, בהן מדינות נאורות מאוד, בהן מדינות נאורות פחות, חוקקו חוקים כדי להסדיר את הבעיה הזאת. אני חושב שזאת בושה למדינת ישראל, שעד היום היא לא הסדירה את העניין. זאת גם בושה שמדינת ישראל נזקקת לחוק כדי לתת לאנשים האלה פיצויים. משרד הבריאות ומשרדי ממשלה אחרים היו צריכים כבר לפני שנים למצוא את הפתרון. אדוני היושב-ראש, זה לא דבר שנתגלה אתמול. ארבע שנים מתגלגל הדבר הזה בכנסת, כאשר לפני כן כבר היה טיפול במשרדי הממשלה. והממשלה גילתה נוקשות, פורמליסטיקה נוראה, כשהיא אמרה שמבחינה משפטית היא לא רואה את עצמה אשמה ולא רואה את עצמה אחראית.

התוצאה של פעולת משרדיה והתנהגות אנשיה — שלא היה בהם זדון, חס וחלילה, שעשו את זה לפי מיטב ידיעתם — התוצאה של מעשיהם היתה, שאנשים חלו במחלה הנוראה הסופנית הזאת, איידס, ועל כן המדינה חייבת לדאוג לפצות את האנשים האלה. אבל עד היום, עד היום האחרון של המושב הזה, לא נמצא הפתרון.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים בזה. אני רוצה לחפש דרך, כדי שלא רק נגמור את הקריאה הראשונה, אלא בכנסת

* "דברי הכנסת", חוב' כ', עמ' 3149; נספחות.

— הצעת חוק פיצויים לחולי המופיליה נפגעי נגיף HIV :
הצעת חוק פקודת המשטרה (מס' 11) —

להיות תיקון לאותו חוק ביטוח נפגעי חיסון בשל המטרות הדומות ביותר ששני מעשי חקיקה אלה באים לשרת? ואם יימצא, לאחר עיון ובדיקה בוועדה, שלא ייתכן או לא טוב הדבר, הרי שיש להשוות בקפדנות את הצעת חוק הפיצויים לחולי המופיליה, שנעביר היום לוועדה, עם אותו חוק ביטוח נפגעי חיסון, משום שלכאורה נראה לי שיש הוראות מהותיות בחוק הביטוח שהזכרתי, שצריכות גם להידון, אם לא להיכלל, בחוק הפיצויים לחולי המופיליה. די בהשוואה כדי להבין במה מדובר. תודה. אני אצביע בעד הצעת החוק.

היו"ר ח' קופמן:

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ובוה גומרים לפי ההצעה המקורית של חבר הכנסת חיים אורון.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני לא אחזור על דברים שאמרנו פה קודמי על חשיבות החוק לגבי אותה קבוצה מצומצמת של 80 חולים. המיוחד הוא בכך שמי שאחראי באופן ישיר לפגיעה היה במקרה הזה המדינה, לא בודון ולא במתכוון, אבל — המדינה. אני רואה בחוק הזה קודם כול חשיבות לגבי אותם 80 נפגעים, אבל אני רואה מעבר לזה בחוק הזה גם חשיבות לעיקרון, שאם המדינה גורמת נזק לאדם, גם שלא במתכוון, גם עם הכוונות הטובות ביותר, גם משום שהידע הרפואי לא היה מספיק ומאלף סיבות אחרות, היא נושאת באחריות. אני חושבת שהחקרים הזה, טוב שיהיה בספר החוקים. תודה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחברת הכנסת גוז'נסקי.

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה ראשונה של הצעת חוק הפיצויים לחולי המופיליה, נפגעי נגיף HIV, התשנ"ב — 1992. מי בעד? מי נגד? זו הצבעה מס' 27.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת	
החוק לוועדה	12 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק פיצויים לחולי	
המופיליה נפגעי נגיף HIV,	
התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה	
נחקלה.	

היו"ר ח' קופמן:

12 בעד, אף אחד לא מתנגד. החוק הועבר לוועדת העבודה והרווחה.

יב. הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 11), התשנ"ב — 1992 (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא בפניכם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת החוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 11), התשנ"ב — 1992, אשר

קבוצות אומללות, וזה נובע מאיזו פילוסופיה מחזרה שפשטה במקומותינו, שכאלו יש אנשים נחותים. מדובר על אנשים שנקלעו למצב נחות, וזה כל ההבדל.

אני חושב שאנחנו עושים חטא קבוע כלפי כמה קבוצות כאלה של נכים או של אנשים שנפלו בין הכיסאות בקשר לפיצויים מגרמניה, ואני לא מצליח להעביר פה בוועדת הכספים חוק שנוגע לכמה מאות או לכמה אלפי אנשים שנמצאים בשלהי חייהם ונפגעו מכך שאין חקיקה כזאת. על כן כל חוק שמיטיב עם אנשים מסכנים, אנשים שגורלם מר, שהם לא מעטים, צריך לקבל אותו. זה מסוג החוקים שכסף קטן עושה מעשה גדול.

אני תומך תמיכה נלהבת, ואני רוצה להביע הערכה לחבר הכנסת וירשובסקי, על הרגישות שלו לנושא הזה —

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
וחברים אחרים.

שבת וייס (העבודה):

— ולבקש עוד בקשה כאמצעותך: בשבועות האחרונים, כיום החקיקה הפורוליסטית — שלדאבון לב גם אני נתתי לה יד פה ושם בתוקף נסיבות פנים-מפלגתיות מעיקות ובתוקף מה שנקרא דמוקרטיזציה של המפלגות, שגוררת אותנו לחקיקה וולגריה: באוקיינוס הזה, בשיטפון הזה של אוואנטי פופולר, שמשתולל כאן, יש כמה הצעות חוק אנושיות ממדרגה ראשונה שצריך לסיים אותן. אם אתה תוכל ליום עם אחרים שאנחנו נתכנס בעוד חודש, חודש-חצי, ליום אחד לצורך החוקים האלה, שהם מעבר לכל ויכוח פוליטי, אני חושב שזו תהיה ברכת פרידה אנושית מדינה ומלבבת של הכנסת הזאת לקראת סיום תפקידה. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לחבר הכנסת שבת וייס, ואני חושב שהפעם יש הסכמה מקיר אל קיר. חבר הכנסת ליבאי, באמת שתי דקות ונעביר את החוק כנכוד.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב ראש, אני מבקשת להעיר הערה.

היו"ר ח' קופמן:

למעשה, מפירים את כל ההסכמה שהיתה קודם. חבר הכנסת חיים אורון פנה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

דוד ליבאי (העבודה):

נכבדי היושב ראש, חברי הכנסת, עיינתי בהצעת חוק הפיצויים לחולי המופיליה ומצאתי, שההגדרות בהצעות החוק מפותות אותנו לחוק ביטוח נפגעי חיסון, התשמ"ד — 1989. אני מעיין בחוק נפגעי חיסון ושואל את עצמי, ראשית: האם ההצעה הטובה שהביא בפנינו חבר הכנסת וירשובסקי לא יכלה

היו"ר ח' קופמן:

אנחנו מעלים את הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה. יציג את החוק יושב ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חברי, חבר הכנסת יהושע מצא. בבקשה.

— הצעת חוק פקודת המשטרה (מס' 11): הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים —

נדונה במליאת הכנסת בקריאה ראשונה ביום 18 בפברואר 1992 והועברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצעת החוק באה להוסיף לפקודת המשטרה פרק חדש, שנושא: חקירת עבירות שוטרים. על-פי ההצעה תוקם — ובפועל כבר הוקמה — במשרד המשפטים מחלקה לחקירת שוטרים, וההצעה מפרטת את העבירות שהיא תחקור ואת הסמכויות הנדרשות לאנשיה לצורך ביצוע תפקידיהם. מדובר בסוגיה רגישה וחשובה הנוגעת לשלטון החוק, לתפקודו התקין של המשטרה ולכיבוד חירויות הפרט. לא ייפלא אפוא שההצעה ושר המשטרה רוני מילוא, שהביא אותה לקריאה ראשונה, זכו לברכתו של הבית הזה מימין ומשמאל.

לי, כיושב-ראש ועדת הפנים, ולוועדה עצמה הזכות להכין לקריאה שנייה ושלישית חוק זה, שחשיבותו רבה לשמירה ולחזוק של חירויות הפרט. רוב התיקונים שהכניסה הוועדה בהצעת החוק הם תיקונים משפטיים, הן בפקודת המשטרה והן בחוק המרשם הפלילי, הנובעים מהסדר החדש. כמו כן הוכנסו כמה תיקונים מהותיים: תוקן סעיף 94 לפקודת המשטרה, ונקבע, כי שר המשטרה ושר המשפטים ממונים על ביצוע הפרק החדש, והם רשאים להתקין תקנות לביצועו; נקבעו הוראות מעבר לגבי השלמת החקירה בתיקים שכבר נפתחו נגד שוטרים.

אדוני היושב-ראש, להצעת החוק אין הסתייגויות ואבקש לאשרה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מודה לך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה ליושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על החוק החשוב הזה. לחוק אין הסתייגויות, ולכן נצביע על סעיפים 1 עד 8 בקריאה שנייה בחוק לתיקון פקודת המשטרה. נא להצביע. זו הצבעה מס' 28.

ה צ ב ע ה

בעד סעיפים 1 — 8 — 4

נגד — אין

נמנעים — אין

סעיפים 1 — 8 נתקבלו.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני מבקש לצרף גם אותי.

היו"ר מ' וירשובסקי:
גם אותי אני צריך לצרף.

ברוב של שישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, אושרה ההצעה בקריאה שנייה.

אנו ניגשים עכשיו לקריאה השלישית. מי בעד החוק בקריאה השלישית — נא להצביע. זו הצבעה מס' 29.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — 3

נגד — אין

נמנעים — אין

חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 11),
התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מוסיף את קולי. ברוב של ארבעה, ללא התנגדות וללא הימנעות, אושר החוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 11), התשנ"ב — 1992. התיקון הפך לחוק של מדינת ישראל.

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

גם אתה הצבעת, חבר הכנסת אורון?

חיים אורון (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כן.

קריאה:
גם אני.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם כך, שישה בעד.

אני רוצה לשוב לברך את שר המשטרה, את ועדת הפנים ואת כולנו על התיקון החשוב הזה, שעברו שנים עד שהוא נעשה, אבל הנה הוא חוק.

יהושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
תודה רבה. סוף טוב, הכול טוב. אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:
נכון. אדוני.

יג. הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים, התשנ"ב — 1992* (קריאה ראשונה)

אוכל לדבר על החוק בלא להתיחס במלים מספר להיקף הבעיה, למאפייניה ולפעילות הנעשית במשרדי על-מנת למגר תופעה הרסנית וכואבת זו.

ההערכה המקובלת, אשר קיבלה אישור בסקר האפידמיולוגי על השימוש בסמים בקרב תושבי מדינת ישראל, שבוצע עבור הרשות למלחמה בסמים בשנת 1989/90, קובעת, שכ-200,000 איש ואשה במדינה התנסו בשימוש בסמים, וכ-30,000 מתוכם הם מכורים לסמים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני קורא לסגן השר הלפרט, שיביא הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים, התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה. בבקשה.

סגן שר העבודה והרווחה (לגשאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להציג את הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים. אך לא

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2130).

הנעשית בהם. אני חייב לציין כאן, שאין בכוונתי לגרוע כהוא זה ממוסדות אשר מנוהלים באופן מקצועי ביותר על-ידי אנשים טובי לב שזה להם מפעל חיים.

מצוקתם הקשה של נפגעי הסמים גורמת לכך שיפנו למוסדות מכל הסוגים, ולא זו בלבד, אלא שישלמו סכומי כסף נכבדים לכל מי שרק מצהיר שהוא עשוי לחלץ אותם ממצוקתם.

הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים, התשנ"ב—1992, מכניסה מוסדות אלה למערכת רישוי ופיקוח ממלכתית, באחריותם של משרדי הממשלה העוסקים בנושא.

הרישוי: על-פי ההצעה, תוגש כל בקשה לרישוי לוועדה של שלושה, שהם נציגי שרי העבודה והרווחה, הבריאות והשר הממונה על ביצוע חוק הרשות למלחמה בסמים. נציג הרשות למלחמה בסמים יושב בראש ועדה זו. הוועדה תדון בבקשות לרשיונות לגבי מוסדות משולבים, שבהם ניתן טיפול סוציאלי משולב עם טיפול רפואי. כל בקשה המתייחסת למוסד משולב תועבר לשר העבודה והרווחה ולשר הבריאות לשם מתן רשיון. בקשה לרשיון למוסד לטיפול סוציאלי במשתמשים בסמים תועבר לשר העבודה והרווחה על-פי חוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה—1965. בקשה לרשיון למוסד רפואי לטיפול במשתמשים בסמים תועבר לשר הבריאות, והוראות פקודת בריאות העם, 1940, יחולו על הבקשה ועל המוסד.

הפיקוח: השרים ימנו מפקחים מבין עובדי משרדיהם לפיקוח על המוסדות לטיפול במשתמשים בסמים. חקנות בקשר לדרכי פיקוח על מוסדות משולבים יותקנו תוך התייעצות עם השר הממונה על ביצוע חוק הרשות למלחמה בסמים.

נוסף על כך, מוצעים תיקונים מספר לחוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה—1965, ולפקודת בריאות העם, 1940. תיקונים אלה נובעים מהניסיון שהצטבר במשך השנים מהפעלת החוקים האלה, וכן מהצורך להכנסת התאמות שונות עקב המשימה החדשה שאנו מקבלים על עצמנו, דהיינו, ביצוע הפיקוח על המוסדות לגמילה ולשיקום של נפגעי סמים.

קצרה היריעה מלעמוד עתה בפרוטרוט על תיקונים אלה. אני בטוח שכל הסעיפים ייבדקו בוועדה לקראת הכנתם לקריאה שנייה ושלישית. אני פונה אליכם לאשר הצעת חוק זאת בקריאה ראשונה, ואני מקווה שעוד נספיק להביא את החוק לקריאה שנייה ושלישית בתקופת כהונתה של הכנסת הנוכחית.

אני מבקש אפוא להעביר הצעת חוק זו לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לסגן השר.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון בקריאה הראשונה. הדיון הוא אישי. במסגרת שלוש דקות. הרשימה סגורה.

חבר הכנסת חיים אורון הוא הראשון, אני לא רואה אותו. איננו באולם; חבר הכנסת אליקים העזני איננו באולם; חברת הכנסת חמר גוז'נסקי איננה; חברת הכנסת עדנה סולודר איננה.

עדנה סולודר (העבודה):
נמצאת, אם לא אכפת לך.

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא רק שאכפת לי, אני שמח.

מספרים אלה מוזעזעים וקוראים לכולנו לפעולה מיידית. המלחמה בסמים אמורה להתבצע במישור הממלכתי ובמישור המקומי כאחד. הרשויות המקומיות מתמודדות מדי יום עם הנטל הנובע מטיפול בנפגעי סמים בתחומן, עם הטיפול הסוציאלי במשפחות הפגועות, ועם תופעות קשות של עבריינות ופשעה הנובעות מן ההתמכרות לסמים.

קידום המאבק בשימוש בסמים בקהילה מצריך התארגנות כוללנית ורב-תחומית משולבת: תחום אחד הוא תחום הטיפול והשיקום, תחום שני הוא תחום המניעה, החינוך וההסברה, והתחום השלישי הוא תחום אכיפת החוק. בתחום הטיפול והשיקום, יש מקום מרכזי לפעילותם של משרד העבודה והרווחה ושל משרד הבריאות.

הטיפול והשיקום של נפגעי הסמים מתבצעים זה ארבע שנים באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות, תוך ניסיון, ככל שהדבר ניתן, להימנע מהרחקת המטופל מקרב משפחתו וקהילת מגוריו.

היחידה לטיפול בנפגעי סמים במשרדי פיתחה מודל לטיפול בנפגעי סמים במסגרת מחלקות אלה. מודל זה פועל כיום ביותר מ-60 רשויות מקומיות. על-מנת לספק את הדרישה העכשווית, יש צורך בהגדלת הפעילות בהיקף של פי-שלושה.

הטיפול הניתן מתחיל באבחון מדויק של המועמד לטיפול, אשר בעקבותיו מוצעת לו המתאימה ביותר מבין כמה חלופות טיפוליות: גמילה ביתית, הפניה למרכז אשפוזי, הפניה למרכז השתיית תחליף סם במקום או לקהילה טיפולית.

אני שמח לבשר על הצלחות בטיפול במערכת זו. כ-54% מן המטופלים אשר החלו תהליך של גמילה נמצאים מחוץ למעגל הסמים וחזרו לתפקד באורח נורמטיבי. אל לנו לשכוח, כי כל מטופל נקי מביא עמו מזור למשפחתו הקרובה, לחבריו ולקהילה כולה.

נוסף על 1,800 הנפגעים שמקבלים טיפול במחלקות לשירותים חברתיים, נמצאים מאות מטופלים נוספים בתהליך שיקומי דומה בשירות המבחן למבוגרים, במסגרת צו מבחן סמים שניתן על-ידי בתי-המשפט מכוח סעיף 82 לחוק העונשין, התשל"ז—1977.

נוסף על כל אלה, מסייע המוסד לביטוח לאומי על-ידי מתן קצבאות שונות להבטחת הכנסה מינימלית למשפחותיהם של אלפי נפגעי סמים.

אני רוצה לציין בחיוב גם את פעילותו של משרד הבריאות, הן במתן טיפול בארבעה מרכזים שהוא מפעיל בערים הגדולות, הן בהפעלת שתי מחלקות אשפוזיות לגמילה פיסית, והן במאמץ שהוא מבצע בעצם המים האלה להפעלת רשת של תחנות להספקת מתדון, במקום המוסד הפרטי שעסק בכך בעבר.

ובכל זאת לא די. בארבע השנים האחרונות הוקמו במדינת ישראל שלוש קהילות טיפוליות לנפגעי סמים, ובהן 250 מיטות. לצערי, הרשות למלחמה בסמים מסוגלת, עקב מגבלות התקציב, להפעיל רק 100 מהמיטות הללו.

וכאן אני מגיע שוב לחוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים, התשנ"ב—1992. כבר ציינתי, שרשת השירותים אשר פורסנו בארבע השנים האחרונות מכסה קצת יותר משליש מהיישובים בארץ, ושבהקלות הטיפוליות מופעלות רק 100 מיטות. על רקע זה אנו עדים בשנים האחרונות לתופעה, שעל-פיה צצים כפטריות לאחר הגשם מוסדות שונים לגמילה מסמים, מוסדות אלה אינם נמצאים תחת פיקוח, ואין אנו יכולים להבטיח את האיכות של העבודה

עדנה סולודר (העבודה):

אני מדבר מהמקום, אני אקל עליך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בבקשה. אני מצטער שלא שמתי לב.

עדנה סולודר (העבודה):

היית יכול לתאר לעצמך.

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מוכרחה להעיר הערה כללית. אני מודה ומתוודה, שלבי לגמרי לא שלם עם מה שאנחנו עושים כאן הערב. להעביר בשטף כזה שורה של חוקים בנוכחות כל כך דלה של חברי הכנסת, הייתי אומרת שזה כמעט לא אחראי.

אשר להצעת החוק שנדונה כאן, אני מאוד מברכת עליה. אני חושבת שעשינו כבוד דרך בטיפול בכל הנושא של הסמים והמשתמשים בסמים מאז הוקמה הרשות למלחמה בסמים. בראשותו של ראש הממשלה, וכידוע, גם בכנסת פועלת ועדה לנושא הסמים, שהיתה בראשותו של חבר הכנסת — היום סגן שר הביטחון — עובדיה עלי, וכיום היא בראשותו של חבר הכנסת ראובן ריבלין.

אבל כל החוקים האלה לא יעזרו לנו במלחמה בסמים, אם לא יוקצו תקציב הולם לנושא הזה. אני מברכת על החוק ועל הסעיפים שלו, ואני חושבת שהוא עושה סדר בין הגופים השונים המטפלים בנושא. כי הנושא הוא רב־תחומי, ומטפלים בו גם משרד העבודה והרווחה, גם משרד הבריאות, גם משרד המשטרה וכן הלאה וכן הלאה, אבל אין לנו תקציב. רק לפני שבוע נפגשנו עם מנכ"ל משרד האוצר, מפני שברגע שנוצרה מודעות לצורך בטיפול בנפגעי הסמים, ויותר מזה — האפשרות להשתקם, יש פניות יותר רבות, ואין לנו אפשרות לתת תשובות לפניות האלה. הקימו כפרים מספר למשתקמים אחרי הגמילה. יש להם ביקוש גדול, אבל בעיית התקציב מונעת קבלת הנצרכים והנוקמים.

אני, כמוכן, ארים את ידי בעד הצעת החוק ואאשר אותה, ויצטרכו לדון בפרטיה, כפי שאמר סגן השר הלפרט. אבל אני רוצה להסב את תשומת לב חברי הכנסת: לחוק חוק בלי שיש כדור תקציב הולם לנושא הזה של המאבק בסמים, פירושו לעשות רק קצה־קצה של המלאכה, ואני מקווה שהכנסת הזאת וגם הכנסת הבאה ידעו לתת ביטוי לצורך החריף בטיפול בכעיה זו על־ידי החלטה על תקציב נאות והולם למטרה זו. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר.

אינני רואה את חברת הכנסת גאולה כהן ואת חבר הכנסת ליבאי. חבר הכנסת צ'רלי ביטון, בבקשה, ואחריו, אחרון, חבר הכנסת שבח וייס.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הגיע הזמן שהכנסת תתייחס לבעיית הסמים בישראל בחקיקה בנושא הטיפול במשתמשים בסמים. אני מברך על ההתפתחות הזאת. אני סבור שעצם היוזמה הזאת, בלי קשר לתוכן החוק, היא חשובה מאוד, ומהווה שינוי חיובי במגמה. עד היום נתבקשה הכנסת לאשר תיקונים בפקודת הסמים המסוכנים, בעיקר בנושא של ענישה וניהול הליכי משפט נגד עברייני סמים. החומרה שבדבר היא בראייה של בעיית הסמים בראי של ענישה בלבד, כאילו המלחמה כעבירות הסמים תפתור את הבעיה.

חברי הכנסת, למרות מאמצים אדירים שהשקיעה ומשקיעה המשטרה, גם על חשבון עניינים אחרים שמונחים, הולכת בעיית הסמים ומחריפה. משטרת ישראל מפעילה מערך אדיר של חוקרים, בלשים, מודיעים, מומחים, תובעים ועוד, כדי להילחם בתופעה. בשנים האחרונות הולכים וגדלים התקציבים, הכוחות והמשאבים המושקעים על־ידי המשטרה בנושא זה. המלחמה בסמים קיבלה עדיפות ראשונה בעיני המשטרה זה כמה שנים. חברי הכנסת, מתרבים הפרסומים על הפיסות של כמויות גדולות של סמים, ולמעשה ניתן לומר שמדובר בכמויות העולות מדי שנה בטור הנדסי כמעט.

נוסף על כך, הכנסת נענתה לדרישות המשטרה והפרקליטות, והחמירה את הענישה ואת דיני הראיות הנוגעים לעבירות סמים חמורות.

ומה התוצאה, אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת? התוצאה מבחינת השגת המטרה של הדברת נגע הסמים היא כמעט אפס, אפשר לומר אפס. ואני לא מזלזל במאמצים, ברצון ובכוונות, אבל התוצאות בשטח מדברות בעד עצמן, וזו עובדה.

אדוני היושב־ראש, לגבי תקציבים, בוועדת הסמים אנחנו נאבקים, נאבקים קשה מאוד. עשינו כל דבר שאפשר להעלות על הדעת, כדי לנסות להגדיל את התקציב לרשויות ולמוסדות הלוחמים בנגע הסמים, ולא הצלחנו להשיג דבר בנושא הזה.

היום יש בישראל מוסדות טיפול, שכמוכן אינם מספיקים, אבל הם מתמודדים עם הבעיה ומנסים לעשות מאמצים עצומים בנושא טיפול ושיקום, גם בנושא המניעה. ובהזדמנות זאת, אני מבקש לשלוח ברכה חמה והוקרה לכל אותם אנשים, מוסדות וגופים המטפלים במשתמשים בסמים ובמניעת התופעה הנוראה הזאת.

חברי הכנסת, אנשים אלה עושים לילות כימים במאבק הקשה והמתסכל הזה. אני מברך גם את הרשות למלחמה בסמים ומנכ"לה, מר בני ארד, על עבודתם החשובה. גם בתי־המשפט בישראל נוקטים ומכירים במוסדות ובגופים הללו, וגם נעזרים בהם במסגרת הליכים נגד עברייני סמים, כאשר נדרשת ענישה שיש עמה גם שיקום.

חברי הכנסת, אני ממל לא יודע מה היינו עושים בלי כל האנשים והמוסדות האלה, והנה, כעת מגישים הצעת חוק שבאה להסדיר את הקמתם ופעילותם של מוסדות כאלה, ולא מתייחסים כלל לאלה הקיימים.

אומנם יש הוראת מעבר בסעיף 15, הקובעת שמוסד משולב ימשיך לפעול אם הגיש בקשה לרשיון בתוך 60 יום, אבל זו הוראת מעבר מאוד מעליבה, אדוני היושב־ראש. אין בה התייחסות למוסדות אחרים שאינם משולבים ואין בה התייחסות למוסדות מניעתיים. אין בה התייחסות גם לקיומו של אותו מוסד, פעולתו והוותק שלו. אין זה ראוי להתייחס בדיוק באותה צורה לכל המוסדות החדשים המבקשים רשיון ולמוסדות הקיימים ופועלים זה שנים. לא ייתכן שכל הוותק, הפעילות והניסיון של המוסד לא יחושבו ולא יובאו בחשבון. יש להתייחס בכבוד למוסדות הוותקים ולתת להם קרדיט כמו שנותנים לכל גוף קיים, כשמסדירים נושא שלא היה מוסדר.

יש לקבוע בהוראת מעבר, שכל המוסדות הפועלים ימשיכו לפעול כאילו קיבלו רשיון, ואפשר לתת סמכות לשר לבדוק את עמיתם בקריטריונים הנדרשים ולדרוש מהם שינויים, אם יש צורך בכך.

ולבסוף, אני מבקש לחזור ולומר, שאסור להסתפק בהסדרת פעולתם של מוסדות טיפול. אני מקווה שזה רק הפתח

— הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים: הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 8) —

ה צ ב ע ה	
בעד ההצעה להעביר את הצעת	
החוק לוועדה	7 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים, התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.	

היו"ר מ' וירשובסקי:

כרוב של שבעה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

יד. הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992 *

(קריאה ראשונה)

מעוגן עד היום בחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א — 1951. בתיקון זה מוצע לעגן נוהג זה בסעיף 3 לחוק.

במבנה הקיים של ההתגוננות האזרחית כפופים מחזות הג"א לפיקוד המרחבי, וראש הג"א אינו נושא באחריות פיקודית. בהצעת חוק זו מוצע לשנות מבנה זה על-ידי הקמת פיקוד העורף, בראשות מפקד שיכהן גם כראש הג"א. אולם באזורים מעוטי אוכלוסין מוצע להמשיך בהטלת האחריות על הפיקודים המרחביים, כך שהגנת העורף תשולב עם ההגנה המרחבית. על כן מוצע להסמיך את הרמטכ"ל, באישור שר הביטחון, לקבוע כי במקומות מסוימים פיקוד הג"א יהיה בידי קצינים אחרים ולא בידי ראש הג"א, וכן ליצור כפיפות לפיקוד המרחבי. לראש הג"א יישמרו סמכויותיו הסטטוטוריות גם לגבי מחוזות אלה.

סעיף 3 לחוק — בסעיף 5 (א) לחוק ההתגוננות האזרחית נקבע, כי ראש הג"א יחלק את שטח המדינה למחוזות, וכי לכל מחוז ימונה מפקד הג"א מחוזי. בהצעה זו מוצע לקבוע, כי החלוקה לאזורי הג"א תיעשה באישור הרמטכ"ל, מאחר שיש לה משמעויות לגבי מבנה הצבא וארגונו.

ראש הג"א ממלא תפקידים במטה המקצועי של המטכ"ל, מעבר לתפקידים הבאים לידי ביטוי בחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א — 1951. כך גם חיילים אחרים בהג"א ממלאים תפקידים ככל שתפקידים הצבאי מחייב. בהצעה זו מוצע, כי התפקידים הצבאיים של ראש הג"א ושל המפקדים והחיילים האחרים בהג"א ייקבעו בפקודות הצבא, אשר יוצאו על-ידי הרמטכ"ל באישור שר הביטחון. בפקודות אלה תוסדר גם הכפיפות הפיקודית של מפקדים וחיילים אלה.

אני מבקש להוסיף, שהצעת החוק הזו באה לתת תשובות ומענה לכל הרה-ארגון שמתכצע היום בנושא הכנת העורף למלחמה והקמת הפיקוד הרביעי, פיקוד העורף, כך שמפקדי הפיקודים המרחביים יעסקו בחזית ולא יסבלו מקשר מתחלף, כפי שקרה עד היום. דבר זה הוא מחויב המציאות הן לגבי התרחישים הצפויים והן לאור לקחי מלחמת-המפרץ, אשר על כן, אני מבקש לאשר את הצעת החוק ולהעבירה לדין בוועדת

לקראת הקצאה של משאבים לנושא הזה והקמת מוסדות טיפוליים בתקציבים ממלכתיים, ואין להסתפק רק באלה הקיימים היום. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת שבח וייס איננו. בזה חס הדיון. אדוני סגן השר, אתה רוצה להשיב?

סגן שר העבודה והרווחה (לנשיא הביטוח הלאומי) ש' הלפרט: לא.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו ניגשים להצבעה. אני מבין שאתה מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה. חברי הכנסת, יש הצעה אחת, להעביר את הצעת חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. נא להצביע, הצבעה מס' 30.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני קורא לסגן שר הביטחון, שיביא את הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה. בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להציג את הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992.

בהצעת חוק זו כלולים התיקונים הבאים: בחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א — 1951, מוגדרת "תקופת קרבות" כתקופה שבה מתנהלת נגד מדינת ישראל פעילות מלחמה מצד מדינה זרה, ו"שעת התקפה" לגבי שטח מסוים מוגדרת כזמן שבו מתנהלת באותו שטח התקפה מצד מדינה זרה, או הזמן ממתן אות אזעקה ועד מתן אות ארגעה בשעות תמרוני הג"א.

מציאות השנים האחרונות הראתה, כי לעתים יש צורך להפעיל אמצעי הג"א גם בעת פגיעו חבלני. בחוק העונשין, התשל"ז — 1977, נתן המחוקק ביטוי לצורך להתמודד עם פעילות ארגוני מחבלים והגדירים כ"אויב". בהצעה זו מוצע לקבוע בסעיף 1 לחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א — 1951, כי התקפה מצד ארגוני מחבלים תיחשב גם היא ל"תקופת קרבות".

כמרכן התברר, בעקבות לקחי מלחמת-המפרץ, כי פעולות ההצלה אינן מסתיימות מייד או בסמוך למתן אות ארגעה, שמסיכות שונות אינן מושמע, לעתים, לפיכך, מוצע להרחיב בסעיף 1 לחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א — 1951, את המונח "שעת התקפה", ולקבוע כי היא תהיה כחוקף עד לסיום כל פעולות ההצלה הנובעות ממצב ההתקפה.

בסעיפים 3 (א) ו-4 (ב) לחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א — 1951, נקבע, כי שר הביטחון ימנה את ראש הג"א, וכי ניהול הג"א והפיקוד על כל חבריו יהיו בידי ראש הג"א. מקובל כי הרמטכ"ל מייצג לשר הביטחון בעניין מינוי ראש הג"א, שכן ראש הג"א מכהן כקצין חיל ראשי. נוהג זה לא היה

המדינה ספגה השתלחות והתקפות קשות על שהעזה לחשוף את המחדל של מסכות המגן.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, החומרה היתה גדולה עוד יותר כשאנחנו יודעים, שאולי 15 איש מתו בגלל אותן תקלות שנוגעות למסכות המגן. מי ייתן את הדין על כך? מה נותן לנו פיקוד העורף? יכול להיות שפיקוד העורף נותן יתרונות מסוימים בהכנת המערכת וגם בתחום הלוגיסטי ובתיאום שכן כל הגופים והרשויות העוסקים בנושא, אבל האם בהקמת פיקוד העורף מתכוונים לפתור גם את בעיית המקלטים? מה עם המקלטים, אדוני היושב-ראש?

אומרים שבמלחמה הבאה, אם תבוא — ואם הממשלה תמשיך לטרפד את תהליך השלום ולא תוחלף בבחירות, אכן תבוא המלחמה, בלי שום ספק — באותה מלחמה ינחתו על האוכלוסייה בישראל הרבה הרבה יותר טילים, גדולים יותר והרסניים יותר מה"סקאדים" העירקיים, הממולאים בכטון. מה יעשו אז אזרחי ישראל, אדוני היושב-ראש? האם ימשיכו לחכות בחדרים האטומים עם מסכות מגן דפוקות לטילים שינחתו על כתיהם ועל ראשיהם? האם פיקוד העורף ימנע את מעוף הטילים או את נחיתתם או את התפוצצותם? וגם אם תבוא עלינו מלחמה נוראית כזאת, חלילה, לאחר שיהיה לנו טיל נגד טילים מוכן ומזומן בעוד הרבה שנים, ואפילו יהיו טילים כאלה מאוד מאוד יעילים וישמידו את רוב הטילים, מה עם הטילים שינחתו?

חברי הכנסת, בהזדמנות הזאת אני קורא לדין ציבורי גדול ופתוח בנושא הזה, ולא להקציב שלוש דקות עלובות — אדוני היושב-ראש, אני מצטער שכן אני מתבטא בנושא הזה: כל החוקים עוברים היום כמליאת הכנסת בשתיים-שלוש דקות — כדי לאלץ את הממשלה להתחיל לפעול, אדוני היושב-ראש, וכדי לגרום לצה"ל להפסיק לעבוד עלינו בעניינים ולמרוח את הבעיה, ולהכין פתרונות טובים ונאותים. אבל בעיקר, אדוני היושב-ראש, מה שחשוב ביותר הוא שהדין הזה אולי יניע את הממשלה, כל הממשלה, למנוע את המלחמה, למנוע את הטילים. רק דיון ציבורי כזה יכול לגרום לאוכלוסייה להבין באמת איזה סיכון נורא לוקח על עצמו כל העם, כל מי שגורם לטרפוד תהליך השלום.

במקום זה, אדוני היושב-ראש, החליטו חברי האופוזיציה, יאיר צבן וכל החברים שיושבים פה, לשבת בשקט, לתת לחוק הזה לעבור, שלא יהיה דיון ציבורי, לגמור את זה בשתיים-שלוש דקות, ולהסיר מהכתפיים שלהם את האחריות. כולכם מורעלים, הגיע הזמן שתזעיקו את דעת הציבור, את דעת הקהל. ראיתי איזה חצגות יפות אתה יודע לעשות פה כשיש טלוויזיה. אבל כשאין טלוויזיה אתה עובר, אז נרשמת. חשבת שתהיה טלוויזיה: אין — אתה לא מדבר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אדוני סגן השר, אתה רוצה להשיב? בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נאמרו כאן דברים קשים, שאי-אפשר להשאיר אותם ללא תגובה. אני מבקש קודם כולל להבהיר, שבנושא המקלוט יש תפיסה חדשה, יש קונצפציה חדשה, שהזכרתי אותה כבר פעמים אחדות כאן מעל הדוכן. אני מופתע שחברת הכנסת סולודר היום מציגה את הצורך בעניין הזה.

כפי שידוע, שינינו את תפיסת המיגון, והיום אנחנו מדברים על מרחבים מוגנים, מרחבים מוגנים דירתיים

החץ והביטחון של הכנסת, כדי להכינה לקריאה שנייה ושלישית. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לסגן שר הביטחון. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת שלוש דקות. הרשימה סגורה. חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מרץ) — ישראל הדמוקרטית):
אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת חיים אורון — איננו. חבר הכנסת אברהם פורז — איננו. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין — איננו. חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):
אני רוצה רק שתי מלים.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, נכון אמר סגן שר הביטחון עובדיה עלי, שהצעת החוק הזאת באה לבטא את הרה"ארגון ואת תוצאת הניסיון שצברנו במשך שנים הן בעורף בשעת מלחמה והן בהגנה המרחבית, שנבדלה מהעורף בכך שבה שולבו היישובים האזרחיים שהיו בקו העימות והם עדיין בקו העימות.

אני מברכת על הצעת החוק הזאת, ואני מקווה שבעקבות הרה"ארגון והקמת מפקדת העורף וחיבורה עם ההגנה המרחבית — אלה אכן יביאו לכך, שהניסיון שנצבר ייתן את אותותיו גם ברענון התפיסה ובהתייחסות מחודשת לכל הנושא של המקלוט ושיטות האזרחים גם בתקופה של מצור ולחימה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברת הכנסת גאולה כהן — איננה. חבר הכנסת אליקים העזני — איננו. חבר הכנסת דוד ליכאי — איננו. חבר הכנסת צירלי ביטון, בבקשה. אחריו — חבר הכנסת שבח וייס. הוא יהיה אחרון. אם הוא איננו, תם כזה הדיון, כמובן, אלא אם כן ירצה סגן שר הביטחון לענות על השאלות הרבות שהוצגו כאן.

בבקשה, חבר הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני יותר משנה, בעת מלחמת-המפרץ, הגשתי הצעות לסדר-היום בנושא הכנת העורף למלחמה והמיגון של האזרחים. נתקלתי אז במחסום מזורב בנשיאות הכנסת, כאשר מנעו ממני להעלות את הנושא, מסיבות ביטחוניות. טענו שאסור לדון בנושא הזה כיוון שהדין עלול לפגוע במיוחד במדיניות ההבלגה שהממשלה נקטה נגד התקפות הטילים.

אדוני היושב-ראש, באותה עת העליתי טענות קשות בדבר המחדלים בהכנת העורף למלחמה. השיב לי אז שר המשטרה רוני מילוא, וטען, כמובן, כי הממשלה עשתה את כל הדרוש כדי להגן על העורף. הוא הביא נתונים על מספר המסכות שחולקו לאוכלוסייה, על הכנת בתי-חולים, העיריות והרשויות האחרות. זמן קצר לאחר מכן נודע, שכל דברי השר באותה חשובה היו למעשה הבל הבלים. היום אין איש שחולק על כך, שאוכלוסיית המדינה היתה חשופה לחלוטין והמסכות שסופקו לאוכלוסייה היו פגומות ודפוקות בחלקן הגדול. מבקרת

פסיבית, לא מתכוונים לשבת במקלטים ולחטוף טילים או פצצות או פגזים.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
זה מה שהיה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

שם היתה סיטואציה מיוחדת במינה, מצב בין-לאומי שהוא לא שכיח ולא קורה כל יום. היתה קואליציה, כפי שאתה יודע, עם ארצות-הברית, אני לא צריך להיכנס לכל מה שהיה. מכל מקום, תפיסת הביטחון שלנו מתבססת על הכרעה, על תקיפה, גם על פעילות אקטיבית, לא פסיבית. אני כרגע לא רוצה להיכנס לכל העניין הזה.

עם זאת, אנחנו צריכים גם להיערך בתחום של הגנה פסיבית. זה בא לידי ביטוי גם בנושא של מקלוט, מיגון, ערכות מגן ונושאים אחרים. אנחנו מנסים לעשות זאת היום בצורה האופטימלית שמדינת ישראל יכולה לעשות. אני מקווה שלא נצטרך; אבל אם חלילה נצטרך, נעמוד במשימות האלה בכבוד ובהצלחה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מבין שאתה מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והביטחון. אני מעמיד להצבעה את הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 8). להעברתה לוועדת החוץ והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ושלישית. נא להצביע. זו הצבעה מס' 31.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה 4 —

נגד — אין

נמנעים 2 —

ההצעה להעביר את הצעת חוק ההתגוננות

האזרחית (תיקון מס' 8), התשנ"ב — 1992.

לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של ארבעה, ובהימנעות של שניים, נתקבלה הצעת החוק והועברה לוועדת החוץ והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

טו. שאילתות ותשובות

1. האם מכתבו של מר שרון נכתב ליועץ המשפטי לממשלה ועבורו, או לשם הגשתו לבג"ץ?

2. האומנם, כטענת השר שרון, "הטעה היועץ המשפטי את הממשלה בעובדות לא נכונות"?

3. האם התעלם מר חריש בתשובתו לבג"ץ ממכתבו של מר שרון, כטענתו, ואם כן — מדוע?

4. מי הדליף מכתב זה לאמצעי התקשורת, ומדוע?

5. אם לא ידוע מי הדליף, האם ייחקר נושא זה?

ומרחבים מוגנים קומתיים. זה, כמובן, צורך שנובע גם מלקחי מלחמת-המפרץ וגם מתרחשי המלחמה הצפויים.

אשר להערות של חבר הכנסת ביטון: ראשית, הצעת החוק שמונחת לפנינו באה בעצם כדי לענות על כל ההערות שהערת. יש צורך להכין את העורך למלחמה בצורה אינטנסיבית יותר. הואיל והפיקודים המרחביים עסוקים בחזית, והם צריכים לעסוק בחזית, הכוונה היא, בין היתר, להקים פיקוד עורף, שכל עיסוקו יהיה בהכנת העורף למלחמה בשעת שגרה, ובשעת מלחמה אם, חלילה, תיכפה עלינו.

זה, כמובן, רק שלב אחד. השלב השני יהיה התיאום והשילוב של כל המערכות שעוסקות בתחום הזה, קרי: הרשויות המקומיות, מכבי-אש, המשטרה, מגן-דוד-אדום, פס"ח — פינור, סעד חללים, מל"ח — משק לשעת חירום, וגורמים אחרים.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
הם לא היו קיימים עד עכשיו?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

לא אמרתי. תיכף אני אשיב. דיברתי על תיאום טוב יותר, על ארגון טוב יותר. אני חושב שעד היום היתה עבודה כלתי רגילה של הגורמים השונים, בסך הכול נעשתה עבודה טובה, במסירות רבה. אבל ארגון שהוא חובק עולם ומקיף מאות אלפי אנשים ועוסק באוכלוסייה אזרחית בהיקפים שהוא עוסק בה, מדי פעם בפעם טוב שיעשה אתחתה לשקול ולבדוק את עצמו, אם יש לשפר דברים כלשהם.

בעקבות מלחמת-המפרץ התברר, שנושאים אחדים טעונים שיפור. אנחנו מפיקים את הלקחים המתאימים, ואני מקווה שהלקחים האלה גם ימצאו ביטוי במימוש וביישום.

דבר אחד אני מבקש לרחות על הסף — את ההערות שכאילו היתה איוו פאשלה, או היה מחדל, להערכתי, העורף תפקד בצורה טובה, בשעת המלחמה. היו אי-אלה תקלות, כפי שאמרתי, בארגון, בתיאום ובנושאים אחרים. כעת אנחנו לומדים את הלקחים האלה ומנסים להפיק מהם את מה שמתבקש, אבל, בסך הכול, התחושה שניסית להביא אותה כאן לידי ביטוי, כאילו אנשים נהרגו או מתו — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

15 אנשים נהרגו משימוש לא נכון במסכות.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

משימוש לא נכון אולי, אבל לא להטיל אחריות על מאן דהוא בעניין הזה. אני חושב שהנושא הזה מוגזם. מכל מקום, תפיסת הביטחון של מדינת ישראל לא מתבססת על הגנה

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, לפני שאני קורא לסגן שר הביטחון, אקרא לשר המשפטים להשיב על שאילתות.

4698. מכתב השר שרון ליועץ המשפטי לממשלה

חבר הכנסת יא' לוי שאל את שר המשפטים ביום ט' בשבט התשנ"ב (14 בינואר 1992):

בעקבות הוויכוח בין שר הביטחון והשיכון, מר אריאל שרון, ובין היועץ המשפטי לממשלה, מר יוסף חריש (ועל סמך ידיעה מ"מעריב", 27 בדצמבר 1991; רצ"ב צילום ידיעה) — ברצוני לשאול:

מקום לערער על החלק הנורמטיבי, כאשר לא יהיה בכך כדי להשפיע על תוצאות הערעור מבחינה עובדתית.

עוד יש להוסיף, כי הפרקליטות רואה בחומרה את התופעה המצטרת של התעללות בילדים, והינה סבורה שיש לעשות הכול כדי לבערה.

מטעמים אלה הוחלט זה עתה להגיש ערעור על פסק-דין אחר של בית-המשפט המחוזי בחל'אביב (השופט טלגס). שבו נדון אב שרקר את בנו בסכין — כדי "לחנכו" — לשישה חודשי מאסר בלבד. הפרקליטות חבקש בערעור להטיל עליו עונש חמור פי כמה.

4802. חוקיות תעודות הכשר

חבר הכנסת א' גמליאל שאל את שר המשפטים ביום ל' בשבט התשנ"ב (4 בפברואר 1992):

העיתון "ערב שבת" מיום י"ט בשבט התשנ"ב (רצ"ב) צילום הידיעה) מדרווח, כי היועץ המשפטי לממשלה פנה לרבנות הראשית בטענה, כי מתן הכשר על-ידי בתי-דין צדק שונים, בלא הכשר של הרבנות הראשית, אינו חוקי.

ברצוני לשאול:

1. האומנם זו עמדת היועץ המשפטי לממשלה, ואם כן — על מה הוא מבסס קביעתו?

2. מאחר שעל-פי הפרסום מדובר בעבירה על חוק הונאה בכשרות — כמה אנשים הועמדו לדין בארבע השנים האחרונות בשל מכירת דברי טרפה ככשרים תוך הונאה אנשים בנושא כשרות?

3. לעתים קרובות מתפרסמות מודעות המכרזות על מפעלים מסוימים שלשווא מציינים הכשר של כ"ץ. האם הם הועמדו לדין על עבירה על חוק הונאה בכשרות?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

פניתי ליועץ המשפטי לממשלה בנדון, ולהלן תשובתו:

1. לפי סעיף 2(א) לחוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג — 1983, הרשאים לתת תעודת הכשר הם:

א. מועצת הרבנות הראשית לישראל או רב שהיא הסמיכה לכך.

ב. רב מקומי המכהן במקום שבו נמצא בית האוכל, מקום השחיטה או מקום הייצור של המצרף.

הביטוי "רב מקומי" הוגדר בסעיף 2(ב) לחוק הנ"ל: "מי שכירו אישור בכתב מאת מועצת הרבנות הראשית לישראל שהוא רב בישראל, והוא מכהן כרב עיר, רב מועצה אזורית, רב מושב או רב קיבוץ".

2. הרב אורי רגב פנה אל היועץ המשפטי לממשלה בעניין עבירות לכאורה על חוק איסור הונאה בכשרות — מתן תעודות הכשר על-ידי מי שאינו מוסמך לכך. היועץ המשפטי פנה לבירור העניין אל הרב איתן אייזמן, מנכ"ל הרבנות הראשית. בתשובה מבהיר הרב אייזמן, כי "רק הרבנים הראשיים, או הרבנים המוסמכים מטעמם — הרבנים המקומיים — מוסמכים לתת הכשרים על-פי החוק, ואף אחד מהבד"צים אינו מוסמך על-פי חוק לתת הכשרים". כך המידע מפי מנכ"ל הרבנות הראשית.

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. שאלה זו יש להפנות אל הכותב. מכל מקום, המכתב היה ממוען אל היועץ המשפטי לממשלה.

2. מעולם לא.

3. לא הוגשה כלל תשובה לבג"ץ לאחר המועד שבו התנהלה ההתכתבות, כך שממילא לא היתה כל התעלמות ננטע.

4. לא ידוע לי.

4768. פסק-דין של השופט סטרשנוב

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר המשפטים ביום כ"ד בשבט התשנ"ב (28 בינואר 1992):

בפסק-הדין הנ"ל יש מסרים מסוכנים, לדעתי, השמים לאל את מאמצי רבים מאתנו ומהארגונים העוסקים בשלום הילד ובהגנת ילדים מוכים.

כבוד השופט לא רק שלא העניש את המכה, אלא אף קבע, ואני מצטט: "יש לברך אותו על יוזמתו החינוכית היפה כדי שיצויר הילד בעקרונות מוסר — — —", אותה יוזמה חינוכית שאליה מתכוון השופט היא הכאת האב את בנו וענישתו בעונשי גוף.

ברצוני לשאול:

1. האם כבוד השר מודע לפסק-דין זה?

2. האם כבוד השר אינו רואה בו פסק-דין חריג?

3. האם בכוונת הפרקליטות לערער על פסק-דין זה?

4. האם בדעת כבוד השר להפיק לקחים מפסק-דין זה, לגבי ההתייחסות של מערכת המשפט בכלל ושל השופט סטרשנוב בפרט לנושא אלימות כלפי ילדים?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.

2. הסמכות לקבוע אם פסק-דין הוא חריג אם לאו היא בידי בית-משפט של ערעור.

3 — 4. בפתח דברני אני מבקש לציין, כי הציטוט המופיע בשאלתא איננו מופיע בפסק-הדין. ההיפך הוא הנכון. השופט קבע כי בית-המשפט "אינו מוכן לסמוך ידיו על כל אמצעי הענישה בהם נקט הנאשם — — — ייתכן כי הנאשם איבד את עשתונותיו וחרג כמקצת בתגובותיו — — — אולם, בכל מקרה, לא הגיעו מעשיו אלה לכלל העבירות הפליליות החמורות בהן הואשם".
רק מטעם זה וזכה הנאשם.

אשר לעמדת הפרקליטות, הרי הפרקליטות החליטה שלא לערער על פסק-דין זה, שכן הגיעה למסקנה, כי אין סיכוי להתערבות מצד בית-משפט עליון בממצאים העובדתיים שקבע בית-המשפט המחוזי. על-פי ממצאים אלה, האב לא התעלל בכנו אלא נתן לו מכות קלות בשעה שהשתולל. בהתחשב בכך, החליטה הפרקליטות שאין מקום לערער.

אין בכך כדי לומר, שהפרקליטות מקבלת את קביעותיו "הנורמטיביות" של השופט כאשר לחינוך ילדים, אולם אין

כנסת, ואני בחוכם, בקשר למה שנראה לו כחריצת דין שגורה של בתי-המשפט בהרשעתם של נידונים במשפטי רצח דני כץ, זיכרוננו לברכה, ישראל נולמן, זיכרוננו לברכה, ורמי חבה, זיכרוננו לברכה.

מר ג' צירף למכתבו חומר מפורט להצדקת טענותיו.

ברצוני לשאול:

1. האם בדק משרדך את טענותיו של מר ג'?
2. מה העלתה בדיקה זו?
3. האם יינקטו צעדים בעקבות הבדיקה?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

פניתי בנדון ליועץ המשפטי לממשלה, ולהלן תשובותי:

1. טענותיו של גולדברג נבדקו.
 2. מסקנות הבדיקה היו כי לא נמצא בסיס לטענותיו של מר עוזר גולדברג בדבר עיוות דין שנגרם כביכול למאן-דהוא.
- יצוין, כי האמור בשאלתא, כאילו רוצחיו של רמי חבה, זיכרוננו לברכה, הורשעו, ובכך נגרם עיוות דין, מנוגד למה שידוע לנו ולמר גולדברג, כי רוצחים שפלים אלה טרם נתפסו.

3. בעקבות טענות שלפיהן יש שוטרים המוכנים להעיד על צעדים פסולים בחקירת רצח דני כץ, זיכרוננו לברכה, הודיעה המשטרה כבר בחודש אוגוסט 1991 לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, כי יש נכונות עקרונית להעניק חסינות למעורבים בחקירה המבקשים למסור מידע בעניין. עד היום לא פנה איש למשטרה בעניין זה.

בעקבות הבדיקה ולאור האמור לעיל ובהתחשב בפסקי-הדין של כל הערכאות שדנו כתיק, לרבות החלטת הנשיא שמגר בבקשה לדין נוסף, לא נמצא מקום לנקיטת כל צעדים נוספים בעניין.

4866. מטמך נוהל מעצר חשוד

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר המשפטים ביום י"ד באדר א' התשנ"ב (18 בפברואר 1992):

בתשובתו של שר הביטחון אלי מיום 22 בינואר 1992 על שאלתא שלי, מס' 4608, אמר השר, שהטיפול באישור של מטמך טיוטת נוהל מעצר חשוד "עדיין נמצא בידי פרקליטות המדינה", וש"עד היום טרם התקבלה תשובה" על טיוטה סופית שהועברה אל הפרקליטות ביום 21 בנובמבר 1991. אגב, הטיפול במטמך זה נמשך למעלה משלוש שנים.

ברצוני לשאול:

1. האם אכן המסמך, הכולל את הטיטסה הסופית של נוהל מעצר חשוד, נמצא אצל פרקליטות המדינה?
2. מתי יאושר המסמך?
3. מה או מי הגורם המעכב את האישור, ומדוע?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא. המסמך הוחזר זה לא כבר לצה"ל.
2. לא ידוע.
3. לא ידוע.

3. הרב איימן ציין, כי אם "הבד"צים מצטרפים לרבנות המקומית, אין הרבנות הראשית מתערבת בכך". היועץ המשפטי פנה בבקשת הבהרה בעניין זה אל הרב איתן איימן.

4811. אימץ ילדים מחוץ-לארץ

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר המשפטים ביום ז' באדר א' התשנ"ב (11 בפברואר 1992):

בתאריך 5 ביוני 1989 הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא אימוץ ילדים מחוץ-לארץ, בעקבות הצעתי לסדר-היום. בין המסקנות היתה פנייה אליך ואל שר החוץ לפעול במשותף עם היחידה לאימוץ בארץ למטרת איסוף מידע וחקיקה מארצות שונות, וכן לייזום חקיקה להסדרת הנושא.

ידוע לי, שהוקמה עלייך ועדה לטיפול בנושא. מאסרה של עורכת-דין המטפלת בנושא מעלה שוב את הנושא על סדר-היום.

ברצוני לשאול:

1. כיצד פעל משרדך בנושא?
2. האם פועלת הוועדה שהוקמה לנושא, והאם כבר יש בידה מסקנות?

שר המשפטים ד' מרידור:

1. צוות בראשות הגברת פליאה אלבק בדק את נושא אימוץ הילדים מחוץ-לארץ והכין טיוטת הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון) — התשנ"ו — 1990.

2. אמנה בין-לאומית בנושא של אימוץ ילדים בין-ארצי נמצאת בשלבי גיבוש. בדיונים שנתיקמו בהאג סוכמו העקרונות הכלליים, אך טרם נקבע נוסח סופי.

במשרד המשפטים משלימים עתה את המלצות הוועדה על-פי עקרונות האמנה, ומגבשים נוסח סופי של הצעת חוק בנדון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, אדוני השר, מאחר שכפי שאתה יודע, הנושא הזה נמצא על שולחן כבר זמן רב והבעיה היא בעיה אמיתית, שמחכה לפתרון — מתי להערכתך תהיה מוכנה טיוטת החוק, וגם האמנה הבין-לאומית?

שר המשפטים ד' מרידור:

גברתי, העניין נמצא על שולחני זה זמן לא מפני שאנחנו לא היינו מוכנים, אלא משום שבועדת-האג העניין נמצא בהשלמה, ורק לאחרונה, כפי שאמרת, סוכמו העקרונות הכלליים. נוסח סופי טרם נקבע שם. אנחנו מוכנים להשלים את העבודה אצלנו במהירות רבה. עכשיו עושים את זה. אני מקווה שבחוק זמן קצר יהיה נוסח סופי של הצעת החוק. אינני מסוגל לקבוע מועד ואינני בטוח שאני יכול לעמוד בו.

4834. פסקי-דין מוטעים במשפטי רצח

חבר הכנסת א' אליאב שאל את שר המשפטים ביום י"ד באדר א' התשנ"ב (18 בפברואר 1992):

מר ע"ג (שמו המלא מופיע במקור), בעל ניסיון רב ועשיר בנושא חקירות פשעים חמורים, פנה אליך וגם לכמה חברי

4867. חוקי־יסוד זכויות האדם

חבר הכנסת יא' לוי שאל את שר המשפטים ביום כ"א באדר א' התשנ"ב (25 בפברואר 1992):

בריאיון לעיתון "בארץ ישראל" התבטאת כדלהלן: "לצערי, שיקולים צרים, בעיקר מצד המפלגות החרדיות, הרבה דמגוגיה ושיקולים קואליציוניים מנעו העברת הצעת החוק שגובשה בהרכב עמל ומחשבה, אבל אין לי כוונה להניח לחוק זה ואחפש הזדמנות בהמשך הדרך". כוונתך היתה לחוק זכויות האדם?

זה לא כבר הנתת על שולחן הכנסת הצעת חוקי־יסוד, הבאה להעניק סמכות לבג"ץ.

ברצוני לשאול:

1. מי הם אותן מפלגות חרדיות ואנשים, שאליהם אתה מתכוון?
2. האם חוק היסוד שהנתת בא כתחליף לחוקי־יסוד זכויות האדם?
3. האם יידון חוק היסוד בכנסת הנוכחית?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כל אחת מהמפלגות שבהן מדובר הביעה עמדתה, אם בוועדת השרים לענייני חקיקה, אם באמצעי התקשורת ואם בדרכים אחרות.
2. לא.
3. אני מקווה שכן, אך חושש שלא נספיק.

4887. מידע בעניין "פיקנטי"

חבר הכנסת ש' דיין שאל את שר המשפטים ביום כ"ג באדר א' התשנ"ב (27 בפברואר 1992):

מבקרת המדינה, במכתבה מיום כ"א כשבט התשנ"ב לחבר הכנסת יואש צידון, כותבת בעניין "פיקנטי" כי: "המידע הקשור לנושא שבנדון הועבר עליי משרדי ליועץ המשפטי לממשלה" (רצ"ב העתק מכתבה). לעומת זאת כותב עוזרו הבכיר של היועץ המשפטי לממשלה לפרקליטו של משה בדש מ"פיקנטי", כי: "ביקשני היועץ המשפטי לממשלה להשיבך כי לא הגיע לידי כל חומר" (רצ"ב העתק מכתבו). מצורף תצלום ידיעה בעיתון "חדשות" בעניין זה.

ברצוני לשאול:

1. האם הגיעו ליועץ המשפטי לממשלה מידע או פנייה כלשהי בעניין "פיקנטי" ומשה בדש?
2. אם כן — במה דברים אמורים ומה נעשה בעניין?
3. אם לא — האם מוכן כבודו לבדוק אם חומר שהועבר

ממבקר המדינה נעלם בדרכו ללשכת היועץ המשפטי לממשלה?

4. האם מוכן כבודו לבדוק ולהסדיר את הסתירה שבין שני המכתבים המצורפים?

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני היושב־ראש, אני משיב על השאילתא האחרונה. תודה על הסבלנות.

1 — 4. חבר הכנסת דיין, פניתי בנדון ליועץ המשפטי לממשלה ואני מעביר כזה את תשובתו. אכן, האמור במכתב של היועץ המשפטי לממשלה מיום 27 באוקטובר 1991 הוא מדויק. אומר היועץ: חפשנו חומר שנטען שהגיע אלי, אולם לא עלה בידינו לאחור.

יש להעיר, כי ממשרד מבקר המדינה הפנו תשומת לבנו כי החומר שבו מדובר צורף למכתבו מיום 29 במאי 1989 של מר מוטי בס, היועץ המשפטי של משרד מבקר המדינה, אל היועץ המשפטי לממשלה.

בדיקה העלתה, כי במחשב לשכת היועץ המשפטי לא נרשם כי נתקבל מכתב כאמור וכך גם במחשב הפרקליטות. בדיקה ידנית של עוזרו של היועץ המשפטי לממשלה בשני התיקים בעניין משה בדש, במשרדנו, לא "גילתה" את החומר שנטען כי שוגר אל היועץ המשפטי לממשלה. יצוין כי במכתבה מיום 26 בינואר 1992 כותבת המבקרת כי "המידע — — — הועבר", ולא כי מדובר במסמכים שצורפו למכתב זה או אחר; עד כאן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שלמה דיין.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
תודה, אדוני השר.

תשובתו של היועץ המשפטי לממשלה ברורה מאוד. את התשובה לגבי מבקרת המדינה פשוט לא הבנתי. אדוני השר, האם היא שלחה את החומר כפי שהיא כתבה במכתבה או לא שלחה את החומר?

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני, חבר הכנסת דיין הנכבד, ראשית, אינני מוסמך להשיב בשם מבקרת המדינה. אני מוסמך להשיב בשם היועץ המשפטי.

שנית, אין לי ספק שאם מבקרת המדינה אומרת שהיא שלחה את החומר, היא אכן שלחה אותו. קורה, וכך קרה כנראה גם במקרה שלפנינו, שחומר שנשלח אכזב בגלל תקלה טכנית כזאת או אחרת. אין שום הסבר אחר לעניין. אין לי ספק שהוא נשלח, כפי שאומרת המבקרת. אין לי ספק שהיועץ המשפטי איננו מוצא אותו אצלו. כפי שהוא אומר. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. תמו השאילתות לשר המשפטים, ואני מודה לך.

טז. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 26), התשנ"ב — 1992 * (קריאה ראשונה)

(תיקון מס' 26), התשנ"ב — 1992, והוא יביא את זה בשמו וגם בשם חבר הכנסת חיים רמון. בבקשה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת מיכאל איתן יביא את חוק הבחירות לכנסת

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
איה סעיף זה בסדר-היום?

היו"ר מ' וירשובסקי:
י"ב.

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
י"ב — זה חוק הפיקוח על מוסדות לטיפול במשתמשים בסמים. זו אותה מהדורה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת צבן, זה נוסח אשכנזי זה נוסח ספרד. חבר הכנסת איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שמוגשת לכנסת בקריאה ראשונה כרגע היא תוצר של הערות והמלצות יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת הקודמת, כבוד השופט העליון גולדברג, הערות והמלצות מבקרת המדינה ביחס לתפקוד של ועדת הבחירות ופרי עבודה משותפת של נציגי משרד הפנים, חבר הכנסת חיים רמון, אנוכי וסגני יושב-ראש ועדת הבחירות הנוכחית, כבוד השופט העליון בדימוס חלימה.

ההצעה כוללת כמה שינויים, אין בה דברים מהותיים. בעיקרם אלה הם שינויים טכניים, שיאפשרו את קיום מערכת הבחירות הקרובה בצורה יעילה יותר ומוחלטת לתנאים הנוכחיים ובצורה יותר דווקנית, שעונה על דרישות החוק הפרקטיקה כפי שהיו נהוגים קודם וצוינו על-ידי ההערות של האנשים הנכבדים שאת שומתיים ציינתי קודם לכן.

אני מבקש מהכנסת לאפשר לוועדת החוקה להכין את הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית, ואני מקווה, בעזרת השם

יז. הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"ב — 1992 * (קריאה ראשונה)

נקבע, כי אין להחזיק חייל במעצר יותר משבעה ימים, לפי פקודת מעצר של קצין שיפוט שנתאשרה, וכי קצין שיפוט רשאי להאריך את תקופת מעצרו בשמונה ימים נוספים, ובלבד שפרקליט צבאי נתן לכך אישור מראש בכתב.

בהצעה זו מוצע לקבוע, כי קצין שיפוט בכיר שאינו קצין משטרה צבאית יהיה מוסמך להורות על מעצר לתקופה מרבית של שבעה ימים, במקום 15 ימים על-פי המצב החוקי הקיים.

בסעיף 237 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו — 1955, נקבע, כי על אף האמור בסעיף 237 לעיל, מותר להחזיק חייל במעצר לתקופה של 15 ימים אם שוטר צבאי, שהוא גם קצין שיפוט, נתן את פקודת המעצר והפקודה אושרה.

קצין שיפוט רשאי להאריך את תקופת המעצר פעמיים, לעשרה ימים בכל פעם, ובלבד שפרקליט צבאי נתן אישור בכתב לכל הארכה.

בהצעה זו מוצע לקבוע, כי קצין שיפוט בכיר המשרת במשטרה צבאית יהיה מוסמך להורות על תקופת מעצר מרבית של 25 ימים, באופן שעל מעצר במשך עשרת הימים הראשונים יוכל קצין השיפוט להורות באופן עצמאי, ואילו לגבי מעצר של 15 ימים נוספים, יידרש אישורו של פרקליט צבאי.

כמ-כן מוצע בהצעה זו לקבוע, כי מששתמש קצין

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא לסגן שר הביטחון להביא את הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"ב — 1992, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא את הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"ב — 1992.

בסעיף 237 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו — 1955, נקבע, כי אין להחזיק חייל במעצר יותר משבעה ימים

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
האם החוק סודי?

סגן שר הביטחון ע' עלי:
מדוע?

יאר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כי לא שומעים. נדמה לי שאדוני לוחש מטעמי חשאיות.

היו"ר מ' וירשובסקי:
יש איה חוסר איוון במיקרופונים.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

בסעיף 237 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו — 1955,

— הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23): הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9) —

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה נוכחת. חבר הכנסת אליקים העצני — איננו נוכח. חבר הכנסת שבח וייס — איננו נוכח. בזה תם הדיון. האם אדוני סגן השר רוצה להשיב?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אשיב בקצרה. אני מבקש קודם כול להודות לחבר הכנסת יאיר צבן על דברי ההערכה שלו לשר הביטחון. הוא ראוי לכך. גם כשל הצעת החוק וגם כשל נושאים אחרים.

עדנה סולודר (העבודה):

נמנענו מדברי ברכה כי כל הזמן מבקשים מאתנו לקצר.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני, חשבתי שתודה לכל הנואמים.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

כן, גם לאלה שלא נאמו.

ההערה שלך, חבר הכנסת יאיר צבן, היא הערה חשובה. לכן ביקשתי את רשות הדיבור. אנחנו בהחלט מעוניינים שהצעת החוק תאושר עוד בכנסת הנוכחית. אם ועדת החוץ והביטחון תוכל לסיים מחר את דיוניה, ויהיה אפשר להביא את ההצעה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית עוד לפני תום הפגרה, אשמח לעשות זאת. אם אתה יכול לסייע לנו בכך שוועדת החוץ והביטחון תדון בכך מחר ותכין את הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, לא רק אשמח לעשות זאת אלא גם אצרך את תודתי וברכתי לך. שאלת שאלה, התשובה היא חיובית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על העברת הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23) לוועדת החוץ והביטחון. לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע. זו הצבעה מס' 33.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה — 8

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק השיפוט

הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"ב—1992,

לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ההצעה אושרה והועברה לוועדת החוץ והביטחון לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

שיפוט בכיר בסמכות מעצר על-פי החוק, והורה על מעצר לפרק זמן שאינו מגיע לפרק זמן המעצר המרבי שהוא מוסמך להורות עליו, הוא יוכל לשוכ ולהאריך את המעצר, ובלבד שסך כל תקופות המעצר שעליהן יורה לא יעלו על תקופת המעצר המרבית הנתונה לו במסגרת סמכותו.

אני מבקש לאשר את הצעת החוק ולהעבירה לדיון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת ולהכניסה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לסגן שר הביטחון.

אנחנו ניגשים לדיון. הכללים הרגילים — שלוש דקות. הדיון אישי. הרשימה סגורה. חבר הכנסת יאיר צבן הוא הראשון. אחריו — חבר הכנסת משה שחל.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב ראש, אפשר לסדר משהו כדי שלא נקבל זרם בכל פעם שאנחנו ניגשים למכשיר הזה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת צבן, אולי זו אנרגיה, זה מרץ.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

זה נכון. אבל נדמה לי שהיה כאן זרם שלילי.

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן שר הביטחון, אני רוצה לקדם בברכה את הצעת החוק הזאת.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני לא שומע אותך.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני חושב שטוב עשתה מערכת הביטחון, שנתנה יד לחקיקת החוק הזה. בוודאי נשאלת השאלה, מדוע לא הקדמנו את המועד בתיקון מסוג זה, אבל נברך על המוגמר. אינני יודע אם ככוונת שר הביטחון לפעול להעברת החוק בקריאה שנייה ולקריאה שלישית עוד במסגרת הכנסת הזאת. אני מצרף ברכה נוספת. אני מקווה שלא מתכוונים להסתפק בקריאה ראשונה ולהחיל אחר כך על הצעת החוק את דין הרציפות. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. חבר הכנסת משה שחל — איננו נוכח. חבר הכנסת חיים אורון — איננו נוכח. חבר הכנסת אריה אליאב — איננו נוכח. חבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מוותר על רשות הדיבור.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין — איננו נוכח. חבר הכנסת דוד ליבאי — איננו נוכח. חבר הכנסת צ'רלי ביטון — איננו נוכח. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי כאילו איננו נוכח. חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

אני מוותרת.

יח. הודעה על חזרת הממשלה מהצעת חוק רשות שדות התעופה (תיקון מס' 4), התש"ן—1990

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני אקרא מכתב שקיבל יושב ראש הכנסת דב שלונסקי מאת שר התחבורה משה קצב: לפי סעיף 132(ב) בתקנון הכנסת, ברצוני להחזיר הצעת החוק הנ"ל. הצעת החוק

פורסמה בהצעות חוק התש"ן, עמ' 134. מדובר בחוק רשות שדות התעופה (תיקון מס' 4), התש"ן—1990. בכך יורד החוק מסדר-היום.

חוברת כ"ד, ישיבה שצ"ח

— הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9): הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 19) —

יט. הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9), התשנ"א — 1991 * (קריאה ראשונה)

אנחנו מציעים גם כמה תיקונים טכניים, שלא אחזור עליהם. אני מבקש מהמליאה להעביר את ההצעה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9), התשנ"א — 1991. החוק יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשם הכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע. זו הצבעה מס' 34.

ה צ ב ע

בכד ההצעה להעביר את הצעת	
החוק לוועדה	8 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9), התשנ"א — 1991, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	

היו"ר מ' וירשובסקי:

ההצעה הועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כ. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 19), התשנ"ב — 1991 ** (קריאה ראשונה)

לה. אני רוצה להקל על אדוני היושב-ראש, שדעתו בעניין זה ידועה לי, היא עוד דעה שאנחנו חלוקים בה. אני חושב שהתיקון ההוא לא היה טוב. אני מציע להחזיר עטרה ליושנה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כאשר אמרת "היושב-ראש", האם התכוונת ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט?

שר המשפטים ד' מרידור:

ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כי יש לי דעה דומה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אם כן, התכוונתי לשני היושבים-ראש.

אני מקדים את העניין הזה, שהוא לא עיקרי. אני רק מקדים אותו. אני בדעה שהתיקון ההוא לא היה טוב. יש חשיבות רבה להתמחות רצינית יותר. יש חשיבות רבה עוד יותר לעבודה במקביל ללימודים כדי ליצור קשר, שלפעמים מתנתק, בין משרדי עורכי-הדין לבין האקדמיה והפקולטות, שלא יהיו אלה מגדלי שן ואלה עוסקים בעולם המעשה. אני חושב

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים במירוץ המרתוני: הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9), התשנ"א — 1991, קריאה ראשונה. תשובה והצבעה. אני קורא לשר המשפטים.

אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אקצר בתשובתי לאור השעה המאוחרת ו"ריבוי" המשתתפים באולם.

אברהם רביץ (דגל התורה):

העיקר האיכות.

שר המשפטים ד' מרידור:

הדיון על הצעת החוק כבר התקיים. באותו יום לא יכולתי להשיב. אשיב בקצרה. הצענו לתקן את חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9). עיקרו של התיקון היה להגדיר את המונח "תאונת דרכים" באופן מצמצם יותר, כדי שלא ייכלל בו שימוש ברכב שלא למטרה תחבורתית. לפי זה, תאונות הנגרמות תוך שימוש במנוע של רכב, לא לתנועה כי אם בתעשייה או בחקלאות, אינן למעשה תאונות דרכים ולא יזכרו ככאלה.

התיקון המוצע להגדרת "שימוש ברכב מנועי" בא לקבוע, במסגרת הסיכון התחבורתי שחוק הפיצויים בא לכסות, שלא תיכלל פגיעה באדם מחלקים של רכב שלא טופלו כראוי, כמו פגיעה מקף של טרקטור שלא נסגר כראוי בתום יום העבודה, וכן הלאה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני שר המשפטים, אני קורא לך להביא את הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 19), התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה. בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לפני הבית את תיקון מס' 19 לחוק לשכת עורכי-הדין. התיקון הזה כולל הצעות שונות, ואעמוד על עיקריהן בלבד בדברי כאן. אני מבקש מהכנסת להעביר את הצעת החוק לוועדה כדי שהדיון עצמו יתקיים בוועדה.

אקדים עניין אחד, שעורר פולמוס. מדובר על אורך תקופת ההתמחות. כזכור, במשך שנים רבות היתה תקופת התמחות של שנתיים. לפני שנים מספר באה הכנסת וקיצרה את תקופת ההתמחות לשנה וחצי. אני הייתי בין המתנגדים לאותו תיקון.

אוריאל לין (הליכוד):

האין בזה כניעה ללשכת עורכי-הדין?

שר המשפטים ד' מרידור:

לא. אני חושב שזו היתה כניעה לסטודנטים, והתנגדתי

* "דברי הכנסת", כרך 122, עמ' 1850; נספחות.

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 2083).

הפרקליט הצבאי הראשי ועוד שלושה חברים אחרים ששר המשפטים חושב שהם מתאימים. אני מציע לבטל את סמכותו של שר המשפטים, אבל לקבוע במקום זה בחוק מינוי אקס־אופיציו של מנכ"ל משרד המשפטים, פרקליט המדינה והפרקליט הצבאי הראשי. אני חושב שזה עדיף.

נדמה לי שחושב להעביר את ההצעה — — —

אני מחכה לך, חבר הכנסת וירשובסקי, כי חבר הכנסת צבן רוצה לשמוע את הדברים. תרשה לי, אני כבר מסיים.

אני חושב שאין זו תופעה רגילה ששרים ממהרים לוותר על סמכויותיהם. עשיתי זאת בכמה בעיניים, גם בחוק בתי־המשפט, כפי שראתים לאחרונה, מול נשיא בית־המשפט העליון, גם בעניינים אחרים, למנהלים, כמו ועדת הערכונות. פה אני מציע אותו דבר. אני לא חושב ששר המשפטים צריך סמכות כזאת, ואני מציע שבחוק ייקבע מינוי של שלושה אלה בתפקידים, ונסתפק בכך.

אני חושב שטוב להעביר את ההצעה היום, כדי שאפשר יהיה להמשיך בה ככנסת הזאת או ככנסת הבאה. אני בטוח ששר המשפטים שיכוב אחר, ואיני יודע מי הוא יהיה, יהיה בעל אותה דעה, ואני חושב שטוב לקבוע את העניין הזה כבר בקריאה ראשונה היום. זה לא דבר פשוט. עד כאן בנושא הראשון.

עניין שני שאני רוצה להדגיש — אנחנו מציעים לתת לעורכי־דין זרים רשות לפעול בישראל בענייני לקוחותיהם, זאת בשיתוף עם עורך־דין ישראלי. לא אכנס לפרטים, אבל בעולם המתפתח שלנו, עם המשק הפתוח ויחסי המסחר המתפתחים והולכים, הדבר הזה חשוב בעינינו.

לגבי ההתמחות אמרתי מה שאמרתי, ולא אחזור לכך עכשיו.

אנחנו מציעים בסעיף 6 להצעתנו לתקן את סעיף 29, ואסביר. התעורר ספק אם על־פי החוק הקיים, תנאי לאישור המאמן הוא שהמאמן יעסוק בעריכת־דין, או די בכך שהוא חבר הלשכה בעל וחק של חמש שנים, גם בלי שיעסוק למעשה בעריכת־דין בישראל. אנחנו מציעים להבהיר בחוק, שהמאמן חייב לעסוק בפועל בעריכת־דין.

בסעיף 30 לחוק אנחנו מציעים לתקן את מה שמוזכר שם, עיקרו עניין סמכותה של הלשכה לבטל אישור שנתנה לעורך־דין להיות מאמן, כמפורט בסעיף 29 לחוק, כפי שתראו שם. סמכות הלשכה לבטל את האישור היום היא מצומצמת. אנחנו מציעים להרחיב את שיקול דעתה, להסמיך אותה לבטל אישור לאמן אם היא מצאה שהמאמן אינו ראוי לכך. חשוב לנו מאוד לקיים פיקוח יעיל יותר על ההתמחות. עניין תקופת ההתמחות כבר הוזכר ולא אחזור אליו.

בסעיף 9 להצעה, הנוגע לסעיף 50 לחוק, אנחנו עוסקים בשמירת מהות הלשכה חכיות מי שפרש מהלשכה, או שחברתו פקעה בה או הושעתה. אנחנו מציעים להבהיר, שעורך־דין שביצע בתקופת ההשעיה בכירה שיש עמה קלון יהיה צפוי לדין משמעתי בהליכים הקבועים בסעיף 75 לחוק העיקרי, דינו כדין מי שחברתו בלשכה מוגבלת.

אנחנו מציעים תיקון בסעיף 10 להצעתנו. המצב היום הוא שחבר הלשכה שאינו עוסק בעריכת־דין רשאי להודיע על כך ללשכה; ההשלכות של ההודעה מפורטות שם בחוק — סעיף 52. ולפי הוראות סעיף 60, האוסר עיסוק בתחומים שונים, ממשיך לחול על אותו עורך־דין איסור כזה. כך, למשל, אין הוא רשאי לעסוק בראיית־חשבון, אף לא במסחר, בתקופה

שההתמחות בשנה הרביעית, כפי שאני ושכמותי, ואני מניח שגם יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אולי גם יושב־ראש הישיבה הזאת, עשו אותה, היא תופעה חשובה, היא הורעלה מאוד. על כך, אני מציע להחזיר עטרה ליושנה ולחזור להתמחות במשך תקופה של שנתיים.

יש מגמה חשובה בכלל בארץ. אנחנו נוטים לאחרונה להקל בורישות, להוריד רמה, ובלבד שיקבלו תארים.

אוריאל לין (הליכוד):

משרתים במילואים 30 יום — — —

שר המשפטים ד' מרדור:

כן. יידי יושב־ראש הוועדה, אני מתייחס להתמחות כפי שאתה עשית וכפי שאני עשיתי. זה לא היה כל כך נורא. פה בא "אבל", והאבל נועד להקל. הנושא הזה קונטרסרסלי. הוצע לי על־ידי האנשים העוסקים בכך להקים ועדה ציבורית, שתדון בשאלה הזאת ותציע הצעות. אני נוטה לקבל את ההצעה הזאת. לכן, אני אומר לחברי הכנסת, לא על ההצעה הזאת עומד החוק כולו. אם ועדת החוקה, חוק ומשפט תהיה סבורה שאין מקום לתיקון המוצע כאן, אני מניח שהתיקון לא יתקבל. אני מבקש גם מחברים שמתנגדים לתיקון הזה לראות את החוק בכללותו ולהעביר אותו בכל זאת לוועדה בגלל העניינים האחרים הכתובים בו, שלגביהם נדמה לי שאין מחלוקת בבית הזה.

מה הם אותם עניינים? אני מציע להגדיל את מספר חברי המועצה הנבחרים ל־36.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

האם הכוונה היא שהחוק יעבור כולו בכנסת הנוכחית?

שר המשפטים ד' מרדור:

כוונתי היא להעביר עכשיו את החוק בקריאה ראשונה, אם הכנסת תואיל לאשר זאת. אם ועדת החוקה, חוק ומשפט תמצא זמן לזרז על כך בפגרה, נחשוב גם כדאי להביא את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית בתקופת הפגרה.

אבל אם לא כך, ואני חושש שלא כך יהיה, אפשר יהיה להחיל עליו את דין הרציפות בכנסת הבאה ולזרז בו בהמשך בכנסת הבאה. אני סבור שיש בו עניין חשוב, ואני רוצה לומר מה הוא, אם תרשו לי.

אני מציע להגדיל את מספר חברי המועצה הנבחרים על־ידי הלשכה ל־36 חברים, לעומת 20 חברים הנבחרים היום. מספר חברי הלשכה שולש מאז שנת 1961, עת נקבע המספר הקודם, והתרחבה מאוד הפעילות של המועצה הארצית. אבל זה לא העיקר. היום יש סידור, שלדעתי הוא סידור ארכאי שאין לו מקום, ולפי יש לשר המשפטים סמכות למנות שישה מחברי המועצה הארצית, וכן הוא עושה.

אני חושב שאין עוד מקום לסמכות הזאת. בעבר היתה המועצה הארצית מתמנה מלמעלה, והיא נקראה אז המועצה המשפטית. אני חושב שזה שריר לתקופה שחלפה. יש בחירות, הבחירות צריכות להיות הקובעות את הרכב הלשכה, ולא צריך להשאיר לשר המשפטים סמכות לשנות את תוצאות הבחירות על־ידי תוספת של שישה חברים. ייתכן שבעת שיש מחלוקת בלשכה ותחרות בין סיעות שונות, יכול שר המשפטים באופן מינהלי לקבוע את תוצאות הרוכ או המיעוט בלשכה על־ידי קביעה שלו. אני חושב שאין לכך מקום.

בפועל היה נהוג לאחרונה שבין שישה האנשים האלה נמצאים המנהל הכללי של משרד המשפטים, פרקליט המדינה,

שר המשפטים ד' מרידור:

רבותי, אמרתי מה עמדתי. אני מוכן לשקול את הסעיף הזה מחדש בגלל השאלות הכרוכות בו. אמרתי גם שאקים ועדה לעניין זה, כפי שהוצע לי על־ידי מי שעסק בזה, היום הוא השופט קלינג, ונשמע את נציגי הצדדים השונים. אני מוכן מראש לומר שאם ועדת החוקה תסבור שאין מקום לסעיף הזה, לא אבקש להעביר אותו בכנסת בהסתייגות של שר המשפטים. נדמה לי שבוה אמרתי כל מה שאפשר לומר בשלב זה.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

האם אדוני מתחייב להיות שר המשפטים בממשלה הבאה?

שר המשפטים ד' מרידור:

זה תלוי בך, חבר הכנסת צבן. אני לא יודע בעד מי תצביע בבחירות לכנסת. אתה יכול כמובן לעזור בכך.

אני מבקש להעביר את ההצעה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' דיין:

מי מחברי הכנסת רוצה לדבר בנושא, במסגרת שלוש דקות? חבר הכנסת צבן, בבקשה.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני שר המשפטים, אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני חייב לומר, שאני רואה כאן טעם לפגם בהגשת החוק בשעה כזאת בקריאה ראשונה. אמר מדוע, החוק הזה עוסק בשורה של סעיפים, חלקם לא כל כך מורכבים, חלקם יותר מורכבים, ההיגיון במחשבה על רציפות נבע בדרך כלל מן המחשבה שהנה הכנסת טרחה ודנה בצורה יסודית בקריאה ראשונה בחוק, העבירה אותו לוועדה, וכוועדה התחילו דיונים בהכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אבל לא נסתיימו, ולפתע נחתך קיומה של הכנסת, ואז באים ואומרים: חבל על כל העמל הרב שהושקע בהכנת החקיקה עד כה, בואו נחיל את דין הרציפות.

אנחנו לא נקים כאן היום דיון רציני בחוק הזה. בוועדה כבר לא יהיה סיפק לדון. אינני מאמין שיהיה סיפק לדון. כך אני חושב. על חלק מרכזי בחוק הזה אתה עצמך שם סימני שאלה כבדים. ההרגשה היא לא נוחה.

אדוני השר, רק כדי לחזק את סימני השאלה, כותבת לי על החוק הזה משפטנית צעירה, שזה עתה סיימה את חוק לימודיה ועמדה במבחן וקיבלה רשיון עורך־דין. היא אומרת כך:

"אכן, הסדר ההפרדה לא עלה יפה, ובפועל החלו רבים מהסטודנטים את התמחותם בתחילת שנת הלימודים הרביעית, כלומר חצי שנה למדו במקביל להתמחותם. אולם זאת אך ורק משום ששוק המאמנים לא נערך לשינוי, ולמעשה אף לא הסכים לו."

"במשך שנים רבות לפני התיקון הראשון התמחו הסטודנטים אצל שני מאמנים — שנה אצל כל אחד. עם התיקון הקודם צומצמה מחצית התקופה לכדי תשעה חודשים, אולם רבים מהמאמנים — במיוחד אלו המבוקשים — לא היו מוכנים להסתפק בתקופה זו, והסטודנטים נדרשו להקדים את תחילת ההתמחות לחקופת לימודיהם."

"אכן, יפה שהלשכה רגישה לתוצאות הפעלתו של התיקון בשטח, ועמדה על כך שהניסיון לא עלה יפה. אולם לא ברור מדוע הפתרון נמצא בחזרה למודל הקודם, שכאמור אף הוא הוכרז כגרוע."

שבה איננו עוסק בעריכת־דין. אנחנו לא חושבים שיש לכך הצדקה. בתקופה שבה אין הוא עוסק בעריכת־דין, אנחנו מציעים להחיר לו לעסוק בראיית־חשבון ובמסחר.

סעיף 58 לחוק העיקרי עוסק בשותפות, ואוסר שותפות בין עורך־דין לבין אדם שאיננו עורך־דין, כאמור באותו סעיף. יש עורכי־דין ישראלים המעוניינים להיכנס לשותפות עם עורך־דין בחוץ־לארץ. אנחנו מציעים להחיר לעורך־דין ישראלי לקיים משרד במדינת חוץ בשיתוף עם מוסמך לעריכת־דין מאותה מדינה.

אנחנו מציעים בסעיף 15 להצעתנו תיקונים לעניין השעיה. לא אפרט אותם, הם כתובים בהצעה שלפניכם.

רבותי, אלה עיקרי הדברים. אני מבקש מהכנסת להעביר את ההצעה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת החוקה, חוק ומשפט, עם קבלת דברי גם בעניין ההתמחות, כפי שאמרתי אותם.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני השר, האם אתה מוכן להודיע במליאה שאתה מוריד את סעיף קיצור ההתמחות?

שר המשפטים ד' מרידור:

לא, אני מוכן להודיע שלא אעמוד עליו, אם בוועדת החוקה, חוק ומשפט לא יהיה רוב לסעיף הזה. אומר יותר מזה, וכבר אמרתי יותר מזה — — —

אוריאל לין (הליכוד):

— — —

שר המשפטים ד' מרידור:

סליחה, חבר הכנסת לין, תרשה לי להעיר.

אוריאל לין (הליכוד):

— — —

שר המשפטים ד' מרידור:

אני אומר לך, שלדעתי הסעיף נכון, אבל קיבלתי על עצמי להקים ועדה לעניין זה, ואני בהחלט מסכים — ראשית, שוועדה שתורכב מאנשים שונים הנוגעים בדבר תדון בעניין מחדש ותמליץ; שנית, אם ועדת החוקה לא תרצה לקבל את הסעיף הזה, אני לא אעמוד על כך, ולא אעמוד על הסתייגות בכנסת.

אוריאל לין (הליכוד):

— — — אני מציע שתוריד עכשיו את הסעיף — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

רבותי, אינני יכול להוריד עכשיו סעיף. אמרתי שאני משאיר אותו לוועדה. להוריד סעיף אני לא יכול, לפי החוק. אני מצטער.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אתה יכול לומר שלא תעמוד עליו.

אוריאל לין (הליכוד):

— — —

שר המשפטים ד' מרידור:

אמרתי, רבותי, שאני מוכן לשקול את הסעיף הזה מחדש.

אוריאל לין (הליכוד):

שקלנו מספיק — — — היו דיונים קשים מאוד בנושא — — —

אדוני שר המשפטים, אם אתה רוצה בשעה מאוחרת זו של הכנסת — לא הערב הזה, אלא בכלל — שנתמך בהעברת החוק, תודיע חר וחלק שהסעיף הזה לא קיים. אני לא מוכן להצביע בעבור חוק שנראה לי שיש בו אלמנט של גזל. תודה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. חבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנושא הזה של קיצור תקופת ההתמחות עבר מאבק קשה בכנסת ישראל. סברנו שנעשה עוול לצעירים ולצעירות במדינת ישראל. הם גם משרתים שלוש שנים בשירות צבאי, שירות קשה, גם נקראים למילואים, גם בעיות פרנסה, ולאחר כל זאת, לאחר שהם מסיימים את שנות לימודיהם הם צריכים לעשות שנתיים התמחות.

אני עשיתי שנתיים התמחות, ואני סיימתי ארבע שנות לימוד, והבנתי את העוול הגדול שנגרם לצעירים.

ניהלנו מאבק וקיצרנו את תקופת ההתמחות. מערכת אינטרסנטית מנסה בצורה נבזית לסכל את כוונת המחוקק, להכריח אותם לעשות שנתיים התמחות וליצור אילון — לא להכיר להם בתקופה הראשונה. במקום שניאבק בה, אנחנו עומדים להיכנע לה.

מסיבה זו, לדאבוננו הרב, מאחר שהשר לא הודיע חר־משמעת שהוא מוריד את הסעיף הזה, אני נאלץ להצביע נגד החוק. תודה.

היו"ר ש' דיין:

תודה. אנחנו ניגשים כעת להצבעה בקריאה ראשונה על הצעת חוק לשכת עורכי־הדין (תיקון מס' 19), התשנ"ב — 1992, הצבעה מס' 35. בבקשה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

1 — החוק לוועדה

6 — נגד

1 — נמנעים

ההצעה להעביר את הצעת חוק לשכת עורכי־

הדין (תיקון מס' 19), התשנ"ב — 1992, לוועדה

לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

אחר בעד, שישה נגד, אחד נמנע. ובכן, אין חוק.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
ועוד אין אין חוק.

"כמי שחווה על בשרה את המסלול 'המופרד' אני יכולה לקבוע: א. תקופת ההתמחות היא הפרק החשוב ביותר בהכשרתם של הסטודנטים למקצוע עריכת־הדין; ב. חצי השנה האחרונה ללימודי המשפטים היא באופן חר־משמעי מיותרת. כך למשל, בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית היה צריך 'להמציא' קורס חובה נוסף שלא היה קיים לפני כן על מנת להצדיק את חצי השנה האקדמית האחרונה. גם במחכונתה הנוכחית התוספת אינה משכנעת.

"אין ספק ששלוש שנים של לימודי משפטים די כהן להענקת הבסיס האקדמי הנדרש. כך הוא המצב באוניברסיטאות בחוץ־לארץ. אולם אין צורך להרחיק נודר. תקופה זו הוכרה כמספיקה במכללות החדשות שקמו בארץ. 'המשחורות' להתמחות לאחר תקופת לימודים בת שלוש שנים בלבד.

"היעלה על הדעת שסטודנט שהתקבל ללימודי משפטים באוניברסיטה יצטרך ללמוד שנה שלמה נוספת, במקביל להתמחותו, בעוד חברו מהמכללה יעסוק באותה שנה בהתמחות נטו?"

השאלה הזאת היא העומדת על הפרק, וכאשר הנחת את החוק היא היוותה דבר מרכזי בחוק הזה. אם על זה יש כל כך הרכה סימני שאלה ולגבי הדברים האחרים ספק אם יהיה סיפק לדון, אני מוצא טעם לפגם בהכאת החוק במועד הזה לקריאה ראשונה. תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. חבר הכנסת וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, אני מסכים עקרונית עם הדברים שאמר חבר הכנסת יאיר צבן לגבי הבאת החוק בשלב זה. אף־על־פי־כן אני מוכן להצביע על העברתו לוועדת החוקה. חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית ולקדם אותו.

אילו שמעתי משר המשפטים באופן חר־משמעי, שהוא מוחק או מוותר או מודיע שהוא מעביר את החוק ללא הסעיף הזה הנוגע לעניין של ההתמחות שעליו דנה ועדת החוקה, חוק ומשפט במשך הרכה מאוד זמן, ומבחינה עקרונית, אני חושב, לא שינתה את דעתה, אולי הפרוצדורה איננה מה שצריך להיות צריך לתקן, אבל שוב, להאריך את תקופת ההתמחות. לדעתי זה עוול, זה לא מוצדק, וזו פגיעה בזכויות הפרט ובחיייו של הפרט.

לכן אני מציע, שאם השר יודיע לנו שהוא מוותר על הסעיף הזה, אני אצביע בעד החוק. אם הוא יגיד שהוא לא יכול, הוא רק ישקול — מה הוא אומר לנו? שאם הוועדה לא תרצה, היא לא תאשר את הסעיף הזה. זה נכון לגבי כל סעיף. לגבי כל חוק ולגבי כל דבר. בריר שאם הוועדה לא תרצה היא לא תעשה. העובדה שהוא לא יגיש הסתייגות — עדיין אין בכך רבותא. אני חושב שאנחנו לא יכולים להסתפק בזה.

היו"ר ש' דיין:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים כעת להצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה.

כא. הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6), התשנ"ב — 1992 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

ה צ ב ע ה

6 —	2 —	כעד סעיפים 1 —
אין —		נגד
אין —		נמנעים
		סעיפים 1 — 2 נתקבלו.

שישה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. החוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6) התקבל בקריאה שנייה.

אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית. אני מציע הצבעה בהרמת יד, לא הצבעה אלקטרונית.

ה צ ב ע ה

— 6	כעד החוק
— אין	נגד
— אין	נמנעים

חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6),
התשנ"ב — 1992, נתקבל.

החוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6), התשנ"ב – 1992,
נתקבל בקריאה שלישית.

כב. הצעת חוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב — 1992*
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

קובע, שכתביעה ייצוגית ישתתף רק מי שחתם בכתב שהוא רוצה להשתתף בתביעה כזאת. החוק גם קובע, שבפנייה ראשונית לבית־משפט בתביעה ייצוגית מסוג זה, קודם כול היה צורך לתת התראה של 60 יום לגורם הפוגע ולרשות, ורק אם בתוך 60 יום הם לא יעשו פעולה כלשהי, רק אז אפשר לשמוע את הדבר בבית־המשפט. אבל אם ניתן צו של בית־משפט, הקובע שצריך להסיר את המפגע הסביבתי והוא לא חוסר, בתוך תקופה של שנתיים אפשר יהיה להגיש תביעה שתזכה את מי שנפגע בפציעים.

החוק גם קובע באופן ברור הגדרה של מפגע סביבתי, שורה של מפגעים שהם כולם מוגדרים כיום בחוק. כמו זיהום אוויר, זיהום מים, זיהום מ"רים, זיהום על-ידי פסולת, על-ידי חומרים מסוכנים, קרינה וכו'. ויש הרחבה חשובה ביותר: כל זיהום או פגיעה בכריאתו של אדם או גרימת סבל ממשי לאדם — גם זה יהווה מפגע סביבתי.

אני רוצה לחזור ולציין, שאני מעריך באופן מיוחד את יוזמתו של חבר הכנסת דדי צוקר, אשר הגה חוק זה, ואני מאוד מבקש לאשרו בקריאה שנייה ושלישית.

תודה רבה. לסעיפים 1 עד 3 אין הסתייגויות. אני מעמיד
אותם להצבעה, מס' 37.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את החוק להיקון פקודת החברות (מס' 6). החוק נדון בכנסת בקריאה ראשונה בימים כ"א וכ"ב באדר א' והמשנ"ב והועבר לועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת חוק זו במקורה היא הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת יאיר צבן.

לדעתי זו הצעת חוק טובה מאוד. היא באה לתקן סעיף חשוב כפקודת החברות, סעיף 123א, המטיל על חברות ציבוריות לחשוף את תנאי השכר של נושאי משרה בכירים. הגדרה היום בחוק היא הגדרה לא שלמה, והם יכולים להעלים הטבות בעלות חשיבות גדולה מאוד, כמו תנאי פרישה, התחייבויות לעתיד, תנאי אופציות ועוד כהנה וכהנה, כולן על חשבון הציבור הרחב.

אנחנו קובעים שהגילוי כאן ייעשה בצורה מסודרת בדרך
התקופתי.

החוק מוגש ללא כל הסתייגויות. אבקש לאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה רבה.

תודה רבה. אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שנייה על החוק לחיקון פקודת החברות (מס' 6), התשנ"ב—1992. כאמור, אין הסתייגויות. אני מעמיד להצבעה את סעיפים 1 ו-2. זו הצבעה מס' 36.

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק למניעת מפעלים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב—1992, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. בבקשה.

כבוד היושבי ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית חוק למניעת מפגעים סביבתיים (ברעינות אזרחיות). התשנ"ב - 1992. הצעת חוק זו הוכנה ברועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני מסטער על כך שהצמיץ חבר הכנסת דדי צוקר, שהוא יו"ם החוק, איננו נמצא כאן.

זה חוק בעל חשיבות עצומה, חוק חדשני. זה חוק שמאפשר הגשת תביעה ייצוגית לקבוצת אזרחים השואפת להגן על זכויות היסוד שלה מפני מפגעים סביבתיים. מדוע אנחנו צריכים חוק זה? משום שרשויות המדינה אינן מצליחות לתקן את כפי שצריך; משום שרשויות המדינה מבצעות אולתות; וכי משום שהן ביורוקרטיות; משום שהן חוששות מגורמים בעלי השפעה; משום שהן אינן מסוגלות לפעול ולעשות את המעט שצריך לעשות כדי להגן על תושבי המדינה ואזרחיה מפני מפגעים סביבתיים העולים בכריאות, לפעמים גם בתמותה של אנשים. מהסיבה הזו יש הכרח להעביר את הכוח לאלה שפוגעים בעצמם. ולאפשר הגשת תביעה ייצוגית.

החוק מעוצב בצורה מאוד מאוד זהירה וקפדנית. הוא

ה צ ב ע ה

בעד סעיפים 1 — 3 — 7

נגד — אין

נמנעים — אין

סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

היו"ר ש' דיין:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 11 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 11, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

גם לסעיף 12 הסתייגות לשר המשפטים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 12 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

גם הסתייגות זו לא נתקבלה. מי בעד הסעיף כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע ה

סעיף 12, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

לסעיף 13 — הסתייגות לשר המשפטים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 13 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 13 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 13, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

אנו עוברים לסעיף 14. גם לסעיף זה הסתייגות לשר המשפטים.

ה צ ב ע ה

התיקון של שר המשפטים לסעיף 14 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

גם הסתייגות זו לא התקבלה, ואני מעמיד את הסעיף להצבעה כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 14, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

לסעיפים 15 עד 18 אין הסתייגויות, ואני מעמיד אותם להצבעה.

היו"ר ש' דיין:

לסעיף 4 יש הסתייגות של שר המשפטים. אינני רואה כאן את שר המשפטים. רוב ההסתייגויות הן של שר המשפטים. יש הסתייגות אחת של שר המשטרה. והם אינם כאולם. אני מעמיד להצבעה את הסתייגותו של שר המשפטים לסעיף 4. אני מציע להצביע בהרמת יד.

ה צ ב ע ה

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 4 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 4 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

לסעיפים 5 עד 9 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 5 — 9 נתקבלו.

היו"ר ש' דיין:

סעיפים 5 עד 9 נתקבלו כהצעת הוועדה.

לסעיף 10 — הסתייגות לשר המשפטים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 10 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה, ולפיכך אני מעמיד את הסעיף להצבעה כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

לסעיף 11 — הסתייגות לשר המשפטים. מי בעדה?

ה צ ב ע ה

ההצעה של שר המשפטים לסעיף 11 לא נתקבלה.

ה צ ב ע

סעיפים 15 — 18 נתקבלו.

היו"ר ש' דיין:

לסעיף 19 — הסתייגות לשר המשפטים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של שר המשפטים לסעיף 19 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

חברי הכנסת, לפי הנספח ללוח ההסתייגויות, יש הסתייגות גם לשר המשפטים לסעיף זה. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של שר המשפטים לסעיף 19 נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

התיקון של שר המשפטים לסעיף 19 נתקבל, ולפיכך אני מעמיד את הסעיף להצבעה עם התיקון של שר המשפטים.

ה צ ב ע

סעיף 19, כהצעת הוועדה ועם התיקון שנתקבל, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 19 נתקבל עם התיקון של שר המשפטים.

לסעיפים 20 ו-21 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע

סעיפים 20 — 21 נתקבלו.

היו"ר ש' דיין:

סעיפים 20 ו-21 נתקבלו. ובכן, החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב — 1992, עם ההסתייגות של שר המשפטים לסעיף 19 שנתקבלה, נתקבל בקריאה שנייה. יושב-ראש הוועדה, האם יש לך מה להוסיף?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מבקש להצביע על החוק בקריאה שלישית.

היו"ר ש' דיין:

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את החוק כולו, עם ההסתייגות של שר המשפטים שנתקבלה.

ה צ ב ע

חוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

תודה. החוק נתקבל גם בקריאה שלישית.

כג. הצעת חוק לחיקון פקודת הנוזיקין (מס' 7), התשנ"ב — 1992 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' דיין:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק לחיקון פקודת הנוזיקין (מס' 7), התשנ"ב — 1992, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית את הצעת החוק לחיקון פקודת הנוזיקין (מס' 7), התשנ"ב — 1992. החוק נדון בכנסת בקריאה ראשונה ביום ו' באדר א'. החוק מוגש בצירוף הסתייגויות לקריאה שנייה ושלישית.

מקורו של חוק זה בהצעת חוק פרטית של חבר הכנסת אברהם בורג. עניינו של החוק — פגיעה בכני אדם על-ידי כלבים. הוועדה הגיעה למסקנה, שאם כלב פוגע באדם ונושך אותו, צריך — — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

ומה אם אדם פוגע בכלב?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אגיע לזה, חבר הכנסת רביץ. זה גם כן חלק מהחוק, ויש פה הסתייגות חשובה מאוד.

אברהם רביץ (דגל התורה):

זה מאוד אקטואלי.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

על כל פנים, אם כלב נושך אדם ופוגע בו, הבעלים של הכלב, או מי שמחזיק בו דרך קבע, אחראי אחריות מוחלטת כלפי הנפגע.

אברהם רביץ (דגל התורה):

גם לפי ההלכה זה כך.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אין צריך הנתבע להוכיח רשלנות חוץ משני מקרים: התובע עצמו התגרה בכלב וגרם לתקיפה, או שהוא הסיג גבול במקום ובחצר שבו נמצא הכלב, למשל הוא פורץ.

אברהם רביץ (דגל התורה):

לא שמעתי היטב.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא מסיג גבול, פורץ, נכנס לחצרו של אדם, ואז נשך אותו כלב. מקרה אחר הוא, שאם הוא תוקף את הבעלים של הכלב והכלב חש להגנת בעליו. בכל המקרים האחרים, חוץ ממקרים אלה, האחריות היא אחריות מוחלטת וזה תיקון לפקודת הנוזיקין.

ה צ ב ע

החיקון של חבר הכנסת מ' שחל לסעיף
(א41) לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות של חבר הכנסת שחל לא נתקבלה.

לחיקון סעיף 41 יש גם כן הסתייגות של חבר הכנסת
כשה שחל. מי בעד? מי נגד?

ה צ ב ע

החיקון של חבר הכנסת מ' שחל לסעיף
(א41) לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

שר המשפטים מציע גם כן הצעה במקום סעיף 41.
מי בעד ההסתייגות של שר המשפטים? מי נגד?

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני בעד.

ה צ ב ע

ההצעה של שר המשפטים לסעיף (א41)
לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה. אנחנו נצביע כעת על סעיף 1 לפי
הצעת ועדת החוקה, חוק ומשפט בקריאה שנייה. מי בעד?

ה צ ב ע

בעד סעיף 1. כהצעת הוועדה — רוב

נגד — 1

סעיף 1. כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

החוק לחיקון פקודת הנויקין (מס' 7). התשנ"ב — 1992.
נתקבל בקריאה שנייה.

אנחנו ניגשים לקריאה שלישית. מי בעד החוק כהצעת
הוועדה בקריאה שלישית? מי נגד?

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני נגד.

ה צ ב ע

חוק לחיקון פקודת הנויקין (מס' 7).
התשנ"ב — 1992, נתקבל.

קריאה:

גם אני נגד.

היו"ר ש' דיין:

טוב, זה לא מוסיף הרכה.

החוק לחיקון פקודת הנויקין (מס' 7). התשנ"ב — 1992.
נתקבל בקריאה שלישית. יישר כוח, כבוד היושב־ראש.

יש פה הסתייגויות שאני מבקש שלא לקבלן: שתיים הן
של חבר הכנסת משה שחל, ואחת — של שר המשפטים.
תודה רבה.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
היתה גם הסתייגות שלי.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
שלך — לא; לא לחוק זה, אתה מדבר על חוק אחר.

היו"ר ש' דיין:
זה לא מופיע.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא, החוק של בורג.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
בחוק הזה לא היתה לך הסתייגות, חבר הכנסת פורז.

יוסי שריד (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מה אומרות ההסתייגויות, במלה אחת?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
שר המשפטים רוצה שאנחנו נבטל את האחריות
המוחלטת אם נאמר שהאדם הכניס את עצמו לתחום הסיכון
מרצונו. אבל אנחנו אמרנו: איך הוא יכול להכניס את עצמו
לתחום הסיכון מרצונו? מה זה "מרצונו"? עובר כלב שנושך,
הוא הולך ליד הכלב. אם יש לו זמם, אין בעיה ולכן אין סיכון.
הרי אם אתה עובר ליד כלב והכלב תוקף אותך, הוא תוקף
אותך: אתה רשאי ללכת ולהתקרב לכלב.

שרה דורון (הליכוד):

ואם אתה נכנס לחצר?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
בזה אמרנו, שהאחריות המוחלטת לא חלה.

ואם הוא התגרה בכלב או שהוא הסיג גבול, האחריות
המוחלטת לא חלה. אותו דבר גם אם הוא תקף את בעליו.

יוסי שריד (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מה ההסתייגויות של חבר הכנסת שחל?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
הוא מציע שהמלים "מי שמחזיק בכלב דרך קבע" יימחקו.
שזה יחול רק על בעלים. אבל אז לא תדע מי הבעלים שלו. יגיד
לך הבעלים: אני לא הבעלים, אדם אחר הוא הבעלים. הכלב
נושך: יגידו: על מי נטיל אחריות? על-פי החוק, אם רק על
הבעלים, משמעות הדבר שאם אדם מתכחש לבעלותו ויגיד:
אני לא הבעלים, לא רכשתי אותו, די לנו שהוא מחזיק בכלב
דרך קבע ויש עליו אחריות.

היו"ר ש' דיין:

תודה. יש הסתייגות של חבר הכנסת משה שחל לסעיף 1
(א41). הוא איננו באולם ולא נימק.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני זוכר שהייתי בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני וחבר
הכנסת רובינשטיין הסתייגנו ואמרנו שאם יש התערבות של צד
שלישי — — —

היו"ר ש' דיין:

את ההסתייגות שלך, חבר הכנסת אברהם פורז, אני
לא רואה.

לסעיף 1 יש הסתייגות של חבר הכנסת משה שחל. מי בעד
ההסתייגות של חבר הכנסת משה שחל? מי נגד?

כד. הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992 *
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' דיין:

הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשנ"ב — 1992.
בבקשה, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית את חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992. זו הצעת חוק פרטית, היא באה לפתור בעיה מרכזית שנוצרה לאחרונה, שקיים איסור, 150 יום לפני תקופת הבחירות, לשדר שידורי תעמולה בטלוויזיה, בקולנוע, ועל-פי הפרשנות שניתנה — גם ברדיו. היה הכרח למצוא תיקון דחוף והחלטנו כדלקמן: האיסור הכללי של שימוש בתעמולת בחירות — הכללי, לא של שידור בטלוויזיה, ברדיו ובקולנוע, אלא של כל דרכי תעמולה אחרות — יקוצר מ-150 ל-90 יום. פה יש שתי גרסאות: גרסה אחת שלי — יקוצר ל-90 יום; גרסה שנייה של חבר הכנסת ליכאי — יישאר ל-150 יום.

התיקון השני הוא, שאותו איסור של ניהול תעמולה בטלוויזיה ובקולנוע יצומצם לטלוויזיה ולרדיו, כפי שגם היום זה מפורש למעשה, והוא יחול רק לתקופה של 60 יום, חודשיים. האיסור הקיים היום בחוק, שלא מרשים לכלול או לא מרשים לשדר שידורים שבהם מופיעים אנשים שהם מועמדים לכנסת, נשאר כמות שהוא היום, 30 יום בלבד.

יש פה רק שתי גרסאות: אין הסתייגויות.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, אפשר להעיר?

היו"ר ש' דיין:
בבקשה.

יאי צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
רק חוספת קטנה לדברים שאמר חבר הכנסת לין. נדמה לי שזה נשמט, חבר הכנסת לין, שהאיסור לגבי הטלוויזיה, הפעם כוונתו היא לא רק לטלוויזיה הממלכתית אלא לכל טלוויזיה כאשר היא.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
לכל טלוויזיה. גם קודם זה היה כך. חשבנו לתקן את זה בקריאה הראשונה והשארנו את המצב הקיים היום: לכל טלוויזיה.

היו"ר ש' דיין:

מה זאת אומרת "לכל טלוויזיה"?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
איסור מוחלט של שידורי תעמולה בטלוויזיה או ברדיו.

היו"ר ש' דיין:

טלוויזיה ממלכתית? ערוץ?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כל טלוויזיה.

היו"ר ש' דיין:

אדם, יש לו בבית מכשיר וידיאו, מותר לו לראות מה שהוא רוצה?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
מותר לך לראות הכול. מדובר על שידור, לא על "לראות".

היו"ר ש' דיין:

חשבתי שמדובר על המכשיר עצמו.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה לא שידור.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אבקש להצביע קודם כול על שתי הגרסאות, גרסה א' וגרסה ב', 90 יום או 150 יום, ולאחר מכן לאשר את החוק.

היו"ר ש' דיין:

אנחנו ניגשים כעת, רבותי, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. קודם כול נצביע בעד גרסה א' ובעד גרסה ב' של החוק.

שרה דורון (הליכוד):

אפשר להבין מה אומרת גרסה א' ומה אומרת גרסה ב'?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
גרסה א' — 90 יום; גרסה ב' — להשאיר 150 יום.

אברהם רביץ (דגל התורה):
גרסה ב' מחמירה יותר.

היו"ר ש' דיין:

כן, גרסה ב' מחמירה יותר.

מי בעד גרסה א'? מי נגד? תודה. מי בעד גרסה ב'? מי נגד?

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זו הצעה אחת מול השנייה.

היו"ר ש' דיין:
נכון.

ה צ ב ע

בעד גרסה א' לסעיף 1 — רוב

בעד גרסה ב' לסעיף 1 —

גרסה א' לסעיף 1 נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

גרסה א' נתקבלה.

מי בעד סעיף 1 בגרסה א'? מי נגד?

ה צ ב ע

סעיף 1 בגרסה א' נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 1 בגרסה א' נתקבל.

לסעיף 2 אין הסתייגויות, ואנחנו נצביע על סעיף 2.
מי בעד סעיף 2 כהצעת הוועדה? מי נגד?

אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שלישית על חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992, סעיף 1 עם גרסה א', וסעיף 2 שלא היו לו הסתייגויות. מי בעד החוק בקריאה שלישית? מי נגד?

ה צ ב ע ה

חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 9),
התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

החוק התקבל בקריאה שלישית, בשעה טובה ומוצלחת.

ה צ ב ע ה

סעיף 2 נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל בקריאה שנייה.

אנחנו עוברים לקריאה שלישית. חבר הכנסת אוריאל לין, אתה לא מתנגד?

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אפשר להעביר.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה, אדוני.

כה. הצעת חוק לתיקון פקודת הכלכלה (מס' 4), התשנ"ב — 1992 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני רוצה לדעת לפי מי להצביע, כי אני לא מצוי.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רן כהן, כבר היתה הצבעה על החוק, אבל היו טעויות, ולכן אנו מצביעים עליו שנית. פשוט נשמטו סעיפים מספר בהצבעה, ולכן אנחנו חוזרים ומצביעים בקריאה השנייה ולאחר מכן בקריאה השלישית.

מי בעד הסעיפים 1 ו-17? אין להם הסתייגויות. נא להצביע.

ה צ ב ע ה

בעד סעיפים 1 ו-17 — רוב
נגד — אין

סעיפים 1 ו-17 נתקבלו.

היו"ר ש' דיין:

חוק לתיקון פקודת הכלכלה (מס' 4), התשנ"ב — 1992, נתקבל בקריאה שנייה, ברוב קולות וללא התנגדות.

אנו ניגשים להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד החוק? נא להצביע.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — רוב
נגד — אין

חוק לתיקון פקודת הכלכלה (מס' 4),
התשנ"ב — 1992, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ללא מתנגדים נתקבל החוק, ואני מדגיש: מסעיף 1 עד סעיף 17 — כדי שלא תהיה אי-הבנה.

היו"ר ש' דיין:

אני מזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט בנושא הצעת חוק לתיקון פקודת הכלכלה (מס' 4), התשנ"ב — 1992, בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אתמול אישרה מליאת הכנסת את החוק לתיקון פקודת הכלכלה (מס' 4). בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. לדאבונו הרב, בגלל לחץ הזמן, לא הונחו הסעיפים 11 ו-17. אני מבקש לאשר את הסעיפים האלה.

על-פי סיכום עם מזכיר הכנסת, יובאו להצבעה הסעיפים האלה בקריאה שנייה, ולאחר מכן תיערך הצבעה בקריאה השלישית על החוק כולו, לרבות סעיפים אלה, ואז תימסר הודעה שהחוק יפורסם במשולב, כפי שהתקבל בקריאה השלישית החוזרת. תודה.

היו"ר ש' דיין:

אנחנו נצביע על כל הסעיפים בקריאה השנייה, ולאחר מכן על החוק בקריאה שלישית. ההצעה להצביע על כל הסעיפים היא הצעתו של מזכיר הכנסת, כדי שלא תהייה לאחר מכן אי-הבנות.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
בבקשה.

היו"ר ש' דיין:

להצעת החוק אין הסתייגויות כלל ועיקר, ולכן נצביע על הסעיפים 1 ו-17 בחוק לתיקון פקודת הכלכלה (מס' 4), התשנ"ב — 1992.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כל סוגי הכלכלה?

היו"ר ש' דיין:

אני מניח.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אולי אפשר לברר כמה אנשים כאלום מצויים בחוק הזה?

עדנה סולודר (העבודה):

כבר דנו בו אתמול.

כו. הצעת חוק הלוואות לדירור (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' דיין:

אנו עובדים להצעת חוק הלוואות לדירור (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יציג את החוק יושב־ראש ועדת הכספים. בבקשה.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא סוף סוף לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הלוואות לדירור (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992, הכולל שלושה תיקונים עיקריים.

ברשותך, אדוני היושב־ראש, היות שהשעה מאוחרת והתיקון הזה כל כך ידוע, ואני מניח שחברי הכנסת יודעים אותו לפרטיו — — —

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

לא, אנחנו לא כל כך מבינים את הדקויות של החוק הזה.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):

אתה לא מבין את הדקויות? אם לא הכנת עד עכשיו, מסופקני אם גם אחרי דברי אתה חבין. חבר הכנסת צבן, לכן, חבל לי על המאמץ. אבל אני מניח שאתה דיברת מתוך ענווה יתירה, זה כן מוכן לך.

על כל פנים, אדוני היושב־ראש, אני שמח שאני יכול סוף־סוף להביא לכאן את התיקון הזה, שכל העם מחכה לו. גם היום, בוועדת המשנה בראשותו של חבר הכנסת מיכאל איתן, ישבו נציגי כל הגורמים כענף הבנייה, נציגי העולים, נציגי הקבלנים, נציגי הבנקאים, וכולם זעקו את הזעקה הגדולה והמרה, למה מתמהמהים, למה מחכים.

גם אני לא מבין למה חיכו עד עכשיו, למה עיכבו את החוק. זה לא היה לפי טעמי ולא לפי דעתי. אבל עכשיו, כאשר משרדי הממשלה הורירו את ההסתייגות שלהם מהחוק, אני בשמחה ובששון מביא למליאת הכנסת לאישור את החוק הזה, על כל סעיפיו, והיות שיש גם הסתייגויות — על כל הסתייגויותיו.

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אמרתי שאני לא רוצה להאריך ולפרט, אף שיש לי לומר כמה דברים, אפילו עיקריים, ואני מוותר גם עליהם. אבל אני לא יכול לרדת מן הבמה הזאת בלי להביע את הזעזוע שלי על הפיגוע הנורא, הנפשע, המזוויע, המרושע, בשגרירות ישראל בבואנוס־אייירס, וגם על הפיגוע היום ביפו. השם ייקום דמם של הקורבנות, של כל היהודים שנפגעו בגלל היותם יהודים. מכאן אנחנו מאחלים ומברכים בכרכת החלמה מהירה את כל הפצועים.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה, אדוני יושב־ראש ועדת הכספים. חבר הכנסת צבן, יש לך הסתייגות, בבקשה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

יש לי כמה הסתייגויות.

היו"ר ש' דיין:

אתה רוצה לנמק את כולן יחד?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כן.

יעקב שמאי (הליכוד):

בשביל מה הסתייגות עכשיו, כשעות אלה? עזוב את זה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לצרף כדברי את הרגשת הזעזוע הנוסף היום על המעשה הנורא בבואנוס־אייירס. אנחנו עדיין לא יודעים את כל פרטי הפשע המחריד הזה ומי עומד מאחוריו. אבל המלים פשוט כלות והולכות ומאבדות ממשמעוּתן. אני אסתפק רק ברגשי ניהומים לאבלים ובאחולי החלמה לפצועים.

חברי הכנסת, כולנו יודעים כיצד היו הורטו ולידתו של החוק הזה. אנחנו נמצאים במצב שבו גם אנשים שמעוניינים במתן הטבות סוציאליות, לאנשים הזקוקים לשיכון, אינם יכולים לעשות זאת בלב שלם, מכיוון שמתחת לכסות הכללית של סיוע לזקוקים לשיכון מסתתרים שני עניינים, שלטעמנו אינם ממין העניין.

הדבר האחד הוא שיכונים במקום שהחוק הישראלי לא חל עליו, כלומר, כחלק מחלה"ך של סיפוח זוחל. הדבר השני הוא שיכונים בשכונות מיוחדות, בדרך כלל של חרדים, שענינו איננה צרה בהם, אלא שלפעמים אופן ההתארגנות, אופן חלוקת הזכויות והשאלה של עמידה בקריטריונים אוניברסליים־כלליים כשאר המשתכנים — כל אלה אינם מקוימים.

לכן, כהסתייגות מרכזית אנחנו רואים את ההסתייגות לסעיף 2, ובה אנחנו מציעים לומר את שלושת הדברים הבאים: האמור בסעיף 7 המוצע יסומן ("א"), ואחריו יבוא: ("ב) חלקה של ההלוואה העומדת בהלוואות מקום ייקבע גם בהתחשב בסיווג הסוציאלי. (ג) לא תינתן הלוואה מיוחדת במקום שאין חלים בו המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל. (ד) לא יינתן מענק כחלק מהלוואות מקום למי שיש לו דירה בבעלות או כחכירה לדורות". אני חושב שאלה שלוש הסתייגויות, שלושה סעיפים, שהם חיוניים לחוק אשר כזה. תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה.

חבר הכנסת שמעון שטרית לא נמצא. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן. אתה מנמק את כולן, כן?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כן, אדוני.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. בבקשה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, חברות וחברי הכנסת, אני משער שתחושותי, כתחושת כולנו כאן, היא של אבל כבד ושל זעזוע עמוק לנוכח שני מעשי הרצח המתועבים, זה ביפו — כולנו ראינו לפני כמה דקות את התמונות, את הזוועה, את הבהלה — שנעשה כידי רוצח מתועב, וגם הפיצוץ בשגרירות שלנו בבואנוס־אייירס, והלוואי שהיו נפגעים מעטים ככל האפשר. אני חושב שכולנו משתתפים מכאן באבל המשפחות, וגם מאחלים רפואה שלמה ככל האפשר לפצועים. הלוואי שלא נדע עוד מן הדברים הנוראים הללו, שמשום־מה מלווים את חיינו יותר מדי; והאסונות הולכים ומתגברים.

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
ברשות היושב־ראש.

היור' ש' דיין:
אם אתה תסכים להשיב.

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
בבקשה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
אני רוצה לשאול אותך שאלה ברורות טובה: ברכס שועפאט
ניתנו הטבות גדולות יותר מאשר בנווה־יעקב?

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
חבר הכנסת הלפרט, רכס שועפאט נמצא בדיק 100 מטר
מהבית שבו אני גר. זה המקום הכי מבוקש בירושלים. ערך
הקרקע שם קופץ מדי שנה ב־20% — 25%. דירה שם מבוקשת
היום יותר מאשר דירה במבשרת־ציון. שכונת הפאר של
ירושלים. אתה משווה את השכונה הזאת עם נווה־יעקב?
באמת, רבותי, הרי יש גבול לכל דבר. אין עוד רכס קרוב יותר
למרכז־ירושלים מאשר רכס שועפאט. אז איך אתם משווים?

אברהם רביץ (דגל התורה):
אפשר לשאול אותך משהו?

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני רק מבקש לסיים משפט אחד, חבר הכנסת רביץ.
אתם יודעים מה? אני רוצה להגיד לכם משפט אחד. יכול
להיות שבזכות אלה שתורתם אומנותם ובזכות אלה
שמתפללים למעננו כל החיים ובזכות אלה שבכלל לא רואים,
לא רובה ולא מלחמה ולא קרב ולא שום דבר אחר אנחנו חיים.
יכול להיות שאת הזכות הזאת מותר לתרגם בכסף. אגב, אני
עוד לא שמעתי מין דבר כזה, אבל יכול להיות שאתם רוצים
לתרגם את הזכות הזאת לכסף. תלכו בבקשה ותבקשו את הכסף.
הזה ישריות בגין הזכות, אבל לא בזכות הכוח והאונס הפוליטי.
כי זה מה שעשייתם.

והדבר האחרון, אדוני היושב־ראש — — —

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — — הטלוויזיה הפוליטית שלך.

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
ידידי, חברי הכנסת, אין פה טלוויזיה בכלל.

אברהם רביץ (דגל התורה):
המפלגה שלך כאן, אל תיתמם. אתם הזמנתם את
הטלוויזיה. הוא מגבב שקרים על גבי שקרים כדי להופיע.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
הטלוויזיה שלנו?

אברהם רביץ (דגל התורה):
כן, זה שלך — — —

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אבל, חבר הכנסת רביץ, אתה לא שוקל דבר אחד.

אברהם רביץ (דגל התורה):

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אם זאת הטלוויזיה שלי, למה אתה משחק לידי?

היור' ש' דיין:
נכון.

אדוני היושב־ראש, בתחילת הדיון הזה הייתי מבקש
לפנות לחבר הכנסת הרב פלדמן, יושב־ראש ועדת הכספים,
ולבקש ממנו שיאמר לנו בגילוי לב, כיצד נסללה הדרך
להעלאת החוק הזה היום, מה העסקה שנרקמה בינך לבין
האוצר, כמה קיבלו אותן קבוצות שעליהן נלחמנו, ברכס
שועפאט ובאזור פתח־תקווה. אולי באמת הגיע הזמן שייאמר
מה נעשה בכספים של העם הזה, לפחות מעל השולחן ובגלוי,
ואם אין נותנים לכם בסתר ואם אין אתם לוקחים בסתר, אין
שום סיבה שהכספים יהיו נסתרים. הדברים צריכים להיאמר
כאן, בגלוי, באומץ לב ובפני כל העם.

אדוני היושב־ראש, עובדה היא שבחודשיים האחרונים
היינו עדים למעשה בלתי נסבל, שבו נדרשה מערכת התקציב
הישראלית לממן שתי קבוצות אוכלוסייה — לחלוטין שלא על
רקע סוציאלי או חברתי או של נזקקות, אלא רק על רקע של
מעשה סחטנות פוליטית מצד המתנחלים.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תירשה לי, הלווא אתה לא מקשיב.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
הלווא לא שמעת, ככלל עוד לא הגעתי אליך.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אבל, הרב הלפרט, עוד לא הגעתי אליך. לפחות תקפון
כשאני אגיע אליך.

קבוצה אחת היא קבוצה של מתנחלים שהצליחו באמת
להגדיל את ההטבות בסדרי גודל מדהימים, כאשר קבוצות
אוכלוסייה חלשות בתוך מדינת ישראל הן עדיין נזקקות. היום
חייל צה"ל שגומר את הצבא ובא לשכור דירה, מתחתן או
לא מתחתן, צריך לשלם מאות דולרים כדי לשכור דירה הכי
פשוטה בעולם. ושם זוכים כתנאי הפקר, בהטבות אדירות.
זה הקטע הראשון.

והקטע השני הידוע הוא הקטע של אותן קבוצות
אוכלוסייה שגם לא משרות בעבא כרוכב הגדול. חלקן — כן,
רובן — לא, ולמרות הכול הן משוות את התנאים שלהן כמעט
לתנאים של יישובי ספר מבחינת התביעה. הרי על מה היה
הוויכוח ברכס שועפאט? מה, אנחנו לא יודעים איפה אנחנו
חיים? הרי בבדיחות הדעת הצעתי לכם בוועדת הכספים: תיתנו
לנו את רכס שועפאט. היינו ארבעה חברי כנסת: דן חינוך,
אריאל ויינשטיין, שמעון שטרית ואני, ארבעה ירושלמים. תנו
לנו את זה בלי ההטבות, ואנחנו מיליארדרים לכל ימי חיינו.
ולמרות הכול אתם לא הסתפקתם בתנאים ההם ורציתם עוד,
עוד ועוד לנזקקים.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

חן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה הדבר האחר.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
אני רוצה לשאול שאלה, חבר הכנסת חן כהן.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
הרי היא תראה אותך צועק, כועס.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תרשה לי עכשיו להגיד לך דבר שמייד ירגיע אותך לגבי
הטלוויזיה לפחות.

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — — אם אתה תשמע דברי אמת, אז לא תדבר
שטויות.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני אומר היום דברים שכדרך כלל אינני אומר? אני אומר
היום דברים שכדרך כלל אני אומר את היפוכם? תמיד אני ממש
מנשק אותך ואת חבריך שמשמטים מהצבא, ורק היום אני
ממציא את העניין? היום אני חוקף כפי שאני חוקף כל יום. אז
למה אתה אומר לי שיש או אין טלוויזיה? אני רוצה לסיים.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תאמין לי, אם ארצה להצטלם מעל הדוכן הזה, לא תהיה
לי בעיה לומר את הדברים הכי בוטים.

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — — אתה נושא דגל הבעיות החברתיות, אז מה אתה רוצה?
שארם שלא שירת בצבא לא יגור בדירה? מה הקשר?

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני סגן שר הבינוי והשיכון, אילו שמעת את דברי
הראשונים, שאמרתם כרגע מעל הדוכן, היית שומע שאני נלחם
למען קריטריונים סוציאליים. לעניין הזה מבחינתי חרד או דתי
עם כיפה סרוגה או חילוני — אין זה משנה. אני מאוד מבקש
שלעניין הזה נתיישר. שאתה ואני נבוא ונלחם כאן על
קריטריונים חברתיים, ולא על מי שכן חובש או מי שלא חובש.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
חבר הכנסת רביץ, אתה מוכן לקום פה ולהגיד — — —

אברהם רביץ (דגל התורה):
לזה אני מסכים.

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לעניין הזה אני לא אסכים שיקפחו לא דתי ולא חילוני,
באותה מידה. תשאל את הרב פרוש מי נלחם למען עובדים
דתיים. את זה החמצת. אני גא על מה שאני בעניין הזה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אולי תשמע אותי?

אני מסיים, אדוני היושב ראש, בדבר אחד. רבותי חברי
הכנסת, יש תיקון שאנחנו מוסיפים אותו אחרי סעיף 1, ובו
אנחנו אומרים: "על אף האמור בכל חוזה, כל הלוואה לדירור
שניתנה בהכוננת הממשלה" — שימו לב, רק בהכוננת
הממשלה — "אף לפני יום תחילתו של חוק זה, תישא, מיום
התחילה האמור, הפרשי הצמדה למדד שצוין בה בשיעור שלא
יעלה על 80% מעליית אותו מדד, ואוצר המדינה ישפה את
התאגיד הבנקאי המלווה בשל כל הפרש בין השיעור האמור
לבין השיעור שצוין בחוזה ההלוואה".

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — —

יעקב שמאי (הליכוד):
עם המענק או בלי המענק? פעמיים?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אבל, אדוני היושב ראש, עם כל הכבוד, יש לי רשות
הדיבור, אני עונה, אני אדיב, אני הכול, אבל אי אפשר ליצור
מצב הפוך, כאילו אתה מדבר מכאן ואני נשארתי על הספסל.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תאמין לי, זה יתברר בתוך דקה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
— — —

יעקב שמאי (הליכוד):
הלווא את החוק לא צריך אם הם מסכימים ל-80%.

היו"ר ש' דיין:
רבותי, רק רגע, אני רוצה לתקן פה משהו.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כל מטרותי של סעיף זה היא לעשות צדק גם עם אלה
שקיבלו את ההלוואות לפני חוק המשכנתאות שאותו חוקקנו
יחד, חבר הכנסת שמאי. אני סבור שאם כבר הרב פלדמן דאג
כל כך, ואם חבר הכנסת רביץ דאג כל כך, לאותם תלמידי
ישיבות שיקבלו את ההטבות הללו, מן הראוי בוודאי ובוודאי
לדאוג לכך, שאלה ששירתו בצבא לפני תחילתו של החוק הזה
יקבלו באותם תנאים, ולא פחותים מהם.

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — —

על כן, אני מפציר בכם, רבותי חברי הכנסת, נצביע בשביל
התיקון הזה — החוק יעבור; לא נצביע בשביל התיקון הזה —
מבחינתי החוק הזה לא יעבור. תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:
אני חייב להגן גם על חבר הכנסת רן כהן, בפרט כשהוא
נמצא כאן. הרבה מפלגות גם הביאו טלוויזיות וגם צילמו. אז
אני מבקש, רבותי, שלא להעלות נושא זה, בין שמדובר בחבר
הכנסת רן כהן ובין שמדובר בחבר כנסת אחר. נא לא להתווכח
עכשיו על הנושא.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
הם לא נותנים לי לגמור.

היו"ר ש' דיין:
אני חייב להגן גם על חבר הכנסת רן כהן, בפרט כשהוא
נמצא כאן. הרבה מפלגות גם הביאו טלוויזיות וגם צילמו. אז
אני מבקש, רבותי, שלא להעלות נושא זה, בין שמדובר בחבר
הכנסת רן כהן ובין שמדובר בחבר כנסת אחר. נא לא להתווכח
עכשיו על הנושא.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
הם לא נותנים לי לגמור.

היו"ר ש' דיין:
אני חייב להגן גם על חבר הכנסת רן כהן, בפרט כשהוא
נמצא כאן. הרבה מפלגות גם הביאו טלוויזיות וגם צילמו. אז
אני מבקש, רבותי, שלא להעלות נושא זה, בין שמדובר בחבר
הכנסת רן כהן ובין שמדובר בחבר כנסת אחר. נא לא להתווכח
עכשיו על הנושא.

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
חבר הכנסת רביץ, בכל התרבות אני מבקש ממך. הלווא מה
אתה מתכוון לומר?

אברהם רביץ (דגל התורה):
— — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
רגע, תרשה לי.

אברהם רביץ (דגל התורה):
תרשה לי — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת שמאי, יש לך הסתייגות. אתה רוצה?

יעקב שמאי (הליכוד):

לא.

היו"ר ש' דיין:

אתה מוריד אותה?

יעקב שמאי (הליכוד):

הורדת.

היו"ר ש' דיין:

חברת הכנסת סולודר, יש לך הסתייגות.

עדנה סולודר (העבודה):

מוותרת.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת יוסי גולדברג, בבקשה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, אנחנו נשב פה היום עד הסוף המר?

היו"ר ש' דיין:

קשה מאוד להיפרד מחברי הכנסת.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, החוק המובא לפנינו בא לתקן עיוותים ובה להטיב עם זוגות צעירים. אני מבקש, אדוני היושב־ראש, שאני אוכל להשמיע את הרברים, כי ארצה לאחר מכן לראות את המצביעים.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת הלפרט.

יוסף גולדברג (הליכוד):

חברי הכנסת, החוק הזה בא להגן על אנשים שרוצים לבנות כמזפחה־רמון, כירוחם, בשלומי ובמעלות, והוא היה אמור להגן על המשפחה של אביה אליאזרה, כי המשפחה שלה ניצלה בזכות הבנייה הביטחונית.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת הלפרט.

יוסף גולדברג (הליכוד):

חבר הכנסת רן כהן, כדאי שתשמע, זה נושא שקרוב ללבך.

אנחנו נמצאים לאחר אירועים ביטחוניים ופיגועים, ולפני שבועיים ידענו "קטטשוות". אם יוחלט על פעילות צבאית כזאת או אחרת, שוב יהיו יישובי הצפון תחת אש, ואז יאמרו חברי הכנסת: ידנו לא היתה בקביעה הזאת. לא ידענו. אני אומר לחברי הכנסת הנוכחים פה, יש פה הסתייגות שבאה להעניק הגנה לילדי הצפון. אם תתעלמו מכך בהצבעה, אתם הסרתם בהצבעה הזאת את המגן מילדי הצפון, ושוה יהיה ברור. כי לא במקרה הנושא נדחה ונדחה והגיע להכרעה בערב זה. אני מדגיש, המענק הביטחוני שנמצא פה בין הסעיפים — — —

היו"ר ש' דיין:

לאיזה סעיף אתה מתכוון?

יוסף גולדברג (הליכוד):

אחרי סעיף 2. המענק הביטחוני מופיע בהסתייגות שלי. ב־7. אני אפריד בין 7א ל־7ב, כדי שאיש לא יוכל לומר:

לא ידעתי. אני מודיע, שהציבור ידע, שהמענק הביטחוני לא רק שהוא קוצץ בתקציב המדינה, אלא גם חברי הכנסת שזה הובא בפניהם תמכו או שלא תמכו בהגנה על ילדי הצפון.

מאחר שיש פה הסתייגויות נוספות שלי, אשר באות להעדיף את היישובים המרוחקים, כמזפחה־רמון וירוחם, על בנייה במרכז־הארץ ואת הגליל הרחוק, אני אבקש להצביע גם עליהן.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אבל זה כולל גם את היישובים ביהודה ובשומרון, באריאל.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אבל אני שם את הדגש והעיקר, חבר הכנסת רן כהן, בנושא של המענק הביטחוני. ביום פיגועים כפי שידענו היום ולפני שבועיים, יהיה ברור לחברי הכנסת, שמי שלא יתמוך, נותן ידו להסרת מיגון מילדי הצפון.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אבל זה לא ילדי הצפון. זה גם כל ההתנחלויות.

יוסף גולדברג (הליכוד):

לא, אני אתקן אותך, חבר הכנסת רן כהן. אני מדבר על סעיף 7ב. מדובר על הגדרת יישובי קו העימות. יישובי קו העימות בהחלטת הממשלה הם היישובים בגבול לבנון בצפון. אני מדבר על 7ב, שאותו הדגשתי, ופה הארתי את עיניהם של חברי הכנסת. תודה רבה, אדוני היושב־ראש.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי גם אני רוצה להצטרף להבעת התנחומים למשפחות בארץ ולמשפחות בשגרירות בחוץ־לארץ, ולאחל הבראה לפצועים.

בהקשר זה, של הביטחון, אני רוצה להצטרף להסתייגות שהעלה כרגע חבר הכנסת יוסי גולדברג בקשר ל־7א ול־7ב. זה חודשים, מאז נדון התקציב, אנחנו תובעים את החזרת המענק הביטחוני, שניתן במשך שנים לאותם יישובים שכחוק חייבים לבנות בנייה ביטחונית. רק לפני שבוע, בסיוור של ועדת הכספים, ראינו עד כמה נחוצה שם בנייה ביטחונית.

בקיצוץ האדמיניסטרטיבי של כל התקציב קוצץ גם התקציב הזה של המענק הביטחוני. מאחר שעד עכשיו לא מומשה חביעתו להוסיף את המענק הביטחוני הזה, אין לנו ברירה אלא להוסיף אותו בחוק.

אני פונה אל כל חברי הכנסת הנוכחים כאן שיצטרפו להסתייגות הזאת.

היו"ר ש' דיין:

תודה, בבקשה, אדוני יושב־ראש ועדת הכספים.

משה זאב פלדמן (יור' ועדת הכספים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני חשכתי שכל חברי הכית יעשו כמונו ויוותרו על הנאומים ועל הפולמוסים, כדי לקצר וכדי לזרז את התהליך וכדי שנוכל לסיים יותר מוקדם. אבל לצערי לא שעו להצעת.

אני רוצה להתייחס לארבע הסתייגויות. חבר הכנסת יאיר צבן, אני מוכרח לבקש את סליחתך כי חשדתי בכשרים. אני לתומי חשדתי שאתה כן מבין. אחרי דברייך אני התרשמתי שאתה צדקת, ואתה לא מבין. אם אתה יכול לעמוד מעל כמה זו

החוק לקראת הקריאה השנייה והשלישית בקצב חסר תקדים. ואתה שואל כמה זה עלה, כמה קיבלו.

ובכן, מה שקרה הוא פשוט מאוד. היות שיש גם קצת מצפון למשרדי הממשלה והם גם כן הבינו שלא ייתכן שהבית הזה יצא לפגרה בלי שהחוק מתקבל, כאשר כל כך הרבה אלפים מחכים לו, לכן הם אמרו: יהיה מה שיהיה. הם הורידו את העיכוב של משרד השיכון, והסכימו וביקשו ממני שאכן אעלה את זה לקריאה שנייה ושלישית. בשמחה ובששון עשינו זאת.

כמה זה עלה? זה לא עלה דבר.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה הכי גרוע.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
אתמול פנה אלי משרד השיכון לפני שהגיעו להסכם ולהבנה. עכשיו אני יכול לשמח אותך ולומר, שהגענו לטיפת הכנה עם משרד האוצר הערב הזה. אחרי שכבר העלינו את החוק על סדר-היום וכבר הודענו שהערב הזה נביא אותו.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כמה זה, 20,000?

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
תקשיב. אני רוצה לומר לך, לא כמה זה עולה, אלא כמה זה ירד. כמה הציבור הזה, מפני שהוא חרדי, מקבל פחות מכל ציבור אחר, מכל האחרים הסמוכים. זו השאלה, לא כמה זה עלה אלא כמה זה ירד.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כמה מקבלים בגבעת-המבחר?

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
אתה שוב צועק. אדון רן, אתה יודע שבועדת הכספים בעת צעקות אנחנו עושים הפסקת אבטיחים. פה במליאה לא מקובל דבר כזה.

ובכן, עכשיו לעניין. מה שהשגנו בהסכם, זו הכנה כלשהי עם משרד האוצר, שהציבור החרדי שעומד להקים את ביתו ברכס שועפאט, אשר רובו ככולו משתייך לשכבות מצוקה, למשפחות ברוכות ילדים, למשפחות עניות, אשר בכל קריטריון סוציאלי הוא זכאי לקבל סכסוד מקסימלי, אשר בכל קריטריון חברתי, חבר הכנסת אייר צבן, זכאי לקבל סכסוד מקסימלי; הם יקבלו פחות משליש ממה שהם מקבלים באתרים הסמוכים, נווה-יעקב ופסגת-זאב.

רן, אני מבין שאתה לפני בחירות וקשה לך להתגבר על יצרך, כאשר אתה רואה טלוויזיה או כשיש לך מיקרופון. אני מבקש בכל זאת טיפת אחריות ציבורית, טיפת מצפון. לא די שנשפך דם יהודי, או באים כאן להסית וללכות. תפסיקו את זה פעם אחת.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אם נשפך דם יהודי, אתה לא צריך לקחת כסף בשביל זה. לוקח כסף ומדבר על דם יהודי.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
תווכיח פעם אחת קצת אחדות, קצת אחווה, ותפסיק עם הצעקות. זה במה שנוגע להסתייגות של חבר הכנסת רן כהן.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
זה יוכיח אידיאולוגי, אנחנו רוצים להצביע.

ולהטיח בציבור החרדי שהוא אינו עומד בקריטריונים, אז לצערי אתה לא מבין. אתה לא יודע ולכן אתה אומר מה שאמרת. אילו הבנת, היית יודע היטב עד כמה הם עומדים בקריטריונים ועד כמה התביעות שלהם צודקות מכל זווית ראייה שהיא.

חבר הכנסת רן כהן, אני מוכרח לומר שישבתי בוש ונכלם כאשר שמעתי את דבריך.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
זה הדרי.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
עכשיו? עוד לא עברה שעה מפגיעה כזאת קטלנית, כשדם יהודי נשפך. אתה עומד כאן ומסית ומדיח, מלבה שנאה? איך אתה מעז לעשות דבר כזה? אין לך שום מצפון?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אולי תצטט מה שכן עשיתי. אתה נחשב חרד סוג ב', כי אתה שירתת בצבא.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
אני מבקש ממך, אולי פעם אחת יהיה לך האומץ הנפשי להודות שחטאת?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
חטאתי, שירתתי.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
עכשיו הזמן ללכות עוד שנאה?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אולי תגיד לנו מה העסקה? כמה כסף?

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
עכשיו הזמן לכן? אתה לא מתבייש?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כמה כסף?

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
בכל הזדמנות שיש לך מיקרופון אתה מנצל אותה —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, מה העסקה? למה אתה מתבייש להגיד אותה? תגיד לנו כמה כסף.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
— בדרכים חסרות הגינות פרלמנטרית. אתה חסר בוש: רק ללבות, להסית, להטיח האשמות — — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כמה כסף?

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):
בשביל להשמיץ, בשביל להטיל שיקוצים? אולי הגיע הזמן לטיפת נימוס, לטיפת תרבות, לטיפת דרך-ארץ, לטיפת יושר.

אני אשיב, אני אשיב לגופם של דברים. רצית לדעת כמה זה עלה, כמה קיבלו כדי שאפשר יהיה להעלות את החוק הזה היום. אני אגלה לך, טיפת סבלנות. קודם כול, להווי ידוע לך, שלא אנחנו עיכבנו את אישור החוק עד עכשיו. אנחנו היינו מוכנים כבר לפני שבועות רבים להביא את החוק לאישור בבית הזה, כפי שאנחנו זירזנו את הדין בוועדת הכספים והכנו את

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):

להסתייגות של חבר הכנסת יוסי גולדברג.

(צחוק באולם המליאה — חבר הכנסת רן כהן חובש כובע.)

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):

רן, חלף כך לא רק בפורים, כל השנה.

חברת הכנסת עדנה סולודר, בנוגע למענק הביטחוני

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רן כהן.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):

אני רוצה לומר לך שזה די מתאים לך, הולם אותך. אתה נראה עם זה אדם יותר נחמד.

היו"ר ש' דיין:

רבתי, יש גבול. אפשרתי דקה אחת בשביל האווירה הטובה. אני מבקש לסיים בכי טוב.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב ראש, אני אגיד לך בעברית פשוטה: אנחנו מפסידים את הרוכב כאן.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):

רק מלה אחת ביחס למענק ביטחוני: אני מסכים שזה נחרץ וחשוב, ואנחנו נקיים דיון מיוחד בוועדת הכספים על זה, אבל לא דרך חקיקה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

הרב עזרן, אף אחד לא מעוניין לשמוע אותך.

קריאה:

בתוקף מה הוא עולה לדוכן?

היו"ר ש' דיין:

בתור סגן שר האוצר. בקריאה שנייה הוא רשאי.

סגן שר האוצר י' עזרן:

הצעות שאתם צועקים — אני כבר סיימתי.

רבתי, האוצר מתנגד לחקיקה במה שנוגע לבנייה הביטחונית. יש תקציב, ואני אומר את זה במלוא האחריות בשם האוצר: יש תקציב חשוב מאוד, שילך ישירות לבנייה הביטחונית. יהיה מתאם רב יותר ולא כפי שיש היום, שיש איוו קצבה מיוחדת. אני מבקש להוריד את ההסתייגות הזאת בעניין הבנייה הביטחונית. תודה.

היו"ר ש' דיין:

רבתי, אנחנו ניגשים כעת להצבעה בקריאה שנייה על חוק הלוואות לדירור (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992.

מי בעד ההסתייגות לשם החוק של חברי הכנסת חיים אורון, יאיר צבן וחסין פארס, ומי נגד? אנחנו נעשה את ההצבעה בהרמת ידיים.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מבקש שני מונים.

היו"ר ש' דיין:

אם כך, ההצבעה תהיה אלקטרונית. מי בעד ומי נגד, ההצבעה מס' 38.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חברי הכנסת

ח' אורון, י' צבן וח' פארס

לשם החוק — 4

נגד — 14

נמנעים — אין

התיקון של חברי הכנסת ח' אורון, י' צבן

וח' פארס לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ארבעה בעד, 14 נגד, אין נמנעים. ובכן, הסתייגותם של חברי הכנסת ח' אורון, י' צבן וח' פארס לשם החוק לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגות של חברי הכנסת שמעון שטרית ואלי דיין לשם החוק, ומי נגד? נא להצביע, הצבעה מס' 39.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חברי הכנסת

ש' שטרית וא' דיין לשם החוק — 2

נגד — 14

נמנעים — אין

התיקון של חברי הכנסת ש' שטרית וא' דיין

לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

שניים בעד, 14 נגד, הסתייגותם של חברי הכנסת ש' שטרית וא' דיין לשם החוק לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגות של חברי הכנסת רן כהן ושולמית אלזני לשם החוק, ומי נגד? — הצבעה מס' 40.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חברי הכנסת

רן כהן וש' אלזני לשם החוק — 4

נגד — 13

נמנעים — אין

התיקון של חברי הכנסת רן כהן וש' אלזני

לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ארבעה בעד, 13 נגד, אין נמנעים, הסתייגותם של חברי הכנסת רן כהן ושולמית אלזני לשם החוק לא נתקבלה.

חבר הכנסת יאיר צבן, האם אתה מסכים שנעשה את ההצבעה בהרמת ידיים?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

כן.

היו"ר ש' דיין:

תודה.

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת שמאי?

יעקב שמאי (הליכוד):
אני מוריד אותה.

היו"ר ש' דיין:
אתה הורדת.

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת מיכאל איתן לשם החוק ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגות של חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו לשם החוק, ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

יש לנו הסתייגות של חבר הכנסת עמיר פרץ לשם החוק, מי בעד ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת ע' פרץ לשם החוק לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד שם החוק כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע ה

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לפני סעיף 1 יש לנו הסתייגות של חברי הכנסת רן כהן, שולמית אלוני, שושנה ארבלי-אלמוזלינו ועמיר פרץ. מי בעד ההסתייגות שלהם?

ה צ ב ע ה

ההצעה של חברי הכנסת רן כהן, ש' אלוני, ש' ארבלי-אלמוזלינו וע' פרץ לפני סעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת יוסי גולדברג?

יוסף גולדברג (הליכוד):
אני מוריד אותה.

היו"ר ש' דיין:
תודה.

מי בעד סעיף 1 כהצעת הוועדה ומי נגד?

ה צ ב ע ה

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

אחרי סעיף 1 יש לנו הסתייגות של חברי הכנסת פ' גרופר, רן כהן, ח' אורון, ש' ארבלי-אלמוזלינו וא' דיין. מי בעד הסתייגותם ומי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה של חברי הכנסת פ' גרופר, רן כהן, ח' אורון, ש' ארבלי-אלמוזלינו וא' דיין אחרי סעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

לסעיף 2 יש לנו הסתייגות של חברי סיעת מפ"ם וחברי הכנסת אלי דיין ושמעון שטרית. מי בעד ההסתייגות ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי סיעת מפ"ם וחברי הכנסת א' דיין וש' שטרית לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגותם של חברי סיעת מפ"ם וחברי הכנסת א' דיין, ש' שטרית, רן כהן וש' אלוני לסעיף 2 ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי סיעת מפ"ם וחברי הכנסת א' דיין, ש' שטרית, רן כהן וש' אלוני לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

יש לנו הסתייגות של חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו. מי בעד ההסתייגות שלה ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת ש' שטרית ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת ש' שטרית לסעיף 2

לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

לחלופין יש לנו גם הסתייגות של חבר הכנסת שמעון שטרית. מי בעד ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון לחלופין של חבר הכנסת ש' שטרית

לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

לחלופי חלופין של חבר הכנסת ש' שטרית. מי בעד ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון לחלופי חלופין של חבר הכנסת

ש' שטרית לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת עמיר פרץ ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת ע' פרץ לסעיף 2

לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 2 כהצעת הוועדה ומי נגד?

ה צ ב ע ה

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

אחרי סעיף 2 יש הסתייגות של חבר הכנסת שמעון שטרית. מי בעד ומי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה של חבר הכנסת ש' שטרית אחרי סעיף

2 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת יוסף גולדברג?

יוסף גולדברג (הליכוד):

אני מבקש להוריד את סעיף 7א ולהשאיר להצבעה אלקטרונית את סעיף 7ב, רק המענק הביטחוני.

היו"ר ש' דיין:

אחרי סעיף 2, מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת יוסי גולדברג עבור מענק ביטחוני, סעיף 7ב בלבד, ומי נגד?

דוד צוקר (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

מי שהולך לצבא מצביע בעד — — —

היו"ר ש' דיין:

שקט, שקט, אנחנו באמצע ההצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת

י' גולדברג אחרי סעיף 2 — 12

נגד — 7

נמנעים — אין

ההצעה של חבר הכנסת י' גולדברג אחרי

סעיף 2 נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

בעד — 12, נגד — שבעה, נמנעים — אין, ובכן,

ההסתייגות של חבר הכנסת י' גולדברג לגבי מענק ביטחוני, סעיף 7ב, נתקבלה.

עדנה סולודר (העבודה):

זו גם ההסתייגות שלי.

היו"ר ש' דיין:

כן, זו גם ההסתייגות של חברת הכנסת עדנה סולודר.

מי בעד ההסתייגות של חברי הכנסת רן כהן ושולמית אלוני, אחרי סעיף 2, ומי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה של חברי הכנסת רן כהן וש' אלוני

אחרי סעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות שלהם לא נתקבלה.

עוד הסתייגות של חברת הכנסת שושנה ארכלי-

אלמחלינו; מי בעד ומי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה של חברת הכנסת ש' ארכלי-

אלמחלינו אחרי סעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא התקבלה.

ה צ ב ע ה

ההצעה של חבר הכנסת ע' פרץ אחרי
סעיף 2 לא נתקבלה.

ה צ ב ע ה

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

לסעיף 3 יש הסתייגות של חברי הכנסת פ' גרופר, רן כהן,
ח' אורון וא' דיין. מי בעד ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי הכנסת פ' גרופר, רן כהן,
ח' אורון וא' דיין לסעיף 3 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות שלהם לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 3 כהצעת הוועדה ומי נגד?

ה צ ב ע ה

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 3 כהצעת הוועדה נתקבל.

לסעיף 4 יש הסתייגות של חברי הכנסת רן כהן ושולמית
אלוני. מי בעד ומי נגד?

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי הכנסת רן כהן וש' אלוני
לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

מי בעד סעיף 4 כהצעת הוועדה ומי נגד?

כז. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (ביטול), התשנ"ב — 1992 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש' דיין:

רבותי, אנחנו עוכרים להצעת חוק היטל על נסיעה
לחוץ-לארץ (ביטול), התשנ"ב — 1992. יביא את החוק
יושב-ראש ועדת הכספים, בבקשה.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, בוא נוותר על רשות
הדיבור ונעבור ישיר להצבעה.

משה זאב פלדמן (יו"ר ועדת הכספים):

האם אתה ממחר לחוץ-לארץ?

היו"ר ש' דיין:

תורה. יש הסתייגות לחבר הכנסת חיים אורון — איננו

אדוני הישב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק היטל על נסיעה
לחוץ-לארץ (ביטול), התשנ"ב — 1992. תחילתו של חוק זה
ביום ח' בטבת התשנ"ג, 1 בינואר 1993. אקצר בדברי, ואני
מבקש לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

בהודמנות זו אני רוצה לאחל לכולנו פורים שמח.

נמצא. חבר הכנסת רן כהן, יש לך הסתייגות. האם אתה רוצה לנמק?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני מוותר על ההנמקה.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת חיים רמון — אינו נמצא. חבר הכנסת חיים אורון — אינו נמצא. נעבור להצבעה. לשם החוק יש הסתייגות של חבר הכנסת חיים אורון.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת
ח' אורון לשם החוק

— מיעוט

— רוב

נגד

התיקון של חבר הכנסת ח' אורון לשם החוק
לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות של חבר הכנסת חיים אורון לא נתקבלה.

יש הסתייגות של חבר הכנסת רן כהן לשם החוק.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת
רן כהן לשם החוק

— מיעוט

— רוב

נגד

התיקון של חבר הכנסת רן כהן לשם
החוק לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות של חבר הכנסת רן כהן לא נתקבלה.

נעבור להצבעה על שם החוק כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

בעד שם החוק, כהצעת הוועדה — רוב

— מיעוט

נגד

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

לסעיף 1 אין הסתייגויות. מי בעד סעיף 1 כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 1

— רוב

— מיעוט

נגד

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 1 כהצעת הוועדה נתקבל.

לסעיף 2 יש הסתייגות של חבר הכנסת חיים רמון.

מי בעד?

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת

ח' רמון לסעיף 2 — מיעוט

— רוב

נגד

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון לסעיף

2 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה.

יש הסתייגות של חבר הכנסת חיים אורון לסעיף 2.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת

ח' אורון לסעיף 2 — מיעוט

— רוב

נגד

התיקון של חבר הכנסת ח' אורון לסעיף

2 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות לא נתקבלה. מי בעד סעיף 2 כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 2, כהצעת הוועדה — רוב

— מיעוט

נגד

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

לסעיף 3 יש הסתייגות של חבר הכנסת חיים רמון. מי בעד ההסתייגות?

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת

ח' רמון לסעיף 3 — מיעוט

— רוב

נגד

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון לסעיף

3 לא נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

ההסתייגות של חבר הכנסת חיים רמון לא נתקבלה.

יש הסתייגות של חבר הכנסת חיים אורון. מי בעד?

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת

ח' אורון לסעיף 3 — מיעוט

— רוב

נגד

התיקון של חבר הכנסת ח' אורון לסעיף

3 לא נתקבל.

חוברת כ"ד, ישיבה שצ"ח
— הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (ביטול); הצעת חוק זכויות החולה —

היו"ר ש' דיין: גם ההסתייגות של חבר הכנסת חיים אורון לא נתקבלה. על נסיעה לחוץ-לארץ (ביטול), התשנ"ב — 1992. מי בעד ומי נגד? ההצבעה אלקטרונית.

מי בעד סעיף 3 כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע

בעד החוק — 7
נגד — 1
נמנעים — 1

חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (ביטול),
התשנ"ב — 1992, נתקבל.

ה צ ב ע

בעד סעיף 3, כהצעת הוועדה — רוב
נגד — מיעוט
סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש' דיין:

סעיף 3 כהצעת הוועדה נתקבל. החוק נתקבל בקריאה שנייה.
אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שלישית על חוק היטל

כח. הצעת חוק זכויות החולה, התשנ"ב — 1992 *

(קריאה ראשונה)

שהוגשה על-ידי חמישה חברי כנסת, אנחנו יכולים לבקש שההצבעה תהיה ביום אחר. נכון, על-פי מה שאמר היושב-ראש, שההכרעה תהיה בידי יושב-ראש הכנסת.

יוסף עזון (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אולי חבר הכנסת רן כהן יציע — — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני כבוד סגן השר, האמן לי שכאשר הכנו את הצעת החוק עשינו זאת כעצה עם אנשים שהביאו בחשבון את התפיסות הדתיות של הרבנים.

היו"ר ש' דיין:
אני שומע שיושב-ראש הכנסת לא יתיר מחר שום הצבעה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מדובר רק בהצבעה. זה סתם רצון לא נכון.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להגיש את הצעת החוק. הצעת החוק שמונחת בידי ומוגשת בזה, בנייר הכחול, מורכבת מחמש הצעות חוק, מהן שלוש מקיפות — הצעת החוק שאני העליתי, ב-28 בפברואר 1990; הצעת חוק שהעלה חבר הכנסת יאיר צבן, ב-14 במרס 1990; והצעת חוק של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, שעברה ב-19 בינוי 1990. שתי ההצעות האחרות הן של חבר הכנסת מיכאל בר-זהר ושל חבר הכנסת גדעון גדות. גם ההצעות הן שולבו, אף שהן היו הצעות חלקיות.

אני רוצה להודות לצוות המיומן והמקצועי, שכלל אנשים מכל המשרדים — ממשרד הבריאות, ממשרד המשפטים — וכן נציגי רופאים ואנשי מקצוע, שלקחו חלק בהכנתו ובגיבושו של החוק הזה, עד שוועדת העבודה והרווחה יכלה, בישיבות ספורות, להכין אותו לקריאה ראשונה.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לקרוא רק משפט אחד ולתת אזכור של כמה נקודות, ובזה אסיים.

כבר ב-1981 התכנסה בליסבון, בירת פורטוגל, הוועידה העולמית ה-34 של ההתאגדות הרפואית העולמית, ועידה זו אימצה בהסכמה כללית את מה שקרוי היום: הצהרת ליסבון על

היו"ר ש' דיין:

אנחנו עוברים להצעת חוק זכויות החולה, התשנ"ב — 1992, של חברי הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, מיכאל בר-זהר, גדעון גדות, רן כהן ויאיר צבן, בקריאה ראשונה. יציג את החוק חבר הכנסת רן כהן. בבקשה.

חבר הכנסת רן כהן, אתה מציג את החוק?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, רק רגע.

היו"ר ש' דיין:

רבותי, אני רואה שאתם מתדיינים ביניכם. אולי אתם מתדיינים על דבר שלא יהיה. לא יהיו שום דחיות למחר. מה שיעלה היום, יעלה; מה שלא יעלה היום, יעלה, בעזרת השם, בקדנציה הבאה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אפשר לדחות רק את ההצבעה למחר.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
רק הצבעה מותר לדחות.

היו"ר ש' דיין:

אני מודיע שזה יהיה נושא לשיקול דעתו של היושב-ראש. חבר הכנסת יאיר צבן, הנושא של דחיית ההצבעה למחר יהיה לפי שיקול דעתו של יושב-ראש הכנסת. יכול להיות שהוא ידחה את זה לגמרי, ויכול להיות שהוא יעמיד את החוק להצבעה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, למה שלא תהיה הצבעה עכשיו?

היו"ר ש' דיין:

מי שמעלה את החוק רשאי לבקש לדחות את ההצבעה, אבל כך הוא מסכן את החוק בכלל. יכול להיות שיושב-ראש הכנסת יחליט מחר שאין הצבעה, ואז החוק יידחה לקדנציה הבאה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חבר הכנסת שמואל הלפרט, מאחר שמדובר בהצעת חוק

אולי תכריז כאן שאתם מוחקים את כל סעיף 10, שהרי תמיד תוכלו להוסיף — — —

אם אתה תתחייב על זה, אנחנו סומכים על מלך הכבוד שלך ושל המציעים הנכבדים האחרים. תוותר על הסעיף הבעייתי הזה, ונגמור את זה בכבוד.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני סגן השר, הייתי מעדיף שזה ייעשה לפי בקשתי, אבל כדי להראות לך רצון טוב מלא, אני מקבל את פנייתך. אנחנו מוחקים את הסעיף הזה לצורך העניין הזה, כדי — — —

יוסף עוזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
מאה אחוז.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אין בעיה. אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים בשני סעיפים נוספים, קצרים.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
להצביע עכשיו.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מסיים. בחוק הזה ביקשנו גם להבטיח את החובה לקבל הסכמה מרעת לטיפול, ומתי יינתן הטיפול גם שלא מרעת. משום שגם את זה היינו צריכים להגדיר.

הדבר האחרון הוא חובת ניהול הרשומות הרפואיות, חכותו של המטופל לקבל מידע ממה שכתוב ברשומות שלו.

אלה, בתמצית, בגלל השעה המאוחרת, המרכיבים היסודיים של החוק, ואני מבקש שהכנסת תעביר אותו להכנה לקריאה שנייה ושלישית לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. הדיון הוא אישי, במסגרת שלוש דקות, וכל מי שמתנגד לוותר — יבורך. הרשימה סגורה. ראשון המשתתפים — חבר הכנסת יאיר צבן. אחריו — חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולוני.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני שמח מאוד שהגענו להכנה, מפני שחברים שונים בבית הקרישו לחוק הזה עבודה עצומה ורבה. אני עצמי העליתי לראשונה את היוזמה של החקיקה הזאת לפני עשר שנים, אך לאחרונה עסקנו, כמה חברי כנסת — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה היה בעקבות — — —

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מתו של אביתר לוי, וזכרונו לברכה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הוא ראוי שיוזכר בקשר לרברים האלה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
נכון.

אני רוצה לומר לעמיתי הדתיים בבית הזה, שבכל הצוותים שעבדו על הכנת החוק הזה היו אנשים דתיים, והקפדנו על כך שהיו אנשים דתיים. בשלב הראשון היה פרופסור שמעון גליק מבית-הספר לרפואה בבאר-שבע. אחר כך היו גם צבי לוי וגם ד"ר הלפרין בצוות של משרד הבריאות. כאשר הגענו לסעיף הזה, אמרנו בריש גלי ובמפורש: אנחנו לא נוגעים בנושא של המתת חסד. לא נוגעים בנושא הזה, לא בצד זה ולא בצד זה.

זכויות החולה. ההצהרה הזאת יוצאת מההנחה, שעל הרופא הניצב מול בעיות מעשיות, מוסריות או חוקיות לנהוג תמיד על-פי צו מצפוננו ולפעול תמיד כשטובת החולה לנגד עיניו.

וכך מגדירה ההצהרה את זכויות החולה: א. החולה רשאי לבחור ברופאו בחירה חופשית; ב. לחולה הזכות להיות מטופל על-ידי רופא החופשי להחליט בעניינים קליניים ומוסריים ללא לחץ חיצוני; ג. לחולה הזכות לסרב לטיפול לאחר שסופק לו מידע מתאים; ד. לחולה הזכות לצפות שרופאו יכבד את סוריות הטיפול הרפואי ואת הפרטים האישיים הכרוכים בכך, וכן הלאה וכן הלאה.

זה הדבר שהעלה את המדינות הללו על מפת המדינות הנאורות בעולם, כאשר חוקן חוק שבא להבטיח את זכויות החולה, כזכות אנושית לכל דבר.

אנחנו כללנו בחוק הזה כמה מרכיבים מאוד מהותיים, ואני אמנה אותם בראשי פרקים: א. איסור אפליה בטיפול, מכל טעם שהוא; ב. הזכות של החולה לדעה נוספת, דעה שנייה, כדי שיוכל להחליט על גורלו; ג. שמירת כבודו ופרטיותו של המטופל במחקן הרפואי שבו הוא מקבל את הטיפול; ד. הזכות למות בכבוד — רק לגבי חולה סופני, ובעניין זה קיימנו כמובן התייעצות עם אנשים בעלי השכלה תורנית ועם רבנים.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

מה פירוש שחולה סופני זכאי למות בכבוד? האם הכוונה היא שהוא זכאי לנתק את מכשירי — — —

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא, במפורש לא.

יוסף עוזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
מה המשמעות של למות בכבוד?

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

סוד העניין הוא בהגדרה של חולה סופני. בהגדרה הזאת אימצנו את התפיסה של אנשים שהלכו על-פי ההלכה, שרק מי שהוא כבר בבחינת מת, ורק כמה מרכיבים שומרים על קיומו באופן מלאכותי, כאשר כל מה שנתן כהוראה מוקדמת ברור לחלוטין, ורק כאשר על-פי התורה הוא כבר בבחינת מת — רק לגבי אדם כזה מגשימים את הדבר.

כדי להניח את דעתכם, אני אומר, גם על דעת שאר המציעים, שאנחנו ממחרים להעביר את החוק הזה בקריאה ראשונה מסיבה חשובה אחת: כדי שבכנסת הבאה לא נצטרך להתחיל לגלגל את הכול מחדש. עליכם לזכור שגם בקריאה השנייה והשלישית יהיה בידכם הכוח שיש לכם עכשיו, בקריאה הראשונה של החוק. ואני רוצה להבטיח לכם, שאין לנו כל רצון לפגוע באיש בשום צורה שהיא, ואנחנו רוצים להעביר את החוק בקריאה שנייה ושלישית בדיוק על-פי מה שאתם תגידו לנו לגבי דרישות ההלכה.

נראה לי שהדברים האלה יכולים כהחלט לספק אתכם. אנחנו מחוקקים את החוק הזה כדי להבטיח את זכויות האדם, כדי להבטיח את זכויות החולה על-פי הקריטריונים שבהם רוצה ההלכה. אין לנו שום עניין ורצון להגיע לאיזו התנגשות שהיא. ואני אומר את הדברים האלה מתוך ידיעה ברורה, שאני אומר אותם גם על דעת המציעים האחרים של החוק.

יוסף עוזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

חבר הכנסת רן כהן, כרשותך. יש בחוק הזה מרכיבים חשובים מאוד, ואנחנו לא רוצים סתם כך — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. אני קורא לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו, אחריה — לחברת הכנסת תמר גת'נסקי, ואם היא לא תהיה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

שושנה ארבל-אלמזלינו (העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני סגן שר האוצר, הצעת החוק הזאת, שאנחנו מתכוונים להביא היום לכנסת לקריאה ראשונה, היא אחת ההצעות החשובות ביותר אשר זימנו, ויש להצטרע על שהחקיקה לא הושלמה דווקא בכנסת הזאת, ואנחנו נאלצים לאחר הקריאה הראשונה להשאיר אותה לכנסת הבאה, הכנסת השלוש-עשרה.

אנחנו צת מפגרים אחרי מדינות אחרות בעולם, מדינות נאורות, מדינות מתקדמות, שבהן הזכויות של החולה אכן מובטחות.

אין זאת אומרת שמדינת ישראל לא נתנה זכויות לחולים, אבל הזכויות הללו מפוזרות בהרכה מאוד הוראות, הנחיות, תקנות וכו', ואנחנו מצאנו לנכון לקבץ כל אותן זכויות בהצעת חוק אחת הנקראת מגילת זכויות החולה.

אדוני סגן השר, אני חושבת שיש זכויות אלמנטריות שצריך להבטיחן למי שזקוק לטיפול רפואי, אם זה במקרה של חירום ואם זה במקרה רגיל. אם הוא מגיע לבית-החולים וזקוק לטיפול הזה — הטיפול חייב להינתן לו עליידי הרופא המצוי, ואם אותו רופא איננו יכול להגיש לו טיפול, הוא צריך להזעיק רופא אחר. אם אותו בית-חולים לא יכול לתת טיפול — חייבים למצוא לו בית-חולים אחר, שייתן לו את הטיפול.

כמובן, החולה רשאי לסרב לקבל טיפול מסוים, ולא צריך לכפות עליו טיפולים אם הוא מתנגד להם. הסכמה זו חייבת להיות מעוגנת בחוק, פשוטו כמשמעו. אין זאת אומרת שלא נהגו על-פיה היום, אבל לא תמיד הקפידו על כך. זאת הזכות האלמנטרית של חולה, שלא רוצה לקבל טיפול ומסרב לקבל טיפול; כמו גם הזכות שיתיעצו אותו, הן בקשר לטיפול שניתן לו — הוא צריך לדעת על המחלה שלו. עד עכשיו הסתירו כל זאת מהחולה ולא מסרו לא את המידע, שהוא עניינו של החולה ונתנו לבריאותו של.

בחוק הזה אנחנו רוצים לחייב, שימסרו לו את המידע הדרוש על מחלתו וגם על דרכי הטיפול שצריכות להינקט. כל הליך כזה וכל הוצאה כזאת צריכים להתגבש יחד עם החולה. עד עכשיו סמכו על חוות-דעתם של הרופאים ואמרו: מה שהרופא יגיד, מה שהרופא יחליט, אני מוכן לקבל. מסתבר שאנחנו חיים בעידן אחר לגמרי, שאנשים יודעים יותר, שאנשים מבינים יותר, שאנשים קוראים ומתעניינים במחלה שהם חולים בה. לכן, התייעצות עם החולה על מחלתו ועל דרכי הטיפול שצריכות להינקט להחלטתו חייבת להיות מעוגנת בחוק.

נקודה אחרונה שאני רוצה לציין: הזכות לשמור על פרטיותו של החולה. בבתי-החולים, המלאים לפעמים עד תפוסה של 180%, כשהפרודורים מלאים — לא אחת אין פרטיות לחולה. אני חושבת שזאת זכות גדולה שצריך להבטיח — את הפרטיות הזאת לחולים המאושפזים בבתי-החולים. דבר זה חשוב; הן כאשר בודקים את החולה, הן כאשר מטפלים בו. צריכה להיות הפרטיות הזאת.

ביקשתי להתייחס לסעיף 10. אני מבקשת לומר לחברי המהסיעות הדחיות: ישבתי בדיונים יחד עם חברי — ואני מודה לחבר הכנסת צבן ולחבר הכנסת רן כהן על תרומתם לעיצוב

כל הכוונה שלנו בסעיף זה היתה, מכיוון שחולה שנמצא בבית-חולים, ובמיוחד חולה סופני, במיוחד אנשים שנמצאים שנים רבות בבית-חולים — להבטיח את המעמד המכובד והנאות של רגעייהם האחרונים, שזה לא יהיה משהו מכיש. אם הוא רוצה שיהיו אתו קרובים, נכבד את רצונו זה. הוא לא רוצה שיהיה אתו מישהו, נכבד גם את רצונו זה. אם הוא רוצה שכוהן דתו יהיה אתו, נכבד את זה. זה הכול.

אם יש כאן בעיה לנסח את זה בצורה אחרת, ננסח את זה אחרת, והעיקר שלא יעלה החשש הקל ביותר.

חברי הכנסת, אני רוצה לומר רק דבר אחד — — —

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

תדע לך, חבר הכנסת צבן, שהדבר החמור ביותר בסעיף 10 הוא הכותרת המדברת על הזכות למות בכבוד. ביסודות היהדות אחד מעיקרי האמונה הוא רק הזכות לחיות, כמוכן בכבוד. אין זכות למות.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אינני בטוח. אני חושב שלכל יהודי יש זכות לקבורה כהלכה. נכון?

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

זה משהו אחר.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

מה זאת אומרת "זה משהו אחר", אם אתה אומר שיש רק זכות לחיות?

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אבל לא למות. אלה שני דברים שונים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת עזרן, אני לא מציע שנקיים עכשיו ויכוח תיאולוגי.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אומר לך מלה אחת, חבר הכנסת עזרן. אם משתמע לך שיש איזה שוויון ערך בין הביטוי "זכות לחיים" לבין "הזכות למות בכבוד", מובן שאין לזה שוויון ערך.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

"ותהי אחריתי כמהו".

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

במדינת ישראל, שעדיין אין בה חקיקת-יסוד, שאין בה חוקה המבטיחה את זכויות האדם בחוקת-יסוד בדרך כלל. חקיקת חוק כזה — — —

אליעזר מזרחי (גאולת ישראל):

יש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, השעה אומנם מאוחרת, אבל — — —

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

חקיקת חוק כזה, שבא לתת הגנה על זכויותיו של האדם החולה, של אדם כמצב קשה, כמצב של מצוקה, כמצב של תלות — יש לחוק הזה חשיבות רבה, יוצאת מן הכלל.

אני מבין את כל עמיתי שנתנו יד ועשו מאמץ משותף. נקודה שבכנסת הבאה, בראשית הכנסת השלוש-עשרה, נצליח להשלים את מעשה החקיקה בחוק זה, שהוא אחד החוקים החשובים בעיני. תודה.

בסיס דברי: אינני נכנסת עכשיו לוויכוח, זה לא יוכח שאפשר לעשות אותו בחצות הלילה ועל רגל אחת, אבל אני מאוד מקווה — אני לא אהיה בכנסת הבאה — שלא יראו כזה נושא חדש, וינסו למצות אותו. מפני שדווקא בשנים האחרונות היינו עדים לכמה מקרים די טרגיים, ששום אדם לא יכול היה להחליט. היתה משפחה והיו אנשים קרובים שלא יכלו לעמוד במעמסה הזאת, שאדם הגיע למצב סופני, ומישהו חייב שהמצב הסופני הזה יימשך ללא סוף. אני מציעה לחשוב קצת על זה.

הי"ר מ' וירשובסקי:
תודה. אני קורא לסגן השר אברהם רביץ.

אברהם רביץ (רגל התורה):
אדוני הוישבראש, אני רוצה לומר למציעי החוק, שזה אחד החוקים המעטים שאני פשוט שמח על כך שהם הגיעו למליאה כדי שנקבל אותם. יצא לי להשתתף רק במספר קטן של ישיבות הוועדה שבהן דנו בחוק הזה, בגלל עיסוקים אחרים. החוק, ברובו הגדול, או כמעט כולו, הוא חוק טוב. יבורכו אלה שעסקו בהכנתו. אבל אני מוכרח בכל זאת להתייחס לסעיף 10 של החוק.

לפני כן אני רוצה להעיר לסגן השר הרב עוזר. אני חושב שכן יש זכות למות בכבוד. למות עם ידיו, עם קריאת שמע, עם מגיני יהודים. זו זכות למות בכבוד. זאת אומרת, לא רק לחיות בכבוד, אלא גם למות בכבוד. אבל זו הערת אגב.

סייעה לי מאוד בחשש שהיה לכולנו חברת הכנסת עדנה סולודר. החשש שלנו הוא כדיוק בגלל הפרשנות שאת נתת לסעיף 10 בחוק. זו הפרשנות הפשוטה אשר חברי, חברי הכנסת הדתיים, חוששים ממנה, בגלל הרגישות המיוחדת שיש לנו לחיי אדם, גם אם הוא במצב סופני. בהשקפת עולמנו אנחנו מאמינים, שלא נמסרה בידיו כלל הזכות לקבוע את מותו של אדם. יש לנו הזכות לגרום לו לחיות, לעזור לו, לסייע בידו, להאריך את חייו, אבל אין לנו זכות לקחת חיים של אדם, גם אם הוא במצב סופני. מתוך ניסיוני אני מכיר מקרים של חולים, לא רבים, שהיו מוגדרים כחולים סופניים, והיום הם מהלכים בקרבנו. אבל לא על זה אני מדבר. אני מדבר על חולים שם אכן סופניים, אבל הם חיים. אין למין האנושי שום זכות לשלול חיי אדם, כפרט כשאינו מאתגר עוד לא היה בראשו, בלבד, בנשמתו של אותו חולה שנקרא סופני. איננו יודעים מה הוא מרגיש, מה הוא חש, מה הוא חושב. איננו יודעים את הדברים הללו. אם נלך בדרך זו, אנו עלולים להרחיק לכת, כפי שקרה במדינות מסוימות. במשך השנים אנחנו עלולים להגיע לכך. האם נתחיל לסווג את איכות החיים של בני אדם, ונאמר שאדם שיש לו חיים טובים יש לו זכות לחיות יותר?

רבותי חברי הכנסת, סעיף 10, על פניו, לפחות במשמעות אחת, מדבר במפורש על כך שאנחנו נשתמש כמה שאנחנו קוראים המתת חסד, שזה שם נורא. שמחתי מאוד לשמוע את הפירוש של חבר הכנסת יאיר צבן לסעיף הזה, שהוא דווקא פירוש חיובי. אני מסכים שאכן יש לדרג לכל אדם לחיות עד לרגע האחרון חיים של כבוד. והכוונה כאן באמת לחיות. הייתי מציע, למען הסר ספק, לשנות את הכותרת של הסעיף הזה. אבל זה אכן יהיה נושא חדש, אם ייתן לזה הפירוש של חברת הכנסת עדנה סולודר. אם ייתן לחוק הזה הפירוש כפי שאמר חבר הכנסת יאיר צבן, כי אז זה איננו נושא חדש.

לבסוף, אינני יודע מה המצב החוקי, מה יקרה עם הצעת החוק הזאת כשהיא תובא לוועדת החוקה, חוק ומשפט, בכנסת הבאה. האם הפרוטוקול של הדיון היום בכנסת הופך להיות חלק מהעניין בדיון לקראת הקריאה השנייה והשלישית?

החוק הזה ולגיבושו, ולכל מי שתומכו וסייעו בידו לגבש את ההצעה הזאת. כפי שנאמר, את החוק ליוו גם משפטנים דתיים, אשר נשאלו גם לדעתם. אם לסעיף 10 יש פרשנות אחרת, אני מצטרפת להודעה שמסרו כאן חברי, שהסעיף הזה בהחלט ינוסח בצורה הולמת ומסכמת, ואין לנו כאן שום כוונה לא להתגרות ולא לכלול דברים שלא נוכל לעמוד בהם.

ברוך הדברים האלה, אדוני הוישבראש, אני מציעה שהכנסת תאשר את החוק בקריאה ראשונה והוא יועבר להמשך הדיונים לוועדת העבודה והרווחה, אם לא בכנסת הזאת, הרי בכנסת הבאה, יחילו עליה את דין הרציפות, ולא נצטרך להתחיל את ההליכים מחדש. תודה.

הי"ר מ' וירשובסקי:
תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לאחרון המשתתפים בנושא זה, חבר הכנסת אברהם רביץ.

עדנה סולודר (העבודה):
כבוד הוישבראש, חברי הכנסת, אינני רוצה להיכנס לפרטי החוק כי עשו זאת טובים וגדולים ממני, ובודאי לא אחרי חברתי שושנה ארבל-אלמחלני, שהיתה שרת הבריאות, והיא בודאי מכירה את הנושא על בורי.

אני רואה הישג גדול מאוד בהבאת החוק הזה למליאת הכנסת. אנחנו דנים הרבה מאוד במערכת הבריאות, בקופות החולים, בכתי-החולים, בארגונים השונים. אנחנו לא דנו אף פעם על החולים השוככים בכתי-החולים ועל הזכויות המגיעות להם. מבחינה זאת אני חושבת שאנחנו עושים כאן צעד גדול מאוד קדימה — לעגן את זכותו של החולה. גם בדברי ההסבר נאמר, שהחולה נמצא במצב מיוחד, חשוף יותר לפגיעות וגם תלוי יותר בסובבים אותו, ועל כן, על אחת כמה וכמה יש צורך בעיגון בחקיקה של זכויותיו בנושאים השונים.

אני רוצה להעיר לגבי סעיף 10. אני כמוכן מבינה את הסכמתם של מנסחי החוק לוותר עליו ברגע זה למען ההצבעה, אבל אני מבקשת מאוד שלא יראו בזה בעתיד נושא חדש — ואני אומרת זאת לחבר הכנסת הרב עוזר — מפני שגם אם התפיסה היהודית, לפי דבריו, מדברת רק על הזכות לחיות, אנחנו מדברים על זכותו של האדם לקבוע את גורלו שלו. זכותו של האדם לקבוע את גורלו שלו יש לה היבטים שונים.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אם את רואה זאת כחלק מן החוק, אז למה את לא מכניסה את זה?

עדנה סולודר (העבודה):
סליחה, חבר הכנסת חנן פורת, מותר לי לומר את דעתי? אני מקשיבה לדבריהם ככל הכבוד הראוי, גם כאשר אני לא מסכימה. לכם אפילו אין סבלנות לשמוע חצי משפט? בסך הכול התחלתי את המשפט.

אני חושבת שיש לאדם זכות על גופו, בעיקר אחרי שחבר הכנסת רן כהן תיאר מה חשבו מנסחי החוק לגבי מצב סופני, מצב שהאדם הוא כבר לא אדם, ואולי הוא ביקש מראש שאם הוא יגיע למצב כזה — הוא איננו רוצה להיות במצב שהוא לא אדם. כל עוד הוא חי — הוא חי. לכן העניין הזה נתון, כמוכן, לאמנתו ולמחשבתו של כל אחד.

אני חושבת למצוא ביחד את הנוסח המתאים, אבל זכותו של אדם — זה, כמוכן, השוני בתפיסות שבינינו — להחליט לגבי עצמו, להחליט לגבי כל המכלול של חיים ומוות. זה מעגל אחד. מובן שזכות החיים היא לא שווה-ערך לזכות המוות, וזה כבר נאמר כאן.

חוברת כ"ד, ישיבה שצ"ח

— הצעת חוק זכויות החולה; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת:
הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון מס' 13) —

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק זכויות החולה,
התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה
נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ובכן, החוק עובר לוועדת העבודה והרווחה, תוך הודעה
של יוזמי ההצעה, שזה בלי סעיף 10.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

עם ההודעה של המציעים, שזה בלי סעיף 10.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כדי להסיר כל ספק, מלה זו מלה.
אמרתי זאת כשהייתי ראשון המדברים מבין יוזמי הצעת החוק.
החוק הזה אושר כאן היום ללא סעיף 10.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הצעת החוק עברה. לפחות שניים מיוזמי
הצעת החוק הצהירו, שסעיף 10 לא קיים. בבוא העת זה יכול
להיות גם תנאי להחלת הרציפות.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (העבודה):

לא רק שניים. גם אני אמרתי זאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו שומעים שגם חברת הכנסת שושנה ארבל-
אלמוזלינו אמרה זאת.

ובכן, ברוב של תשעה, ללא מתנגדים וללא נמנעים, החוק
עובר לוועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה שנייה
ושלישית.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (העבודה):
כן.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אם זה אכן כך, אני אשמח להצביע בעד החוק הזה, כי זה
חוק טוב. חוק שמביא בשורה לחוליים רבים של החברה שלנו.
ואני מוכרח לומר, שהוא בא לתקן עיוותים שונים של הרפואה
מול האזרח הקטן, ואני מברך את יוזמי החוק. בגלל הפירושים
שניתנו כאן ולמען הפרוטוקול עליתי על הכמה הזאת, כדי
לומר שאצביע בעד החוק הזה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, האם מישוה מיוזמי החוק רוצה להשיב?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם כך, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מבין שההצעה היא
להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

לא. לוועדת העבודה והרווחה. הוא בא משם, והוא יעבור
לשם להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את החוק לוועדת
העבודה והרווחה להכנה לקריאה שנייה ושלישית. הכוונה היא
שהחוק עובר כולו, תוך הודעה של חברי הכנסת יוזמי החוק,
שזה בלי סעיף 10.

ה צ ב ע ה

כעת ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה 9 —

כט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (תיקון מס' 3), התשנ"ב —
1992, שהחזירה הוועדה המיוחדת לחוק הרשות השנייה
לטלוויזיה ורדיו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; הצעת חוק
הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה) (מס' 3), התשנ"ב —
1992, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה
שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הודעה לסגן מזכיר הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ד' לב:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו על
שולחן הכנסת:

הצעת חוק לעידוד המגזר העסקי (קליטת עובדים) (הוראת
שעה) (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992, שהחזירה ועדת
הכלכלה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; הצעת חוק

ל. הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון מס' 13), התשנ"ב — 1992 * (קריאה ראשונה)

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש
לכנסת לקריאה ראשונה את חוק יסודות התקציב (תיקון
מס' 13), התשנ"ב — 1992. הצעת חוק זו נתמזגה בוועדת החוקה,

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק יסודות התקציב
(תיקון מס' 13), התשנ"ב — 1992, של חברי הכנסת עמנואל
יוסמן ויאיר צבן. יביא את החוק חבר הכנסת יאיר צבן. בכקשה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הדין בקריאה הראשונה מתחיל. שלוש דקות, דיון אישי. חברת הכנסת עדנה סולודר — הפעם אני לא רואה אותה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני מציע שנצביע, אדוני היושב־ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת אליקים העזני — אינם. אנחנו מקבלים את הצעתו של סגן יושב־ראש הכנסת שלמה דיין, ואנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ושלישית? נא להצביע. זו הצבעה מס' 45.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

— 6

החוק לוועדה

— אין

נגד

— אין

נמנעים

ההצעה להעביר את הצעת חוק יסודות

התקציב (תיקון מס' 13), התשנ"ב — 1992.

לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של שישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

חוק ומשפט להצעת חוק אחת בעקבות שתי הצעות חוק פרטיות שעברו כאן בקריאה טרומית. האחת של חבר הכנסת עמנואל זיסמן והשנייה שלי, עבדכם.

עיקרה של הצעת חוק זאת, חברי כנסת נכבדים, הוא כדלהלן: כאן מוטלת חובה על גוף מתוקצב או גוף נתמך כי ימסרו לממונה אחת לשנה, במועד שייקבע בתקנות, וכן בכל עת לפי דרישתו, דין־וחשבון ובו פירוט מלא על שכרו של כל בעל תפקיד שהם מעסיקים. המדובר הוא, למעשה, בהגדרה של "בעל תפקיד", בכל אחד מחמשת מקבלי השכר הגבוה ביותר בגוף מתוקצב או בגוף נתמך, וכן מנהל כללי, משנה או סגן מנהל כללי, מנהל אגף, מנהל ענייני כספים, מבקר פנימי, מזכיר וכיוצא באלה. מדובר גם בכך שהמושג "שכר" יכול לא רק את המשכורת אלא גם תנאי פרישה, או כל הטבה כספית או שווה כסף אחרת הקשורה לעבודה, לרבות התחייבות למתן משכורת, תנאי פרישה או הטבה כאמור, והכול בין שהמשכורת, הגמלה, ההטבה או ההתחייבות כאמור ניתנו לבעל התפקיד, ובין שניתנו לאחר עבור בעל התפקיד בשל העסקתו. עד כאן לשונו של החוק.

חברי הכנסת, החוק הזה הוא תוצאה של גילויים הולכים ורבים של תופעות, שגם גופים מתוקצבים ונתמכים, שחיים מקופח הציבור, מרשים לעצמם לשלם משכורות עתק, ואם לא משכורות עתק — כל מיני הטבות, תנאי פרישה וכל כיוצא באלה, ואנחנו באים לסטת לשים רסן, לפחות על־ידי כך שהדבר יזכה לפרסום, ואז הממונים יוכלו לבקר את העניין ולשים לו קץ, אם מדובר בתופעות חריגות, וגם דעת הקהל תוכל לשפוט את העניינים הללו.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. תודה רבה.

* לא. הצעת חוק צער בעלי חיים, התשנ"ב — 1992 *

(קריאה ראשונה)

הכנסת לקריאה ראשונה את חוק צער בעלי חיים. מדובר בחוק ראשוני, בחוק שעדיין לא היה לנו במדינה, פרט לכמה הוראות בחוק העונשין. החוק הזה יש לו שני פרקים חשובים: הפרק הראשון דן בנושא של צער בעלי חיים באופן כללי, ובין היתר מגביל את השימוש כרעלים מסוימים הגורמים למוות בייסורים, מאפשר לממונה להוציא בעל חיים שמתעללים בו מרשות בעליו ומטיל עונשים כבדים על מי שמתעלל, מתוך סדיום, כבעלי חיים.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני בטוח שכולם אתך.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

הקטע השני, אדוני היושב־ראש, דן בנושא הניסויים כבעלי־חיים. העניין הוא מין פשרה בין הרצון לקדמה מדעית, שאני לא שולל אותה, לבין הצורך להגן על בעלי החיים. אנחנו מקימים פה מועצה לפי החוק, שתפקח על הניסויים. אני לא אכנס לפרטים.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
טוב מאוד.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מבקש, אדוני היושב־ראש, לאשר את החוק בקריאה

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אברהם פורז, אתה בא עכשיו עם מקבץ חוקים.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
מה הראשון?

היו"ר מ' וירשובסקי:

הראשון צריך לתת לך רמז כיצד לנהוג: צער בעלי חיים.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, אני יכול להציע את חברת הכנסת שולמית אלזני בתור ראש הממשלה? אנחנו פה רוב.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חשבתי על זה, אבל כתור דמוקרט — — —

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
רוב מיוחס — שני־שלישים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רן כהן, כתור דמוקרט אני קודם צריך לשאול אותה, ומכיוון שאני לא יכול, לא נבצע את זה.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
לא, בעלי החיים יחמנו.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
כל הנציגים היו.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה 5 —

נגד 1 — אין

נמנעים 1 — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק צער בעלי
חיים, התשנ"ב—1992, לוועדת החינוך
והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של חמישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה
הצעת החוק של חבר הכנסת פורז. הצעת חוק צער בעלי חיים,
לוועדת החינוך והתרבות.

לב. הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 10), התשנ"ב—1992 *

(קריאה ראשונה)

התשנ"ב—1992, של חבר הכנסת אברהם פורז, לוועדת
החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ושלישית?
זו הצבעה מס' 47.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב ראש, אתה יודע מה זה מוכיר לי? מספרים
שבטקס השבעתו של משה דיין כשר הביטחון, נדמה לי
בחמישה ביוני 1967, נוסח ההשבעה היה כזה: אני משה דיין
בן — — נשבע אמונים למדינת ישראל ונשבע לכבד את
חוקיה. אש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו עובדים בערך בצורה זאת.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה 6 —

נגד 1 — אין

נמנעים 1 — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק פיצויים
לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 10),
התשנ"ב—1992, לוועדת החוקה, חוק
ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של שישה, ללא התנגדות, ללא הימנעות, הועברה
ההצעה לוועדה.

ראשונה ולהעביר אותו להכנתו לקריאה שנייה ושלישית
לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת. אם אתה מוכן, אפשר
אולי לעשות זאת בהרמת ידיים, ואז לא אצטרך לרוץ כל פעם
למקום שלי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, תישאר פה, אני לא חושב שתהיה לך מלאכה רבה.
חברי הכנסת, הדיון מתחיל. חבר הכנסת מיכאל ברוזהר איננו.
חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

רק אם נותנים לי רבע שעה לדבר, אני מוכן לדבר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש שלוש דקות, ולכן אני הבנתי שאתה מוותר. כמעט
רציתי להעמיד לך אתגר.

חברת הכנסת עדנה סולודר. חברת הכנסת גאולה כהן.
חבר הכנסת אליקים העזני. תם הדיון.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד
להצבעה, מס' 46, את הצעת חוק צער בעלי חיים,
התשנ"ב—1992. הכוונה היא להעביר את החוק לוועדת
החינוך והתרבות של הכנסת. אני מקווה שנציגי בעלי החיים
יחמנו לדיון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו עובדים לחוק אחר של חבר הכנסת פורז: הצעת חוק
פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 10),
התשנ"ב—1992.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני
הכנסת לקריאה ראשונה את חוק הפיצויים לנפגעי תאונות
דרכים (תיקון מס' 10), התשנ"ב—1992. מטרת הצעת החוק
היא לאפשר לנפגעים בתאונות דרכים לקבל מהר יותר את
הפיצוי המגיע להם, והעניין הוא פשוט מאוד: אם נפגע
בתאונת דרכים רוצה בוררות, הוא יכול לפנות לבית המשפט,
ובית המשפט יכול לחייב את חברת הביטוח להעביר את
העניין לבוררות. העניין הוא בשיקול דעת של בית המשפט.
לדעתי, הדבר הזה יסיר עומס מבתי המשפט.

העניין נדון בהרחבה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ולכן
אני מבקש, אדוני היושב ראש, לאשר את החוק בקריאה
ראשונה ולהעביר אותו להכנתו לקריאה שנייה ושלישית
לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני מבקש שידרש, שהצבעתי גם בעד החוק הקודם שלך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הדיון נפתח. שלוש דקות וכו'. חברת הכנסת
עדנה סולודר — איננה. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה.
חבר הכנסת אליקים העזני — איננו.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד ההעברת
הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 10),

לג. הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 12), התשנ"ב — 1992 * (קריאה ראשונה)

מיליון השקלים ולחלק בין מאה תורמים, סידרת את זה, אבל המטרה היא באמת שלא תקבל מגורם יחיד תרומה גדולה מדי, כדי שלא תהיה תלוי באותו גורם. תודה רבה.

אני מבקש, כמובן, לאשר את החוק בקריאה ראשונה ולהעביר אותו להכנתו לקריאה שנייה ושלישית לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני פותח את הדיון. הזמן לכל נואם הוא עשר דקות, אבל אין נואמים, ואנו ניגשים להצבעה.

מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית? זו הצבעה מס' 48.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה — 6

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק מימון מפלגות

(תיקון מס' 12), התשנ"ב — 1992, לוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

לד. הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992 ** (קריאה ראשונה)

אדוני היושב-ראש, אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החינוך והתרבות, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון. הזמן הוא שלוש דקות לנואם והרשימה סגורה. חברת הכנסת עדנה טולודר — איננה. חבר הכנסת חיים אורון — אינני רואה אותו. חבר הכנסת יאיר צבן?

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

מוותר? תודה. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה. חבר הכנסת אליקים העזני — איננו. חברי הכנסת, תם הדיון.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אני לא ויתרתי, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אבל אתה גם לא רשום.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אז תרשום אותי. אם תרשום אותי, אני אוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת פורז יביא הצעת חוק שלו ושל חבר הכנסת אמנון רובינשטיין — הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 12). בבקשה.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני הכנסת את החוק שהזכיר היושב-ראש. מטרת החוק ללכת בעקבות התיקון הקודם שהצענו אנחנו, חבר הכנסת רובינשטיין ואני, בעניין הגבלת התרומות למפלגות. מסתבר שיש לא רק מימון למפלגות אלא יש גם מימון לבחירות, מה שאנחנו קוראים לעתים "פריימרים", ומטרתנו היא למנוע ממנו כפריימרים לקבל תרומות גבוהות מדי, שמא, אם יקבל תרומה גבוהה מדי מבכיר זה או אחר, לאחר מכן יהיה תלוי באותו אדם ויהיה חייב לו נאמנות או אפילו רצון להצביע לפי מגמה מסוימת.

ההצעה אומרת, שמקסימום התרומה שאפשר לקבל מאדם אחד או מגורם יחיד הוא 10,000 שקלים. יש שם תיקונים נוספים לגבי קבלת תרומות מתאגידים, זה, לדעתי, חוק שישפר את האווירה של החיים הדמוקרטיים אצלנו.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אתה יכול לקבל מיליון שקל ולחלק אותם בין החברים.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני אומר כן, במישרין ובעקיפין. אם אתה יכול לקחת את

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מזמין את חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמחלינו להביא את הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה. בבקשה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, עוד כמה חוקים יש?

היו"ר מ' וירשובסקי:

פעמי המשיח הנה הם באים.

שושנה ארכלי-אלמחלינו (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החברים היקרים שנשארו, אני מתכבדת להביא לקריאה ראשונה את חוק רשות השידור (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992.

מטרת הצעת החוק היא להקנות לציבור הגמלאים מקבלי קצבת זיקנה מהביטוח הלאומי זכות להקטנת שיעור האגרה לטלוויזיה ולרדיו ב-50%.

תהיה בכך משום הערכה לציבור זה, אזרחים ותיקים שתורמו רבות להקמת המדינה, להתפתחותה, לקידומה ולשגשוגה. ראוי ציבור זה שהמדינה תגמול לו ותעניק לו זכויות הנהוגות במדינות רבות בעולם, במיוחד במדינות אירופה.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2133).

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 2135).

נגד — אין
נמנעים — אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992, לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
ברוב של שישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, אושרה גם הצעת חוק זו.

לה. הצעת חוק הסעה בטיחותית לילדים חריגים, התשנ"ב — 1992 * (קריאה ראשונה)

חבר הכנסת חיים אורון — איננו. חבר הכנסת יאיר צבן דיבר כרגע, והוא מופיע גם ברשימת הנואמים. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה. חבר הכנסת אליקים העזני — איננו.

בוה תם הדיון, ואני מעמיד את הצעת החוק הזאת להצבעה, להעברה לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
לא, לוועדת הכלכלה.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (העבודה):
אנחנו הכנו את ההצעה גם לקריאה הראשונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני חי מפיכם.

חברי הכנסת, נא להצביע על העברת הצעת חוק הסעה בטיחותית לילדים חריגים, התשנ"ב — 1992, לוועדת הכלכלה, להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. זו הצבעה מס' 50.

ה צ ב ע
בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה — 6

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הסעה בטיחותית לילדים חריגים, התשנ"ב — 1992, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
ברוב של שישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, אושרה גם הצעת חוק זו. אני שמח שאישרנו אותה.

אברהם פרוז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, אני מבקש להיות אובייקטיבי ולשמוח על כל ההצעות, ולא רק על ההצעות של חבר הכנסת יאיר צבן.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת פרוז, אני מסכים שאם היושב-ראש אומר כך, יש בכך משום הפליה. אבל אני חושב שבמקרה הזה, השמחה המיוחדת מובנת.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תרגילים נעשה אחרי כן.

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 9), התשנ"ב — 1992, לוועדת החינוך והתרבות להכנתה לקריאה שנייה ושלישית? נא להצביע. זו הצבעה מס' 49.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה — 6

היו"ר מ' וירשובסקי:
אנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק הסעה בטיחותית לילדים חריגים, התשנ"ב — 1992. יביא את החוק חבר הכנסת יאיר צבן.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (העבודה):
זה החוק האחרון?

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא, אבל סדר-היום הולך וגומר.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש בקריאה ראשונה הצעת חוק הסעה בטיחותית לילדים חריגים, התשנ"ב — 1992.

מוצע בזאת להסיע ילדים חריגים לבתי-הספר שבהם הם לומדים ברכב בטיחותי, ולעניין זה לחלק את הילדים המוסעים לשלוש קבוצות: קבוצה ראשונה, ילדים נכים — אלה הנוקטים לרכב מיוחד ומשוכלל ומונים פחות מ-10% מכל הילדים המוסעים; קבוצה שנייה, ילדים פגועים — הנוקטים למספר התקנים ולליווי והשגחה של מבוגר נוסף על הנהג; קבוצה שלישית, ילדים חריגים — הנוקטים לחגורות בטיחות, ואשר לגבי חובת הליווי יינתן שיקול דעת למנהל בית-הספר.

מאחר שמרבית התלמידים נמנים עם הקבוצה השלישית, נראה שההוצאה להתקנים הנדרשים לא תהיה גבוהה מדי. ביצוע הדרגתי יקל גם הוא את ספיגת ההוצאה.

חלוקה זו מתחשבת בהתאמת כלי הרכב לצורכי הילדים החריגים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדובר בילדים פגועים, בילדים מוכי גורל, שאם לא נדאג להם להסעה בטיחותית, אנחנו מסכנים אותם בנוזקים לבתי-הפכים. לילדים האלה יש גורל אומלל בלאו הכי. הבה נעשה הכול כדי שגורלם ישפר ככל שניתן. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת יאיר צבן.

ראוי היה לו לחוק זה להיות נדון בנוכחות גדולה יותר של חברי הכנסת, כי הוא חוק חשוב, אבל גם כך נעשה את מלאכתנו.

הדיון הוא אישי. חברת הכנסת עדנה סולודר — איננה.

— הצעת חוק איסור הפליית עיוורים המלווים בכלבי נחייה: הצעת חוק מתווכים במקרקעין —

לו. הצעת חוק איסור הפליית עיוורים המלווים בכלבי נחייה, התשנ"ב — 1992 * (קריאה ראשונה)

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את הצעת	
החוק לוועדה	6 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק איסור הפליית	
עיוורים המלווים בכלבי נחייה,	
התשנ"ב — 1992, לוועדת העבודה והרווחה	
נתקבלה.	

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, ברוב של שישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, אושרה הצעת החוק שהביא חבר הכנסת יאיר צבן.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (העבודה):

אני מבקשת לרשום את חברי הכנסת הנוכחים, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש עוד חוק אחד.

חבר הכנסת שלמה דיין, אני מבקש מאדוני להחליף אותי.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

בחור יושב-ראש, על-פי התקנון, אתה יכול — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, אני לא יכול, זה ייקח דקה.

רן כהן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

זה יהיה החוק האחרון, אדוני היושב-ראש?

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן.

לו. הצעת חוק מתווכים במקרקעין, התשנ"ב — 1992 ** (קריאה ראשונה)

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אני לוקח לתשומת הלב את כל ההערות שאני עצמי הערתי.

לדעתי, חוק זה הוא חוק חשוב, הוא ממלא חסר גדול בחקיקה הישראלית. מה שקורה הוא, שהעיסוק של מתווכי מקרקעין איננו מסודר כלל על-ידי חקיקה, איננו מפקוח על-ידי שום משרד ממשרדי הממשלה, וכאשר אדם הולך ורוכש לו נכס — ובמיוחד מדובר באנשים שקונים דירה פעם אחת בחייהם, בכל כספם וחסכוניותיהם, או שמדובר בעולים חדשים או בזוגות צעירים — הוא יכול ליפול בידי נוכלים ומנוולים ולהפסיד את כל כספו.

כדי להסדיר את העניין הזה יזמנו הצעת חוק המסדירה את המקצוע הזה באמצעות רישוי ובצורת פיקוח באמצעות משרד המשפטים, וכך האנשים העוסקים במקצוע של תיווך מקרקעין והאנשים העובדים אתם יהיו תחת פיקוח ציבורי ויצטרפו גם

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא לחבר הכנסת יאיר צבן להעלות את הצעת חוק איסור הפליית עיוורים המלווים בכלבי נחייה, התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה. בבקשה.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש לכנסת הצעת חוק איסור הפליית עיוורים המלווים בכלבי נחייה, התשנ"ב — 1992.

עניינה של הצעת חוק זו למנוע הפליית עיוורים המלווים בכלבי נחייה. מוצע בזאת, כי לא ניתן יהיה להפלות אדם עיוור בתעסוקה בשל היותו מלווה בכלב נחייה.

מוצע לקבוע, כי לא תימנע מאדם עיוור הזכות להשתמש בעינוג ציבורי, או מתקן אחר הפתוח לשירות הציבור, ולא ייגבה מעיור חשלום נוסף בעד השהות בעינוג ציבורי בשל היותו מלווה בכלב נחייה. האיסור הזה חל גם על אמצעי תחבורה ועל כל המתקנים והאתרים הפתוחים לשירות הציבור.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק הזאת להכנתה לקריאה שנייה ושלישית בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת צבן.

אנו ניגשים לדיון, ומתכוננו תהיה דומה לדיונים הקודמים. חברת הכנסת עדנה סולודר — איננה. חבר הכנסת חיים אורון — איננו. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה. חבר הכנסת אליקים העזני — איננו.

תם הדיין, חברי הכנסת, ואנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את הצעת חוק איסור הפליית עיוורים המלווים בכלבי נחייה לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית. נא להצביע. זו הצבעה מס' 51.

היו"ר ש' דיין:

אנו עוברים להצעת החוק האחרונה, אחרון אחרון חביב: הצעת חוק מתווכים במקרקעין, התשנ"ב — 1992, בקריאה ראשונה, מאת חברי הכנסת חגי מירום, אברהם פורז ומרדכי וירשובסקי. בבקשה, חבר הכנסת וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא בפניכם הצעת חוק משותפת לחברי הכנסת אוריאל לין, אברהם פורז, מרדכי וירשובסקי וחגי מירום, שעניינה מתווכי מקרקעין.

הייתי יכול להחזיק אתכם מרוחקים שעה לכל הסיבות של החוק, אבל לא אעשה זאת, כמוכן.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):

אל תגזים, צער בעלי חיים.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2135).

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 2136).

חוברת כ"ד, ישיבה שצ"ח, י"ב באדר ב' התשנ"ב (17 במרס 1992)
— הצעת חוק מתווכים במקרקעין: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

מי בעד הצעת חוק מתווכים במקרקעין. התשנ"ב — 1992.
בקריאה ראשונה?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק מתווכים
במקרקעין. התשנ"ב — 1992. לוועדת החוקה.
חוק ומשפט נחקבלה.

היו"ר ש' דיין:

ובכן, ברוב של שישה, בלא מתנגדים ובלא נמנעים, תועבר
הצעת החוק לוועדת החוקה. חוק ומשפט.

לעבור מבחנים מסוימים, ובדרך זאת אפשר יהיה לגרום לכך,
שנוכחים ומנוולים לא ינצלו את תמימותם ואת חולשתם של
אנשים המשקיעים את כל כספם בדירה.

אני מקווה שהצעת החוק תאושר ותועבר לוועדת החוקה.
חוק ומשפט. ונוכל להכין את החוק בהקדם, מפני שהקורבנות
הגדולים ביותר הם במקרים רבים עולים חדשים, ועוול נוסף
נגרם להם כאן.

אני מבקש את אישור הכנסת להעביר את הצעת החוק
לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' דיין:

אתה יכול לשבת כאן, כי אנחנו נקיים הצבעה דינית.

לח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' דיין:

הודעה למוכיר הכנסת.

אברהם פורז (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, עשית לנו עוול, כי עלולים להוציא
נגדנו צו אשפוז על שנשארנו עד שעה מאוחרת כל כך.

היו"ר ש' דיין:

בבקשה, מוכיר הכנסת.

מרדכי וירשובסקי (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
תקרא בשמות חברי הכנסת הנוכחים.

היו"ר ש' דיין:

אני רוצה להזכיר את השמות של חברי הכנסת שנשארו עד
שעה מאוחרת זו: חבר הכנסת יאיר צבן, חבר הכנסת רן כהן,
חבר הכנסת אברהם פורז, חברת הכנסת שושנה
ארבלי-אלמוזלינו, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי ואנוכי
הקטן, עבדכם.

מוכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה עתה
על שולחן הכנסת הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 7),
התשנ"ב — 1992, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה.

הישיבה הבאה — אם ירצה השם, מחר, יום רביעי,
י"ג באדר ב' התשנ"ב, 18 במרס 1992, בשעה 09:00, הישיבה
האחרונה של הכנסת השתיים-עשרה. הישיבה נעולה. לילה
טוב לכם.

יאיר צבן (מרץ — ישראל הדמוקרטית):
צריך לקרוא גם את שם הסיעה.

הישיבה ננעלה בשעה 14:00.